Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

ÇOCUK EVİNDE KALAN ÇOCUKLARIN İLİŞKİ DİNAMİKLERİ: İZMİR ÖRNEĞİ

Şeyda YILDIRIM

Doktora Tezi

Ankara, 2013

ÇOCUK EVİNDE KALAN ÇOCUKLARIN İLİŞKİ DİNAMİKLERİ: İZMİR ÖRNEĞİ

Şeyda YILDIRIM

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Doktora Tezi

Ankara, 2013

KABUL VE ONAY

Şeyda YILDIRIM tarafından hazırlanan "Çocuk evlerinde Kalan Çocukların İlişki Dinamikleri: İzmir Örneği" başlıklı bu çalışma, 03.12.2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İbrahim CILGA (Başkan)

Prof. Dr. Vedat IŞIKHAN (Danışman)

Doç Dr. Nurdan DUMAN

Doç Dr. Sema BUZ

Doç. Dr. Tarık TUNCAY

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Yusuf ÇELİK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

☒ Tezimin/Raporumun 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

03.12.2013

Şeyda YILDIRIM

TEŞEKKÜR

Bu çalışma, başladığı günden bu yana kadar pek çok kişinin emeği, bilgisi ve katkısıyla yürütülmüş bir çalışmadır. Öncelikle tez önerim kabul edildikten sonra doktora tezim süresince benimle bilgi ve deneyimlerini paylaşarak, İzmir tatilinde dahi bana kıymetli zamanını ayırıp tez görüşmesi yapan, tezimin bu aşamaya gelmesinde büyük emeği ve katkısı olan ve beni her aşamada destekleyen Danışmanım Değerli Hocam Prof. Dr. Vedat Işıkhan'a, tez önerim kabul edilinceye kadar danışmanım olarak ve daha sonra da Tez İzleme Komitesinde üye olarak çalışmamın her aşamasında bilgisini benimle paylaşarak emek harcayan ve desteğini hiç azaltmayan Değerli Hocam Prof. Dr. Nurdan DUMAN'a, Tez İzleme Komitesine katılmayı kabul ederek tezin şekillenmesinde görüş ve önerileriyle büyük katkı sağlayan ve başlangıcından bugüne kadar çalışmamın geldiği noktada yaptığı yönlendirmelerle beni cesaretlendiren değerli Hocam Prof. Dr. İbrahim CILGA' ya sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayrıca tez konusu belirleme aşamasında bu konuyu seçmem konusunda bana ilham veren Hocam Doç. Dr. Hakan ACAR'a ve tez önerimin kabul edilme aşamasında tez izleme komitemde bulunan Hocam Prof. Dr. Işıl BULUT' a da teşekkür borçluyum.

Tez Savunma Jürimde olmayı kabul ederek değerli zamanlarını ayıran hocalarım Doç.Dr. Cengiz ÖZBESLER'e, Doç. Dr. Sema BUZ'a, Doç Dr. Elif GÖKÇEARSLAN ÇİFTÇİ' ye ve Doç Dr. Tarık TUNCAY' a teşekkür ediyorum.

Bu çalışmayı yürütürken çocuk evleri ile ilgili bilgi ve deneyimlerini paylaşan ve çocuk evlerindeki çocuklara uygulanacak soru kağıtlarının dağıtılıp toplatılması işlerini organize eden iyi yürekli meslektaşlarım SHU Arzu BEK ve SHU Nalan ORUN'a, çocuklara soru kağıtlarının ulaşmasını sağlayan grup sorumlusu meslek elemanlarına ve zamanlarını ayırıp araştırmaya katılan çok sevgili çocuklara teşekkür etmek istiyorum.

Çalıştığım ortamda da beni sürekli destekleyen ve yardımlarını esirgemeyen değerli idarecim Aile ve Sosyal Politikalar İzmir İl Müdür Yardımcısı Ayla ÇELİK' e ve çalışma arkadaşlarım Firdes ŞAHİN ve Güçhan İZDAR' a teşekkür ediyorum. Ayrıca doktora eğitimim boyunca her aşamada beni yüreklendirerek cesaret veren ve desteğini esirgemeyen dostum Zuhal KAYA' ya da teşekkür etmek istiyorum.

Zorlandığım her anda yanımda olan ve sevgi ve desteklerini benden esirgemeyen sevgili annem ve babama, Ankara'da kaldığım günlerde beni misafir ederek destek olan yeğenlerime ve burada adını sayamadığım ancak bu sürece katkı sağlayan tüm arkadaşlarıma teşekkür borçluyum.

Ayrıca yaşamımda olduğu için çok şanslı olduğum, tüm eğitim sürecim boyunca beni destekleyen ve yanımda olan ve tez sürecinde de okullarda soru kağıdının uygulanmasında büyük emeği geçen eşim Asaf YILDIRIM'a ve tez sürecimin bitmesini sabırla bekleyen yaşam kaynağım çocuklarım Erkin, Arda ve Güneş'e sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

ÖZET

YILDIRIM, Şeyda. *Çocuk Evinde Kalan Çocukların İlişki Dinamikleri: İzmir Örneği,,* Doktora Tezi, Ankara, 2013.

Bu araştırmanın amacı; çocuk hakları sözleşmesinin bütüncül bakış açısıyla çocuk evinde kalan çocukların çevreleriyle kurdukları ilişkilerin dinamiklerini ortaya koymaktır. Bu amaçla çocuk evinde kalan çocukların sosyo-demografik özellikleri ve korunma süreçlerine ilişkin veriler toplanmış ve çocukların aileleri, çocuk evi sistemi içindeki ve ev dışındaki sistemlerle ilişkileri, katıldıkları sosyal faaliyetler ve çocuk evlerinin fiziksel koşulları aile yanında kalan çocukların durumları ile karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

Araştırmada hem nicel hem de nitel tasarımı içeren karma araştırma modeli kullanılmıştır. Araştırmanın nicel bölümünde İzmir'de çocuk evinde kalan12-18 yaş arası 101 çocuğa ve kontrol grubu olarak da İzmir'de devlet okulunda eğitimine devam eden 12-18 yaş arasındaki 142 aile yanında yaşayan çocuğa araştırmacının geliştirdiği görüşme formu uygulanmıştır. Çocuk evinde kalan çocukların % 77,2'sinin ebeveyninin her ikisinin de hayatta olmasına rağmen korunma altına alındığı görülmüştür. Buna rağmen çocukların % 51,1'i annesi ile ve % 45,1'i ise babası ile görüşmediğini belirtmişlerdir. Çocuk evi ve aile yanında yaşayan çocukların neredeyse eşit düzeyde komşuları tarafından tanındığı görülmektedir. Çocuk evinde kalan çocukların evde aile yanında yaşayan çocuklardan daha fazla sorumluluk aldığı, çocuk evi ortamının aile ortamından çok daha kurallı bir ortam olduğu ve çocuk evinde kalan çocukların daha sık cezalandırıldığı görülmüştür ($p<0,05$). Çeşitli sportif ve sosyal faaliyetleri gerçekleştirme de her iki grup da birbirine yakın oranlara sahipken, akranlarla dışarıda yapılan etkinliklerin aile yanında yaşayan çocuklarda daha fazla yapıldığı görülmüştür.

Araştırmanın nitel bölümünde ise daha önce kurum bakımında da kalmış olan 17 çocukla görüşülmüştür. Bu çocukların 2/3'ü çocuk evinin kurum bakımından daha iyi bir hizmet olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca çocukların çevreleriyle kurdukları ilişkileri görebilmek açısından her çocukla bir çevre haritası oluşturulmuştur.

Sonuç olarak, çocuk evi sisteminin çocuğun sağlıklı gelişimi için kurum bakımından daha iyi bir alternatif olabileceği düşünülmekle birlikte işleyiş şekliyle çocukların sosyal ilişkilerinin istenilen düzeye ulaştırılması için yeterli olmadığı görülmüş olup bu işleyişe yönelik bir model önerisi geliştirilmiştir.

Anahtar Sözcükler

Sosyal hizmet, sosyal hizmet uzmanı, çocuk refahı, korunma gereksinimi olan çocuk, çocuk hakları, çocuk koruma sistemi, çocuk evi, sosyal ilişki, eko-sistem yaklaşımı, çevre haritası.

ABSTRACT

YILDIRIM, Şeyda. *Relation Dynamics of Children who stay at Child Home: İzmir Example,*, Phd Dissertation, Ankara, 2013.

The purpose of this research is to set the dynamics of the relations established by the children who stay at child home with their environment from the integrative viewpoint of the Convention on the Rights of the Children. For this purpose data relating to the social-demographic features and protection processes of the children who stay at child home have been collected and children's relations with their families, their relations within the child home system, their relations with the systems out of the house, social activities they attend and the physical conditions of the child homes have been comparatively approached with the conditions of the children who stay with a family.

Mixed research model including both quantitative and qualitative design has been used in the research. Interview form developed by the researcher was applied in quantitative section of the research to 101 children of ages ranging between 12 -18 years old who stay at child home in İzmir and in control group to 142 children of ages ranging between 12 -18 years old who stay with a family and continue their education in state schools in İzmir. It was seen that %77,2 of the children who stay at child home were taken under protection although both of their parents were alive. Despite this, %51,1 of the children stated that they didn't meet with their mothers while %45,1 of them stated that they didn't meet with their fathers. It is seen that children who stay at child home or with a family are almost equally recognized by their neighbors. It was seen that the children who stay at child home took more responsibility that those staying with a family, that the child home had an environment more regular than the family environment and that the children staying at child homes were punished more frequently ($p<0,05$). It was seen that both groups had rates close to each other in performance of various sportive and social activities while the activities performed outside with their peers were more frequent than the activities of the children who stay with a family.

In qualitative section of the research 17 children who previously stayed under the care of the institution were interviewed. 2/3 of the children stated that the child home had a better service than institution care. Furthermore, an environmental map was made in order to see the relations of children established with their environment.

In conclusion, it is considered that child home system could be a better alternative for the healthy development of the child in terms of the institution, yet in view of the existing performance it is seen that it is insufficient in reaching the aimed level concerning the social relations of the children and a model suggestion was developed towards this performance.

Key Words

Social work, social worker, child welfare, the child needing protection, children's rights, child protection system, child home, social relation, eco-system approach, ecomap.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY…….……..i

BİLDİRİM……..……ii

TEŞEKKÜR.....iii

ÖZET.....v

ABSTRACT.....vii

İÇİNDEKİLER.....ix

TABLOLAR LİSTESİ.....xiii

BÖLÜM I

KURAMSAL ÇERÇEVE

GİRİŞ…….……..…..1

1.1. ÇOCUK HAKLARI KAVRAMI…….……2

1.1.1. Çocuk Hakları Sözleşmesi…….……..6

1.2 KORUNMA ALTINDA BULUNAN ÇOCUKLARA SUNULAN BAKIM HİZMETLERİ….....8

1.2.1. Dünya'da Çocuk Bakım Hizmetlerinin Genel Görünümü……..……11

1.2.1.1. Amerika Birleşik Devletleri……..14

1.2.1.2. Birleşik Krallık …….……....……...15

1.2.1.3 Avustralya……..……17

1.2.1.4 Norveç…….....……18

1.2.1.5 Almanya…….…….……19

1.2.1.6 Japonya……..……20

1.2.2. Türkiye'de Çocuk Bakım Hizmetlerinin Genel Görünümü…….....…21

1.2.2.1. 1920'li Yıllara Kadar Olan Dönem…….……..…..22

1.2.2.2. 1920 ve 1960'lı Yıllar Arası Dönem…….……23

1.2.2.3 1960'lı Yıllar Ve Sonrası Durum……..26

1.2.2.4 2000'li Yıllarda Durum…….……27

1.2.2.5 Günümüzde Korunma Gereksimi Olan Çocuklara Yönelik Sunulan Hizmetler……..……34

1.2.2.5.1 Çocukların Bir Aile Yanında Bakılmasını

Sağlayan Hizmet Modelleri……35

1.2.2.5.2 Çocukların Yatılı Bir Kurumda Bakımını Sağlayan Hizmet Modelleri……..36

1.2.3 Türkiye ve Bazı Gelişmiş Ülkelerdeki Çocuk Bakım Hizmetlerinin Karşılaştırılması…….……40

1. 3 ERGENLİK DÖNEMİNDEKİ ÇOCUKLARIN GELİŞİMİ ……..……41

1.3.1 Ergenlik Döneminde Fiziksel ve Cinsel Gelişim…...……42

1.3.2 Ergenlik Döneminde Bilişsel Gelişim……..……...……44

1.3.3 Ergenlik Döneminde Kişilik Gelişimi…….....…...…44

1.3.4. Ergenlik Döneminde Sosyal Gelişim……..…….....…….…46

1.3.5 Sosyalleşme Sürecinde Kişilerarası İlişkiler…..……..……48

1.3.5.1 Ebeveyn-Çocuk İlişkileri……..……49

1.3.5.1.1 Çocuk Yetiştirmede Ebeveyn Tutumları……..50

1.3.5.1.2. Aşırı Otoriter ve Baskıcı Tutum…….…..…50

1.3.5.1.3. İzin Verici Tutum…….…....51

1.3.5.1.4. Aşırı Koruyucu ve Müdahaleci Tutum……...…51

1.3.5.1.5. Dengesiz ve Karasız Tutum……...…52

1.3.5.1.6. İlgisiz ve Kayıtsız Tutum……..……...52

1.3.5.1.7. Eşitlikçi ve Demokratik Tutum……52

1.3.5.2 Kardeş İlişkileri……..……53

1.3.5.3 Akraba İlişkileri……54

1.3.5.4 Akran İlişkileri …….55

1.3.5.5 Okul-Ergen İlişkisi…….....…..56

1.3.6. Çocuk Evlerinde Kalan Çocukların Sosyalleşme Süreci ……..58

1.3.7. Ekosistem Yaklaşımı……..……60

1.3.7.1 Ekosistem Yaklaşımının Kavramları…….……65

1.3.7.2 Ekosistem Yaklaşımını Uygulama Basamakları…….……..66

1.4 KONUYLA İLGİLİ ARAŞTIRMALAR……70

1. 5 ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ…….……..……...75

1.6 ARAŞTIRMANIN AMACI……...78

1.7 ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ……..……..79
1.8 ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI ……...81
1.9 TANIMLAR…….…….…….82

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ…….84
2.2. EVREN VE ÖRNEKLEM ……..……...84
2.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI……86
2.4. VERİ TOPLAMA SÜRECİ…….…….…87
2.5. VERİLERİN İŞLENMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ……89
2.6. SÜRE VE OLANAKLAR…….....…….…...89

BÖLÜM II

BULGULAR VE YORUM

3.1 SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER……90
3.2 ÇOCUKLARIN AİLELERİNE İLİŞKİN SOSYO-DEMOGRAFİK BİLGİLER.....94
3.3 ÇOCUK EVLERİNDE KALAN ÇOCUKLARIN KORUNMA SÜREÇLERİNE İLİŞKİN BİLGİLER…….…….103
3.4 SOSYAL İLİŞKİ AĞLARINA İLİŞKİN BİLGİLER…….……..107
3.5 SOSYAL FAALİYETLERE İLİŞKİN BİLGİLER……..139
3.6 SOSYAL DESTEK SİSTEMİNE İLİŞKİN BİLGİLER……..160
3.7 FİZİKSEL YAŞAM KOŞULLARINA YÖNELİK KARŞILAŞTIRMALAR.....185
3.8 ÇOCUK EVLERİNDE KALAN ÇOCUKLARIN ÇOCUK EVİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELERİ….....……..194
3.9 ÇOCUK EVLERİNDE KALAN ÇOCUKLARIN İLİŞKİ DİNAMİKLERİNİ ANLAMAYA YÖNELİK NİTEL ARAŞTIRMA .....…199
3.9.1 Çevre Haritaları.....201
4. GENEL DEĞERLENDİRME, SONUÇ VE ÖNERİLER…….…….…….220

4.1 GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....220
4.1.1. Araştırma Bulgularının Çocuk Hakları Sözleşmesi Açısından Değerlendirilmesi.....220
4.1.1.1.Yaşamsal Haklar.....220
4.1.1.2.Gelişme Hakları.....223
4.1.1.3.Koruma Hakları.....226
4.1.1.4.Katılma Hakları.....226
4.1.2. Çocuk Evinde Kalan Çocukların Çocuk Evine İlişkin Öznel Değerlendirmeleri.....227
4.1.3. Çocukların Çevre Haritalarının Değerlendirilmesi.....228
4.2 ÖNERİLER.....229
4.2.1. Araştırma Sonuçlarına Göre Çocuk Evi Hizmetine Yönelik Öneriler.....228
4.2.2. Çocuk Koruma Sistemindeki Koruyucu ve Önleyici Hizmetlere İlişkin Öneriler.....232
4.2.3. ÇOCUK EVİ MODEL ÖNERİSİ.....235
4.2.3.1. Çocuk Evinin Fiziksel Koşulları.....235
4.2.3.2. Çocuk Evlerinin İşleyiş ve Yönetimi.....236
4.2.3.3. Personel Durumu.....239
4.2.3.4. Çalışma Yaklaşımı.....240
4.2.3.5. Çalışma Yöntemi.....241
KAYNAKÇA……245
EK 1: Soru Kağıtları……258
EK 2: İzin Yazıları.....276

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Bazı Gelişmiş Ülkelerin Çocuk Nüfusları, Ev Dışında Bakımı Sağlanan Çocukların Oranı ve Bir Yıl Boyunca Bakım Altına Alınan Çocukların Oranı.....12

Tablo 2: Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kurumunun 2006-2010 Yılları Arasında Bakım Hizmeti Verdiği Kuruluşlara İlişkin Sayısal Bilgiler.....29

Tablo 3: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun 2006-2010 Yılları Arasında Bakım Hizmeti Verdiği Çocuklara İlişkin Sayısal Bilgi……..…….30

Tablo 4: Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün Aralık 2012 İtibariyle Hizmet Verdiği Çocuklara İlişkin Sayısal Bilgi.....33

Tablo 5: Çocuk Evlerinde Kalan Çocukların Yaşadığı İlçelere Göre Dağılım.....85

Tablo 6: Kontrol Grubu Öğrenci Sayıları.....86

Tablo 7: Çocuk Evinde ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Cinsiyete Göre Dağılımı.....90

Tablo 8: Çocuk Evinde ve Ailesi Yanında Yaşayan Çocukların Doğum Yerlerine İlişkin Dağılım.....91

Tablo 9 : Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Yaşları.....92

Tablo 10:Çocuk Evinde ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Öğrenim Gördüğü Okul.....92

Tablo 11: Çocuk Evinde ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Devam Ettiği Sınıf.....93

Tablo 12: Çocuk Evinde ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Ebeveynlerinin Hayatta Olma Durumu.....94

Tablo 13: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Ebeveynlerinin Birlikte Yaşama Durumu.....95

Tablo 14: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Kardeş Sayısı.....96

Tablo 15 : Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Annelerinin Yaşı.....97

Tablo 16: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Babalarının Yaşı.....97
Tablo 17: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Annelerinin Eğitim Durumu.....98
Tablo 18: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Babaların Eğitim Durumu.....99
Tablo 19: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Annelerinin Doğum Yeri 100
Tablo 20: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Babaların Doğum Yeri.....100
Tablo 21:Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Annelerinin Mesleği.....101
Tablo 22: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Babalarının Mesleği.....102
Tablo 23: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Korunma Altında Oldukları Süre..103
Tablo 24:Çocuk Evinde Kalan Çocukların Daha Önce Kurum Bakımında Kaldıkları Süre.....104
Tablo 25: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Çocuk Evinde Kaldıkları Süre.....104
Tablo 26: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Korunma Altında Alınma Nedenleri.....105
Tablo 27:Çocuk Evinde Kalan Çocukların Korunma Altında Kardeşi Olma Durumu.....106
Tablo 28: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Çocuk Evinde Kalan Kardeşi Olma Durumu.....107
Tablo 29: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Anne, Baba ve Kardeşle Görüşme Sıklığı.....108
Tablo 30: Korunma Altında Kardeşi Olma Durumuna Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Kardeşle Görüşme Sıklığı.....109
Tablo 31: Ebeveynlerinin Hayatta Olma Durumu Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Anne İle Görüşme Sıklığı.....109
Tablo 32: Ebeveynlerinin Hayatta Olma Durumuna Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Baba İle Görüşme Sıklığı.....110
Tablo 33: Cinsiyete Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Anne İle Görüşme Sıklığı 111

Tablo 34: Cinsiyete Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Baba İle Görüşme Sıklığı 111
Tablo 35: Cinsiyete Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Kardeş İle Görüşme Sıklığı 112
Tablo 36: Yaşa Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Anne İle Görüşme Sıklığı.....112
Tablo 37: Yaşa Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Baba Görüşme Sıklığı..113
Tablo 38: Yaşa Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Kardeşle Görüşme Sıklığı.....113
Tablo 39: Korunma Altında Olunan Süreye Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Anneleri İle Görüşme Sıklığı 114
Tablo 40: Korunma Altında Olunan Süreye Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Babaları İle Görüşme Sıklığı 114
Tablo 41: Korunma Altında Olunan Süreye Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Babaları İle Görüşme Sıklığı 115
Tablo 42: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Akrabalarıyla Görüşme Durumu.....116
Tablo 43: Cinsiyete Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Akrabalarıyla Görüşme Durumu.....116
Tablo 44: Yaşa Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Akrabalarıyla Görüşme Durumu.....117
Tablo 45: Korunma Altında Olunan Süreye Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Akrabalarıyla Görüşme Durumu.....117
Tablo 46: Çocuk Evinde Kalan Ve Gönüllü Ailesi Olan Çocukların Dağılımı.....118
Tablo 47: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Grup Sorumlusu Meslek Elemanı İle Görüşme Sıklığı.....118
Tablo 48: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Grup Sorumlusu Meslek Elemanına Ulaşma Sıklığı.....119
Tablo 49 : Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Mahallede Arkadaşı Olma Durumu.....119
Tablo 50: Cinsiyete Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Mahallede Arkadaşı Olma Durumu.....120

Tablo 51 : Yaşa Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Mahallede Arkadaşı Olma Durumu.....121
Tablo 52 : Çocuk Evinde Kalan Çocukların Yaşadıkları Eve Kardeşlerinin Gelme Durumu.....121
Tablo 53: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Evine Misafir Gelme Sıklığı.....122
Tablo 54: Cinsiyete Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Evine Misafir Gelme Sıklığı.....123
Tablo 55: Yaşa Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Evine Misafir Gelme Sıklığı.....124
Tablo 56: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Evine Gönüllülerin Gelme Sıklığı..125
Tablo 57: Çocuk Evinde ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Eve Gelen Misafirlerle Yaptığı Etkinlikler.....125
Tablo 58: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Misafir Olarak Gittikleri Kişiler.....126
Tablo 59 : Cinsiyete Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Misafir Olarak Gittikleri Kişiler.....128
Tablo 60 : Yaşa Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Misafir Olarak Gittikleri Kişiler.....129
Tablo 61: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Gönüllülerin Evine Gitme Sıklığı.....130
Tablo 62: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Bir Yere Ziyarete Giderken İzin Aldıkları Kişiler.....131
Tablo 63: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Komşuları Tarafından Tanınma Durumu.....131
Tablo 64: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Ev İçinde Çeşitli Sorumluluklar Alma Durumu.....132
Tablo 65: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Yaşadıkları Evdeki Kurallar.....134
Tablo 66: Çocuk Evlerinde Kalan Çocukların Evlerindeki Kuralları Belirleyen Kişiler.....135
Tablo 67: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Yaşadıkları

Evdeki Kurallara Uymama Durumunda Cezalandırılma Sıklığı.....136
Tablo 68: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Yaşadıkları Evdeki Kurallara Uymamaları Durumunda Cezalandırılma Şekillerine.....137
Tablo 69 : Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Ev İçinde Boş Zamanlarında Yaptıkları Etkinliklerin Sıklığı.....140
Tablo 70: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Ev Dışında Boş Zamanlarında Yaptıkları Etkinliklerin Sıklığı.....142
Tablo 71: Cinsiyete Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Ev Dışında Boş Zamanlarında Yaptıkları Etkinliklerin Sıklığı.....145
Tablo 72: Yaşa Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Ev Dışında Boş Zamanlarında Yaptıkları Etkinliklerin Sıklığı.....148
Tablo 73: Yaşanan İlçenin Konumuna Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Ev Dışında Boş Zamanlarında Yaptıkları Etkinliklerin Sıklığı.....150
Tablo 74 : Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Kursa Gitme Durumu.....152
Tablo 75: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Gittikleri Kurslar.....152
Tablo 76 : Cinsiyete Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Kursa Gitme Durumu.....153
Tablo 77 : Yaşa Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Kursa Gitme Durumuna İlişkin Dağılım.....153
Tablo 78 : Yaşanan İlçenin Konumuna Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Kursa Gitme Durumu.....154
Tablo 79: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Ev Dışında Boş Zamanlarında Yaptıkları Etkinliklerin Sıklığı.....155
Tablo 80 : Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Düzenli Olarak Spor Yapma Durumu.....157
Tablo 81: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Yaptıkları Sportif Etkinlikler.....158

Tablo 82: Cinsiyete Göre Çocuk Evinde Çocukların Düzenli Olarak Spor Yapma Durumu.....158
Tablo 83 : Yaşa Göre Çocuk Evinde Çocukların Düzenli Olarak Spor Yapma Durumu.....159
Tablo 84 : Yaşadıkları İlçeye Göre Çocuk Evinde Çocukların Düzenli Olarak Spor Yapma Durumu.....159
Tablo 85: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Bir Kulübe ya da Derneğe Üye Olma Durumu.....160
Tablo 86 : Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların En Yakın Arkadaşı.....162
Tablo 87: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Yakın Çevresindeki Kişilerle Sorun Paylaşımı Sıklığı.....163
Tablo 88: Cinsiyetine Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Yakın Çevresindeki Kişilerle Sorun Paylaşımı Sıklığı.....164
Tablo 89: Korunma Altında Olma Süresine Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Aile İle Sorun Paylaşımı Sıklığı.....165
Tablo 90: Ailesi Yanında Kalan Çocukların Yakın Çevresindeki Kişilerle Sorun Paylaşımı Sıklığı.....166
Tablo 91: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Okul Ve Arkadaş Çevresindeki Kişilerle Sorun Paylaşımı Sıklığı.....167
Tablo 92: Cinsiyete Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Okul Ve Arkadaş Çevresindeki Kişilerle Sorun Paylaşımı Sıklığı.....169
Tablo 93: Yaşa Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Okul Ve Arkadaş Çevresindeki Kişilerle Sorun Paylaşımı Sıklığı....170
Tablo 94: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Yakın Çevresinden Sorun Çözme Yardımı Alma Sıklığı.....171
Tablo 95: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Sorun Çözmede Çevresindeki Kişilerden Yardım Alma Sıklığı.....172
Tablo 96: Cinsiyete Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Çevresindeki Kişilerden Sorun Çözme Yardımı Alma Sıklığı.....174
Tablo 97: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Okuldaki Başarı Durumlarını Değerlendirmeleri.....175

Tablo 98: Cinsiyete Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Okuldaki Başarı Durumlarını Değerlendirmeleri.....176
Tablo 99: Yaşa Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Okuldaki Başarı Durumlarını Değerlendirmeleri.....176
Tablo 100: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Evde Yaşayan Diğer Kişilerle İlişkilerini Değerlendirmeleri.....177
Tablo 101: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Ev İçi İlişkileri Değerlendirmeleri.....178
Tablo 102: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Evlerinde Tartışma Çıkma Sıklığı.....178
Tablo 103: Çocukların Evlerinde Aralarında En Çok Tartışma Çıkan Kişiler..179
Tablo 104: Çocuk Evinde Kalan Çocukların En Çok Tartıştıkları Kişiler.....179
Tablo 105: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Eve Gelmesinden Hoşlanmadıkları Kişiler.....180
Tablo 106: Çocuk Evinde Çocukların Eve Sık Gelmesini İstediği Kişiler.....180
Tablo 107: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Sağlıklı Ve Mutlu Bir Ev Ortamına Sahip Olduklarını Hissetme Sıklığı 181
Tablo108: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Kendilerini Yalnız Hissetme Sıklığı.....181
Tablo109: Cinsiyete Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Kendilerini Yalnız Hissetme Sıklığı.....182
Tablo110: Yaşa Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Kendilerini Yalnız Hissetme Sıklığı.....183
Tablo111: Korunma Altında Olma Sürelerine Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Kendilerini Yalnız Hissetme Sıklığı.....183
Tablo 112: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Kendilerini Yalnız Hissetme Durumunda Yaptığı Etkinlikler.....184
Tablo 113: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Evlerinin Yapısı.....185
Tablo 114: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Evlerindeki Oda Sayısı.....186
Tablo 115: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların

Kendi Odalarının Olması Durumu.....186
Tablo 116: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Evlerinin Isınma Şekli.....187
Tablo 117: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Evlerinin Toplu Taşıma Araçlarına Olan Mesafesi.....188
Tablo 118: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Cep Telefonuna Sahip Olma Durumu.....188
Tablo 119: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Aldıkları Haftalık Harçlık Miktarı.....189
Tablo 120: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Harçlıklarını En Çok Harcadıkları Yer.....190
Tablo 121: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Beslenme Şekillerini Değerlendirmeleri.....190
Tablo 122: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Sağlık İhtiyaçlarının Zamanında Karşılanması Durumu.....191
Tablo 123: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Okul İhtiyaçlarının Zamanında Karşılanması Durumu.....191
Tablo 124: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Kıyafet İhtiyaçlarının Zamanında Karşılanması Durumu.....192
Tablo 125: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Evlerinin Alışveriş Merkezlerine Yakınlığı.....192
Tablo 126: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Evlerinin Sosyal Faaliyet Merkezine Yakınlığı.....192
Tablo 127: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Oturdukları Çevrede Kendilerini Güvende Hissetme Durumları...193
Tablo 128: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Evlerinde Değişiklik Yapılmasını İstedikleri Yer.....193
Tablo 129: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Evin Fiziksel Ortamına Yönelik Değerlendirmelerine 194
Tablo 130: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Evin Çevresine Yönelik Değerlendirmeleri.....195
Tablo 131: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Kurum Bakımı ve

Çocuk Evi Hizmetlerini Karşılaştırmaları.....196
Tablo 132: Çocuk Evinde Kalan Çocuklara Göre Çocuk Evinin Olumlu Yanları.....197
Tablo 133: Çocuk Evinde Kalan Çocuklara Göre Çocuk Evlerinin Olumsuz Yanları.....198
Tablo 134: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Çocuk Evi Hizmetinin Daha İyi Olabilmesine Yönelik Değerlendirmeleri.....199

BÖLÜM I

KURAMSAL ÇERÇEVE

GİRİŞ

Günümüz dünyasında insan hakları ve çocuk hakları konularındaki gelişmelere paralel olarak çocukların sağlıklı ve mutlu bir ortamda yetişmelerini sağlamak için neler yapılması gerektiğine ilişkin pek çok farklı disiplinde bilimsel araştırmalar yapılmakta ve çocuğun fiziksel, zihinsel ve duygusal gelişimini sağlıklı bir şekilde sağlayacak ortamların oluşturulmasına yönelik çalışmalar yürütülmektedir. Buna istinaden bu alanda söz sahibi olan sosyal hizmet, tıp, psikoloji, sosyoloji, çocuk gelişimi gibi bilim dallarının üzerinde uzlaştığı konu çocukların bir aile ortamında ebeveynleriyle birlikte yaşamasının en ideali olduğu yönündedir. Ancak ebeveynlerden birinin ya da her ikisinin ölümü, kronik hastalıkları, psikiyatrik bozuklukları, cezaevine girmeleri, boşanma sonucu ailenin parçalanması ya da sosyo-ekonomik yoksunluk gibi nedenlerle aile bütünlüğünün bozulduğu durumlarda çocukların ebeveynleri ile yaşaması mümkün olmayabilir. Bu durumda da öncelikle çocuğun yine aile ve akraba çevresi içerisinde yaşaması, bunun da mümkün olmadığı durumlarda da toplumsal koruma sistemi içerisinde oluşturulan hizmet modelleri ile çocuğunun bakımının sağlanması söz konusu olmaktadır. Bu bakım modellerinin çocuğun sağlıklı büyüme ve gelişmesini sağlamaya yönelik geliştirilmesi yönünde düzenlemeler yapılmaktadır. Bu hizmet modelleri içinde en yaygın hizmet modellerinin ise kurum bakımı, koruyucu aile ve evlat edinme hizmetleri olduğu görülmektedir.

Özellikle gelişmiş ülkelerde çocuğun bir aile ortamında yetişmesinin en uygun hizmet modeli olduğu düşünüldüğünden koruyucu aile hizmetinin daha yaygın olduğu görülmektedir. Bunun dışında evlat edinme ve kurum bakım hizmetleri şeklinde düzenlenen hizmetlerle çocukların bakım ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmaktadır. Ancak kurum ortamlarının fiziksel eksikliklerinin yanı sıra çocukların sosyal ilişki ihtiyaçlarını yeterince karşılamadığı düşünüldüğünden bu hizmetin de çeşitli modelleri oluşturulmuş ve çocukların mümkün olduğunca küçük gruplar halinde yaşamalarına

olanak sağlayacak düzenlemeler yapılmıştır. Ülkemizde de buna yönelik olarak sevgi evleri ve çocuk evleri hizmet modelleri oluşturulmuştur.

Çocuk evleri hizmeti yeni bir hizmet modeli olmakla birlikte çok hızlı bir şekilde yaygınlaşmıştır ve bu hızlı geçiş sürecinde çocukların yaşantılarındaki olumlu ve olumsuz değişimlere yönelik bilimsel çalışmalara rastlanmamaktadır. Oysa ki çocuk evi hizmet modelinin çocuğun yüksek yararını gözeterek planlanması gerekmektedir. Çocuğun yüksek yararını sağlayacak bu planlamanın temel dayanaklarını çocuk hakları belgelerinin oluşturması gerektiği düşünülmektedir. Bu nedenle konu aşağıdaki başlıklar altında ele alınmıştır.

1.1. ÇOCUK HAKLARI KAVRAMI

İnsanca bir yaşam sürdürmek insanın en temel hakkıdır. Bu bağlamda 20. yüzyıl insan haklarının gelişimi için en önemli atılımların yapıldığı yüzyıl olmuştur. Tarih boyunca insanlığın gösterdiği özgürlük mücadelesi bu yüzyıl içerisinde gözle görünür sonuçlara ulaşmayı sağlamıştır. Hiç şüphesiz bu sonuçlardan en önemlisi 10 Aralık 1948 günü Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesidir. Ancak bu bildirgeye gelinceye kadar insan haklarının gelişimi yüzyıllar boyu süren bir mücadeleye sahne olmuştur. İnsan ve insan haklarının 2500 yıl önce dahi hak, adalet sorumluluk, görev, eşitlik gibi kavramlarının aralarında Sokrates, Platon, Aristotales' in bulunduğu büyük filozoflar tarafından ele alındığı görülmektedir. İnsan hakları kavramı ana öğeleri felsefeden ve ahlak felsefesinden almaktadır (Davran, 2001: 19).

İnsan haklarının ne olduğunu anlamak için öncelikle hak kavramını ele almak gerekmektedir. Hak bir kişi, bir kurum veya bir şey üzerindeki gerçekleştirilmiş bir iddia ve talebi ifade eder. Hak sahibi, başka insanlar veya sosyal kurumlar tarafından kendisine belli bir şekilde davranılmaya hakkı olduğunu iddia eder. İnsan hakkı ise, insan kişisinin hak ettiği asgari muamele konusu olması nedeniyle, her insana borçlu olunan ve haklı gerekçeleri bulunan üstün, öncelikli bir iddia olarak tanımlanabilir (Orend, 2002: 34; akt: Başbakanlık, 2007: 17). Birleşmiş Milletlerin İnsan Hakları: Sorular ve Yanıtlar (Human Rights: Questions and Answers) adlı yayınının 1987

baskısında insan hakları (akt: Başbakanlık, 2007: 15) doğamızın temelinde yer alan ve onlar olmaksızın insanca yaşayamayacağımız haklar olarak tanımlanabilir. İnsan hakları ve temel özgürlükler, insani niteliklerimizi, zekamızı, yeteneklerimizi, vicdanımızı tamamen geliştirmemize ve kullanmamıza, ruhsal ve diğer ihtiyaçlarımızı doyurmamıza olanak sağlar. Bu haklar; her bireyin temel onur ve değerinin saygı göreceği ve korunacağı bir yaşam için insanoğlunun artan talebinden kaynaklanmaktadır.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi her şeyden önce etik bir belgedir. Bu bildirgede amaç bazı etik ilkeleri saptamaktır. Bu bildirgede; insan türünün onu diğer varlıklardan ayıran akıl ve vicdana sahip olma özellikleri olduğu için insanların nasıl muamele görmeleri gerektiğine ilişkin bazı evrensel ilkeleri ortaya koymaya çalışmaktadır (Kuçuradi, 2001: 73). İnsan hakları toplumsal düzenleme için temel ilkeler olarak, toplumsal ilişkilerin belirli bir biçimde kurulmasına ilişkin talepler olarak ortaya çıkmaktadır. Yani sözleşmelerde "devletlerin hukuksal ve aynı zamanda ahlaksal yükümlülükleri" ya da her türlü hukuk normlarının türetileceği ilkeler ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu sözleşmeyi imzalamış devletler, insan hakları olarak kabul edilen bazı hakları resmen tanıyarak yurttaşlarına ve birbirlerine bu hakların geliştirilmesi için taahhütte bulunmaktadırlar (Kuçuradi, 2001: 74).

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi' nin birinci maddesinde "bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdanla donatılmışlardır, birbirlerine kardeşlik anlayışıyla davranmalıdırlar" denerek evrensel bir eşitlik anlayışına yer verilmektedir. Bu bildirgenin en önemli maddesi olan 3. maddesinde "yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliği herkesin hakkıdır" denmektedir. Tüm insanlığı kapsamayı taahhüt eden bu bildirge (İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, 1948. http://www.meb.gov.tr/belirligunler/insan_haklari/ bildirge.htm. 12.12.2011) genel haklar üzerine odaklanırken, özel olarak korunması ve haklarının gözetilmesi gereken çocukların haklarının daha ayrıntılı olarak ele alınması için Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, çocuğun mutlu ve sağlıklı bir çocukluk geçirmesi ve kendisinin ve toplumun iyiliği için hak ve özgürlüklerden yararlanması amacıyla 20 Kasım 1959'da Çocuk Hakları Bildirgesini ilan etmiştir. Bu bildirge 10 önemli ilkeden oluşmuştur ve eşitlik, adalet, eğitim hakkı, sevgi, çocuğun korunması ve evrensel barış gibi temel unsurlar

üzerine inşa edilmiştir. Bu bildirgenin 2. maddesinde "çocuk, özel olarak korunur, yasalar ve başka yollarla sağlıklı ve normal biçimde, özgürlük ve saygınlık koşullarında bedensel, zihinsel, ahlaki, manevi ve toplumsal olarak gelişmesine olanak sağlayacak fırsat ve kolaylıklardan yararlanır. Bu amaçla çıkarılacak yasalarda, çocuğun çıkarları önde gelir" denmektedir (Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirisi,1959http:/www.cocukhaklari.gov.tr/tr/content/ show/25/ 12.12.2011). Bu temel bildirgeden yola çıkarak ayrımcılığa maruz kalma riski olan tüm gruplar için uluslararası düzeyde çeşitli düzenlemeler yapılmasının yolu da açılmıştır. Kendi haklarını koruma gücüne sahip olmayan çocukların hakları da bu şekilde ele alınmış ve bugün çocuklara yönelik pek çok düzenlemenin yapılması sağlanmıştır. En geniş anlamıyla çocuk hakları; çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki bakımlardan özgürlük ve saygınlık içinde, sağlıklı ve normal biçimde gelişebilmesi için hukuk kuralları ile korunan yararlarıdır (Akyüz, 2000: 4).

Çocuk, büyüme ve olgunlaşma süreci içinde değişen gereksinimlere sahip bir birey olarak tanımlanabilir. İnsanın gelişim evreleri içinde çocukluğun özel olarak koruma gerektiren bir dönem olduğu düşüncesi ortaçağ sonrasındaki dönemde ele alınmaya başlanmıştır. Çağdaş çocukluk anlayışının ise aydınlanma dönemiyle daha çok ele alınmaya başladığı görülmektedir. Endüstrinin gelişmesinden önceki dönemde aile sadece sosyal değil, bütün üyelerinin uyum içinde çalıştığı ekonomik bir birimdi. Aileler yaşantılarında ihtiyaç duydukları her şeyi neredeyse kendileri üretirlerdi. Erkekler ve erkek çocuklar tarım, hayvancılık, evin inşası ve bakımı, tamir işleri gibi güç gerektiren işleri yaparken, kadınlar ve kız çocukları ev ve avlu içindeki işleri, temizlik, yemek pişirmek, kıyafet dikmek gibi işleri yapmak ve sabun, mum vb. tüketim malzemelerini üretmek için evde çalışırlardı. Çocuklar yaklaşık 7 yaşına geldiklerinde bu işlere yardımcı olmaya başlardı ve böylece ebeveynlerinin yanında çalışarak yetişkin dünyasını öğrenirlerdi (Hawes, 1991: 3). 17. yüzyıldan itibaren 18. yüzyılda aydınlanma düşüncesinin de etkisiyle öncelikle çocukların eğitim haklarına yönelik yeni yaklaşımlar ortaya konmaya başlamıştır. Bu gelişme temel olarak Endüstri Devriminden etkilenmiştir. Bunun yanında antropoloji, biyoloji, tıp, psikoloji ve sosyal araştırma alanlarında son 100 yıl içinde görülen gelişmeler sayesinde toplumun çocuğa bakışı değişmiştir. 20. yüzyılda çocukları anlamaya yönelik bilimsel çalışmalar çocukları anlamayı kolaylaştırmış ve bu dönemin insan gelişimi evreleri içindeki özel yerini

ortaya çıkarmıştır. Çocuk, artık erişkin bir kişinin minyatürü olarak görülmeyen, kişiliği, bağımsız yaşam faaliyetleri büyüklerden farklı olan, biyolojik ve zihinsel gelişmesinin kendine özgü kanunları bulunan bir insan olarak tanımlanmaya başlanmıştır (Friedlander, 1966: 369). 20. yüzyıl çocuğun korunması, yetiştirilmesi, öğrenim zorunluluğu, çocuk hakları, çocuk işçiliğinin yasaklanması, çocuk suçluluğunu önleyici tedbirler, çocuk mahkemeleri, bakım kurumları gibi kavramların oluşması ve çocukla ilgili politikalar, hizmetler, çocuğun gereksinimlerinin ele alınışı açısından çocuk yüzyılı olarak değerlendirilebilir (Uluğtekin, 2001: 7; Gökçe,1991: 15).

Çocukların ve çocuk haklarının korunmasının uluslararası alanda etkili bir şekilde ele alınması cinsiyet, dil, milliyet, ırk, renk, sosyal bakımdan, dini inanç ve düşünce ayrımı yapılmaksızın çocuklara karşı insanlığın sorumlu olduğunun kabulü ile olmuştur (Dobler, 1959; akt; İnan, 1968: 203). Bu yeni anlayışın tüm toplumsal kesimlere yaygınlaşmasında çocuğun korunmasında ailenin yanı sıra devletlerin de sosyal sorumlulukları olduğu anlayışı etkili olmuştur. Bu yöndeki sosyal politikalar çocukların korunması konusunda pek çok uluslararası oluşuma da öncülük etmiştir. 26 Eylül 1924'te, çocukları her türlü ihmal ve istismardan uzak tutmak ve onları her durumda yetişkinlerden ayrı ve özel olarak korumak gerekliliğinden hareket ederek "Cenevre Beyannamesi" adıyla bir "Çocuk Hakları Bildirgesi" hazırlanmıştır. Bu bildirge "Milletler Cemiyeti Genel Kurulu"nda benimsenmiştir. Bu Bildirge 20. yüzyılda çocuk haklarının uluslararası arenada tartışılması ve gündemde tutulmasında önemli rol oynamıştır (Karakaş, 2010: 52). Bu bildirgede;

1.Bedence ve ruhça doğal bir gelişme her çocuğun hakkıdır.
2.Aç çocuk doyurulmalı, hasta çocuk bakılıp sağaltılmalı, zekaca geri kalmış çocuk olanaklar ölçüsünde ilerletilmeli, sapıtmış çocuk doğru yola getirilmeli, öksüz ve kimsesiz çocuklar kabul ve bakım görmelidir.
3.Sıkıntı ve zorluk zamanlarında ilk yardım çocuğun hakkıdır.
4.Çocuk kendi hayatını kazanmaya, geçimini sağlamaya yetenekli hale getirilmeli, fakat aynı zamanda her çeşit sömürüye karşı korunmalıdır, ilkeleri benimsenmiştir (Çağlar,1982:10).

Birleşmiş Milletler örgütü kurulduktan sonra, çocukların korunması sorununu incelemek üzere "Sosyal Sorunlar Meclisi" kurulmuştur. Bu meclis Cenevre Bildirgesi'nin İnsan Hakları Evrensel Bildirgesindeki esaslara göre yeniden düzenlenmesine karar vermiştir. Buna yönelik yürütülen çalışmaların ardından 20 Kasım 1959 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 1386 sayılı kararı ile "Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi" kabul edilmiştir (Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirisi,1959 http: /www. cocukhaklari. gov. Tr / tr/content/ show/25/ 12.12.2011).

1.1.1. Çocuk Hakları Sözleşmesi

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kökeni 1924 Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi ile 1959 Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi'ne dayanan ve 20 Kasım 1989'da kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesinde de (ÇHS) çocuğun bireysel, sosyal, kültürel, ekonomik, siyasal hakları koruma altına alınmıştır. Sözleşmede yer alan çocuk hakları esas olarak 1959 Çocuk Hakları Bildirgesindeki kavramlara dayalıdır. Ancak bu haklar, devletin konuya ilişkin yükümlülüklerinin belirlenmesi amacıyla geliştirilmiş ve genişletilmiştir. Bu nedenle Sözleşme, Çocuk Hakları Bildirgesini ortadan kaldırmamakta, ancak onu tamamlamaktadır (Akyüz, 2000: 19). Türkiye 1989 yılında kabul edilen ÇHS' yi 1994 yılında onaylayıp, 27 Ocak 1995 tarih ve 22184 sayılı Resmi Gazete'de 4058 sayılı kanunla yayınlayarak çocuk haklarını korumak, geliştirmekle ilgili mekanizmaları kurma ve işletme konusunda uluslararası taahhüt altına girmiştir.

ÇHS' nin 7. maddesinin 1. bendine göre çocuğun mümkün olduğu ölçüde anne babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkı vardır. Ancak anne-baba her zaman çocuğun bakım görevini yerine getiremeyebilir ya da bazen çocuğu ihmal ve istismar eder. Bu durumda da sözleşmenin 9. maddesinin 1. bendinde "yetkili makamlar uygulanabilir yasa ve usullere göre ve temyiz yolu açık olarak, ayrılığın çocuğun yüksek yararına olduğu yolunda karar vermedikçe, Taraf Devletler, çocuğun; ana-babasından, onların rızası dışında ayrılmamasını güvence altına alırlar. Ancak, ana-babası tarafından çocuğun kötü muameleye maruz bırakılması ya da ihmal edilmesi durumlarında ya da

ana-babanın birbirinden ayrı yaşaması nedeniyle çocuğun ikametgâhının belirlenmesi amacıyla karara varılması gerektiğinde bu tür bir ayrılık kararı verebilir" denmektedir. Buna istinaden devlet çocuğu korunma altına alıp koruma ve bakım hizmetini vermekle yükümlüdür. Yine aynı maddenin 3. bendinde "Taraf Devletler, ana-babasından veya bunlardan birinden ayrılmasına karar verilen çocuğun, kendi yüksek yararına aykırı olmadıkça, ana-babanın ikisiyle de düzenli bir biçimde kişisel ilişki kurma ve doğrudan görüşme hakkına saygı gösterirler" denmektedir. Buna göre devletler tarafından oluşturulan çocuk koruma sistemleri çocuğun tüm ihtiyaçlarını karşılayabileceği güvenli bir ortamda gelişmesini sağlayacak önlemleri alırken anne-baba, kardeş gibi 1. dereceden akrabaları ile ilişkilerini devam ettirmesini sağlamak için gerekli tedbirleri almalıdır.

Taraf devletler çocukların korunma ve barınma ihtiyaçlarını karşılarken çocukların yüksek yararını göz önüne almalıdır. Çocukların yüksek yararını amaçlayan hizmetler çocukların yaşam kalitesini yükseltmeyi hedefler. Çocukların yüksek yararını gözeterek uygun yaşam koşullarının hazırlanması için taraf devletlere rehber niteliği taşıyan ÇHS'deki unsurların çocukların yaşam kalitesi açısından bütüncül bir yaklaşımla ele alınması, bir insan olarak çocuğun tüm haklarının gözetilerek yetişmesini sağlayacak ortamın oluşturulması için temel teşkil eder (Cılga, 2010, 12). Cılga' ya göre (2010, 11-12) çocukların yaşam kalitesine ÇHS açısından geliştirilecek çağdaş yaklaşımın amaçları;

- Toplumsal yaşam içinde çocukların kişisel, sosyal, kültürel ve ekonomik etkinliğini sağlamak,
- Birey olarak çocukların kendi yaşamı ve kaynakları üzerinde denetim sahibi olmasına ve karar vermesine olanak sağlamak,
- Çocukların var olan gücünü ve egemenliğini kullanmasına olanak sağlayan üretkenliğini ve yaratıcılığını harekete geçirmek,
- Çocukların çoğulcu ve demokratik toplum yapısı içinde insanca yaşama ve gelişme koşullarını geliştirmek ve
- Çocukların gereksinimlerini karşılama olanaklarını ve sorun çözme yeteneklerini arttırarak, yaşam kalitelerini yükseltmek, özgür ve mutlu bir yaklaşım sürmelerine yardımcı olmaktır.

Çocuklara yönelik olarak oluşturulması düşünülen koruma sistemlerinin uygulamalarında da bu çağdaş yaklaşım esas alınmalıdır. Aksi taktirde ÇHS' ne aykırı uygulamaları görmek söz konusu olabilir. Halen uygulamada çocuk koruma sistemi içinde çocuklara verilen çeşitli bakım hizmetleri mevcuttur. Çocukların hangi hizmetlerden yararlanacağı çocuğun yaşı, korunma altına alınma nedeni, aile özgeçmişi ve aile bağları, sağlık durumu, psiko-sosyal gelişimi gibi pek çok faktörün değerlendirilmesi sonucu belirlenir. Bu hizmetlerin ne tür hizmetler olduğu bundan sonraki bölümde ele alınmıştır.

1.2. KORUNMA ALTINDA BULUNAN ÇOCUKLARA SUNULAN BAKIM HİZMETLERİ

Korunma altında bulunan çocuklara sunulan bakım hizmetlerini 3 ana başlık altında ele almak mümkündür.

1.Çocukların öz ailesi yanında ekonomik ve psiko-sosyal destekle bakımının sağlanması: 19. yüzyıldan sonra dünyada modern psikanaliz metodlarının ortaya koyduğu sonuçlar, çocuk mahkemeleri ve çocuk bakım kurumlarının çocukların aileleri ve akrabaları ile ne kadar yakın ilişki içinde olursa ve çocuklar ne kadar aile çevresinde bulunursa çocuklarda o oranda yapıcı gelişmeler sağlandığının görülmesi neticesinde aileleri yoksul olduğu için kurum bakımına alınan çocukların ekonomik destekle aileleri yanında bakılmalarının sağlanması yoluna gidilmiştir (Friedlander,1966: 373). Son dönemde çocuk koruma alanında gelişen metodlar ve çocuk hakları alanındaki gelişmeler ışığında çocukların kendi aileleri yanında bakılarak, aile çevresinde çocuğun gelişimini destekleyecek uygun ortamın sağlanmasına yönelik hizmetlerin oluşturulması yaklaşımı benimsenmektedir.

2. Çocuğun öz ailesinin dışında bir yakınının ya da kan bağı olmayan profesyonel bakım hizmeti veren bir ailenin yanında bakımı: Ebeveynin bilinmemesi, çocuğun bulunmuş olması, anne ve babası tarafından terkedilmiş veya hastalık, ebeveynin cezaevine girmesi ya da çocuğun ebeveynleri tarafından ihmal ve istismar edilmesi gibi durumlarda çocuğun kendi öz ailesi yanında bakımı mümkün olmazsa en ideal bakım

tipi çocuğun başka bir ailenin yanında bakımının sağlanması olarak kabul edilmektedir. Bu hizmetler koruyucu aile hizmeti, akraba bakımı ve evlat edinme hizmetleridir.

Koruyucu aile (foster care): Koruyucu aile, çocuğa kendi ailesinin bakamadığı ve çocuğun evlat edindirilmesinin mümkün olmadığı durumlarda öz anne-babanın yerini alabilecek bir aile yanında geçici veya sürekli olarak bakımının sağlanması olarak tanımlanabilir. Koruyucu aile bakımının çocuğa sağladığı aile ortamı çocuğun psiko-sosyal gelişiminin sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesi açısından önem taşımaktadır. Bu hizmetteki amaç, çocuk için karmaşık ve sorunlu olan bir dönemde özenli davranılarak çocuğun bu dönemi örselenmeden geçirmesini ve normal hayatını devam ettirmesini sağlamaktır (İçağasıoğlu, 2001: 155). Koruyucu aile yanında kalan çocuk kendi ebeveynlerinin yaşam koşulları düzeldiğinde evine geri dönme şansına sahiptir (Webb, 2003: 225; Koşar, 1992: 70).

Koruyucu aile seçiminde ailenin uygun olup olmadığı, özellikle çocuğun sağlıklı gelişiminin sağlanması için uygun ortamın oluşturulup oluşturulamayacağına bakılmalıdır. Bunun yanında ailenin ekonomik durumu, evin fiziksel şartları, evin çevre koşulları, ailenin komşuluk ve akrabalık ilişkilerinin incelenmesi gerekir. Çocuğun koruyucu ailenin yanına yerleştirilmesi profesyonel bir bilgiyi gerektirir. Çünkü ailenin duygusal, kültürel ve fiziksel standartlarıyla çocuğun bu konudaki ihtiyaçlarının birbirini tamamlaması hem çocuk hem de koruyucu aile açısından doyurucu bir sonuç sağlanmasını gerektirir (Friedlander, 1966: 380-381; Koşar, 1992: 70).

Akrabalık Bakımı (Kidnape care): Bu hizmette bir çeşit koruyucu aile hizmeti olup çocuğun ebeveyni dışında büyükanne/büyükbaba, teyze, amca, kuzen gibi bir akrabasının yanında bakılmasının sağlanmasıdır. Bu uygulama genellikle aile bireyleri arasındaki görüşmeler sonucunda resmi olmayan yollarla gerçekleşmektedir ve burada genellikle çocuğun sadece barınma ve fiziksel bakım sorunu çözülmüş olur. Çocuğun veya ailenin diğer ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bir hizmet planlanması söz konusu değildir. Bazen de aileler resmi sistem içerisine dahil edilerek koruyucu aile olurlar ve bunun karşılığında da bir gelir elde edebilirler. Akraba bakımı çocuk için diğer koruyucu aile bakım hizmetlerinden daha uygun gibi görünmekle birlikte bu durum

çocukların biyolojik aileye dönüşlerini ya da evlat edindirme hizmetlerinden yararlandırılması olasılığını düşürmektedir (Berth, ve diğ,1994; akt: Webb, 2003: 224).

Evlat Edinme: Evlat edinme öz anne-babasını kaybeden veya onlarla birlikte yaşaması tehlikeli olan çocuklar için aile sağlamanın hukuki, sosyal ve psikolojik bir yöntemidir. Evlat edinme, mahkemelerin hukuki işlemi ile çocukla anne-baba arasında doğuştan mevcut olmayan özel bağların kurulması demektir (Friedlander,1966: 383).

Kurum bakımı (Residential care): Çocuğun bir kurumsal yapı içerisinde bakımını sağlayan hizmet modelleridir. Bu hizmet modelinde koğuş tipi büyük kurumlarda bakım hizmetinin verilmesi yanında daha küçük gruplar halinde bakım verilmesi ya da tedavi ve rehabilitasyona yönelik hizmetler veren kurumlar şeklinde çeşitli sınıflamalar içinde hizmetler yürütülmektedir. Kurum bakımına ihtiyaç duyan çocukların özellikleri Friedlander (1966: 390) tarafından şu şekilde ele alınmıştır:

1.Ağır hasta veya özürlü olan anne-babaların kurum bakımına alınması veya anne-babaların duygusal baskılarının çocukların gelişimi üzerinde zararlı bir etki oluşturmaya başlaması ve çocuğun yanında kalacağı uygun bir koruyucu ailenin de hemen bulunamadığı durumlarda,

2.Ailede geçimsizlik, duygusal baskı veya boşanma hallerinde çocuğun anne ve babasıyla kalamadığı ve koruyucu aile bakımı gerektiği durumlarda,

3.Bir önceki koruyucu ailede tehlikeli şekilde uyum sorunu yaşayıp duygusal bakımdan yorulmuş olan çocuklar, kısa bir süre koruyucu aile ortamından uzaklaştırılması gerektiğinde,

4.Sağlık sorunları ve davranışlarıyla "problem çocuk" grubuna girenlerin koruyucu aile tarafından kabul edilmeyerek mesleki müdahale uygulanması ya da kontrollü bir çevrede psikiyatrik tedavisinin sağlanması gerektiği durumlarda,

5.Kardeş veya akraba çocuklarının fazla olduğu ve bir koruyucu aile yanında barınmalarının mümkün olmadığı ve birbirlerinden ayrı kalmaları uygun görülmediği durumlarda,

6.Daha büyük yaş grubunda olup evden kaçan ve koruyucu aile yanına yerleştirildiğinde kaçması muhtemel olan çocuklar,

7.Ergenlik çağındaki çocukların değişik sebeplerden dolayı kısa bir süre için ailelerinden uzaklaştırılıp grup halinde yaşamaları gerektiği durumlarda kurum bakımından faydalanılabilmektedirler.

Görüldüğü gibi çocuk koruma sisteminde bakım hizmeti vermek amaçlı farklı hizmet modelleri söz konusudur. Bu hizmet modellerinin çeşitliliği ve yaygınlığı kültürel, sosyal, ekonomik pek çok faktörün etkisiyle dünya genelinde ülkeden ülkeye ya da bölgeden bölgeye farklılık göstermektedir. Türkiye ile diğer ülkelerdeki çocuk bakım sistemleri arasındaki benzerlik ve farklılıkları görebilmek için bundan sonraki bölümde bazı ülke örneklerine yer verilmiştir.

1.2.1. Dünya'da Çocuk Bakım Hizmetlerinin Genel Görünümü

Çocukların aileleri yanında bakılamaması nedeniyle korunma altına alınması ihtiyacı tüm ülkelerin sosyal sorunlarından birini oluşturmaktadır. Ancak bu sorunun yaşanış yoğunluğu ülkenin ekonomik gelişmişlik düzeyine, kültürel ve sosyal yapısına göre değişim göstermektedir. Tablo 1’de bazı gelişmiş ülkelerin çocuk nüfusları, ev dışında bakımı sağlanan çocukların oranı ve bir yıl boyunca bakım altına alınan çocukların oranı görülmektedir.

Tablo 1: Bazı Gelişmiş Ülkelerin Çocuk Nüfusları, Ev Dışında Bakımı Sağlanan Çocukların Oranı ve Bir Yıl Boyunca Bakım Altına Alınan Çocukların Oranı

Ülke(Yıl)	0-17 yaş nüfus	0-17 yaş bakım altındaki nüfus	Bakım altındaki çocukların oranı (10000)	Yıl içinde bakım altına alınan çocuk oranı (10000)
Kanada -Alberta (2004)	771.316	8.536	111	-
Kanada-Ontario (2005)	2. 701 825	17.324	64	-
Danimarka (2004)	1.198.872	12.571	64	30
Fransa (2003)	13.426.557	137.085	102	-
Almanya (2004)	14.828.835	110.206	74	30
Norveç (2004)	1.174.489	8.037	68	13
ABD (2005)	74.000.000	489.003	66	42
İsveç (2004)	1.910.967	12.161	63	32
Birleşik Krallık İngiltere (2005)	11.109.000	60.900	55	23
İrlanda	1.015.300	5.060	50	-
İspanya (2004)	7.550.000	38.418	51	18
Avusturalya (2005)	4.807.600	23.695	49	26
Yeni Zelanda (2005)	1.005.648	4.962	49	24
İtalya (2003)	10.090.805	38.300	38	-
Japonya (2005)	23.046.000	38.203	17	6

Kaynak: Thoburn, 2007; AIHW, 2006; SCRCSSP,2006; akt:Tilbury ve Thoburn, 2008: 6.

Dünya'da çocuklara verilen bakım hizmetleri de her ülkenin kendi sosyal, ekonomik ve kültürel yapısına ve gelişmişlik düzeyine göre farklılık göstermektedir. Örneğin, Avrupa'da Birleşik Krallık ve Norveç' de koruyucu aile sistemi ağırlıklı olarak kullanılırken, Danimarka, Fransa ve Hollanda'da kurum bakımı ve koruyucu aile arasında bir denge vardır. Güney, Orta ve Doğu Avrupa'da kurum bakımı ağırlık göstermektedir (Kendrick, Steckley, ve McPheat, 2011). Kurum bakımı İngiltere'de %

13, Kanada'da % 15, ABD'de % 19, Avustralya'da % 4 ve bazı Avrupa ülkelerinde % 50'ye varan ve Japonya'da % 92 oranındadır (Tilbury ve Thoburn, 2008: 7).

Son yıllarda uluslararası alanda yapılan bazı düzenlemelerde büyük kuruluşlardan küçük kuruluşlara geçme ve kurum bakımı modelinden çok toplum temelli bakım hizmetleri geliştirmeye yönelik anlayış değişikliği görülmektedir. Her ne kadar yeterli olmasa da çocuklara ve gençlere verilecek kurum bakım hizmetleri için ÇHS'den sonra iki uluslararası bildirge hazırlanmıştır. Bunlar:

1.Uluslararası Eğitim Birlikleri Federasyonunca hazırlanan Malmö Bildirgesi (1986): Bu bildirgenin hareket noktası büyük ölçekli kurumlardan tedaviye yönelik, disiplinler arası, aile, sosyal ağ, yakın çevre ve toplumla daha olumlu etkileşimi sağlayan küçük ölçekli bakım kuruluşları açmanın gerekliliğidir.

2.Uluslararası Çocuk ve Çocuklara Yönelik Kurum Bakımı Konferansında kabul edilen Çocuklar ve Kurum Bakımı Stokholm Bildirgesi (http://resourcecentre.savethechildren.se/library/stockholm-declaration-children-and-residential-care-12-15-may-2003. Erişim:12.05.2012): Bu bildirgede ise "kurumsal bakımın tartışmasız olarak hem çocuk hem de geniş toplum kesimi için olumsuz sonuçları vardır. Bu olumsuz sonuçlar aileleri ve çocukları desteklemek için ulusal stratejilerin benimsenmesi, kurumların bakım amaçlı kullanımının azaltılması, kamu hizmetleri için uygun standartların benimsenerek mevcut kurumların geliştirilmesi yoluyla önlenebilir" denmektedir.

Stokholm Bildirgesi kurumların kullanımını azaltmak amacıyla kamu bakım sisteminin yeniden yapılandırılması, alternatif bakım geliştirilmesi ve topluma dayalı koruyucu ve önleyici sosyal hizmetleri güçlendirme çağrısı yapmaktadır. Malmö bildirgesi kurum bakımının yeni modellerini oluşturmayı ele alırken, Stokholm bildirgesi kurumsal olarak tüm yatılı bakım modellerini aile ile çözmeyi amaçlar.

Dünya geneline bakıldığında pek çok farklı kurum bakımı modeli olduğu görülebilir. Örneğin gelişmiş ülkelerde eğilim geniş alan bakım merkezlerinden uzaklaşma ve küçük kurumlar oluşturma, çocukları koruyucu aileye ve toplum hizmetlerine hazırlamaya yönelik kurumlar oluşturma yönündedir. Bazı ülkelerde kurum bakımı

afetler sonrası acil hizmet vermeyi, HIV mağduru çocuklara yönelik hizmetler vermeyi ya da geniş çaplı yoksulluk ve yoksunluk sonucu doğan ihtiyaçları karşılamayı amaçlayabilir. Bazı ülkelerde de bu kurumlar çocukları koruma amaçlı, suça yönelik davranışlar ve aile refahı üzerine odaklanır. Kuruluşlar büyük kuruluşlardan küçük kuruluşlara doğru değişmekte ve bu kuruluşlarda daha çok tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerine ağırlık verilmektedir (Kendrick, Steckley, ve McPheat, 2011). Bu bölümde bazı ülkelerin çocuk bakım sistemleri hakkında örnekler verilecektir.

1.2.1.1. Amerika Birleşik Devletleri

Koruyucu Aile Bakımı: ABD'de koruyucu aile eğer ebeveynler ciddi bir takım sorunlar nedeniyle çocukların bakımını gerçekleştiremiyor ise uygulanan geçici bir bakım hizmeti modeli olarak karşımıza çıkar. Evlat Edinme ve Çocuk Refahı Reform Kanununda (1980) koruyucu aile sistemi içindeki çocukların kendi biyolojik aileleri yanına dönmeleri ya da akrabalarıyla yaşamasını sağlayıcı kalıcı bir ev sağlamak temel ilkelerden biridir. Koruyucu aile bakımı geçici hizmet olarak değerlendirilmekte (en çok 18 ay) ise de bazı durumlarda bu süreler aşılabilmektedir. ABD' de ev dışı bakımda tercih edilen bir diğer bakım hizmeti akraba bakımı hizmetidir. 2000 yılında 2.2 milyon çocuk büyükanne ya/ya da büyükbaba, hala, teyze, amca, kuzen gibi yakın akrabalarının yanında kalmaktadırlar ve bu ailelerin çoğunluğu resmi olarak çocuk koruma sistemin içine kayıtlı değillerdir (Webb, 2003: 224). Akraba bakımı hizmeti Afrika kökenli halklardan ya da İspanyolca konuşan halklardan köken alan Amerikalılarda daha yaygın olarak görülmektedir (Webb, 2003: 225).

Grup ya da kurum bakımı: Bazı çocuklar koruyucu aile ya da yanında yaşadığı akrabası ile çatışma halinde olabilirler. Çocukların davranışsal ve psikolojik sorunlarının çözümü için kurumsal tedavi içinde hassas programları ve disiplinler arası bir işbirliğini gerektiren özel hizmetlere ihtiyaç duyabilirler. Bu durumda kurum bakım hizmetleri devreye girer (Webb, 2003: 226). Kurum bakımının pek çok farklı nedeni olabilmektedir, ancak en önemli neden çocuğun aile içinde ihmal ve istismar edilmesidir. ABD'de ihmal ve istismar edilen çocukların 5'de biri kurum bakımına alınmaktadır (Kendrick, Steckley, ve McPheat, 2011).

1.2.1.2. Birleşik Krallık

SHÇEK Genel Müdürlüğü İç Denetim Biriminin İngiltere'ye yaptığı ziyareti neticesinde hazırlanan Yurtdışı Geçici Görev Raporu'nda (2011) Büyük Britanya Çocuk Bakım Sistemine ilişkin bazı sayısal veriler aktarılmıştır. Bakım hizmetleri ile ilgili olan bazı veriler aşağıda sunulmuştur**:**

31 Mart 2010 itibariyle, Birleşik Krallıkta korunma altında bulunan çocuk sayıları;

-İngiltere'de 64.400 (2009'dan bu yana %6 artmıştır)

-İskoçya'da 15.288

-Galler'de 5.162

-Kuzey İrlanda'da 2.463 çocuk olmak üzere toplam 87.313

Bu çocukların % 73'ü koruyucu ailelerde, % 10'u güvenli birimler, çocuk evleri ve öğrenci yurtlarında, % 6'sı aileleri ile % 4'ü evlat edindirilmek üzere aile yanında bulunmaktadır. % 8'i için ise diğer bakım yöntemleri (yatılı okul, kiralama gibi diğer yatılı bakım düzenlemeleri) uygulanmaktadır. İngiltere'de 2009-2010 yılları boyunca 3.200 çocuk evlat edindirilmiştir.

-Bakım altındaki çocukların % 60'ı, 10 yaş ve üzerindedir.

-İngiltere'de korunma altına alınma sebepleri arasında en yüksek oranı % 61 ile "ihmal ve istismar" oluşturmakta bunu %12 ile "ailenin işlevsizliği" izlemektedir.

-Çocukların sadece %2'si sosyal olarak kabul edilemez davranışlar nedeniyle korunma altına alınmıştır.

Birleşik Krallıkta kurum bakımı genellikle çocuk evi şeklinde olmaktadır. Bu evlerde kalan çocuklarda daha önce evlat edinme ya da koruyucu aile gibi hizmetler denenmiş olmaktadır. Bakım hizmeti veren kurumlar özellikle yerel otoritelere bağlı çocuk evleri de dahil olmak üzere daha çok bağımsız tedavi evleri olarak hizmet verirler (Wilson ve diğ; 2008: 503).

Çocuk evi, bazı istisnaları bulunmakla birlikte, çocuklara bakım veya barınma sağlayan kuruluşların genel adıdır Bu tanıma özel veya gönüllü kişi veya kuruluşlar, yerel otorite tarafından işletilen çocuk evleri ile çocuklara yılda 295 günden fazla barınma sağlayan okullar da dâhildir. Engelli çocuklara özel çocuk evleri ile güvenli bakım sağlanan bazı

çocuk evleri de bulunmaktadır. Ulusal Bakım Standartları Konseyi tarafından, Mart 2002 tarihinde, "Çocuk Evleri İçin Ulusal Minimum Standartlar" yayımlanmıştır. Özel veya resmi olup olmadığına bakılmaksızın, çocuk evi tanımına dâhil olan tüm kuruluşların, bu standart ve düzenlemelere uyması yasal bir zorunluluktur.

Bu evlerde genellikle 3-6 çocuk kalmaktadır. Çocuk evlerine, genellikle birkaç kez koruyucu aile deneyimi yaşamış, buna karşın bir aile yanında gereksinimlerinin karşılanmasının mümkün görülmediği çocuklar yerleştirilmektedir (Beter, 2010: 161).

Genellikle çocuk evlerine yerleştirilen çocukların, büyük çocuklar olmasına dikkat edilir. İskoçya' da, 12 yaş altı çocuklar ile bebekler, koruyucu aileler yanına yerleştirilmekte ve çocuk evlerine alınmamaktadır. Çocuk evlerindeki çocuklar, toplum içindeki normal günlük hayatın bir parçası olmaları için teşvik edilir, genellikle yerel okullara devam ederler, gençlik kulüplerine ve spor kulüplerine devam etmeleri sağlanır.

Çocukların eğitim ihtiyaçlarının aynı bina içinde karşılandığı bazı çocuk evleri de bulunmaktadır. Okul devamsızlığı, okulda davranış problemleri veya suça bulaşmış çocuklar genellikle bu evlerde bakılır. Bu evler, çocuk evlerinden daha büyük olup, yatılı okullara benzer şekilde, daha denetimli ve disiplinli bir ortam sağlar. Bunun yanında uğradığı ihmal ve istismar sonucunda davranış bozuklukları gösteren ve bu nedenle de normal eğitime devam edemeyen çocuklara ise kurum içinde öğretmenler aracılığı ile eğitim desteği sağlanmaktadır (SHÇEK Genel Müdürlüğü İç Denetim Birimi Yurtdışı Geçici Görev Raporu, 2011; Beter, 2010: 161).

Güvenli Bakım Sağlanan Çocuk Evleri; çocukların bakımlarının kilit altında gerçekleştirildiği kuruluşlardır, çocuklar kilit altında tutulabilir veya ayrılmaları engellenebilir. Güvenli bakım, ev veya kuruluş ortamında sağlanabilir. Bu bakım hizmeti sadece 13-18 yaş grubu, bakım kararlı veya sosyal hizmetler tarafından misafir edilen çocuk ve gençler hakkında uygulanabilir. 16 yaş ve üzeri gençler, eğer haklarında bir bakım kararı bulunmuyorsa, sadece kabul etmeleri durumunda güvenli bakımda tutulabilir. Aksi halde Yüksek Mahkeme'nin özel bir kararı gerekir ki bu da çok nadir görülen bir durumdur.

İngiltere'de bakım kararı olan çocuklara yönelik yatılı kurum bakımı gönüllü, yerel yönetimlere bağlı kuruluşlar veya özel kuruluşlar tarafından sağlanmaktadır (Beter, 2010: 161).

İngiltere'de koruyucu aile ve evlat edinme hizmetleri yerel yönetimler ve lisanslı gönüllü ve özel kuruluşlar (sadece koruyucu aileye yönelik) tarafından yürütülmektedir. Bu kurumların uymakla yükümlü bulunduğu Ulusal Evlat Edinme/ Koruyucu Aile Hizmet Standartları bulunmaktadır.

Koruyucu aile hizmeti, genellikle ebeveynlerin problemlerini çözümlerken çocuk ve gençlere zor dönemlerinde yardımcı olmak amacı ile geçici olarak uygulanan bir hizmet modelidir. Koruyucu ailelik, çoğu yerel otorite, gönüllü ve bağımsız bakım şirketleri tarafından programlı şekilde uygulanan ve "koruyucu aile ücreti" ödenmesi gereken profesyonel bir iş olarak uygulanmaktadır. Koruyucu aile ücreti, çocuğun özel ihtiyaçlarına ve ailenin yetenek, beceri, deneyim süresi veya profesyonel uzmanlığına göre belirlenmektedir. Koruyucu aile olabilmek ve koruyucu aileliği sürdürebilmek için eğitim zorunluluğu bulunmaktadır (SHÇEK Genel Müdürlüğü İç Denetim Birimi Geçici Görev Raporu, 2011).

1.2.1.3 Avustralya

Avustralya çocuk bakım sisteminde aile temelli bir bakım sistemi geliştirilmesi anlayışı benimsenmiştir. Kurumsal bakım hizmetleri çocuklara ve gençlere kurumsal bir konutta ücretli çalışanlarla bir hizmet vermektir. Burada hizmet veren kişiler vardiyalı çalışırlar ya da kurumda kalırlar. Kurum bakımı genellikle küçük grup bakımı şeklinde olup bireysel bakımı içermektedir. Tedaviye yönelik kurumsal hizmetler daha ağır ihtiyaçları olan gençlere yönelik daha kompleks bir bakımı içerir. Kurum bakımına yerleştirmede çocuk ya da gencin sınırlılıkları ve ihtiyaçları, istismar ve travma öyküsü, yaşadığı sosyo-kültürel çevre, engellilik durumu, gelişim ihtiyacı ve halen kurumdan hizmet alan diğer çocukların ihtiyaçları dikkate alınır. Bu yerleştirme zamanla sınırlı, müdahale amaçlı ve çocuğu aile yanına döndürmeye ya da bağımsız yaşamaya hazırlamayı

amaçlayan bir süreçtir (Queensland Goverment, 2010. http://peakcare.org.au/residential-care-model.html. 13.09.2013)

Avustralya' da çocukları korunma altına almada fiziksel, duygusal, cinsel istismar ve ihmal ilk sırayı almaktadır. Bunun dışında aile çatışmaları, aile parçalanması, ebeveynin kronik hastalığı ya da cezaevinde olması, alkol ve uyuşturucu problemleri ve çocuğun evsiz olması gibi sorunlar nedeniyle çocuğun korunma altına alınması gerekebilir. Korunma altına alınan çocukların yaklaşık % 95'i ev temelli hizmetlerden yaralanır. Çocukların sadece %4'ü kurum bakımından faydalanır (Tilbury ve Thoburn, 2008: 7).

1.2.1.4 Norveç

Dünyadaki genel durum ile kıyaslandığında toplumsal gelişmişlik düzeyine paralel olarak Norveç'te çocukların güvenli ve sağlıklı bir sosyal çevrede ve yeterli ekonomik olanaklarla yetiştikleri söylenebilir. Ancak yine de yetersiz bakım, ihmal, istismar, madde bağımlılığı, yetersiz eğitim ve işgücüne yetersiz katılım gibi konularda eksiklikler mevcuttur. Çocuklara ilişkin bu sorunların giderilmesi amacıyla Norveç kamu yönetimi aracılığıyla yerine getirilen görevler üç başlık altında toplanabilir. İlk olarak kurumların görevi bakıma muhtaç çocukların fiziksel ve psikolojik sorunlarını çözmek için gerekli koruyucu tedbirleri almaktır. İkinci olarak aile ortamında olumsuzluklar yaşayan çocuklara ve ailelere yardımcı ve yol gösterici önlemler almaktır. Bu kapsamda ailelere danışmanlık hizmeti verilmesi, çocukların gündüz bakım evlerine ve kreşlere kaydedilerek belirli sorunların bu yolla çözümlenmesine çalışılmaktadır. Norveç kamu örgütlerinin çocuklara yönelik sunduğu üçüncü ve son görev ise gerektiği durumlarda ailelerinin rızasına gerek olmadan çocuğun yaşam çevresine müdahale edilmesidir. Yetersiz bakıma maruz kalan veya istismar edilen çocuklar koruyucu ailenin yanına geçici süreli olarak verilebilir, kurumlara ait merkezlere yerleştirilebilir veya evlat edindirilebilir. Çocukların korunmasının ülkede merkezi ve yerel yönetim birimlerine verildiği görülmektedir. Bakıma muhtaç çocuklara yönelik olarak sunulan hizmetler koruyucu aile hizmetleri, evlat edindirme hizmetleri ve sosyal hizmet kurumlarında barındırma hizmetinden oluşmaktadır (Güngör, 2009: 233).

2001 yılı Norveç İstatistik Kurumu verilerine göre ülke genelinde çocuklara bakım hizmeti sunan 205 sosyal hizmet kurumu vardır. Bu kurumların toplam kapasitesi ise 1724 kişidir. Çocuğa yönelik hizmet sunan sosyal hizmet kuruluşları kamuya veya özel sektöre ait olabilir. Toplam kapasitenin %75'inin özel sektöre ait olduğu ifade edilmektedir. Çocukların bakımı konusunda faaliyet gösteren sosyal hizmet kuruluşlarının 2001 yılı verilerine göre türleri aşağıdaki gibidir. 18 çocuk yuvası, 80 yetiştirme yurdu, 22 çocuk yuvası ve gençlik merkezi, 14 adet anne ve çocuk koruma merkezi. Çocuklara yönelik sosyal hizmet kurumlarının sayıca azlığına rağmen çoğu çocuk koruma önlemi, koruyucu aileler aracılığıyla sunulmaktadır. 2006 yılında toplam 40400 bakıma gereksinimi olan çocuğa koruma hizmeti verilmiştir (SSB, 2008; akt: Güngör, 2009: 233-234).

1.2.1.5 Almanya

Almanya çocuk koruma sitemine bakıldığında Almanya'da koruyucu ve önleyici hizmetler ön planda yer almaktadır. İhmal ve istismara uğrama potansiyeli olan çocuklar öncelikle aileleri yanında desteklenmektedir. Yani, Almanya genel sosyal hizmet politikasında toplumdaki tüm bireylere gerekli destek sistemleri verilmesi yoluyla çocukların ihmal ve istismara uğramasının önüne geçilmesi, bunun minimum düzeye indirilmesi amaçlanmaktadır. Bu destekleme aile eğitimi, çocuğun psiko sosyal gelişimi ve ihtiyaçları konusunda ailenin bilinçlendirilmesi, ana baba ve çocuk ilişkisi, ailenin ekonomik (aile yardımı ve çocuk parası), sosyal ve psikolojik yönden desteklenmesi gibi sistemlerden oluşmaktadır. Burada amaç, çocuğun mümkün olduğu kadar kendi öz ailesi yanında barındırılmasıdır. Bunların işe yaramadığı durumlarda çocuk mahkeme kararı ile aileden alınıp ilk etapta ya bir koruyucu aile yanına ya da çocuk evine yerleştirilmektedir. Türkiye'de korunma gereksinimi olan çocuklar konusu devletin, yani kamunun ilgi alanındadır. Almanya'da ise kamu kadar kilise ve STK'lar da bu konuda etkin rol oynamaktadır. Almanya "Jugendamt" adı verilen kuruluşlar çocuk ve gençlerin ailesi yanında her türlü psiko-sosyal destek sistemlerinin verilmesi konusunda ve çocuğun veya gencin korunma altına alınmasında karar verici kuruluşlardır. Her eyaletin bir Landesjugendamt'ı ve ona bağlı olan birçok Jugendamt'ı bulunmaktadır. Almanya'da Türkiye'deki gibi sadece merkezi hükümet bu hizmetlerin sunumundan sorumlu değildir.

Devlet, yetki devri ile bu yetkilerinin bir kısmını yerel yönetimlere devretmiştir. Belediyeler 20 bin nüfusu olan her yere bir "Jugendamt" açmakla ve buradaki hizmetlerin verilmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu uygulamalar eyaletten eyalete farklılık gösterebilmesine rağmen genel olarak aynı şekildedir denilebilir.

Ülkemizde yetiştirme yurtları şeklindeki kurum bakımı hala önemini korurken, Almanya'da daha çok çocuk evleri ve çocuk köyleri tercih edilmektedir. Çocuk köylerinde amaç çocuğa aile ortamındaki sıcaklığı vermektir. Bu doğrultuda evlerde evli bir çift ve varsa çocukları da diğer çocuklarla birlikte barındırılmaktadır. Bu evlerde çalışan çiftlerden birinin sosyal hizmet formasyonu almış olması şartı getirilmiştir (http://www.sos-kinderdorf.de/sos_in_deutschland.html. 09.12.2012)

Almanya' da sözü edilen çocuk evleri ve çocuk köylerinin yapımı ve işletilmesinde devlet yanında kilise, vakıf, STK'ların da etkin olduğunu söylemek mümkündür. Kilise, vakıf, STK' lar tarafından kurulan korunmaya gereksinimi olan çocukların barındığı yaşam alanları, örneğin SOS Kinderdorf (çocuk köyü) gibi kuruluşlar bağımsız kuruluşlar olmakla birlikte devleti temsil eden Bundesjugendamt'ın denetimine tabidir. Ayrıca buralarda barındırılan çocuklar için devlet bütçeden pay ayırmaktadır. Almanya'da bu konuda yerel yönetimlere, kiliseye, vakıf ve STK'lara yasayla belirlenmiş yetkiler verilmiştir. Bunlar devletin ve eyaletlerin denetimindedir.

Almanya'da sadece 2008 verilerine göre 32.300 çocuk korunma altına alınmıştır. 2005 yılında yapılan bir araştırmaya göre Almanya'da 135.000 çocuk koruyucu aile yanında bakılmaktadır (Deutsches Jugendinstitut, 2012. http:// www.jugendaemter.com/ Struktur_ Jugendamt.pdf .Erişim:19.12.2012)

1.2.1.6 Japonya

Japonya burada diğer ülkelerden farklı bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Japonya güçlü aile geleneği, düşük boşanma oranı, düşük tek ebeveyn oranı ve stabil iş imkanlarına sahiptir. Japonya'da kendine bakacak ailesi olmayan çocuklar büyük çoğunlukla devlet tarafından işletilen kurumlara yerleştirilir. 2007 yılında 35.925 çocuk kurum bakımında iken, sadece 3.633 çocuk koruyucu aile yanına yerleştirilmiştir.

Korunma kararları genellikle sosyal hizmet ve aile hukuku konusunda yeterince bilgi sahibi olmayan hakimler tarafından verilmektedir ve bu çocukların çoğunluğunun aileleri vardır. Aileler hakkında yeterince inceleme yapılmadan çocuklarla ilgili korunma kararları alınabilmektedir (O'chetree, 2010). Japonya'daki bazı sayısal verilere bakıldığında Türkiye ile benzerlikler gösterdiği görülmektedir. 2011 yılında kurum bakımında 36.450 çocuk varken son 1 yıl boyunca çocukların sadece % 12'si yani 4.373 çocuk evlat edinme ve koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılmışlardır (Ruble, 2012).

Türkiye'de de çocukların bakımına ilişkin gerek aile yanında bakılmasını ve desteklenmesini içeren gerekse bir kurum içinde bakılmalarını sağlayan farklı bakım hizmetleri söz konusudur. ÇHS temelinde bakıldığında Türkiye'de çocuk hakları alanında yaşanan sorunlar arasında korunma gereksimi olan çocukları içeren sorunlar Karataş tarafından (2010: 54-55) şu şekilde ele alınmıştır:

- Çocuklara yönelik hizmetler arasında eşgüdüm yeterince güçlü değildir.
-Çocuklara ayrılan bütçe yetersizdir.
-Çocuk hakları konusunda bağımsız izleme birimleri, yöntemleri henüz yeterince geliştirilmiş değildir.
-Ebeveyn bakımından yoksun çocuklar için alternatif aile bakımı, özellikle koruyucu aile bakımı geliştirilememiştir.
-Alternatif bakımda kuruluş bakımı ağırlıklı yerini korumaktadır.
-Bakım veren kuruluşların koşulları yetersiz ve elverişsizdir. Bu sorunların temel kaynaklarını anlayabilmek için Türkiye'de çocuklara verilen bakım hizmetlerinin iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Bu nedenle bundan sonraki bölümde Türkiye'deki çocuk koruma sistemi ve bakım hizmetleri ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

1.2.2. Türkiye'de Çocuk Bakım Hizmetlerinin Genel Görünümü

Türkiye çocuk bakım hizmetlerinin bugünkü durumunu kavrayabilmek için Osmanlıdan günümüze çocuk bakım hizmetlerinin nasıl bir yoldan geçtiğini görmek gerekmektedir. Bu nedenle çocuk koruma sistemindeki hukuksal ve kurumsal bir takım gelişme ve değişmelere göz atmak gereği duyulmuştur. Uluğtekin (2001: 9-17) Türkiye'de

korunması gereken çocuklarla ilgili durumu toplumsal-ekonomik ve siyasal değişim süreci içinde 3 dönemde ele almıştır. Bu dönemler:

1.2.2.1. 1920'li Yıllara Kadar Olan Dönem

Osmanlı toplumunda korunması gereken çocuk dendiğinde ilk akla gelen kurumlar vakıflar olmuştur. Vakıfların yetim ve yoksul çocukları korumanın yanı sıra çocuklara yönelik pek çok sosyal hizmeti yerine getirdiği görülmüştür. Ayrıca vakıflar çocuklara koruma hizmeti veren kurumları da desteklemişlerdir (Çocuk Esirgeme Kurumu, Darüşşafaka, Fukaraperver Cemiyeti vb.)

Osmanlı Devleti'nin son döneminde 1. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı süresince ciddi bir nüfus kaybı yaşanmıştır. Bunun yanında sağlıksız yaşam koşulları nedeniyle bebek ve çocuk ölüm hızının yüksek olması gibi nedenlerle nüfusun o dönemde çok az olduğu görülmektedir. Bu dönemde ve bunu takip eden 40 yıl boyunca ülke, ekonomi, insan gücü, doğum oranı, kaynak kullanımı, dış borçlar, ulaşım, sanayi, tarım ve ulusal üretim açısından oldukça güç durumda kalmıştır (Çavuşoğlu, 2001: 10).

19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başında yaşanılan büyük savaşlar nedeniyle çok sayıda şehit verilmesi kimsesiz çocuklar sorununu gündeme getirmiştir. Bu sorunun çözümü için bazı girişimlerde bulunulmuş ve II. Abdülhamit Döneminde Darülhayr-ı Ali kurulmuştur. 1903 yılında açılan bu kurumda yaklaşık 400 çocuk bakılmış ve 1909 yılında da kapatılmıştır.

Osmanlı döneminde kimsesiz ya da korunma gereksinimi olan çocuklara yönelik bir diğer uygulama da "evlatlık" kurumudur. Ancak bu kurumun varlığı o dönemde ve Cumhuriyetin kurulmasından sonra 1964'e kadar geçen süre içerisinde kölelik, köle ticareti ve köleliğe benzer uygulama ve gelenekleri ortadan kaldıran kanuna kadar devam etmiştir.

Bu dönemde korunması gereken çocuklarla vakıflar dışında faaliyet gösteren kurumlardan biri de 1860 yılında kurulan "çocuk ıslahaneleri"dir. Bu ıslahaneler bugünkü manada çocuk yuvalarının yaptığı işi yapmaktaydılar. İslam hukukuna göre

çocukluk dönemi ergen olmakla sona erdiğinden ıslahaneye kabul için çocukların 13 yaş altında olması gerekmekteydi. Yine 1896 yılında açılan Darülaceze de kimsesiz, yoksul ve terk edilen çocukların korunduğu belli başlı kurumlardan biri olmuş ve bu görevi Cumhuriyet kurulduktan sonra da devam ettirmiştir.

Osmanlı İmparatorluğunda kimsesiz çocukların devlet tarafından korunmasını amaçlayan ilk kapsamlı uygulama Darüleytamların (yetimhane) kurulmasıdır. Bu kuruluşların açılmasının asıl amacı savaşlar nedeniyle pek çok çocuğun babasız kalması ve göçmen ya da mülteci olarak ülke topraklarına gelmeleridir. 1917 yılında tüm ülkede 65 Darüleytamda yaklaşık 11.000 çocuğa bakım hizmeti verilmiştir. Darüleytamlar 10 Haziran 1926'da kapatılmış ve yetenekli çocuklar Darüşşafaka' ya gönderilmiştir.

1.2.2.2. 1920 ve 1960'lı Yıllar Arası Dönem

Bu yıllarda da korunmaya gereksinimi olan çocuklarla ilgili pek çok önemli çalışma olmakla birlikte ilk öne çıkan Himaye-i Etfal Cemiyeti'dir. Bu Cemiyet ülkenin "çocuk" konusuna oldukça bütüncül açıdan yaklaşan bir mevzuat ve uygulamayı o yıllarda gündeme getirebilmiş bir kurumdur.

Himaye-i Etfal Cemiyeti (HEC) 1908 yılında mahalli olarak Kırklareli'nde kurulmuş ve Balkan Savaşı'na kadar çalışmalarını sürdürmüştür. Daha sonra 1917 yılında İstanbul'a taşınmış ve 17 Ocak 1921'de padişah iradesi ile kamu yararına çalışan cemiyet olarak kabul edilmiştir (Albayrak, 1988; akt: Çavuşoğlu, 2001: 10). Kurtuluş Savaşı sırasında Anadolu'ya geçen kurucular 30 Haziran 1921 tarihinde Himaye-i Etfal'i Ankara'da kurmuşlardır. Ankara HEC'in ilk çalışması Mareşal Fevzi ÇAKMAK'ın kuruma telgraf çekmesi ile başlamıştır. Cepheden gönderilen 1500 çocuk Ankara'da evlere yerleştirilip misafir edilmiş ve daha sonra bu çocuklar için küçük bir misafirhane kurulmuştur. Korunmaya gereksinimi olan çocukların sayısının artması üzerine 1925 yılında Keçiören'de bir Ana Kucağı açılarak yatılı bakım hizmeti verilmeye başlanmıştır. Çocuk bakımının sağlandığı kurumlar arasında olan ana kucağı, yetimler evi ve şefkat yuvası gibi kurumların adları aynı anlama gelip tüm bu terimler daha sonra çocuk yuvası olarak kullanılmaya başlanmıştır. HEC'in 1932 yılında yayınladığı kongre raporlarında 1930

yılında 90 çocuğa bakıldığı görülmüş ancak bu kuruma kabul için yapılan müracaatların çokluğu nedeniyle fakir ve dul annelere kimsesiz çocuklara bakması için ücret verilerek çocuklar bu ailelerin evlerine yerleştirilmiştir. Bu uygulama bugünkü koruyucu aile uygulamasının başlangıcını oluşturmuştur (Çavuşoğlu, 2005:59). 1934 yılında HEC'in adı Atatürk tarafından Çocuk Esirgeme Kurumu (ÇEK) olarak değiştirilmiştir. Bu kurum sosyal hizmet alanındaki pek çok uygulamanın ilkini başlatmıştır. Kurum, süt dağıtımı, muayene ve tedavi, para yardımı, doğum yardımı, okul gereçleri dağıtımı çalışmalarını çeşitlendirmiş ve çocuk yuvaları, doğum evleri, prevantoryum, pansiyonlar, kreşler, süt damlası, talebe sofraları, çocuk kütüphaneleri, müzeler, çocuk bahçeleri, sıhhi banyolar, yüzme ve kum havuzları, sinemalar vb. hizmetleri sürdürmüştür. Özellikle anne ve çocuk sağlığına yönelik eğitim çalışmaları, kitap yayınları, sergiler, gürbüz çocuk yarışmaları, bakıcı okulu, kıymetli eşya piyangoları, balo, müsamere, eğlenceler, yarışmalar, konferanslar, şefkat pulları kurumun bazı çalışmaları arasında sayılmaktadır (Çavuşoğlu, 2001: 11; Çavuşoğlu, 2005: 45-46)

Bu dönemdeki ikinci önemli gelişme Medeni Kanunun çıkarılmasıdır. 1926 yılında kabul edilen 743 Sayılı Medeni Kanun korunması gereken çocuğa ilişkin geniş bir çerçeve sunarak anne-babanın görevlerini yerine getirmemesi nedeniyle;

1. Yeterince beslenemeyen,
2. Eğitim olanaklarından faydalandırılmayan,
3. İçki ve uyuşturucu madde kullanmaya yönlendirilen,
4. Evden, okuldan, işten kaçan,
5. Ağır işlerde çalıştırılan,
6. Yalan söyleyen,
7. Aile çevresinden uzaklaşarak günlerini uygunsuz yer ve kişiler arasında geçiren,
8. Terbiyesinde güçlük çekilen,
9. Suça yöneltilen çocuğu "korunma gereksinimi olan çocuk" olarak tanımlamıştır. Ancak Medeni Kanundaki bu düzenleme korunma gereksimi olan çocukları tam olarak içine alamamıştır. Çünkü Medeni Kanunda anne-babası olan çocukların durumu geniş ölçüde düzenlenmiş, anne-babası olmayan çocuklar hakkında ise vasi tayini ve vesayetle ilgili hükümler getirilmiştir. Halbuki ana-babası olmayan çocukların durumu ile ilgili olarak farklı pek çok sorun ortaya çıktığı için bu konudaki düzenlemeler

yetersiz kalmış ve bu yetersizliklerin ortaya konması için yapılan çalışmaların neticesi olarak çocuğu doğrudan etkileyen kanunlar çıkarılmıştır (Zevkliler, 1968: 174-175).

Bu dönemdeki üçüncü gelişme de korunması gereken çocuğu doğrudan ele alan kanunlar çıkarılmasıdır. Doğrudan doğruya korunmaya gereksinimi olan çocukların bakım ve yetiştirilmesini konu alan kanunlar 2. Dünya Savaşından sonra ele alınmışlardır. Dünyanın ileri ülkelerini ciddi bir sorun olarak meşgul eden sosyal politika ülkemizi de etkilemiştir. Ülkemizde de büyük ses getiren İngiltere'nin sosyal hizmetleri hakkındaki Beveridge raporu, sosyal güvenlik ve adalet gibi kavramların gittikçe artan bir ilgi ile karşılanması, diğer taraftan 2. Dünya savaşından sonra şiddetlenen yoksunluk ve sıkıntıların genellikle dar gelirli ailelerin ve çocukların sefaletine neden olması, hızlı kentleşme ve köylerden kentlere göç, bunların arttırdığı kötü barınma ve beslenme şartları çocuk koruma problemlerini ön plana çıkartmıştır (Çağlar, 1982: 8). Bunun sonucu yapılan çalışmaların ardından 1949 yılında 5387 sayılı "Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkındaki Kanun" çıkarılmıştır. Darüleytam modelinin uzantısı olarak yetim çocuğu koruma felsefesi ve örgütlenme biçimini (toplumdan soyulanmış kışla tipi kuruluş) bu kanuna yansıtılmıştır. Bu kanundan sonra 15.05.1957'de 6972 sayılı "Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun" çıkarılmıştır. Bu kanunun da hareket noktası kimsesiz çocuktur. Bu kanunlarda aile ve çocuğa beraber ulaşmayı amaçlayan bir politika ve örgüt anlayışı görülememekte, yine kışla tipi kurum bakımı öne çıkmaktadır. Bu kanuna göre, beden, ruh ve ahlak gelişimleri tehlikede olup;

a) Ana ve babasız,
b) Ana ve babası belli olmayan,
c) Ana ve babası tarafından terk edilen,
d) Ana ve babası tarafından ihmal edilip, fuhuşa, dilenciliğe, alkollü içkileri ve uyuşturucu maddeleri kullanmaya veya serseriliğe sürüklenme tehlikesine maruz kalan çocukların bakılıp yetiştirilmesi sağlanmalıdır. Bu çocuklara yönelik hizmetlerin uygulanmasında devlet sorumlu tutulmuş ve her ilde Çocukları Koruma Birlikleri kurulmuştur (Çağlar, 1982: 13).

28 Haziran 1959 tarihinde UNESCO Türkiye Milli Komisyonu 7. Genel Kurulunda kabul edilen Türk Çocuk Hakları Bildiri'sinin 5. maddesinde korunma gereksinimi olan çocuklarla ilgili hususlar "özürlü ve uyumsuz çocukların iyileştirilmeleri, sıkıntı içindeki çocukların kurtarılmaları, durumlarına uygun bir meslek için kendi hayatlarını kazanacak derecede, başarılı ve güçlü yetiştirilmeleri, ana-baba ile birlikte devletin bu amaçla kurulmuş örgütlerinin ödevidir. Bu kurumlar tezelden yeteri kadar arttırılmalıdır. Üstün yetenekli çocuklar devletçe ve ailelerinin de yardımı ile en geniş yetişme vasıta ve imkanlarına kavuşturulmalıdır" şeklinde ele alınmıştır (Çağlar, 1982: 11).

1.2.2.3. 1960'lı Yıllar Ve Sonrası Durum

Bu dönemde sosyal hukuk devleti olma yönündeki çabaların etkisiyle 1983'de Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) ve 1987'de Çocuk Mahkemeleri kurulmuştur.

1961 yılında ÇEK' in kısa süreyle Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığınca atanan İdare Heyetince yönetilmesi kararı alınmıştır. 1980 yılında kurum ekonomik sıkıntılar yaşamaya başlamıştır. 1980'lerin başına gelen bu dönemden kısa bir süre sonra ülkede askeri darbe olmuş ve kurumun kapanış süreci başlamıştır. 5 Mayıs 1981 tarihli resmi gazetede yayınlanan 51 no'lu Milli Güvenlik Kurulu kararında Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumunun tüm kolları feshedilmiş, kurum yeniden örgütleninceye kadar yürütme Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı' (SSYB)' na verilmiştir. Daha sonra 24.05.1983 tarihinde kabul edilen 27.05.1983 tarih ve 18059 sayılı resmi gazetede yayınlanan 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Kanunu ile Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu tarihe karışmış ve kamu tüzel kişiliği olan katma bütçeli bir kuruluş haline getirilmiştir. 1991 yılında çıkarılan Kanun Hükmünde Kararname ile de SHÇEK Başbakanlığa bağlı olarak hizmetlerini sürdürmeye başlamıştır. Buna göre Sosyal Hizmetler Danışma Kurulu ile Başbakanlığa bağlı kamu tüzel kişiliğine sahip katma bütçeli SHÇEK Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilatı Ankara'da olmak üzere kurulmuştur (Çavuşoğlu, 2005: 165-166). Bu kurumun kurulması ile "Korunmaya Muhtaç Çocukları Koruma Birlikleri", "Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü", "Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu" tek çatı altında

toplanmıştır. Böylece özellikle çocuk hizmetleri arasında karşılaşılan ve karmaşaya yol açan bu karışıklık giderilmiş ve hizmetlerin tek elden planlanması ve denetlenmesi olanaklı hale gelmiştir. Örneğin 0-6 yaş grubundaki çocukların personel ve mali işler açısından SSYB' ye bağlı olan ve 7-18 yaş grubundaki çocukların personel ve mali işler açısından Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından desteklenen 67 ayrı "Koruma Birliği"ne bağlı olan bu kurumlar tek çatı altına alınmıştır (Çengelci, 1991: 2-3). 2828 Sayılı SHÇEK Kanununa paralel olarak SHÇEK de aileyi ve çocuğu bir arada desteklemeyi amaçlayan yaygın bir politika ve örgütlenme biçimine sahip olmamıştır. 2828 sayılı kanuna 1991 tarih ve 3703 sayılı kanun ve 1997 tarih ve 572 sayılı kanun hükmünde kararname ailenin bütünlüğünün korunması ve öncelikle çocuğun aile içinde yetiştirilmesi ve desteklenmesi hususları eklenmişse de kurumun 2000'li yılların ortalarına kadar aile ve çocuğu birlikte ele alan bir örgütlenme anlayışını geliştiremediği görülmektedir. Bunun yanında bu kanun korunma gereksinimi olan çocukların korunma kararları kalktıktan sonra kurumla ilişkisinin sağlanması ve kendilerine imkanlar ölçüsünde yardımcı olunması, evlenen kız çocuklarına çeyiz ihtiyaçlarını karşılamak üzere evlenme yardımı yapılması gibi düzenlemelerle daha önceki mevzuatta yer almayan bazı eksiklikleri gidermiştir. Böylece sosyal reform karakteri taşıyan bir düzenleme yapıldığı söylenebilir (Akyüz, 1991: 727).

Uluğtekin (2001) her ne kadar Türkiye'de korunma gereksinimi olan çocuklar ile ilgili gelişmeleri 3 dönem halinde ele almışsa da 2000'li yılları ayrı bir başlık altında değerlendirmek gerektiği düşünülmektedir.

1.2.2.4. 2000’li Yıllarda Durum

2000'li yıllarda çocuk koruma sistemini tamamıyla değiştirmeyi hedefleyen yasal ve kurumsal bir takım değişiklikler yapılmıştır. Bunlardan biri 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun çıkartılmasıdır. 03.07.2005 tarihinde kabul edilen ve 15.07.2005 tarih ve 25876 sayılı resmi gazetede yayınlanan bu kanun korunma gereksinimi olan çocuğu: "bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuk" olarak tanımlanmıştır. Bu kanuna göre suç mağduru çocuğun yanında suça sürüklenen çocukla ilgili de yeni bir

tanımlama yapılmış ve ağır ceza mahkemesi tarafından cezalandırılmayan çocukların cezaevine girmesinden ziyade alınan çeşitli tedbirler ile toplum içinde yaşamlarını sürdürmeleri konusunda desteklenmeleri sağlanmıştır. Kanunun 5. maddesinde açıklanan bu tedbirler:

Koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirlerdir. Bunlardan;

a) Danışmanlık tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye,

b) Eğitim tedbiri, çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine,

c) Bakım tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine,

d) Sağlık tedbiri, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına,

e) Barınma tedbiri, barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya yönelik tedbirdir.

Yine bu dönemdeki önemli gelişmelerden biri sadece ekonomik yoksunluk nedeniyle korunma altına alınıp yuva ve yurtlarda yetiştirilen çocukların nakdi yardımlarla aileleri yanından desteklenmeye başlanmasıdır ve pek çok çocuk bu yolla ailesinin yanına döndürülmüştür. Ayrıca ailesi yanına döndürme imkanı olmayan çocukların kurum bakımının olumsuz şartlarından korunabilmesi amacıyla koğuş tipi bakım sisteminin ortadan kaldırılmasına yönelik yeni hizmet modelleri oluşturulmuştur. Bunlar sevgi evleri ve çocuk evleri hizmetleridir. SHÇEK' in 2006-2010 yılları arasında bakım hizmeti verdiği kuruluşlara ilişkin sayısal bilgiler Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2: Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kurumunun 2006-2010 Yılları Arasında Bakım Hizmeti Verdiği Kuruluşlara İlişkin Bilgiler

Kuruluş Türü	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
Çocuk Yuvası	107	103	103	83	74
Çocuk evi				160	323
Çocuk evi (0-12 yaş)				122	238
Çocuk evi(13 +)				38	85
Sevgi evleri				18	37
Sevgi evleri (0-12)				13	22
Sevgi evleri (13+)				5	15
Yetiştirme yurdu	112	113	114	105	97
Çocuk ve gençlik merkezi	44	43	37	38	37
Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi		4	9	18	23
Koruma, Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi		3	6	6	7
TOPLAM	263	266	269	603	888

(Kaynak:SHÇEK Stratejik Planı, 2010.)

Görüldüğü gibi sevgi evlerinin ve çocuk evlerinin hizmet vermeye başlamasıyla kuruluşlar küçülmüş ve sayıları artmıştır. SHÇEK' in 2006-2010 yılları arasında bakım hizmeti verdiği çocuklara ilişkin sayısal bilgi de Tablo 3'de gösterilmektedir.

Tablo 3: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun 2006-2010 Yılları Arasında Bakım Hizmeti Verdiği Çocuklara İlişkin Bilgiler

Kuruluş Türü	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
Çocuk Yuvası	9670	6190	6099	4551	3945
Çocuk evi				938	1813
Çocuk evi (0-12 yaş)				705	1394
Çocuk evi(13 +)				233	419
Sevgi evleri				1348	2224
Sevgi evleri (0-12)				1139	1678
Sevgi evleri (13+)				209	546
Yetiştirme yurdu	10471	5934	5512	5818	4596
Çocuk ve gençlik merkezi*	9114	8947	10778	8756	8934
Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi			199	275	417
Koruma, bakım ve Rehabilitasyon Merkezi			217	123	117
Evlat edinme	561	460	391	389	385
Koruyucu aile	813	973	1103	1155	1227
Toplam	30629	22504	24299	25539	27395

* Çogemler hem yatılı hem de gündüzlü hizmet veren kuruluşlardır. 2010 yılı içinde yatılı olarak hizmet alan çocukların sayısı 680'dir.

(Kaynak: SHÇEK Stratejik Planı, 2010.)

Aile yanında bakım uygulamasının yaygınlaşması nedeniyle 2010 yılında kurum bakımı hizmetinden yararlanan çocuk sayısında belirgin bir azalma görülmektedir. 2010 yılında yetiştirme yurtlarına kayıtlı olup ayni-nakdi yardımla aile yanında desteklenen çocukların sayısı 2023'tür.

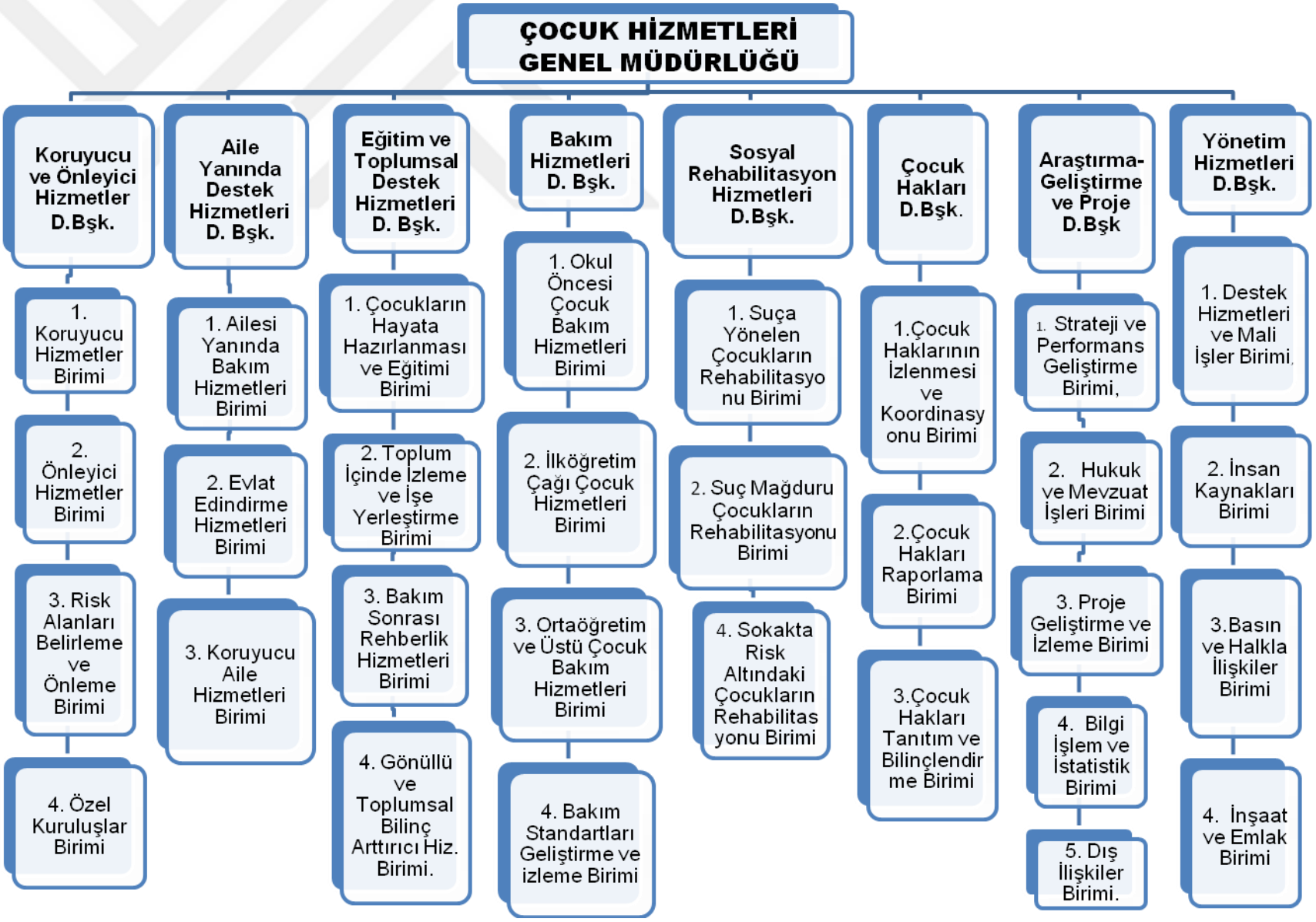
Bu dönemdeki bir diğer önemli gelişme de 1983 yılında kurulan SHÇEK' in kapatılmasıdır. Türkiye'de ailesi yanında bakılması mümkün olmayan çocukların bakım ihtiyaçlarını karşılamak için oluşturulan çocuk koruma ve bakım hizmetleri SHÇEK tarafından verilmekte iken 03.06.2011 tarihinde yayınlanan 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile SHÇEK kapatılmış ve onun üstlendiği tüm görevler Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına devredilmiştir. Bu Bakanlığın görevleriyle ilgili 2.

maddesinin (g) bendinde "öncelikle çocuğun aile içinde yetiştirilmesi ve desteklenmesi amacıyla aileyi eğitim, danışmanlık ve sosyal yardımlarla güçlendirmek: korumaya, bakıma ve yardıma muhtaç çocuk, kadın, özürlü ve yaşlıların tespiti, bunların korunması, bakımı, yetiştirilmesi ve rehabilitasyonlarını sağlamak için gerekli hizmetleri yürütmek, bu hizmetler için gündüzlü ve yatılı sosyal hizmet kuruluşları kurmak ve işletmek Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın görevleri arasında sayılmıştır. Bu amaçla çocuk hizmetlerini yürütmek üzere Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü kurulmuş ve çocuklara verilen hizmetlerle ilgili tüm görevler bu Genel Müdürlüğe verilmiştir. Bu Genel Müdürlüğün görevleri incelendiğinde öncelikle korunmaya muhtaç çocuk kavramı yerine "özel surette korunması gereken çocuk" kavramının kullanıldığı göze çarpmaktadır. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğün özel surette korunması gereken çocuklarla ilgili görevleri arasında;

- Geçici ya da sürekli olarak aile ortamından mahrum kalan ya da yüksek yararı ailesinin yanında bulunmamayı gerektiren çocuklara, özel bakım ve koruma hizmeti sunmak,

- Özel surette korunması gereken çocuklara yönelik hizmetleri, habersiz denetimleri de kapsayacak şekilde yerinde denetlemek, tespit edilen aksaklıklara ve yetersizliklere karşı gerekli önlemleri ivedilikle almak, bulunmaktadır.

Bu Genel Müdürlüğün hizmetleri çerçevesinde korunma gereksinimi olan çocukların bakım ve korunmasına ilişkin işlemler 1983 tarihinde kabul edilen 2828 sayılı kanun ile yürütülmekte olup, 03.07.2005 tarihinde kabul edilen 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ile de hakkında bakım, barınma ve danışmanlık tedbiri verilen çocuklar ile denetim tedbirine karar verilen çocuklar da Genel Müdürlüğün görev alanı içine girmişlerdir. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat Şeması bir sonra sayfada yer almaktadır.

ÇOCUK HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
Koruyucu ve Önleyici Hizmetler D.Bşk.
1. Koruyucu Hizmetler Birimi
2. Önleyici Hizmetler Birimi
3. Risk Alanları Belirleme ve Önleme Birimi
4. Özel Kuruluşlar Birimi
Aile Yanında Destek Hizmetleri D. Bşk.
1. Ailesi Yanında Bakım Hizmetleri Birimi
2. Evlat Edindirme Hizmetleri Birimi
3. Koruyucu Aile Hizmetleri Birimi
Eğitim ve Toplumsal Destek Hizmetleri D. Bşk.
1. Çocukların Hayata Hazırlanması ve Eğitimi Birimi
2. Toplum İçinde İzleme ve İşe Yerleştirme Birimi
3. Bakım Sonrası Rehberlik Hizmetleri Birimi
4. Gönüllü ve Toplumsal Bilinç Arttırıcı Hiz. Birimi.
Bakım Hizmetleri D. Bşk.
1. Okul Öncesi Çocuk Bakım Hizmetleri Birimi
2. İlköğretim Çağı Çocuk Hizmetleri Birimi
3. Ortaöğretim ve Üstü Çocuk Bakım Hizmetleri Birimi
4. Bakım Standartları Geliştirme ve izleme Birimi
Sosyal Rehabilitasyon Hizmetleri D.Bşk.
1. Suça Yönelen Çocukların Rehabilitasyonu Birimi
2. Suç Mağduru Çocukların Rehabilitasyonu Birimi
4. Sokakta Risk Altındaki Çocukların Rehabilitasyonu Birimi
Çocuk Hakları D.Bşk.
1.Çocuk Haklarının İzlenmesi ve Koordinasyonu Birimi
2.Çocuk Hakları Raporlama Birimi
3.Çocuk Hakları Tanıtım ve Bilinçlendirme Birimi
Araştırma-Geliştirme ve Proje D.Bşk
1. Strateji ve Performans Geliştirme Birimi,
2. Hukuk ve Mevzuat İşleri Birimi
3. Proje Geliştirme ve İzleme Birimi
4. Bilgi İşlem ve İstatistik Birimi
5. Dış İlişkiler Birimi.
Yönetim Hizmetleri D.Bşk.
1. Destek Hizmetleri ve Mali İşler Birimi
2. İnsan Kaynakları Birimi
3.Basın ve Halkla İlişkiler Birimi
4. İnşaat ve Emlak Birimi

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 8 daire başkanlığı ve 30 Birim'den oluştuğu görülmektedir. Çocuk yuvaları, yetiştirme yurtları, sevgi evleri ev çocuk evleri Bakım Hizmetleri Daire Başkanlığı'na bağlı birimlerdir. Aile temelli bakım hizmetleri ise Aile Yanında Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı tarafından verilmektedir. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün Aralık 2012 itibariyle hizmet verdiği çocuklara ilişkin sayısal bilgi Tablo 4'de görülmektedir.

Tablo 4: Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün Aralık 2012 İtibariyle Hizmet Verdiği Çocuklara İlişkin Bilgiler

Hizmet türü	Sayı	Kapasite	Kayıtlı çocuk sayısı	Fiilen bakılan çocuk sayısı(Yatılı)
Çocuk evi (0-18)	649	3..814		3.581
Çocuk yuvası ve kız yetiştirme yurdu (0-18)	14	1.636	1.968	1.269
Çocuk Yuvası (0-12)	46	3.579	4.408	2.665
Erkek yetiştirme yurdu	48	3.203	3.996	2.350
Kız yetiştirme yurdu	17	998	1.099	606
Sevgi evi(0-18)	45	4.019	5.112	3.301
Bak. Ve Sos. Reh.Mer.	34	832	1.003	528
Kor. Bak. Ve Sos. Reh. Mer.	10	334	480	150
Toplam	862	18.415	18.066	14.450

(Kaynak: Aile ve Sosyal Politiklar Bakanlığı 2012 Faaliyet Raporu, s.67.)

Ayrıca Aralık 2012 verilerine göre koruyucu aile sayısı 1.350 ve koruyucu aile yanında kalan çocuk sayısı 1.492'dir. 2012 yılı içerisinde Kuruluşlarda bakılıyorken sosyal yardımla ailesinin yanına döndürülen çocuk sayısı 8.861 ve korunma altına alınmadan ailesi yanında sosyal yardımla desteklenen çocukların da sayısı 33.344 olmuştur (http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/upload/cocukhizmetleri.gov.tr/mce/istatistikler/2012/aralik.pdf . 01.02.2013).

Kurum hizmetlerine bu detaylı bakıştan sonra Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün sadece kurum bakımında olan çocukların ihtiyaçlarının karşılanmasının ötesinde çok daha bütüncül bir bakış açısıyla çocuk konusunu ele aldığı görülmektedir. Ayrıca çocuk haklarının uygulanması ve geliştirilmesi için gerekli çalışmaları yapmak üzere bir daire başkanlığı kurulmuş olması bundan sonraki süreçte çocuk haklarının uygulanması ve geliştirilmesi ve uygulamanın önündeki engellerin ortadan kaldırılabilmesi için devletin verdiği önemi göstermesi açısından önemli bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

1.2.2.5. Günümüzde Korunma Gereksimi Olan Çocuklara Yönelik Sunulan Hizmetler

İnsan hakları ve çocuk haklarındaki bu gelişmelerle birlikte Türkiye Cumhuriyeti yasalarına göre; kendisine bakmakla yükümlü ebeveyni ya da diğer yakınları çocukları yaşamsal ve sosyal risklerden koruyamıyorsa ve ihmal ve istismar ediyorsa bu çocuklar devlet korunması altına alınmaktadır. Türkiye'de korunma altına alınan çocuklara hizmet veren Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) kapatılmış ve görevleri Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB)'na devredilmiş olmakla birlikte uygulamalarda hala eski mevzuat kullanılmaktadır. Bu nedenle 24.05.1983 tarihli 2828 sayılı kanunundaki korunmaya muhtaç çocuk tanımı kullanılmaktadır. "Korunmaya Muhtaç Çocuk"; beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup;

1. Ana veya babasız, ana ve babasız,
2. Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan,
3. Ana ve babası veya her ikisi tarafından terk edilen,
4. Ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuk olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım, ÇHS ilkelerine paralel olarak 0–18 yaş arasındaki çocukları kapsamaktadır. Bu tanım kapsamında korunma altına alınan çocuklar için bundan sonraki aşama çocuk için hangi bakım modelinin uygun olduğu kararının verilmesidir. Bu aşamada verilen kararı kurumun olanakları, korunma altına alınan çocuğun yaşı, cinsiyeti, bedensel ve

ruhsal sağlığı, korunma altına alınma nedeni, ailesinin bulunup bulunmaması ve ailesiyle kurduğu ilişkiler gibi faktörler etkilemektedir

Korunma gereksinimi olan çocuklara yönelik hizmetler temelde iki kategoride toplanmaktadır. Çocukların toplum içinde kendi ailesi ya da başka bir ailenin yanında yaşamasını sağlayan hizmet modelleri ve diğerleri ise kurum bakımı hizmetleridir.

1.2.2.5.1. Çocukların Bir Aile Yanında Bakılmasını Sağlayan Hizmet Modelleri

Aile Yanında Sosyal Yardımla Destekleme; sosyal ve ekonomik yoksunluk içinde olan kişi ve ailelerin çocuklarının ailesi ya da yakınları tarafından bakılıp eğitimlerinin sağlanmasına yönelik olarak aileye sosyal ve ekonomik destek hizmetleri vermektir. Çocukların korunma altına alınmasındaki en önemli nedenlerden biri ailenin parçalanmasının ardından ortaya çıkan yoksulluktur. Bu neden daha önce kurumlarda kalan çocukların 4/5'i için geçerlidir. Aile parçalandıktan sonra çocukla bir arada kalan ebeveyn başta yoksulluk, daha sonra da hastalık, sakatlık, iş arama, işi olduğu halde çocuğun bakım sorununu çözemediği için çocuğunu kurum bakımı hizmetinden yaralandırmak istemektedir (Uluğtekin,1993: 36). Aile yanında sosyal ve ekonomik destek verme hizmeti bu çocukların kurum bakımına alınmadan aile yanında bakımının sağlanması için daha uygun bir hizmet modeli olarak tercih edilmektedir.

Evlat Edinme; bir çocukla, durumu evlat edinmeye uygun bir kişi arasında hukuki bağlar sağlanarak çocuk ebeveyn ilişkisinin kurulmasıdır. Evlat edinme hizmeti, Türk Medeni Kanunu'nun (01.01.2002 tarihinde yürürlüğe giren) 305-320 maddeleri ile SHÇEK Genel Müdürlüğü tarafından aynı kapsamda hazırlanan 01.08.2002 tarih ve 145 sayılı Evlat Edinme Yönergesi ve 14.01.2004 tarihinde kabul edilerek 1 Eylül 2004'de yürürlüğe giren Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun çerçevesinde yürütülmektedir.

Koruyucu Aile Hizmeti; çeşitli nedenlerle öz ailesi yanında bakılamayan çocukların, kısa veya uzun süreli olarak bakımlarını üstlenen aile ya da kişilerin yanında, devlet

denetiminde yetiştirilmeleri olarak tanımlanmakta ve bu hizmeti veren aile ya da kişilere "koruyucu aile" denmektedir. ÇHS' de; çocuğun öncelikle ailesi yanında, bunun mümkün olmadığı durumlarda ise uygun bir aile ortamı içinde yaşamını sürdürmesi ve gelişmesi hakkına özel bir önem verilmektedir. Ülkemizin de imzalamış olduğu bu sözleşme ile Koruyucu Aile Hizmeti daha da önem kazanmaktadır. Ülkemizde koruyucu aile uygulaması, korunma gereksinimi olan çocuklar için kurum bakımından daha uygun bir ortamda daha etkili bir hizmet sağlaması ve programın yaygınlaşması halinde daha ekonomik bir bakım yolu olması nedeniyle başlatılmıştır.

Çocuk koruma sisteminde esas, çocuğun toplum içinde yetiştirilmesine olanak verecek hizmetlerin yaygınlaştırılmasıdır. Ancak korunma altına alınan tüm çocukların özellikleri evlat edindirme ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması uygun değildir ve bunun yanında ülkemizde koruyucu aile hizmetleri yeterli düzeyde yaygınlaşmamıştır. Bundan dolayı bu hizmetlerden yararlanamayan çocukların bakım ihtiyaçları kurum bakımı ile karşılanmaktadır.

1.2.2.5.2. Çocukların Yatılı Bir Kurumda Bakımını Sağlayan Hizmet Modelleri

Koruma, Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri ile Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri: 5395 sayılı kanun çerçevesinde suça sürüklenen ve suç mağduru çocukların, psiko-sosyal durumları göz önünde bulundurularak; sosyal uyumları, rehabilite edilebilmeleri ve toplumla yeniden bütünleşebilmeleri için çocuk yuvası ve yetiştirme yurtlarından farklı, bakım ve barınma birimlerinin oluşturulması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu amaçla çeşitli illerde rehabilitasyon amaçlı merkezler açılmıştır. Bu merkezler;

Koruma, Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi: Suça yöneldikleri tespit edilen çocukların davranış bozukluklarını gidermek amacıyla rehabilitasyon süreci tamamlanıncaya kadar geçici süre ile bakım ve korunmalarının sağlandığı, bu süreçte aile, yakın çevre ve toplum ile ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü 7–18 yaş kız ve erkek çocuklara yönelik ayrı ayrı yapılandırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır.

Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi: Duygusal, cinsel ve/veya fiziksel istismara uğradıkları tespit edilen çocukların olumsuz yaşam deneyimlerinden kaynaklanan travma ve/veya davranış bozukluklarını giderme amacıyla rehabilitasyon süreci tamamlanıncaya kadar geçici süre bakım ve korunmalarının sağlandığı, bu süreçte aile, yakın çevre ve toplum ile ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü, kız ve erkek çocuklara yönelik ayrı ayrı yapılandırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır.

Bu merkezlerde mesleki çalışma gerçekleştirilmekte ve üniversite veya devlet hastanelerinin psikiyatri servislerinden destek alınarak çocukların rehabilitasyonu amaçlanmaktadır. Bu kuruluşların üniversite hastanelerinin bulunduğu illerde açılmasına dikkat edilmektedir. Söz konusu kuruluşlarda rehabilitasyon süreci tamamlanan çocuklar ailelerine (ailesi tarafından istismar edilmemişse) teslim edilmekte veya diğer sosyal hizmet kuruluşlarına yerleştirilmektedirler.

Çocuk ve Gençlik Merkezleri: Sokakta yaşayan ve/veya çalıştırılan çocuklara, kardeşlerine ve ailelerine yönelik hizmetler Çocuk ve Gençlik Merkezleri aracılığı ile verilmektedir. Bu merkezler, 2828 Sayılı SHÇEK Yasasının 3. maddesinin (f) bendine eklenen 6. alt bent ve 1997 yılında çıkan 572 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile sokakta yaşayan ve/veya çalıştırılan çocuklara hizmet vermek amacıyla hizmete açılmıştır. Bu merkezlerin çoğu gündüzlü olup, yatılı hizmet veren bazı merkezlerde de geçici barınma hizmeti sağlanmaktadır.

Yetiştirme Yurtları*:* 13–18 yaş arası korunma gereksinimi olan çocukları korumak, bakmak ve bir iş veya meslek sahibi edilmeleri ve topluma yararlı kişiler olarak yetiştirilmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü olan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır.

Çocuk Yuvaları: 0-12 yaş arası korunma gereksinimi olan çocukların, bedensel, eğitsel, psiko-sosyal gelişimlerini, sağlıklı bir kişilik ve iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamakla görevli ve yükümlü yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Gerekli durumlarda 12 yaşını bitirmiş korunma gereksinimi olan kız çocukları da yuvalarda bakılabilmektedir.

Sevgi Evleri: Sevgi Evleri kuruluş bakımı yerine daha küçük birimlerde, aile ortamına benzer yapılar ve ilişki sistemi içerisinde çocukların yetiştirilebileceği küçük müstakil binalardan oluşturulan site içersinde hizmetin verildiği sosyal hizmet kuruluşlarıdır.

Çocuk Evleri: Her ilin sosyal-kültürel ve fiziksel yapısı, çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerinde, tercihen il merkezinde, okullara ve hastanelere yakın bağış olarak alınan ve özellikle lojman olarak kullanılan apartman dairesi veya müstakil dairelerde 0-18 yaş grubu 6 - 8 çocuğun bir ev ortamı yaratılarak, korunma ve bakım altına alınan çocukların bedensel ve psiko-sosyal gelişimlerinin, eğitimlerinin ve bir meslek sahibi olarak topluma yararlı kişiler olarak yetiştirilmelerinin sağlaması hedeflenen bakım kurumlarıdır. İlk çocuk evi Ankara İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne bağlı olarak Çevre Eğitim Sağlık Sosyal Yardımlaşma Vakfı ile işbirliği protokolü ile 2000 yılında açılmış ve bu hizmet 2005 yılı içerisinde yaygınlaştırılmaya başlamıştır.

Çocukların kurumlarda bakımı çok eski bir sosyal hizmet modelidir. Ancak, son yıllarda çocukların koğuş tipi kalabalık odalarda, bireyselliklerinin gözetilmeden, psiko-sosyal ihtiyaçları yeterince karşılanmadan sadece barınmaya yönelik hizmetlerin temel alındığı kurum bakımı anlayışında ciddi değişiklikler olmuştur. Kurum bakımında kalan çocukların sıklıkla ürkek, çekingen ve sessiz durma davranışları, aşırı hareketlilik, çok yemek yeme, dikkatin dağınık olması, gece alt ıslatma, aşırı hassalık, kıskançlık, huysuzluk, istifçi olma, çalma davranışı, kurumdan kaçma davranışı gösterme (Kut ve Özaltın, 1987); zihinsel, bilişsel, psiko-sosyal ve dil gelişimlerinin yaşıtlarına göre daha geri olma (Akan, 2002: 80; Bıyıklı, 1982), sosyalleşme sürecinin bölünmesi nedeniyle sağlıklı sosyalleşememe (Cılga, 1984), şiddet uygulama eğiliminin fazla olması (Sayar, 2006) gibi sorunlar yaşadığına ilişkin araştırma bulguları mevcuttur. Kurum bakımındaki çocuklar erken dönemde aileden ayrılma ve bakım sistemi içinde başarısız yerleştirme neticesinde ciddi bağlanma sorunları da yaşayabilmektedirler (Butler ve Roberts, 2004: 146).

Webb (2003: 226) kurum bakımının çocuklarda yarattığı olumsuz etkileri şu şekilde ifade etmiştir:

1. Zayıf dürtü kontrolü gelişimi,
2. Düşük kendine güven,

3. Duyguların değişimindeki zayıf gelişim,
4. Sosyal ilişki kurmada yetersizlik,
5. Oyun becerisinin geliştirilememesi.

Kurum bakımında kalan çocukların psikolojik durumları ailesiyle yaşayan çocukların durumlarından farklıdır. Gelişim hızları daha yavaştır. Bu durum gelişim evrelerinin her aşamasında ortaya çıkar. Bir yetişkine bağlılık geliştirme, güven duygusu geliştirme sorunu yaşayan, mutsuz, toplum içinde pasif kişiler olabilmektedirler (Shipitsyna, 2008: 19). Kurumlarda kalan çocuklar çevrelerindeki yetişkinlerden kabul görme ihtiyacı içindedirler. İnsanlardan sıcak ilgi, bakım ve sıcak duygusal ilişki isterler. Kurum bakımında yaşayan çocuklar gerçek yaşama daha zor adapte olabilmektedirler. Kurum bakımında kalan çocukların daha az jest ve mimik kullandıkları, kelime haznelerinin zayıf ve düşük dilbilgisi ile konuştukları görülmektedir. Kurum bakımında bireysel iletişim daha az grup etkileşimi daha fazla olmakla birlikte çevre çok kontrollüdür. Yetişkinlerle daha az iletişim kurdukları için sosyal ipuçlarını öğrenme şansları azdır. Aile yanındaki çocuklar çok farklı sosyal ortamlara girme imkanı bulurken kurum bakımındaki çocukların sosyal çevreleri sınırlıdır. Kurum bakımındaki çocuklar yetişkinlerle ilişkilerinde hiçbir neden yokken agresif davranabilmektedirler (Shipitsyna, 2008: 24-25).

Kurum bakımındaki çocukların yaşam deneyimi sınırlıdır. Bilgi kaynakları öğretmenler, bakım elemanları ve kurumdaki diğer çocuklardır (Shipitsyna, 2008: 28). Kurum bakımı ideal ölçülere ulaşmış, çocuğun bütün fiziksel ihtiyaçlarını dahi karşılıyor olsa, kışla havası çocuğun psikolojik yönden olumsuz etkilenmesine ve kişisel ilişkiler, günlük yaşantı ve deneyimler yönünden eksik kalmasına neden olmaktadır (Akyüz, 1991: 727).

Kurum bakımında kalan çocuklarda görülen bu sorunlar Türkiye' de de kurum bakımı hizmetinin yeniden yapılandırılması ihtiyacını beraberinde getirmiştir. İşte bu nedenle 2005' den bu yana çocuk evi hizmet modeline geçişle ilgili hızlı bir yapılanma sürecine girilmiştir. Şu anda da kurum bakımı hizmetinden faydalanan çocukların çok büyük bir kısmının çocuk evi hizmet modelinden faydalanması hedeflendiğinden çocuk evlerinin sayısı her geçen gün artmaktadır. 2012 yılı içerisinde 9 Sevgi Evi ve 201 Çocuk evi açılmıştır. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü 2012 yılında 152 çocuk evi açmayı

hedeflemişken 201 Çocuk Evi açılmış ve Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün hedefinde %32'lik bir artış sağlanmıştır (ASPB; 2012: 68).

1.2.3. Türkiye ve Bazı Gelişmiş Ülkelerdeki Çocuk Bakım Hizmetlerinin Karşılaştırılması

Gelişmiş ülkelerdeki çocuk bakım hizmetlerinde genel yaklaşımın aile temelli bakımlarda olduğu görülmektedir. Özellikle koruyucu aile hizmetinin ön planda olduğu görülmektedir. Oysa ülkemizde kurum bakımında kalan çocuk sayısı 13.787 iken koruyucu aile yanında bakılan çocuk sayısı 1.344'dur. Bu bakım altındaki çocukların %10'dan daha azının koruyucu ailede bakıldığını göstermektedir. Burada Türkiye'nin benzerlik gösterdiği tek ülke Japonya'dır. ABD, İngiltere, Avustralya ve Norveç' de koruyucu aile ve evlat edinme hizmetlerinin ön planda olduğu görülmektedir.

Kurum bakımındaki hizmetlerin karşılaştırması yapıldığında da ülkemizde çocuk evleri hizmeti yaygınlaştırılmaya çalışılsa da hala büyük kurumlardaki çocuk bakım hizmetlerinin ağırlıklı olarak mevcut olduğu görülmektedir. Ayrıca gelişmiş ülkelerde bakım kurumu olarak çocuk evleri kısa süreli ve geçici hizmet bakım kuruluşları olup bu kuruluşlarda tedavi ve rehabilitasyona yönelik hizmetler yürütülmektedir. Burada kalan çocuklar daha çok suçlu çocuklar, psikiyatrik tedavi gereksinimi olan çocuklar ya da koruyucu aileye uyum sağlamakta güçlük yaşayan çocuklardır. Oysa Türkiye'de çocuk evlerinde kalan çocuklar yuvada kalıp en az sorun çıkaran çocuklar arasından seçilmektedir. Bu açıdan bakıldığında dünya örneklerinde Türkiye' deki çocuk evi hizmetine benzer bir modele rastlanmamaktadır. Gelişmiş ülkelerdeki çocuk evi hizmetinin karşılığının ülkemizde Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri ile Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri olduğu söylenebilir.

Dünya ve Türkiye'deki çocuk bakım sistemleri ile ilgili bu bilgilendirmeden sonra bu araştırma nüfusunu oluşturan çocukların içinde bulundukları dönem olan ergenlik döneminin gelişimsel özellikleri üzerinde durulmasının uygun olacağı düşünülmüştür.

1.3. ERGENLİK DÖNEMİNDEKİ ÇOCUKLARIN GELİŞİMİ

Ergenlik 10-11 yaşlarından sonra başlayan ve fiziksel ve psikolojik gelişimin aynı anda hızlandığı ve ergen için oldukça çalkantılı geçen bir süreçtir. Bu süreç, kişinin bağımsızlığını ve sosyal üretkenliğini kazandığı, çok da belirli olmayan bir zamanda sona erer (Semerci, 2007: 3). Bu dönemde yeni bilişsel beceriler gelişir ve "ben" ve "diğerleri" kavramları oluşur. Ergenler bu süreçte 4 önemli görevle karşı karşıyadır. Bu görevler (Wilson ve Diğ, 2008: 166):

1. Kişisel kimliği oluşturmak,
2. Çevresindekilerle ilişkilerde yeni bir basamak aşmak ve akranlarına güvenmek,
3. Ailede yeni bir statü kazanmak,
4. Hareket edebilme kontrolünü kendi eline almak.

Havinghurts ise ergenlerin gelişim görevlerini daha ayrıntılı şekilde ele almıştır (akt: Gander ve Gandener, 1993: 405):

1. Bedensel özelliklerini kabul etmek ve bedeni etkili bir şekilde kullanmak,
2 .Kadın ya da erkek olarak bir toplumsal rolü gerçekleştirmek.
3. Her iki cinsten yakınlarıyla yeni ve daha olgun ilişkiler kurmak,
4.Anne-babadan ve diğer yetişkinlerden ayrılarak duygusal bağımsızlığını gerçekleştirmek,
5.Gelir getiren bir mesleğe hazırlanmak,
6. Evliliğe ve aile yaşamına hazırlanmak,
7. Toplumsal bakımdan sorumluluk gerektiren bir davranışı istemek ve gerçekleştirmek.
8. Davranışın rehberi olarak bir dizi değer ve ahlak sistemi kazanmak, bir ideoloji geliştirmek.

Görüldüğü gibi kişisel sorumlulukların çok yoğun biçimde arttığı ergenlik sosyal, duygusal, bilişsel ve fiziksel büyük değişimleri içeren ve birkaç yılı kapsayan bir süreç olmakla birlikte birkaç alt grupta sınıflanabilir (Wilson ve diğ., 2008: 172):

Erken Ergenlik (12-14) : Erinlik ile başlayan bu dönemde ergenin vücudunda büyük fiziksel değişimler olmasının yanısıra akranlar ve ebeveynlerle olan ilişkilerde de değişim görülmeye başlar.

Orta Ergenlik (14-16): Bağımsızlığın arttığı bu dönem yetişkinliğe ve yüksek öğrenime hazırlanma sürecini içerir. Fiziksel değişimler bu dönemde de devam eder. Bazı gençler daha bu dönemde yetişkin rolleri oynamaya başlayabilirler.

Geç Ergenlik (17-19): Yetişkinliğe hazırlığın devam ettiği ve büyümenin yavaşladığı dönemdir.

1.3.1. Ergenlik Döneminde Fiziksel ve Cinsel Gelişim

Erinlik döneminde cinsiyetle ilgili içsalgı bezlerinde az miktarda salgılanmaya başlayan cinsiyet hormonları ergenlikte çoğalır. Kızlarda östrojen ve erkeklerde testesteron hormonları bu değişimde önemli rol oynayan hormonlardır. Böylece kadın ve erkek olmakla ilgili bedensel değişme ve gelişme başlar. Cinsel organlar gelişir. Kızda ve erkekte ikincil belirtiler ortaya çıkmaya başlar. Kıllanma, yağlanma, sakal çıkması, göğüslerin büyümesi gibi değişiklikler ortaya çıkar. Vücutta cinsel gelişimin yanı sıra hızlı bir fiziksel gelişim de söz konusudur. Önce eller ve ayaklar büyür, sonra kollar ve bacaklar ve daha sonra da beden gelişir. Bu gelişim esnasında kızlarda hormonların etkisiyle yağ dokusu fazlalaşırken erkeklerde kas dokusu fazlalaşır. Ayrıca yine erkeklerde akciğer ve kalbin de kızlara oranla daha büyük olduğu görülür ve bu nedenle erkekler bedensel olarak kızlara göre daha çok güçlenirler.

Cinsel gelişimin bu bedensel yönü yanında doğumdan başlayarak gelişen ve değişen ruhsal ve toplumsal yönü de vardır (Köknel, 1991: 280). Ergenlikte fiziksel gelişimin ilişkileri etkileyen bazı noktaları şunlardır (Wilson ve diğ., 2008: 163):

1. Ergenlik genellikle kızlarda erkeklerden yaklaşık 2 yıl önce başlar.
2. Ergenliğin başlama zamanı kalıtım, beslenme, stres ve egzersiz yapma gibi faktörlerden etkilenir.
3. Ortalama ergenlik yaşı 1900' lerin başında düşmeye başlamıştır. Bunun nedeni sağlık ve beslenme koşullarındaki iyileşmeler olabilir. Ancak ortalama menarj (ilk adet görme)

yaşı 1970'lerin sonuna kadar değişmemiş fakat bu tarihten sonra ergenlik dönemi gelişmelerinde bir hızlanma gözlenmiştir.

4. Buna ek olarak fiziksel değişmeler cinsel gelişimle ilişkilendirilmişse de, ergenlikte beyin gelişimi de değişmekte, düşünce yapısının kolay şekillendirilme özelliği azalmakta ve beyin fonksiyonlarının yeterliliği artmaktadır.

5. Ergenlikteki fiziksel değişim ergenin yaşantısının diğer alanlarında da direk ve indirek etkilerde bulunur (beden imajı, sosyal ilişkiler ve problem davranışlar). Cinsel aktivite biyolojik değişimden çok akranlarla olan ilişkilerden etkilenir.

6. Fiziksel olgunluğa ulaşmak kızlarda çelişkili duygulara yol açabilir. Ancak bu erkek çocuklar için aynı şekilde olmayabilir. Erken olgunluk kız çocuklarını memnun etmeyebilir, çünkü akranlarından farklı görünürler ve bu her yaş için bir dezavantaj oluşturur. Ailenin tutumu ergenin vücut güvenliği için önemli bir etki yapar.

7. Duygusal olarak hassas olunan bu dönemde, kendi fiziksel gelişimleriyle (fiziksel değişimler, sivilcelenme, erkeklerde kasların gelişimi, kızlarda yağlanma vb.) ilgili olarak kendilerinin ve çevresindekilerin görüşleri ergenlerin benlik imajını etkiler.

8. Ergenlik etkileri evrensel olmamakla birlikte fiziksel değişimlere bağlı olarak gelişir.

Çocukların ergenliğe giriş yaşları her bireye göre farklılık gösterir. Erken olgunlaşmanın etkileri de iki cinste farklı yaşanır. Erken olgunlaşan kızlar, daha fazla çatışma yaşar ve ebeveynlerinden kendilerini daha uzak hisseder, vücutları, karşı cins için güçlü ve çoğunlukla kendilerinin istemedikleri bir cazibe oluşturur. Erken olgunlaşan genç kızlarda zamanında olgunlaşan diğer ergenlere daha yüksek psikopatoloji görülme riski vardır. Ancak erkeklerde tersi bir durum söz konusu olup erken olgunlaşan ergen psikolojik avantaja sahip olur. Daha fazla liderlik deneyimi yaşayıp, kızlar tarafından daha çekici bulunurlar, akran gruplarında statü kazanmalarını sağlayan sporlarda avantaj elde ederler. Geç olgunlaşan erkek ergenler ise tam tersi bir ruh hali içinde olurlar. Dikkat çekmek için akranlar arasında grubun "soytarısı" rolünü üstlenirler. Bu davranışların sonuçları olarak da hem kendi cinsleri hem de karşı cins arasında daha az popüler olurlar (Steiner ve Feldman, 2008: 22).

1.3.2. Ergenlik Döneminde Bilişsel Gelişim

Ergenlik gencin bilişsel kapasitesinde önemli değişimlerin olduğu bir süreçtir. Bu değişimler kapasite artması ile alakalı olduğu için dikkat ve akılda tutma becerilerinde de artış görülür. Ergenlik döneminde problemleri farklı tanımlama, onlara yorum getirebilme, zor görevleri yapabilme ve daha hızlı düşünebilme kapasiteleri gelişir ve çocukluklarında olduğundan daha sistemli ve daha mantıklı çözümlemeler için araştırma yeteneği gelişir (Wilson ve diğ., 2008: 163; Semerci, 2007: 15). Ergenlik döneminin başlangıcından itibaren çocukların düşünme biçimleri yetişkinlerin düşünme biçimine benzemeye başlar. Piaget'in bilişsel gelişim dönemlerinin 4. basamağı olan soyut işlemler dönemi ergenlik dönemini kapsamaktadır. Bu dönemde ergenler soyut kavramları anlayıp etkili bir şekilde kullanmaya başlarlar. Tümdengelim ve tümevarım akıl yürütme yollarını kullanabilirler, bilimsel yöntemle denenceler üretip her birini sırasıyla test edip problem çözebilirler. Ancak ergenin soyut işlemleri başarabilmesi için sadece beyin gelişim yeterli değildir. Ergenin bu soyut işlemi yapabileceği bir çevreye de ihtiyacı vardır. Soyut işlemler döneminin özelliklerini kazanabilmek için olgunlaşma ve ergenin çevresiyle etkileşimleri sonucu yaşantı deneyimi kazanması gerekir (Senemoğlu, 2004: 49).

1.3.3. Ergenlik Döneminde Kişilik Gelişimi

Ergenlik döneminde görülen fiziksel, cinsel, bilişsel ve zihinsel gelişimler kişilik gelişimini ve sosyal gelişimi de etkiler. Görüntüsü ve düşünce yapısı değişmeye başlayan ergen dış dünyayı daha farklı algılaya başlarken çevresi de ergeni artık daha farklı değerlendirmeye başlamıştır.

Freud insanın kişilik gelişim dönemlerini 5' e ayırmıştır. Bu dönemler:

1. Oral Dönem: 0-1 yaş arasını kapsar.
2. Anal Dönem:1-3 yaş arasını kapsar.
3. Fallik Dönem: 3-6 yaş arasını kapsar.
4. Gizil dönem: 6-12 yaş arasını kapsar.

5.Genital Dönem: 12 yaştan sonra başlayan dönemi kapsar. Bu dönem ergenliğin de başlangıcıdır. Bu dönemde hızlı fiziksel gelişme ve ergenliğe girme ile birlikte içsel cinsel dürtüler artmaktadır. Ergenler bu dönemde ebeveynleriyle ilişkilerini düzenlemek ve çatışmalarını çözmek ihtiyacı içindedirler (Senemoğlu, 2004: 74).

Ericson, Freud'un psiko-seksüel gelişim olarak tanımladığı ve cinsel gelişmeyi temel alan yaklaşımını, psiko-sosyal yaklaşım adı altında yeniden değerlendirmiştir. Freud gelişimi çocukluk çağı içinde ele alırken Ericson kişiliğin çocukluğun ilk dönemlerinde geliştiği görüşünü reddetmiş ve çocuğun gelişimini erinlik sonrasında da inceleyerek psikanalitik gelişim kuramını zenginleştirmiştir (Geçtan, 1994: 100). Ericson yaklaşımında insanın bebekliğinden yaşlılığına kadar olan yaşam döngüsünün 8 evre olarak ele almış ve her evrede benliğin karşılaştığı bir olumlu benlik ve bir de bunun karşıtı olan olumsuz benliği açıklamıştır. Bu dönemlerin sağlıklı geçirilememesi sonucunda gelişen kişilik örüntülerine kişilik bozuklukları adı verilmektedir. Ericson'un bu gelişim dönemleri içinde ergenliği içine alan dönem 5. dönem olan rol kargaşasına karşı kimliktir. Ericson'a göre ergenlik döneminde kimlik oluşturma, kendini anlama ve geliştirme önem kazanır. Bu dönemde ergenler genellikle iki sorunla ilgilidirler. Kendilerini ne olarak hissettikleriyle karşılaştırmalı olarak başkalarının gözünde ne oldukları ve önceden edinilen rol ve becerilerin günün meslek örneklerine nasıl bağlanacağı sorunudur. Bu dönemde benlik, çocukluk özdeşimleri, libidonun dönüşümleri, doğuştan getirilen temel üzerine geliştirilen yetenekler ve toplumsal roller içinde sunulan olanaklarla bütünleşir. Benlik kimliği benliğin bu bütünleştirme yeteneğinin birikmiş deneyimleridir (Ericson, 1984 :27). Kişinin kendini ne olarak algıladığı ve çevresindekilerin onu nasıl gördüğü ve ondan neler beklediği arasındaki tutarlılık bütünlenmiş bir benliktir (Semerci, 2007: 19).

Bu evrenin tehlikesi rol kargaşasıdır. Ergenler bu dönemde dağılmamak için geçici olarak görünürde tümüyle kimliğini kaybetme noktasına kadar klik ve toplulukların kahramanlarıyla aşırı-özdeşim içine girerler. (Ericson, 1984: 27). Bu dönemin karakteristik özelliklerinden biri ergenin artık anne-baba yerine daha çok akran gruplarından etkilenmesidir. Ericson' a göre ergen bu dönemde kimlik kazanma sorununu başarılı bir şeklide çözerse, kendisine güvenen bir kişi olarak yaşamını

sürdürebilir ve başarılı olabilir. Ancak sağlıklı kişilik kazanma söz konusu olmazsa ergenin yaşayacağı rol karmaşası yaşamın gelecek dönemlerinde de bu kriz çözümleninceye kadar sürecektir (Senemoğlu, 2004: 79). Bu dönemde görüş ve düşünceleri paylaşmak ergenin kimlik oluşturma çabalarına katkıda bulunur (Hortaçsu, 2003: 53).

1.3.4. Ergenlik Döneminde Sosyal Gelişim

Ergenlik döneminde sosyal gelişmeyi diğer dönemlerden ayıran en temel fark akran ilişkilerinin farklılaşmasıdır. Çocukluk döneminde daha çok aynı cinsten akranlarıyla birlikte olan çocuk, ergenlikte hormonların etkisiyle vücudunda ve duygusal dünyasındaki yaşadığı değişimler nedeniyle karşı cinse ilgi duymaya başlar ve romantik ilişkilerin içine girer. Romantik ilişkiler karşılıklı ve gönüllü bir etkileşimi ifade eder (Collins ve diğ, 2009: 632). Romantik ilişkilerdeki önemli gelişme ergenin bireysel özelliklerinin yanı sıra ilişkilerdeki davranışsal, bilişsel ve duygusal süreçlerine bağımlı olarak gerçekleşir (Collins ve diğ., 2009: 644).

Romantik ilişkiye dahil olmak ve romantik deneyimleri yaşama sıklığı ergenin sosyal sisteminin içinde gerçekleşir. Ergenler zamanlarının büyük bir kısmını karşı cinsten akranlarıyla ya da romantik ilişki kurdukları partnerleri ile geçirme eğilimindedirler (Collins ve diğ., 2009: 637).

Sağlıklı bir sosyal gelişim sağlıklı sosyalleşme sürecinin bir neticesi olarak oluşur. Canlı bir varlık olmanın ötesinde insanı insan yapan özelliği onun duygu ve düşüncelerinin olmasının yanı sıra bu duygu ve düşüncelerini şekillendiren sosyal bir ortama ihtiyaç duyuyor olmasıdır. İnsanın yaşayan bir canlı olmanın ötesinde bir insan olmasını sağlayan şey sosyalleşmedir. Sosyalleşme, insanların bir topluluk olarak bir araya gelebilmesinin ön koşuludur. Genel anlamı ile sosyalleşme, insanın toplum içinde yaşayan bir birey olmayı öğrenmesidir.

Sosyalleşme bireyi gelecekteki rollerine hazırlama sürecidir. Gerçekten birey, sosyalleşme ile iç güdülerini sosyal değer ve davranış kalıpları içine yerleştirebilmekte

ve çocukluk döneminde aile ortamında kazanacağı inanç ve değerler ile davranış biçimleri sayesinde yetişkinlikte oynayacağı rollere hazırlanmaktadır. Toplum açısından sosyalleşme bireyi hayata uyumlu hale getiren ve kültürün aktarımını sağlayan bir süreç niteliğindedir (Demirbilek, 2001: 42).

İnsan etrafında bulunanların, hergün karşılaştığı sayısız olayların ve kişilerin, içinde bulunduğu sosyo-ekonomik-kültürel koşulların, gelenek, töre ve kanunların, fiziksel çevrenin ve sayılmakla bitmeyen daha pek çok etkenin etkisindedir. Bu etkenlerin karmaşık etkisi sonunda insan bir kişi olarak belirir (Kağıtçıbaşı, 1988: 246). Sosyalleşme, toplum kültürünün öğrenme aracılığı ile nesilden nesile aktarımıdır. Bu süreç sayesinde toplum kültürü yeni kuşaklara geçmekte, yine bu süreç toplumun kültürünün en önemli parçalarından birini oluşturmaktadır. Sosyalleşme, toplumun norm, değer ve inançlarını üyelerine nakletme mekanizmasıdır. Sosyalleşme toplumun, kişinin değerleri ile birlikte yaşayabilmesi için ondan beklenenleri temsil eder (Dönmezer, 1994: 122).

Sosyalleşme süreci tarihte pek çok modelin düşüncesinden etkilenmiştir. Bu modeller özellikle "çocuğun doğası" kavramı üzerinde durarak çocuğun yetişmesinde ebeveynlerin rolü hakkında değerlendirmeler yapmış ve her biri konuyla ilgili farklı araştırmalar yapmışlardır. Bu modeller (Schaffer, 1998: 233-234):

1. Serbest Model (Laissez-faire model): 18. yy yazarlarından Jean-Jacques Rousseau çocukların yetiştirilmesi hakkındaki değerlendirmelerinde her çocuğun dünyaya önceden şekillenmiş olarak geldiğini, zaten bir kişiliğinin var olduğunu, sonraki gelişiminin ancak bu kişiliği ortaya çıkarmaya yönelik olduğunu ifade eder. Rousseau "bakım verenler ellerini çocuğun üzerinden çekerse her şey iyi olur. Her şey insanın elinde dejenere oluyor" demiştir. Bu model üzerine odaklanan araştırmalar ebeveyn davranışları üzerinde çok durmamışlar, onların rolünü azaltıp bunun yerine çocuğa odaklanarak onun daha önceden varolan yeteneklerini açığa çıkartmak üzerine dikkat çekmişlerdir.

2. Biçimlendirme Modeli (Clay Molding Model): Burada çocuğu şekillendirilebilecek bir nesne olarak gören bir yaklaşım mevcuttur ve şekillendirme aracı da ebeveynin ödül

ve ceza içeren davranışlarıdır. Ancak bu davranışlar çocuğun bireyselliğini ihmal eder ve potansiyelini kullanmasını engeller. Bu modele göre çocuk edilgendir.

3. Çatışma Modeli: Bu model ebeveyn çocuk arasındaki çatışmayı ele alır. Burada Freud'un görüşleri ön plana çıkmaktadır. Freud'a göre insan doğuştan anti-sosyaldir. İçgüdüleri, bencil ve yıkıcı doğası nedeniyle toplumla uyuşamaz. Freud'un sosyalleşme kavramında ebeveynler yasaklarla, emirlerle, tehdit ve teşviklerle baskındırlar. Çocuklar ise agresif, bencil, korkulu ve bundan dolayı suçluluk duyan durumundadırlar. Bu modeli esas alan araştırmalar ebeveyn-çocuk çatışması üzerine odaklanmışlardır.

4.Karşılıklılık Modeli: Bu modele göre sosyal olabilmek için sosyal etkileşime ihtiyaç vardır. Çocuklar kendi büyüme süreçlerinde aktif rol oynarlar, pasif değillerdir. Ebeveyn-çocuk ilişkisinde çatışma değil karşılıklı uyum söz konusudur. Ebeveyn ve çocuğun karşılıklı ilişkisi bu sosyalleşme modelinin esasıdır. Son dönemde sosyalleşme kavramı bu karşılıklılık modeli içinde ele alınmaktadır.

Ergen, yaşadığı sosyalleşme süreci yoluyla, toplumun yeni insanlarını yetiştirme sürecinin bir ürünü olarak gelişir. Çocuğun ve ergenin toplumca yönlendirilmesi ve yetiştirilmesi, çocuğun etkin olarak katıldığı bir öğrenme sürecidir (Cılga, 1983: 30). Sosyalleşme bir öğrenme süreci olduğundan öğretici ve öğrenen ilişkisini ortaya koyar. Öğretici yani sosyalleştirici ajan bütünü ile toplumdur. İnsanın sosyal ilişkilerde temasa geçtiği her insan sosyalleştiricidir.

1.3.5. Sosyalleşme Sürecinde Kişilerarası İlişkiler

Gencin sosyalleşmesi istemli veya istemsiz benimseyip özümsediği düşünce, davranış ve tutumlardan oluşan bir süreçtir. Bu süreç aileden başlayarak giderek genişleyen bir çevrenin etkisi altındadır (Karataş, 2001: 157).

Sosyal bir gruba giren bireyler ve gruplar ve içindeki diğer alt gruplar, birbirleriyle sürekli bir biçimde ilişki halindedir. Bu bakımdan insan grubu, sosyal ilişkilerin bir tür şebekesi, yumağı olarak kabul edilebilir. Kişi ve gruplar arasındaki ilişkiler ise bütünü ile bir sisteme göre işlemekte ve bir sistemi oluşturmaktadır. Sistem, yapı bakımından

unsur ve ilişkileri birbirine sıkıca bağlı ve unsurlarından, parçalarından birisi üzerinde meydana gelen değişikliğin diğer unsurlara, parçalara da etki yaptığı bir bütündür (Dönmezer, 1994: 4-5).

Çocukta sosyal gelişimin sağlanması ancak çevresi ile girdiği ilişki ölçüsünde olur. Çocuğun ilk sosyal ilişki kurduğu kişiler aile üyeleridir. Çocukların anne-baba, kardeş ve arkadaşlarıyla olan ilişkileri psikolojinin eskiden beri ilgi alanında olmakta idiyse de somut araştırmaların 1940'lı yıllardan beri yapıldığı görülmektedir (Hortaçsu, 2003: 11).

İnsan ilişikleri kişilerin ne sıklıkla, ne süreyle ve hangi mekanlarda birlikte oldukları, birlikteyken ne yaptıkları, birlikteyken, yalnız ve başkalarıyla olmaları konularında da farklılık göstermektedir. Bazı ilişkiler daha çok özel mekanlarda yaşanırken, diğerleri halka açık yerlerde ve başkalarının gözleri önünde yaşanır. İlişkiden ilişkiye değişebilecek başka bir konu da ilişkilerin kişilerde uyandırdığı duygulardır. Bazı ilişkiler olumlu, bazı ilişkiler olumsuz bazıları ise zaman zaman olumlu ya da zaman zaman olumsuz olabilir (Hortaçsu, 2003: 52). İlişkilerin kişilere olan olumlu katkıları Weiss (1974:akt: Hortaçsu, 2003: 53) tarafından bağlılık (sevgi, güven, sırdaşlık), güvenilir ortaklık (uzun süreli duygusal olmayan birliktelik), yol gösterme (yardım ve yol gösterme) şefkat gösterme fırsatı olarak tanımlanmaktadır. Çevreyle kurulan bu ilişkiler kişilerin sosyalleşmesinin enstrümanlarıdır ve şüphesiz çocuk için en önemli ilişki ebeveynleriyle kurduğu ilişkidir.

1.3.5.1. Ebeveyn-Çocuk İlişkileri

Canlılar içinde en geç gelişen yavru olarak insan yavrusu doğduğunda gerekli bakım ve beslenme yanında fiziksel ve zihinsel yeteneklerini geliştirmesi konusunda da aileye ihtiyaç duyar. Temel fiziksel ihtiyaçları aile içinde zamanında ve sevgiyle karşılandığında çocukta temel güven duygusu gelişir (Ericson, 1998: 6). Ailenin bir işlevi de yetişmekte olan çocuğun sosyalleşmesinin sağlanmasıdır. Bir öğrenme olgusu olan sosyalleşme, bireyin çevresindeki norm ve değerlere uygun davranış biçimlerini kabul etmesi anlamına gelir. Diğer insanları anlamak ve onlara uyum göstermek, sosyalleşmenin önde gelen ölçüsüdür (Yavuzer, 1993: 49).

Aile grubu en başta gelen sosyalleştirici ajandır (Dönmezer, 1994: 130). Çünkü iletişim hakkındaki ilk ve temel bilgi aileden gelir (Satir, 2001: 84). Yavuzer (1993)'e göre, ana–babaların sorumlu, işbirliğine yatkın, kendi kendini disipline eden, yapıcı ve yaratıcı bireyler yetiştirebilmeleri ancak onlarla kuracakları sağlıklı iletişim ortamına bağlıdır. Bu iletişim şeklini ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları belirler. Anne-babanın çocukla ilişkisi üzerinde yapılmış birçok araştırma ve yazılı birçok kaynak vardır. Bu araştırmalarda vurgulanan genel fikirlere göre, ebeveynin, özellikle annenin çocukla olan etkileşimi, çocuğun fiziksel, duygusal, sosyal ve zihinsel gelişiminin ve kişiliğinin ortaya çıkmasının yapı taşlarını oluşturmaktadır. Annenin çocuğu ile geçirdiği zamanın fazlalığı ve babaya göre çocuğuna daha yakın olması, annenin tutumlarının çocuğu babanın tutumlarına göre daha fazla etkilemesine neden olmakta ve anne tutumlarının çocuk üzerindeki önemini artırmaktadır (Kulaksızoğlu, 1999: 117).

1.3.5.1. 1. Çocuk Yetiştirmede Ebeveyn Tutumları

Çocuğa karşı yapılan davranışlar bir ebeveynden diğerine farklılık gösterebilir. Ne kadar çok ana-baba varsa, o kadar çok çocuk yetiştirme biçimi vardır. Ayrıca anne ve baba da çocuklarına karşı farklı yetiştirme davranışı içinde bulunabilir (Kulaksızoğlu, 1999: 118). Başka farklı isimlendirme biçimleri bulunmakla beraber anne-babanın çocuğuna karşı olan davranışlarını ve onları yetiştirme biçimlerini aşağıdaki şekilde ele alınabilir:

1.3.5.1. 2. Aşırı Otoriter ve Baskıcı Tutum

Bu tutumun temel niteliği ebeveynin çocuğa karşı gösterdiği baskıdır. Anne-baba çocuklarına kesin olarak hakim olduklarına inanır. Onlar için anne-babaya itaat esastır (Kulaksızoğlu, 1999: 121).

Otoriter ebeveyn, çocuğun davranışlarını değerlendirmeye, kontrol etmeye ve şekil vermeye çalışır, çocuğun tavırlarına standartlar koyar. Çocuğun anne ve babasına itaat etmesinin bir meziyet olduğunu düşünür. Çocuğu sözlü olarak cesaretlendirmez, annenin ve babanın sözlerinin doğru olarak kabul edilmesi gerektiğine inanır. Ergenler

de anne-babanın isteğinden farklı davrandıklarında dışlanacaklarını bildiklerinden ve cezalandırılma korkusundan dolayı onlara boyun eğerler. Böyle ailelerde yetişen çocukların duygu ve düşünceleri daha çok bastırılır ve bu ailelerde yetişen gençlerde, öfke ve kızgınlık duyguları açık biçimde ifade edilmez. Çocuğun istenmeyen davranışları dayakla engellenebilir. Böyle ailelerde iletişim genellikle tek yönlüdür. Güçlü birey daha çok emredici, kısa ve tamamlanmamış cümlelerle konuşur (Kulaksızoğlu, 1999: 122 ; Dönmezer, 1999: 54).

1.3.5.1. 2.3. İzin Verici Tutum

İzin verici tutum, aşırı otoriter ve baskıcı tutuma karşı bir tepki olarak 1960 ve 1970' li yıllarda yaygınlaşmaya başlanmıştır. Ebeveynlerin çoğu özgürlük, eşitlik ve karşılıklı saygı prensiplerine dayanan daha demokratik bir yaklaşım bulmaya çalışmışlardır, ancak bu yaklaşım için Mackenzie (2004: 30-31) "sınırları olmayan özgürlük demokrasi değildir" demektedir.

Bu tutum denetimin düşük olduğu bir tutumdur. Cinsel ve saldırgan dürtüler dahil çocuğun her tür davranışı hoşgörü ile karşılaşır ve kabul görür. Çocukların tercihlerine karışılmaz. Uyku, yemek ve çalışma ile ilgili konularda kesin bir tutum izlenmez. Sosyal kurallar ve değerlere önem verilmez ve bunlar çocuğa öğretilmez.

Çocuk ailede insiyatif sahibi tek kişidir ve onun isteklerine diğer aile bireyleri kayıtsız şartsız uyarlar. Anne–baba–çocuk rolleri, hak ve sorumluluklar gözardı edilmiştir. Ana-baba-çocuk arasında sağlıklı bir iletişim yoktur. Çocuk, abartılmış sevgi gösterileri içinde büyür. Anne baba evde çocuklarının egemenliğini kabullenmiş ve onlara boyun eğmişlerdir. Çocuk, aşırı şımartılmış olup kendi güçleri ve kontrolleri konusunda abartılmış duygulara sahiptirler (Dönmezer, 1999: 55; Mackenzie, 2004: 31-33).

1.3.5.1. 4. Aşırı Koruyucu ve Müdahaleci Tutum

Çocuğa gereğinden fazla kontrol ve özen gösterilir. Anne, çocuğuna yardım etme ve ona olan sevgisini dile getirme adına çocuğunun yapması gereken davranışları veya

görevleri kendisi yapar (Dönmezer, 1999: 56). Örneğin; 2 yaşlarında çatal-kaşık kullanabilen çocuğa 8-9 yaşlarına gelse bile annesi tarafından yemek yedirilmesi gibi.

Koruma-himaye etme normal bir annelik ve babalık davranışıdır, ancak kollama ve koruma davranışını çocuğun kendi gerçekleştireceği faaliyetleri engelleyecek şekilde yaygınlaştırmak "aşırı koruyucu" olarak davranmak demektir. Bu tutumu sergileyen ebeveyn, çocuğun gelişimine has özgürlükleri kazanmasını engelleyecek şekilde ona nasıl davranması, neleri nasıl yapması gerektiğini dikte ettirir. Çocuğun çalışkan, başarılı ve anne-babasına bağlı olmasını ister .

1.3.5.1. 5. Dengesiz ve Karasız Tutum

Anne-babanın dengesiz ve kararsız tutumu, anne-baba arasındaki görüş ayrılığından kaynaklanabileceği gibi, anne ya da babanın kendi içinde gösterdiği değişken tutumdan da ileri gelebilir. Örneğin; anne hoşgörülü ve demokrat bir tavır sergilerken, baba baskıcı bir tutumu benimsemiş olabilir. Ayrıca ebeveyn çocuğun hatalı davranışları karşısında bir seferinde ağır bir ceza verirken, diğerinde bu davranışı gülerek karşılayabilir. Bu da kendi içinde tutarsız olan bir tutumdur. Bu tutum karşısında çocuk nasıl davranacağını bilemez. Davranışlarından hangisinin "uygun" hangisinin "uygun olmayan" davranış kategorisine girdiğini kestiremez. Çünkü davranışın nasıl algılanacağı tamamen anne-babanın ruhsal durumuna bağlıdır. Bu tutum çocukta iç çatışmaların ve huzursuzlukların, daha sonra da dengesiz ve tutarsız kişiliğin oluşmasına yol açabilir (Dönmezer, 1999: 58-65; Bilir ve Dabanlı, 1991: 159).

1.3.5.1. 6. İlgisiz ve Kayıtsız Tutum

Bu tutumda hem denetim hem de çocuğun ilgi ve gereksinimlerine karşı gösterilen tepki çok düşüktür. Bu ebeveynler çocuklarına yeterince vakit ayırmazlar, onlar için gerekli çabayı göstermezler ve çocuklarıyla oldukça az ilişki kurarlar. Çocuğu yapacakları işler için bir engel olarak görürler (Dönmezer, 1999: 59; Bilir ve Dabanlı, 1991: 159). Bu tip ailelerde fiziksel istismar olmasa bile duygusal istismar ve fiziksel ve duygusal ihmal sıkça görülmektedir.

1.3.5.1. 7. Eşitlikçi ve Demokratik Tutum

Çocuklarına karşı demokratik tutuma sahip anne-babaların, onların davranışlarını daha akılcı şekilde yönlendirdiği söylenebilir. Bu tutuma sahip anne-babalar, çocuklarını ayrı bir kişi olarak kabul edip onlara değer vermekte ve bağımsız bir kişilik geliştirmelerini teşvik etmektedir (Mackenzie, 2004: 38-39).

Bu tutumu gösteren ebeveyn çocuğuna insan olarak saygı gösterir, onun gelişimine has, özgün davranışlar göstereceğini bilir ve bu gelişim basamaklarını izler, onlara uygun davranır. Her çocuğun kendine has, biricik ve tek olduğunu kabul eder, onun aile içinde özgür şekilde gelişmesine, yeteneklerini en üst düzeyde açığa çıkarmasına ve "kendini gerçekleştirmesine" izin verir, bunun için yardımlarda bulunur. Çocuğun barınma, beslenme, korunma gibi temel ihtiyaçlarını karşılamanın yanında ona " sevgi" gösterir. Bu sevgi gerçekten karşılıksızdır. Çocuk böyle bir ailede anne-babanın sevgi ve desteğinden yoksun kalmayacağını bilir. Sevgi bir yaptırım aracı olarak kullanılmaz. Çocuğa aile içinde eşit haklar tanınmıştır. Fikirlerini açıkça ifade etmesi desteklenir ve bu konuda cesaretlendirilir. Eşitlikçi ve demokratik tutum gösteren anne-baba çocuklarına karşı daha arkadaşça yaklaşır, onlarla birçok şeyi paylaşırlar, onlara değer verirler ve bunu onlara hissettirirler.

1.3.5.2. Kardeş İlişkileri

Çocuğun erkek ve kız kardeşlerine karşı olarak görülen ve bir sorun teşkil ettiği düşünülen durumu, başka kimselerle ilişki kurma becerisi hakkında bir ölçüde bilgi verebilir (Adler, 2012: 39). Bu nedenle kardeş ilişkiler en az ebeveyn ilişkileri kadar önemlidir. Ergenlikte kardeş ilişkisi ve kardeş çatışması kardeşin yaşı ile bağlantılıdır. Kardeşler arasında yaş farkı az ise rekabet daha fazla olmaktadır. Ergenlik döneminin başında kendi değişimlerine uyum sağlamaya çalışan ve ailesinin desteğine gereksinim duyan ergen küçük kardeşe gösterilen ilgiyi kıskanabilir. Orta ergenlik döneminde ise aile ile olan çatışmalar kardeş bakımı, kardeşe ilgi ve kardeşin ergenin özel alanlarına girmesi gibi sorunlar artabilir. Genellikle ergenliğin son dönemlerinde küçük kardeşler sorun olmaktan çıkmaya başlar ve ve özellikle aynı cinsten ise ergen iyi bir özdeşim

modeli olabilir. En çok çatışma yaşları birbirine yakın ergenler arasında çıkar. Ancak uygun ebeveyn tutumları benimsenebilirse bu ergenler iyi arkadaş olabilir ve ebeveynlerine karşı birlik olabilirler. Ancak aralarında rekabet oluşursa ciddi tartışmalar yaşanabilir (Semerci, 2007: 74).

Ergenlik döneminde arkadaşlar arttıkça ve özellikle de karşı cinsle arkadaşlık kuruldukça kardeşlerin birbirlerine ayırdıkları zaman azalır. Ayrıca krdeşini ailenin bir bireyi olarak görüp onunla çok fazla vakit geçirmeyi de tercih etmeyebilirler. Ancak bazı ailelerde diğer çocuklarla arkadaşlık kurmakta güçlük çeken ergenin bu boşluğu kapatmak için büyük ya da küçük kardeşlerine yöneldiği görülebilir (Bayhan ve Artan, 2004: 247).

1.3.5.3. Akraba İlişkileri

Çocuklar yaşamlarının ilk hafta ve aylarında bilinçli bir farkındalık olmadan ilişki kurabilir, ancak dış dünya ile ilişkiler 1 yaşına doğru insanların birbirlerinden farklı olduğunu anlayınca anlam kazanmaya başlayacaktır. Çocuk önce aile, daha sonra yakın çevre ile iletişime geçer. Bu süreçte yakın akrabalar devreye girer. Anne ve babayla olduğu kadar geniş aile ile kurulan ilişki de çocuğun sosyal gelişimini olumlu etkileyecek ve kendisine yeni sosyal destek kaynakları oluşturacaktır. Ergenlik döneminde anne ve babasıyla sürekli çatışma eğiliminde olan ergenler yaşlarının ilerlemesi nedeniyle aile üyelerine daha müsamahakar bakabilen, açık olma eğiliminde olan büyükanne ve büyükbabalarından destek bulabileceklerdir. Ayrıca çocuk kendisini nazlandıran akrabalarına karşı özel bir tavır takınıp onlara başkasına göstermediği bir ilgi gösterebilir. Büyükanne ve büyükbabaların, çocuğun yaşamında çok özel bir yeri vardır. Hoşgörülü tutumlarından dolayı çocukların onlara duyduğu hayranlık büyükanne ve büyükbabalara haz verir (Salk, 1993: 135). Ancak bu ilişki içerisinde ebeveynin koymuş olduğu kuralların büyükanne ve büyükbaba tarafından sık sık bozulması ebeveyn çocuk ilişkisini de olumsuz etkiler. Bu sınırın büyük ebeveynlere çok iyi ifade edilmesi gerekir. Çünkü bu ilişki yeri doldurulmaz bir ilişki olmakla birlikte çocuğun yararını gözeterek kalitesine dikkat edilmelidir.

Akrabalık bağının önemli fonksiyonlarından biri de ailedeki üyelerden birinin sağlık sorunu yaşaması ya da vefat etmesi durumunda kaybın oluşturduğu boşluğu doldurarak bu süreci en hasarsız şekilde geçirmeyi sağlamaktır. İşte bu geniş aile işlevini yeterince yerine getiremediğinde ebeveynlerin çocukların bakımını sağlayamayacağı bir durum yaşandığında çocukların aile dışındaki bakım sistemlerinden birinde kalması söz konusu olmaktadır.

1.3.5.4. Akran İlişkileri

Akranlarla ilişkiler pek çok toplumda insan gelişiminin temel parçası olarak görülür ve desteklenir. Akran ilişkisindeki başarının bir yönü akranlar tarafından kabul edilmek ve sosyal ağlara girmektir. Akran kabulü kültürel değerler ve bu değerlerin akranlar tarafından kabulü yoluyla olur. Bir diğer bakış açısı ise akran ilişkileri özel arkadaşlık bağı kurma kabiliyetinin gelişmesini sağlar (Chen ve French, 2008: 601). Arkadaş grubu içinde olmak, konuşmak, dertleşmek, tartışmak, birlikte çalışmak, eğlenmek ya da gezmek gençlerde bir yandan davranış ve tutum değişmesine yol açarken, öte yandan bireysel sorunların çözümünde endişe, kaygı, gerilim, sıkıntı ve tedirginliğin azalmasında önemli rol oynar (Köknel, 1991: 277). Arkadaşlık ergenin sosyal becerilerini geliştirmeyi sağlar. Arkadaşları sayesinde, insanlarla ilişki kurmayı, paylaşmayı, işbirliği yapmayı öğrenir. Arkadaş grupları ergenleri sonradan içinde bulunacakları sosyal gruplara hazırlamayı sağlar. Dünya görüşleri, karşı cinse bakışları, hobileri, yaşam zevkleri arkadaşlarla biçimlenir (Semerci, 2007: 117).

En yakın arkadaşlık derecesi sırdaşlıktır. Sırdaş derecesine yakın olan arkadaşlar her zaman birlikte olmak isterler. Tüm duygu ve düşüncelerini aktarır ve sorunlarına birlikte çözüm ararlar. Yakın arkadaşlık da sırdaşlığa benzer, ancak karşılıklı ilişkide gizli kalan, açıklanmayan duygu ve düşünceler olabilir. Ergenlik öncesinde ve başlangıcında yakın arkadaşlık kuramayan çocukların gençliklerinde hatta yetişkin olduklarında gerçek yakınlığı öğrenme güçlüğü yaşayacaklarından bu evre yakın arkadaşlıkların temeli olarak görülür (Shapiro, 2002: 176). Bundan sonra sırayla sık görüşülen, ancak yüzeysel ilişkiler kurulabilen aşinalık, az görüşülen tanıdıklık, ismi ve yüzü anımsanan uzak arkadaşlıklar vardır (Köknel, 1991: 278).

Çocuğun bireysel arkadaşlıkları edinmeyi öğrendikten sonra, kendi cinsinden bir akran grubunda yer alma ve etkinliklere katılma becerisi, sağlam sosyal ilişkiler kurması için önemli dayanak noktasıdır. (Shapiro, 2002: 180). En temel ergen akran grupları kliklerdir. Klikler aynı yaşlarda ve genellikle aynı cinsiyetteki arkadaşların oluşturduğu küçük gruplardır. Klik üyeleri birbirleriyle kolay iletişim kurarlar, zamanlarının büyük kısmını birlikte geçirirler ve birlikte eğlenirler. Birlikte çevrelerine karşı bir koalisyon oluştururlar ve diğer gruplara karşı birlik gösterirler. Genellikle benzer şekilde giyinip, aynı müzikten hoşlanırlar ve ortak oyunlar belirleyip genellikle onları oynama eğilimindedirler (Cotterell, 1998: 24). Ergenlik çağında çocukların oluşturduğu grupların özelliği gruba uyum sağlaması için ergene yapılan güçlü baskıdır ve bu baskıya rağmen uyum sağlamayan çocuk dışlanır (Shapiro, 2002: 181). Bu dışlanma çocukluk ve ergenlik döneminde çok zalimce yapılabildiği için dışlanan ergende ruhsal çalkantılar olmasına neden olur. Bu olumsuz duyguları yaşamak istemeyen ergen kendisini gruba kabul ettirmek için henüz netleşmemiş kişisel değerlerinden vazgeçerek grup normlarına uyum sağlamaya çalışır. Bu süreçte akran gruplarında çeteleşmeler, bir grup halinde riskli davranışlarda bulunma ve çevrelerine zarar verme davranışları içerisine girerler.

Ana-baba çocuk, kardeş ve arkadaş ilişkilerine bakıldığında güç dengesi açısından arkadaşlık ve kardeşlik ilişkisinin benzeştiği, süreklilik, özgür seçim ve toplumsal kimlik açısından ise ana-baba çocuk ve kardeş ilişkisinin arkadaşlık ilişkisinden farklılaştığı görülmektedir (Hortaçsu, 2003: 59).

1.3.5..5. Okul-Ergen İlişkisi

Aile ortamından sonra çocuğun becerilerinin ve yeteneklerinin gelişmesinde önemli olan yer okuldur. Okul çağı ve gençlik döneminde bireyin sosyalleşme sürecine aile, akraba dışı ikinci toplumsal kümeler girer. Bu kümelerde oluşan çatışma gencin kendini bulmasının ve kanıtlamasının bir yoludur (Karataş, 2001: 156). Okul çocuk üzerinde açık ve belirgin bir şekilde deneme etkisi yapar ve okul sosyalleşmenin gelişmesine elverişli bir yerdir. Çocuğun okulda başarılı olması her şeyden önce sosyal yönünün gelişmesine bağlıdır. Çocuğun içinde saklı olan bu yön onun toplumdaki yaşam tarzı

hakkında bilgi verir. Çocuğun ileriki yaşamında önemli olan dostluk, sadakat, arkadaşlık ve sorumluluk duygusu, ortak iş yapma isteği vb. gibi yurttaşlarına, ülkesine ve tüm insanlığa karşı olan duygusu okul yaşamında başlar. Okul arkadaşlık ruhunu oluşturma ve işleme imkanına sahiptir (Adler, 2012: 42).

Okula devam eden çocuklar bazı öğretmenleri ile daha iyi anlaşırlar. Doğru öğretmen, öğrencinin sorunlarını aşmaya yardım eden, yetenek ve ilgilerini geliştiren kişidir. Çocuğa nasıl davranması gerektiğini bilen öğretmen sosyalleşme sürecindeki yetersizliğini, bu yetersizliğin nedenlerini çocuğa anlatabilir ve onu topluluğa yaklaştırabilir (Adler, 2012: 42).

1.3.6. Çocuk Evlerinde Kalan Çocukların Sosyalleşme Süreci

Çocuk için en önemli sistem aile sistemidir. Ailenin çocuğu bakıp yetiştirmesinin yanında bir diğer rolü de çocuğun sosyalleşmesini sağlamaktır. Çocuğu yetiştirmek ve yaşadığı topluma uyum sağlayacak bir birey haline getirmek dünyanın her yerinde ailenin görev ve fonksiyonları arasında görülmüştür. Burada anne ve babanın eşit fakat farklı fonksiyonları vardır. Bu görev ve fonksiyonların aksaması sosyalleşme sürecini olumsuz etkileyecektir (Saran, 1991: 132). Nitekim ailesinin bakım görevini yerine getirmemesi nedeniyle evinden ayrılmak durumunda kalan çocuğun sosyalleşme süreci önemli bir darbe alır.

Çeşitli nedenlerle aile sisteminin kurulamaması ya da varlığını sürdürememesi nedeniyle çocukların aile içinde yaşamlarını sürdüremedikleri durumlar ortaya çıkabilmektedir. Burada da çocuğun aile dışındaki sistemler içinde sosyalleşmesinin sağlanması söz konudur. Ülkemizdeki geleneksel aile yapısındaki hızlı değişime rağmen hala anne- baba yokluğunda ya da onların anne-babalık sorumluluklarını yerine getirmemeleri durumunda geniş aile çocuğun bakımını üstlenebilmektedir. Burada da rol-model alınacak kişi anne-baba olmasa bile büyükanne, büyükbaba, amca, teyze gibi akrabalar çocuklara rol-model olarak çocukların sosyalleşme sürecinde eksik olan unsurları tamamlamaya çalışırlar. Ancak geniş ailenin de çocuğun bakımı için destek olamaması durumunda çocuklar korunmaya gereksinim duyan çocuk durumuna

gelmektedir. Böyle durumlarda çocukların bakım ihtiyacını karşılayacak aile dışındaki sistemler çocuk koruma sistemleridir. Aile yanında yetişmeleri mümkün olmayan ve bir bakım kurumuna yerleştirilen çocukların ve gençlerin sosyalleşmeleri bu kurumlarca yönlendirilir. Aile yanında gerçekleşen yetişme ve gelişme düzeyi, bakım kuruluşlarının koşullarında yeni nitelikler kazanır. Bakım kurumunun ortamında aile yapısına benzer sistemler kurulmaya çalışılarak çocukların sağlıklı sosyalleşebilmesi için uygun koşullar oluşturulmaya çalışılır.

Cılga (1984: 106) yetiştirme yurdunda kalan ve ailesi yanında yaşayan çocukların sosyalleşme olanakları açısından farklılıklarını şu şekilde ele almıştır: Çocukların korunma altına alınarak bakımın sağlayan yurtlar, yetiştirme düzeni ile aile yapısına benzer koşulları yaratmayı, bu doğrultuda gerekli olanakları sağlamayı amaçlar. Ancak yurt yapısı aile ortamından farklı bir yapıya sahiptir. Yurt yapısı içindeki koşulların aileye göre belirgin farklılığı beslenme, giyim, yatma, okuma, dinlenme, temizlik gibi fiziksel hizmetlerde görülür. Yurtta kalan gençlere sağlanan hizmetlerle ailesiyle yaşayan gençlere sağlanan hizmetler arasında önemli farklar vardır. Ancak çocuk evlerindeki hizmetlerle yurtlardaki hizmetler karşılaştırıldığında çocuk evi hizmet ile bu evlerde yaşayan çocukların yaşam koşullarının aileleri ile yaşayan çocukların yaşam koşullarına çok yaklaştığı görülmektedir. Esnek kurallar, küçük grup içinde kişisel farklılıkların daha çok ön plana çıkarılabilmesi ve daha doğal bir yaşam alanı oluşmasını sağlamaktadır.

Bir diğer fark yurt kurumsal yapısı ile gençlerin sosyalleşmeleri konusunda örgütsel hizmetler ve ilişkiler doğrultusunda yaklaşır. Ailenin ise yapısı çok daha farklıdır. Ana-baba-çocuk ilişkileri aile ortamında yurt koşullarındaki görevli personel-gençler ilişkisinden farklı nitelikler içerir. Çocuk evleri hizmetinde de aynı koşullar söz konusudur. Her ne kadar bakılan çocuk sayısının azaltılması ile bakım personelinin çocuklara ayırdığı zamanın artması söz konusu olsa bile vardiyalı sistem içinde sürekli değişen bakım elemanlarının bir ebeveyn gibi çocuklarla sürekli ve birebir iletişimi içeren bir ilişki içinde olması beklenemez.

Üçüncü fark ise yurt yaşamına ilişkin koşullar ile sosyalleşme olanakları, aileden ayrılan boyutlarda gençlerin yetişmelerini yönlendirir. Bakım kurumları içinde,

toplumdan soyutlanmış yetişme koşulları gençleri yönlendirir. Çevreden soyut, kopuk bir yaşam süreci; gençlerin eğitim sürecine ağırlık veren bir düzenleme niteliğinde gelişir. Oysa artık çocuk evi hizmetinde çocuklar toplumdan soyut değildir. Çok yakınlarında komşuları vardır. Onlarla konuşabilir, sosyal yaşantılarına dahil olabilirler. Çevredeki diğer insanlarla ve hizmetlerle aracısız iletişime geçebilirler. Çocuk evinde kalan diğer çocuklar ve sınıf arkadaşları dışında mahalle arkadaşlığı yapabilirler. Bu nedenle çocuk evi hizmeti diğer kurum bakımı hizmetlerine göre çocuğun sosyalleşme sürecine toplumun diğer kesimlerini daha çok dahil eder. Çocuk toplumdan izole bir şekilde yaşamaz.

Korunma gereksinimi olan çocukların dış uyumsuzluğunu düşündüren davranışlar kendi istendik davranışlarının yerine yakın çevresindeki başarılı davranışları taklit etmek olabilir. Örneğin, kurumdaki çocuklar tipik olarak üzerinde düşünülmemiş yüzeysel arkadaşlık davranışları sergileyebilirler. Düşünülmeden yapılan davranışlar duygusal yoksunluk sonucu güçlenmiş olabilir. Çocuklar kendilerinin bakımlarını sağlayanların yüzeysel şefkat ve memnuniyetlerini, bakım verenlerin çocuklarla genellikle kullandığı sözel cevapların şekli vasıtasıyla sosyal onay olarak kabul edebilirler. Bunun yanında çocuklar yüzeysel davranış sergileyen kendilerinden yaşça daha büyük çocukların başarısını görerek güçlü olunabileceğini kabul edebilirler. Bundan dolayı, çocuklar akranları ve bakım verenlerle ilişkide yüzeysel etkileşimi taklit edebilirler. Bu taklit becerisi tanıdık ya da yabancı yetişkinlerin sıcaklığı ile karşılaşarak dönüt olarak sıcak bir cevap verilmesini sağlar. Bundan dolayı kurumlardaki çocuklar duygusal ve sosyal etkinliklerden yoksun ya da sınırlı etkileşimle sosyal yaşamda rol oynarlar (Taylor, 2003: 46).

Sosyalleşme sürecinde çocuk, toplumdaki bireylerin davranış, biliş ve duygusunu paylaşmaya başlar. 17. yy'dan 1970'lere kadar sosyalleşme sürecinde ebeveynden çocuğa doğru giden bir etki olduğu düşünülmekteydi. Bu dönemde sosyal gelişme ve sosyalleşme Freud, Bandura ve Ericson gibi pek çok kuramcının bakış açısıyla farklı şekillerde ele alınmıştır. Ancak 1970'lerden sonra çocuğun sosyalleşme sürecinde aktif rol aldığı ele alınmış ve sosyalleşmeyi anlamak için sistem yaklaşımı kullanılmıştır. Bu yaklaşıma göre çocuk karşılıklı ilişkilerin ve farklı sosyal yapıların etkisinde

kalmaktadır (Hophis, 2005: 384; Hortaçsu, 2003: 22). Sosyalleşme insanı sosyal sistemin katılımcı bir üyesi haline getiren süreçtir. Çocuğun sosyalleşmesi, sosyal ilişkiler sistemi içinde gelişir. Sosyal ilişkiler içinde yaşanan etkileşimler, aile, akrabalık, komşuluk, arkadaşlık, okul, kitle iletişim araçları ve sosyal hizmet kuruluşları ile kurulan ilişkilerin niteliğine göre somutluk kazanır (Cılga,1983: 33). Bu nedenle sosyalleşme kavramını anlayabilmek için araştırmanın konusuna paralel olarak çevre ve çevre ile kurulan etkileşimi konu edinen eko-sistem yaklaşımını ele almanın uygun olacağı düşünülmektedir.

1.3.7. Eko-Sistem Yaklaşımı

Sosyalleşme insanın yaşadığı çevresi ile olan etkileşimi sonucu gerçekleşir. Birbirine karşılıklı bağımlı insanların etkileştiği yapıya sosyal sistem denir Sistem ise, "belli bir işlevi yerine getirmek üzere bir araya gelmiş, aralarında karşılıklı bağıntı ve etkileşim olan elemanlar kümesi" olarak tanımlanabilir (Payne, 1991; akt: Turan, 1992: 288). Psikolojide ilişkiler konusunda birçok kuram ve yaklaşım vardır. Ancak Hortaçsu (2003: 26)'ya göre bu yaklaşımlardan sistem yaklaşımı birey, ilişki ve toplum düzeylerini ve kişilerarası ilişkileri içermesi açısından varolanlar arasında en kapsamlısı olarak görülmektedir. Sistem yaklaşımı olayları yaşadıkları çevre içinde ve çeşitli düzeylerde inceler. Bu kurama göre bireyin bilişsel ve duygusal gelişim düzeyi, aile bireyleri arasındaki ikili, üçlü hatta daha çok sayılı ilişkiler, çocuğun okul, oyun grubu , anne-babanın işyeri gibi aile dışındaki gruplar, çocuk ve anne-babaların geniş aileyle ilişkileri, ailenin sosyo-ekonomik konumuyla ilgili fiziksel ve sosyal ortam, değer, tutum ve alışkanlıkları içinde yaşanılan ülkenin koşul, değer, norm ve tarihsel değişimi bağlamında düşünülür.

Sistem yaklaşımı kavramı ilk olarak biyolog olan Ludwig Von Bertalanffy (1968; akt: Duyan, 2010: 131) tarafından ortaya atılmıştır. Temelde biyolojik bir yaklaşım olan ve organizmaların tümünün birer sistem olduğu, alt sistemlerden oluştuğu ve üst sistemlerin parçası olduğu önermesine dayanan bu yaklaşım, sistemleri bileşenleri ve bu bileşenler arasındaki etkileşim çerçevesinde ele alır (Duyan, 2010:. 131). Herhangi bir

sistemin bileşenlerini anlamanın en iyi yolu bu bileşeni tüm sistem bağlamında incelemektir (Boyle ve diğ., 2006: 57).

Ekoloj,k yaklaşımı geliştiren Brofenbrenner'in modeline göre ise (1979; akt: Meadow, 2010: 7) birey ve çevre karşılıklı şekillenen sistemler olarak görülür ve zaman içindeki her değişim diğerlerini de değişim için harekete geçirir. Brofenbrenner insan gelişiminde ekoloji modelini çocuklarla yaptığı psikolojik ve antropolojik çalışmalardan, kendisinin büyüdüğü Sovyet Rusya'daki çocukluk deneyimlerinden ve ABD' deki anti-komünist dönemdeki gelişmelerden etkilenerek geliştirmiştir. İnsan gelişiminin ekolojisini anlamak insanın büyümesini ve insan yaşamının gelişimini düzenleyen değişen özellikleri ile yaşanan yer arasındaki karşılıklı ve aktif bilimsel çalışmayı gerektirir. Gelişim dönemi bu düzenlemeler arasındaki ilişkilerden etkilenir ve bu düzenlemeler geniş bir bağlam içine gömülüdür. Farklı ortamlarda büyüyen çocuklar farklılaşma erişimine sahip ancak benzer kişilerarası, ekonomik, sosyal ve kültürel kaynaklara ve daha geniş sosyo-kültürel dünyada farklı ya da benzer deneyimlere ve yollara sahip olurlar (Meadow, 2010: 7).

Çocuklar ilişki içinde aktivitelere katılan ve insanlarla ilişki kuran, tepki gösteren ve onlarla meşgul olan kişilerdir (Meadow, 2010: 7). Çocuğun dünyadaki ilk deneyimleri kolllar ve bebek arasındaki etkileşim sayesinde olur. Bu bebek ve ebeveyn arasında özel bir ilişki kurulmasını sağlar. Sonra çocuk büyür, çeşitli sosyal ortamlara girer. Daha hareketli, daha becerikli olur ve evde daha özgür hareket alanı bulabilir. Kreş ve anaokulu gibi kurumlara gidebilir, biraz daha büyüdüğünde okula gider, akran gruplarına karışır, daha sonra işe girer ve yetişkin yaşamına dahil olur. Tüm bu farklı çevreler bireyde farklı isteklere yol açar ve çocuklar isteklerini elde etmek için yollarını kişilerle müzakere ederek bulmak zorundadırlar. Çevre çocuğu etkiler, fakat çocuk da aktiftir ve o da çevreyi etkiler ve bir çevre de bir diğer çevreyi etkiler. Brofenbrenner'e göre (1979; akt: Meadow, 2010: 8) ekolojik çevre topolojik (geometrik cisimlerin nitel özelliklerini ve bağıl konumlarını, biçim ve büyüklüklerinden ayrı olarak alıp inceleyen geometri dalı) olarak ortak merkezli yapıların bir ağ düzenlemesi olarak kavranır, her ağ bir sonraki tarafından kapsanır. Bunu tanımlamak için Brofenbrenner şöyle bir metafor kullanmıştır. İnsanların çevresini Rus bebekleri ağına

benzetmiştir (Matruşka bebekler). Küçük bebek (genellikle çocuk-anne ikilisi) biraz daha büyük bir bebek içindedir ki bu çekirdek aile grubu olabilir. Bunu daha büyük bir grup kapsar ki bu da geniş ailedir. Geniş aileyi de kapsayan büyük bir grup vardır ve bu tüm toplumu ve insanlığı içerir. Bu metafor farklı sistemleri anlatmak için uygun olabilir ancak bebekler birbirinden ayrıdır ve birbirlerini etkilemezler. Bundan dolayı Brofenbrenner' in modeli insan gelişimini tam olarak anlamak için sosyal sistemlerin çeşitli basamaklarını ele almamız gerektiğini iddia eder. Bu basamaklar mikrodan makroya doğru sınıflanır.

Ekosistem yaklaşımı genel sistem kuramının bir biçimidir ve yaşayan varlıklar arasındaki ilişkiler ve varlıklar ile çevrelerinin diğer görünümleri arasındaki ilişkilere odaklanmaktadır (Duyan, 2010: 153). Ekolojik görüşün en önemli özelliği; çevre üzerinde yoğun olarak odaklanması ve birey ile çevre arasındaki karşılıklı etkileşimi vurgulamasıdır. Ekolojik sistem yaklaşımı bazı konularda yetersiz kalan sistem yaklaşımına, sistem yaklaşımının çevre vurgusuna önem vermesi açısından bir seçenek olarak ortaya çıkmıştır (Duyan, 2010: 153). Sistem ve ekosistem yaklaşımları arasında iki temel farklılık bulunmaktadır. Birincisi, ekosistem yaklaşımın yaşayan dinamik etkileşimlerle ilgili olmasıdır. Vurgu aktif katılımdadır (birbirleriyle ve çevreleriyle dinamik etkileşimlere sahip insanlar gibi). Diğer taraftan sistem yaklaşımı daha geniş bir perspektife sahiptir. Sistem kuramı cansız varlıklar kadar bir aile işlevini tanımlamada da kullanılabilmektedir. İkinci fark ise, terimlerdeki vurguda ortaya çıkmaktadır. Örneğin; ekosistem birey ve çevrenin buluştuğu noktada ya da bireyler ve çevreler arasında kesişen etkileşimlere odaklanır. Diğer yandan sistem yaklaşımı bir sistemdeki alt sistemlerin sınırlarını ve sistemdeki dengenin sürekliliğini vurgular (Ashman ve Hull, 1999: 14; akt; Acar ve Acar, 2002).

Sosyal hizmet uygulamasının konusunu diğer disiplinlerden ayıran en önemli boyut müracaatçının ve onun çevresi arasındaki etkileşimle ilgilenmesidir. Sosyal hizmet bir disiplin olduğundan bu yana müracaatçı ve onun çevresi ile ilgilenmiştir. Son yıllarda çevresi içinde insan yaklaşımı ekolojik ya da ekosistem yaklaşımları içinde açığa çıkmaktadır. Ekoloji biliminden alınan bu kavramla bireyler ve onların problemleri geniş insan ve sosyal çevresi bağlamı içinde ekolojik yaklaşımda yer bulur. Bireyler

diğer insanlarla ve diğer sistemlerle sürekli ve karşılıklı etkileşimde bulunur. Bunun tersi olarak geleneksel psikoloji kuramlarından bireysel sorunlar bireyin kendisinden kaynaklanıyorken ekolojik yaklaşım kişilerin sorunlarının kaynağını geniş çevresi içinde arar. İnsanların ihtiyaçlarının karşılanması, uygun kaynaklar arasındaki boşluklardan, kaynaklara ulaşmadaki güçlüklerden, koordinasyonsuzluktan, kaynakları kullanma yeteneği ya da birey ve çevresindeki sistem arasındaki başarısız etkileşimler nedeniyle engellenebilir.

Bu yaklaşımın en önemli kavramlarından biri çevredir. Fiziksel çevre doğal dünyadır ancak insanların doğal dünyaya müdahalesi ile şekillenir ve evren tarafından desteklenir, kapsayıcıdır, çevrenin ve insan biyolojisinin yapısını ve ritmini düzenler. Bir sosyal birey olarak çocuğun içinde yaşadığı aile, çocuğun ilişki kurduğu ilk ve en önemli çevredir (Zevkliler, 1968: 173). Aileyi arkadaş, sosyal ağlar ya da daha fazla insanın olduğu gruplar, organizasyonlar, büyük gruplar, toplum takip eder ve toplumun politik, ekonomik ve sosyal yapısını ve kanunlarını da içerir. Kültür çevrenin ve kişinin bir parçasıdır ve her bireyin değerleri, normları, inançları ve dili sayesinde nesilden nesile aktarılır. Kültürel çevre insanın davranış yapısını, çevresini, yaşam ritmine bakışını ve pozisyonunun hassas doğasını kavramasını etkiler. Bu bütüncül bakışla insan, fiziksel ve sosyal çevreler ancak birbirleriyle olan ilişkileri içinde ele alınırsa tam olarak anlaşılabilir ve bireyler, aileler, gruplar, fiziksel-sosyal çevreler sürekli olarak diğerlerini etkiler (Gitterman ve Germain, 2008: 52).

Ekolojik yaklaşımın sosyal hizmet uygulamasına göre müracaatçının işlevi bir ekolojiden daha fazla bir şeydir. Müracaatçı sistemi ekolojilerden oluşan bir insan kümesidir. Örneğin: ebeveyn ekosistemi birey, aile, iş, geniş toplumdan oluşan bir ekosistemdir. Kişinin bütün ekosistemleri onun sosyal iyilik halini etkiler.

Müracaatçı alt sistemlerin etkileşimde olduğu ekosistemin bir üyesidir. Ekosistem kavramı bireysel kimliği ve davranış fonksiyonunu anlama odağını kişiden alarak kişinin etkileşimde bulunduğu aile, toplum ve diğer alt sistemler gibi bireyin ekosisteminin türevi olan sistemlere doğru kaydırır (Pardeck, 1996: 7-8).

Eko-sistem yaklaşımına göre mikro, mezzo, ekzo ve makro sistem olarak birbiriyle içiçe geçmiş olan 4 sistem bulunmaktadır (Brofenbrenner, 1979; akt: Duyan, 2010: 166)

Bunlara daha sonra kronosistem de eklenmiştir (Brofenbrenner ve Evans, 2000; akt: Duyan, 2010: 166).

Mikro sistem aile, okul, akran grubu, komşular ve çocuk bakım ortamları gibi yakın çevreyi içerir. Mikro sistem Magnussen ve Allen (1983; akt; Turner, 2000: 608) tarafında şu şekilde tanımlanmıştır: Günlük yaşam içinde çeşitli zamanlarda etkileşim kurulabilen ve bireyin ilişkide olduğu fiziksel ve sosyal çevre olarak tanımlanmıştır. Burada anahtar kavram deneyimdir. Kişinin aile içinde bireysel deneyimleri, okul deneyimlerini, iş deneyimlerini diğer sosyal kurumlarla olan deneyimleri ve günlük yaşam sürecindeki diğer deneyimleri içerir. Eğer birey sistem içinde bir yaşam deneyimine sahip oluyorsa bu sistemin üyesi konumundadır. Eğer birey bir deneyim yaşamıyorsa bu sistem birey için mikro sistem değildir. Burada objektif özellikler kadar bireyin öznel ve algısal deneyimlerine de dikkat etmek gerekmektedir (Meadow, 2010: 11).

Farklı mikro sistemlerin sistemin diğer kronosistemleri ile ilişkiye geçme eğilimi vardır. Bunlar mezzo sistemlerdir. Mezzo sistem ise yakın çevre arasındaki bağlantılardan (çocuğun evi, okulu gibi) oluşan sistemi kapsamaktadır. Bireyin günlük yaşantısı içinde etkileşimde bulunduğu okul, iş, eğlence ve toplum kaynakları gibi büyük gruplar, organizasyonlar ve kurumlar arasındaki ilişkileri içerir (Magnussen ve Allen, 1983; akt; Turner, 2000: 608). Farklı mikro sistemler arasındaki bağlantı bireysel deneyimler, düzenlemeler arasındaki ilişki, her düzenlemenin birbiri hakkındaki resmi ya da gayri resmi bilgisi ve sosyal ağ üzerindeki yeri üzerinden sağlanır. Mikro sistemler arasında güçlü bir bağlantı olması bireyin gelişimini olumlu etkiler.

Bazen bireyler bazı sistemlerin direk parçası olmasalar bile bu sistemlerdeki değişimlerden etkilenirler. Bunlara ekzo sistem denir. Ekzo sistem; gelişimi dolaylı bir şekilde etkileyen dış çevre ortamları ile ilgilidir. Örneğin: Ebeveynin iş yeri gibi. Ebeveyn bu mikro sistemin bir parçasıdır, çocuk bu mikro sistemin içinde olmasa bile bu sistemdeki değişimlerden etkilenir (Meadow, 2010:11; Magnussen ve Allen ,1983; akt; Turner, 2000: 608).

Tüm bu sistemleri kapsayan sistemler ise makro sistemlerdir. Makro sistem; kültürel bağlam (doğu kültürü, batı kültürü, ulusal ekonomik ve siyasal kültür, alt kültür gibi) ile

ilgilidir. Bunlar kültür ve alt-kültürlerle varolurlar ve bireyi ve mikro sistemleri önemli biçimde etkilerler. Makro sistemler grubun üyelerinin çoğunluğunun içinde bulunduğu, bireyin içinde büyüdüğü teknoloji, dil, barınma, kanunlar, hizmetler ve kuralları, geniş toplumun fiziksel, sosyal, kültürel, ekonomik ve politik yapıyı içeren grup yaşantısını kapsayan boyuttur. Tüm bu basamaklar bir sinerji içinde etkileşirler, bütün tüm parçaları kapsar ve etkiler ancak parçalar da bütünü etkiler (Meadow, 2010:11; Magnussen ve Allen,1983; akt; Turner, 2000: 608).

Ergenin içinde yaşadığı bu özelliklere sahip toplumla ilişkileri sosyalleşme sürecinin içeriğini ve işleyişini belirler. Bundan dolayı toplumun bireyin sosyalleşmesinde belirleyici bir rolü vardır. Ancak bu süreçte etkileşim tek yönlü değil karşılıklıdır. Bu etkileşim süreci içinde gençliğin sosyalleşme süreci "uyum" ve "değişme" unsurlarının bütünlüğünde gelişir (Cılga, 1983: 30).

Kronosistem ise, yaşam boyunca meydana gelen çevresel olaylar ve geçiş kalıpları ile (zaman içinde dış sistemlerin evrimi) ilgilidir (Duyan, 2010: 166-167). Sistemlerin zaman kavramını içerir.

1.3.7.1. Ekosistem Yaklaşımının Kavramları

Ekosistem yaklaşımına göre, bireyin davranışları belli bir çevre içinde olmakta ve bireyin ve grubun davranışı toplumdaki diğer insanları ve grupları etkilemektedir. Değişim süreci, sayısız etkenle ve değişimin gerçekleştiği ekonomik, politik ve kültürel ortamla hem desteklenebilmekte, hem de sınırlanabilmektedir. Farklı bir ifadeyle, kişiler çevrelerini hem şekillendirebilmekte, hem de çevreleri tarafından şekillenebilmektedir (Sheafor ve Horejsi, 2006: 91). Ekosistem yaklaşımı bireyi ve sistemleri çevresi içinde ele alır. Bir çocuğun sosyalleşmesi için en uygun sistem olan aile sistemi bir mahalle ve kültürel çevre içinde işlev görür ve aile bu çevreye uyum sağlamak durumundadır (Sheafor ve Horejsi, 2006: 91).

Ekosistem yaklaşımının temel kavramları şunlardır (Wormer,2007:30-31):

1. Sosyal sistemler üyelerin biraraya gelerek oluşturdukları bir bütündür.

2. Tüm sistemler diğer sistemlerin alt sistemleridir.
3. Nedenler ve etki iç içe geçmiş ve ayrılmaz durumdadır.
4. Bütün parçaları sürekli bir etkileşim halindedir.
5. Sosyal sistemler diğer sistemlerle sınırlarla ayrılırlar.
6. Bu sınırlar çeşitli derecelerde açık ve kapalı olabilirler.
7. Sistemin çevresi sınırların dışıdır.
8. Birey ve çevre sürekli etkileşim halindedir.
9. Sosyal sistemler uyabilen, hedefe yönelebilen, amaçlı, denge kurma çabası içindedirler.
10. Bir üyedeki değişim tüm sistemi dolayısıyla da dengeyi etkiler. Görüldüğü gibi ekositem yaklaşımı sistem ve ekoloji yaklaşımlarının kavramlarını alıp bir sentez yaparak kendi çerçevesini oluşturmuştur.

1.3.7.2. Ekosistem Yaklaşımının Uygulama Basamakları

Monetta, Sullivan ve De-Jong ekolojik çerçeveyi problemin değerlendirmesinde ve çözümünde kullanacak uygulayıcılar için takip edilmesi gereken basamakları şu şekilde ele almışlardır (Pardeck, 1996: 12-14):

1. Problemin değerlendirilmesi: Bu safhada probleme dahil olan ekosistem (birey, grup, toplum) tanımlanmalı ve etkili müdahalenin mümkün olup olmadığına bakılmalıdır. Ekolojik değerlendirmede SHU' ların göz önünde bulundurması gereken yedi düzey bulunmaktadır. Bu düzeylere ilişkin bilgiler aşağıda sunulmuştur:

Bio-genetik faktörler: Bireyin kalıtsal ve diğer fiziksel özelliklerini içermektedir. Ailenin geçmişi genellikle muhtemel genetik faktörlerin ve eğilimlerin ortaya çıkmasına yardımcı olur.

Ailevi faktörler: Bireyin yakın ve geniş ailesinin özelliklerini içermektedir. Aile terimi müracaatçının resmi olmayan destek sisteminin en önemli üyelerini içermektedir.

Kültürel faktörler: Kültürel faktörler, bireyin psiko-sosyal çevresinin niteliklerini içerir. Psiko-sosyal çevre bireylerin aile üyeleri dışında ilişkide olduğu diğer grupların özelliklerini içermektedir.

Çevresel koşullar: Bireyin yaşam kalitesini etkileyen onun yaşam alanına karşılık gelen özellikleri içerir. Bu özellikler yerel ve küresel toplumda yer alan doğal çevre ile insan tarafından yapılan çevrelerle ilgili olabilir.

Kaynaklar ve fırsatlar: Kaynaklar ve fırsatlar bireyce elde edilebilir olan güvenlik, özgürlük, kabul, zenginlik, güç ve hizmetler ve tüketim mallarını içerir.

Öz bakım kalıpları: Bu kalıplar bireyin kişisel gelişimini besleyen ve geliştiren çabalarıdır. Bu kalıplar bireyin içsel motivasyonu, enerji düzeyi ve bilinç düzeyi gibi içsel faktörlerle ilgilidir.

Gelişim ve sağlığın güncel göstergeleri: Bu göstergeler, bireylerin, çift ilişkilerinin, ailelerin ve toplumun gelişimsel büyüme ve refah durumunun ölçülebilir işaretlerini içermektedir (Duyan, 2012: 160-161).

2. Müdahale Stratejinin formüle edilmesi: Uygulayıcı müdahale için varolan problemi hafifletici etkiye sahip bir müdahale stratejisi geliştirmelidir. Bu müdahale müracaatçıyı bütün olarak anlamalı ve değişim için çeşitli teknikleri kullanmalıdır (Krize müdahale, davranış değişikliği yaratma, mesleki eğitim vs.).

3. Uygulama: Uygulayıcı daha önceki aşamalarda ortaya konan müdahale stratejilerinin uygulamaya koyar. Uygulamanın her aşamasında müracaatçının etkileşimde olduğu müracaatçı ya da ekosistemdeki değişimi sağlayan müdahale stratejilerinin etkiliğini değerlendirmek için veri toplanmalıdır.

4. Değerlendirme: Uygulayıcı müdahale stratejilerinin uygulamasının sonuçlarını çeşitli sorularla değerlendirmelidir.

5. Sonlandırma: Uygulamanın bitmesinden sonra uygulayıcı bu aşamada müracaatçıya problemiyle başa çıkmasında kendisine yardımcı olacak diğer kaynakları göstermek konusunda yardımcı olmalıdır.

Ekolojik yaklaşımın çevresi içinde birey vurgusunu ortaya koyacak çeşitli teknikler ve aktiviteler mevcuttur (Petr, 2003: 187). Ekolojik perspektifi uygulamada kullanmak için SHU' nun kullanabileceği bazı teknikler şunlardır. Çevre haritası, vaka yönetimi, topluma katılım ve aitlik ve sistem değişimi için savunuculuktur.

Çevre Haritası (Eco-map): Çevre haritası ve bununla birlikte oluşturulan genogram değerlendirme aşamasında bireyin çevresi ile etkileşimi konusunda SHU'ya ipuçları verir. Genogram, bir grafiktir ve bu grafik aile fonksiyonları bilgisini 3 jenerasyon boyunca ortaya koymak için kullanılır. Basit aile yapısı bilgisi en az 3 jenerasyon için kaydedilir. Doğum tarihleri, evlilikler, boşanmalar, çocuğun doğumu ya da evlat edinme, ölümler, açık/kapalı/çatışmalı ilişkiler, alışkanlıklar ya da istismarcı kalıplar, eğitimler vb. bilgileri içerir. Genogram ailenin tarihçesini değerlendirmede ve diğer konuları tanımlamada kullanılabilir. Ailenin kültürel temaları genogram ile açıkça ortaya konabilir (Yinling, 2004: 171). Genogramlar aile iletişimini değerlendirmede ve objektif veri toplama konusunda SHU'ya yardımcı olur. Problem hakkında konuşmak için uygun ortamı sağlar ve sistem değişimi için ihtiyaçları ortaya koyar (Yinling, 2004: 174).

Çevre haritası ise aynı amaca ulaşmakla birlikte farklı sosyal koşullar içindeki müracaatçıların içinde bulunduğu sosyal ağ üzerine odaklaşır ve güçlükleri, kaynakları ve içinde bulunulan gerilim ortamını tanımlar. Genogramlar aile ilişkilerini açıklamak için bir yol gösterici olurken çevre haritası değerlendirmede müracaatçının yaşamındaki önemli kişileri anlamak için uygulayıcıya yardımcı olur (Wilson ve diğ., 2008: 287). Bir çocukla ilgili değerlendirme yaparken çevre haritasını çizmek çevresindeki insanlarla ilişkilerini, kimlerin daha önemli olduğunu ve ilişkilerindeki güçlükleri ortaya koyar (Wilson ve diğ., 2008: 288).

Eko-sistem yaklaşımının konusu geniş ve karmaşık aile, arkadaş, okul, iş, sosyal hizmetler gibi geniş bir alan ile birlikte bireyin bütün olarak etrafını çevirir (Petr, 2003:

188). Çevre haritası kağıt ve kalem kullanılarak müracaatçının bu çevresiyle ilgili bir değerlendirme ve müdahale haritası çıkarmayı amaçlar. Bu harita ailenin parçası olduğu büyük sistemler ve aile üyeleri arasındaki ilişki ve etkileşimi gösterir. Aile ve dış dünya arasındaki olumlu ve olumsuz bağlantıların görüntü formunu ortaya koyar. Güçlükleri ortaya koyduğu kadar çözüm ihtiyacı olan çatışmaları, inşa edilmesi gereken köprüler ya da kullanılması, geliştirilmesi ve harekete geçirilmesi gereken kaynakları ortaya çıkarır.

Çevre haritası aile dışındaki ilişkileri ve destek sistemlerini de tanımlamakta kullanılabilir. Çevresel ilişki ve aile dışındaki arkadaşlar okul, iş, sağlık sistemi, sosyal refah sistemi, kültür, din eğlence faaliyetleri vs. de bu haritaya dahil edilebilir. Çevre haritası çocuğa çevresinin resmini çizmede yardımcı olur (Petr, 2003: 188). Bunun yanında ebeveynlerin iş durumları, gelir, barınma ulaşım gibi ailede stres oluşturan ve çocuğun iyilik halini etkileyen diğer faktörlerin arasındaki ilişkiler de önemlidir.

Uygulayıcı çevre haritası oluşturmaya başladığında müracaatçının dünyasına girer. Bu aşamada müracaatçının sosyal çevresinin analizi için sistem yaklaşımı kullanılır. SHU bireyin kendisini ve karşı karşıya kaldığı problemle ilgili durumları tanımlamak için müracaatçının sosyal çevresinin değişik alt sistemlerini analiz eder. Alt sistemler iki kategoride yer alabilir. İnsanlar ve olaylar. Olaylar müracaatçının dünyasında pozitif ya da negatif duygu ve davranışları oluşturan dünyası içindeki tipik durumları içerir. Bu olaylar müracaatçının ekosisteminden çeşitli alt sistemlerin temsilcilerinin etkileşimleri vasıtasıyla tanımlanır. Bu olaylar müracaatçı ve onun ailesi ile olan etkileşimi kadar müracaatçının toplumla olan etkileşiminin içeriğini de kapsar. Bu bilgi müracaatçının sosyal çevresinde olayların kayıt edilmesi sayesinde elde edilir ve bu bilgi haritalama süreci için önemlidir. Müracaatçının sosyal çevresindeki önemli olayları ve kişileri tanıyabilmek için müracaatçı ve müracaatçı ekosistemindeki önemli kişilerle yapılandırılmış görüşme yapılabilir (Pardeck, 1996: 16-17).

Vaka Yönetimi: Vaka yönetiminin fonksiyonu müracaatçı ve kaynaklar arasında bağlantı kurmak, müracaatçının mümkün olduğunca bağımsız hareket etmesini sağlayarak onu güçlendirmektir. Vaka yöneticisi toplum kaynakları ile ilgili bilgiyi paylaşır, müracaatçı ve kaynaklar arasında ilişki kurma becerisi gösterir ve hizmetlerin

zamanında ve uygun şekilde uygulanmasını takip etme becerisine sahiptir (Petr, 2003: 188) .

Topluma katılım ve aitlik: Çocukların başarılı olarak yetiştirilmesinde toplum içinde olmak oldukça önemlidir. Çocuk ve aile bakım sistemlerinin reformlarının savunucuları yurttaşlık bilincini, komşuluğu, topluma katılımı sağlayıcı aktiviteleri arttırmayı hedef alır. Bu hedef değişim için bireyi değil çevreyi de ele alır. Bundan dolayı bu çalışmalar ekolojik yaklaşımın en önemli örneklerindendir (Petr, 2003: 190).

Sistem değişimi savunuculuğu: Savunuculuk müracaatçı ile müracaatçı için çalışma sürecidir. Hizmetleri ve kaynakları elde etme, müracaatçıyı etkileyen uygulama ve politikaları gözden geçirme, yeni politika ve mevzuat oluşturulmasında etkili olma sürecidir. Ailenin ve çocuğun bireysel ihtiyaçları üzerine odaklanan savunuculuk vaka savunuculuğudur. Savunuculuk durumdan ya da olaylardan olumsuz etkilenen geniş insan gruplarını hedefliyorsa buna sınıf savunuculuğu denir. Savunuculuk sosyal ortamı etkiler ve sosyal adaleti destekler (Petr, 2003: 192).

Çocuk evleri modeli ülkemizde yeni gelişen bir hizmet modeli olmakla birlikte bu evlerde kalan çocuklarla ilgili bilimsel çalışmalar bu modelin yaygınlaşma hızına ayak uyduramamış ve bu evlerde kalan çocuklarla ilgili araştırmalar yeni yeni yapılmaya başlanmıştır. Bu nedenle bu çalışmanın konusu ile paralel daha önceki yapılan çalışmalarda daha çok korunma altında olup da yetiştirme yurdu ve çocuk yuvasında kalan çocuklarla yapılan araştırma sonuçlarına değinilmiştir.

1.4. KONUYLA İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Cılga'nın (1983) Ankara'da iki yetiştirme yurdunda kalan 12-18 yaşındaki 154 ergenle yaptığı ailesi yanında yaşayan ergenlerle karşılaştırmayı da içeren araştırmasında yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin ilişki dinamiklerine ilişkin şu bulgular elde edildiği görülmüştür: Yurtta kalan ergenler arasında önemli bir grubun aileleriyle ilişkilerini düzenli sürdürdüğü saptanmıştır. Kız yetiştirme yurdunda kalan kızların % 69,2'si ve erkek yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin % 53,4'ü aileleriyle ilişkilerini

sürdürmektedirler. Aileleriyle ilişkilerini düzenli sürdürenlerin daha çok korunma öncesinde ailesi yanında yaşayanlardır. Çocuk koruma kapsamında bulunan ergenlerin yetişme sürecinde aile devre dışı kalmış değildir. Akraba ve komşularla ilişki yönünden ailesi yanında yaşayan ergenlere göre, yurtta kalan ergenler önemli farklılıklar göstermektedirler. Yurtta kalan ergenlerden komşu ya da akrabalarıyla ilişkisi bulunmayan ergenlerin oranı % 11.68' dir. Ergenlerin akraba ve komşuları ile ilişkilerinin olması, korunma öncesinde aile yanında yaşamayla ilişkili olarak bulunmuştur. Korunma altına alınmadan önce ailesi yanında yaşayanların, yurt yaşamında akraba ve komşularıyla ilişkilerinin yüksek oranda olduğu görülmektedir. Ailesi yanında kalan ergenlerin yakınlarıyla ilişki kurmak için, ailelerinden büyük oranda yardım gördükleri gözlenmiştir. Yurtta kalan ergenlere yurt yönetiminin yardımcı olma düzeyi (%42,21) düşük oranda bulunmuştur. Yurdun gençleri geldikleri sosyal çevre ile etkileşime yönlendirici çabalarının aileye göre daha düşük olduğu bulunmuştur.

Ailede ve yurtta kalan ergenler arasında aynı yaşlardaki kişilerle arkadaş olma eğilim yaygındır. Ergenlerin yurt ortamında çok yönlü arkadaşlık ilişkileri içine girme eğilimi düşüktür.

Yurtta kalan ergenlerin yurdun sosyal çevresiyle ilişkileri, çevredeki hizmet kuruluşlarından yararlanma düzeyi ve kültür-sanat etkinliklerine katılma olanakları açısından incelenmiştir. Verilere ilişkin değerlendirmeler yurtta kalan ergenler ile ailesi yanında kalan ergenler arasında önemli farklılıkların olduğunu kanıtlamıştır. Yurtta kalan ergenlerin bir kuruluşa gitme durumu % 9.74 oranında iken ailesi yanında kalan ergenlerde bu oran % 22.91 olarak bulunmuştur. Ailesi yanında kalan ergenlerde bir kuruma gitme eğilimi oransal olarak yurtta kalan ergenlere göre daha yüksek olmakla birlikte bu ergenlerde büyük ölçüde bu tür kuruluşlardan faydalanmamaktadırlar.

Cılga' nın (1983) araştırma bulgularına göre yaptığı genel değerlendirmeye göre gençlerin sosyal çevre ile ilişkileri, oldukça düzensiz ve yetersiz koşullarda gelişmektedir. Gençler sosyal çevreye açılma olanağı bulamamaktadırlar. Bu durum, yurt yönetiminin ve ailenin yönlendirme biçiminden kaynaklanmaktadır. Gençler, kültür-sanat etkinliklerinden ve belirli kuruluşların hizmetlerinden yararlanma olanağı

bulamamaktadırlar. Bu koşullar, gençlerin sosyalleşme süreçlerini daha sınırlı ilişkiler içinde ve daha kısıtlı olanaklarla yaşamaları sonucunu doğurmaktadır.

Bıyıklı' nın (1987) Ankara ilinde yuva çocukları ve aileleri yanında yaşayan çocuklarla karşılaştırmalı olarak yaptığı çalışmada; yetiştirme yurdunda kalan çocuklarla ailesi yanında kalan çocuklar arasında zeka düzeylerindeki farklar anlamlı bulunmuştur. Çocukların duygusal gelişimi diğer gelişimleri de etkilemektedir. Aile yaşantısı görmemiş, sevgiden yoksun, önce yuvaya, sonra yetiştirme yurduna gelmiş çocuğun, ailesi yanında yaşayan çocuğa göre zihin gelişimi geri kalmıştır. Psiko-sosyal gelişim değerlendirmesinde ise iki grup arasında uyum-sosyalleşme-sorumluluk-dil gelişimi ile bağımsız etkinlikler konularında farklılıklar bulunmuştur. Bu alanlarda ailesi yanında yaşayan çocukların yetiştirme yurdunda yaşayan çocuklardan daha ileri düzeyde oldukları görülmüştür.

Bulut'un (1995)Ankara'da ailesi yanında ve yetiştirme yurdunda kalan genç kızlarla yaptığı çalışmada herhangi bir sorunu olduğunda aile yanında kalan kızlar en çok % 44 ile annelerine danıştıkları halde yetiştirme yurdunda kalan kızlar en çok % 44.4 oranında arkadaşlarıyla konuştuklarını belirtmişlerdir. Bu araştırmada ilginç olan sonuç, aile yanında kalan kızlar arasında sorununu arkadaşlarıyla paylaşanların oranı % 32 iken, yurtta kalanlar % 25 ile önemli bir oranda sorununu kimseyle paylaşmamayı tercih etmeleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Aile yanında yaşayıp hiç kimseyle sorununu paylaşmayanların oranı ise % 8'dir. Bu bulgular yurtta kalanların kendilerini daha yalnız ve desteksiz hissettikleri şeklinde yorumlanabilir.

Bu çalışmada ayrıca yurtta ve aile yanında kalan kızlar arasında anksiyete, olumsuz benlik, depresyon, somatizasyon, hostilite konularında alt ölçek puanları arasında anlamlı düzeyde farklılıklar bulunduğu ortaya çıkmıştır. Bu bulgulara göre yurtta kalan kızların içinde bulunduğu psiko-sosyal çevrenin ruhsal belirti gösterme açısından önemli bir risk olduğu söylenebilir. Sonuç olarak sağlıksız bir psiko-sosyal çevreden gelen gençleri bünyesinde barındıran yetiştirme yurtlarının da gençlerin ruh sağlığı açısından riskli bir psiko-sosyal çevre oluşturduğu söylenebilir.

Demirbilek (2000)'in İzmir'de yetiştirme yurdunda kalan ergenlerle yaptığı çalışmada ergenlerin büyük kısmı izinlerinin çoğunu aileleri yanında geçirdiklerini belirtmişlerdir.

Bunu yanında çocukların yarısının düzensiz de olsa ziyaretçisi bulunmaktadır. Sosyalleşme sürecinde önemli bir faktör olan ailenin yetiştirme yurdunda kalan çocuğun sosyalleşmesine yeterince katkısının olmadığı söylenebilir. Ancak yine de ergenlerin önemli bir kısmının tatil ve izinlerini aileleri ile birlikte geçirmelerinin bu yetersizliği önemli ölçüde giderebileceği düşünülebilir. Bu araştırmanın sonuçlarına göre yurtta kalan çocukların iletişim kurduğu kişiler genellikle arkadaşları olmakta, bunu uzman personel takip etmektedir. Ayrıca gençlerin büyük kısmı (%65) yurt personelinin tutum ve davranışlarını "yapıcı ve olumlu" olarak değerlendirmektedir.

Şenocak (2005)'ın İstanbul'da yetiştirme yurtlarında yaptığı bir araştırmada ergenlerin yarıya yakının ebeveynleri ile ilişkide bulunduğu görülmüş olup, çocukların sosyal ve kültürel faaliyetlere katılmaları en çok sinema ve tiyatroya gitme olarak ortaya çıkmış, bunu aile ve arkadaşlara yapılan ziyaretler izlemiştir. Çocuklarının çoğunluğu aileleri dışında kendileri için önemli bir kişinin bulunduğunu belirtmişlerdir ve bu kişinin genellikle çocukların akrabalarından biri olduğu bulunmuştur. Yurtta kalan her 3 çocuktan biri yeterince ilgi ve şefkat görmediğini ifade etmiştir.

Gürsoy ve arkadaşlarının (2006) Kayseri ilinde kız yetiştirme yurdunda kalan 50 ve liseye devam eden 50 kız ergen ile yaptığı çalışmada yetiştirme yurdunda kalan ve kalmayan kız ergenlerin yalnızlık düzeyi puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu belirlenmiş ($p<.01$) ve yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin yalnızlık düzey puan ortalamalarının yetiştirme yurdunda kalmayan ergenlerden yüksek olduğu saptanmıştır.

Kalaycı (2007)'nın Tokat ilinde yetiştirme yurdunda kalan ergenlerle yaptığı çalışmada ergenlerin dörtte üçünün akrabaları ile görüşmelerine devam ettiği dikkat çekmektedir. Bu çalışmada ergenlerin sosyal dışlanma riski yaşamalarını etkileyen önemli faktörlerden birinin ziyaretçilerinin gelmesi ya da ziyarete gitme durumu olduğu görülmüştür. Ergenlerin önemli bir kısmı tatillerini aileleri ile birlikte geçirmektedir.

Çaman ve Özcebe' nin (2011) Ankara'da 4 yetiştirme yurdunda kalan 13-16 yaş arasındaki 176 ergenle yaptıkları araştırmalarında yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin spor etkinliklerine katılımlar, okuldaki beden eğitimi derslerine katılımları ve ders

dışında uğraştıkları spor dalları olmak üzere iki bölümde incelenmiştir. Okula giden kızların % 75' i ve erkek öğrencilerin % 83,5' i beden eğitimi derslerine katılmaktadır. Erkek ergenlerin ders dışı spor etkinliklerine katılma düzeyi % 84,4, kızlarda % 58,9' dur. Spor yapan erkeklerin 1 hafta içinde spor yaptıkları ortalama gün sayısı 4, kızların ise 1 gün olup, cinsiyetler arasındaki bu fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. Ayrıca bu çalışmada ruhsal belirti düzeyleri arttıkça yaşam kalitesi puanlarının düştüğü de görülmüştür. Bu çalışmada temel bağımsız değişken olarak değerlendirilen fiziksel etkinlik, ergenlerin ruh sağlığı ve bazı davranışları ile ilişkili bulunmuştur.

Akgün, Subaşı ve Kubilay (2012)' ın yetiştirme yurdunda kalan ergenlerle yaptıkları çalışmada da ergenlerin yakınlarıyla görüşme durumu, yakınları dışında bireylerle görüşme durumu, kurumda kalmaya bağlı sorun yaşama, madde kullanma, geleceğe ilişkin anksiyete yaşama durumu incelenmiştir. 106 ergenle yapılan bu çalışmada başlıca sorun orta düzeyde anksiyete olarak tanımlanırken çevresiyle sınırlı ilişkide bulunan ergenlerin anksiyete düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür.

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'nün 2008 yılında Türkiye'nin çeşitli illerinde yaşayan 5.765 ergenle yaptığı geniş çaplı araştırmada ergenlerin sosyal ilişkilerine ilişkin bazı veriler elde edilmiştir. Ergenlerin samimi oldukları arkadaşlarının ortalama sayısı 4,33 olarak bulunmuştur. Ergenlerin aile ilişkileri ile ilgili değerlendirmelerinde de büyük çoğunluğunun aile üyeleri ile ilişkilerini iyi ya da çok iyi olarak değerlendirildiği görülmüştür. Ergenlerin yarıya yakını aile üyelerinden herhangi biriyle bir çatışmaya girmediğini belirtmiş, çatışmaya girilen bireyler arasında ilk sırayı anneler almıştır. Bireyin aile içinde en yoğun ilişki kurduğu kişi olarak görülen anne ile çatışmalar yaşaması da olağan bir durum olarak değerlendirilmektedir. Her ne kadar evde çatışmaya girilen kişi anne olarak görünse de ergenlerin herhangi bir sorunla karşılaştıkları destek istedikleri ilk kişi de büyük oranda anne olmaktadır. Burada ilgi çeken sonuç herhangi bir sorun karşısında destek alınan kişi olarak babanın % 9 ile 3. sırada yer almasıdır. Burada ergenle baba arasındaki ilişkinin anne ile olan ilişki ile kıyaslandığında daha yüzeysel kaldığı söylenebilir. Ergenlerin boş vakitlerinde birlikte oldukları kişiler sıralamasına bakıldığında % 60' a yakın oranda akranlarla olan ilişkilerin ağırlıkta olduğu görülmektedir ki bu durum ergenlik dönemi

için olması gereken bir sonuç olduğu düşünülmektedir. Yine burada anneleriyle boş vaktini geçiren ergenlerin oranı % 12,9 olarak bulunmuşken, babayla vakit geçirme % 1,5 'la çok düşük bir oranda bulunmuştur. Bu da ergenlerin babalarıyla birlikte ne kadar az vakit geçirdiklerinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir (ASAGEM, 2010).

1.5. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Korunma gereksinimi olan çocukların bakım sorunu insanlık tarihi kadar eski olmakla birlikte çocukların bütüncül bir bakış açısı ile gelişimlerinin tüm boyutlarıyla ele alındığı bakım modellerinin 20. yüzyılda geliştirilmeye başlandığı görülmektedir. Daha öncesinde kimsesiz çocukların bakım ihtiyaçlarını karşılamak daha çok bir hayır işi olarak algılanmakta iken sosyal hizmet bilimindeki gelişmelerle bu hizmetlerin profesyonel bir şekilde sistemli olarak düzenlenmesi ihtiyacı gündeme gelmiştir ve buna paralel olarak da çocukların ihtiyaçlarına göre farklı bakım modellerinden faydalanmaları için devletler düzeyinde de düzenlemeler yapılmıştır. Literatür incelemesinde de görüldüğü gibi özellikle gelişmiş ülkelerde çocuklar kendi aileleri yanında bakılamayacak durumda ise çocuğun bir koruyucu aileye yerleştirilmesi tercih edilmektedir. Ancak ülkemizde de koruyucu aile hizmetinin önemi kavranmış olsa da halen koruyucu aile hizmeti istenen düzeyde değildir. Mevcut düzenlemede çocuk bakım hizmetlerini yürüten Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın koruyucu aile sayısını arttırmaya yönelik çabaları sürmekte ise de korunma altındaki çocukların büyük çoğunluğunun koruyucu aileye yerleştirilmeleri için daha uzun bir sürece ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle çocukların sağlıklı gelişimini sağlayacak yeni hizmete modellerine ihtiyaç duyulmuş olup son dönemde çocukların kurum bakımından farklı olarak daha küçük gruplar halinde çocuk evlerinde kalmalarını sağlayacak bir sistem geliştirilmiş ve bu hizmet modeli yaygınlaştırılmıştır.

Türkiye'de çocuk evi hizmeti henüz çok yeni bir hizmet modeli olmakla birlikte çok hızlı bir şekilde yaygınlaşmıştır. Ancak hizmetin yaygınlaşması için yapılan düzenleme daha çok evelerin kiralanması ya da çeşitli STK'larla işbirliği içinde finansman sağlanması şeklinde olmaktadır. Bu hizmetin yürütülmesi aşamasında Çocuk Evleri Koordinatörlüğü oluşturulmakla birlikte Koordinatörlüklerde çocuklara yönelik mesleki

çalışma yapılmasını sağlayacak yeterli sayıda meslek elemanı istihdam edilmemiştir. Ayrıca özellikle büyükşehirlerde birbirlerinde bağımsız şekilde şehrin pek çok ilçesinde yayılmış şekilde hizmet veren çocuk evlerinin koordinatörlükle fiziksel olarak da ilişkisinin kurulması oldukça güçtür.

ASPB' nin çocuk evi hizmeti ile ilgili olarak kendi yaptığı değerlendirmelerine göre bu hizmet modelinde çocukların kurum bakımı hizmetinin olumsuz koşullarından etkilenmesinin önlenmesi için iyi bir alternatif hizmet olduğu düşünülmekte ve uygulamada olumlu geribildirimler alındığı ifade edilmektedir. Çocuk evleri alanında çalışan meslek elemanları ve bakım elemanlarının gözlemlerine göre kurum bakımından çocuk evine nakli gerçekleştirilen çocukların;

- Ders başarı düzeylerinin yuva ve yurtlara göre yükseldiği,
- Öz bakımlarının ve özgüvenlerinin daha fazla geliştiği,
- Paylaşımlarının arttığı,
- Arkadaş ilişkilerinde yaşadıkları agresif tutumların yerine daha kabul edilebilir davranışlar geliştirdikleri,
- Toplumsal kuralları uyma yönünde daha fazla çaba sarf ettikleri,
- Çocukların bağımsız olarak iş yapma becerilerinin daha fazla geliştiği ve kendine güvenlerinin, sorun çözme becerilerinin arttığı, kendi hedeflerini belirleyebildikleri,
- Kuruluş bakımına göre ev sisteminde birebir ilişkilerin daha yoğun yaşanması ve çocukların birbirlerine karşı kontrollerinin daha fazla olması nedeniyle olumsuz davranışlara daha az yöneldikleri,
- Kuruluş ortamına göre ev ortamında çocuklara model olmanın (anne, baba, abla, ağabey modeli) daha etkin olduğu,
- Kuruluş ortamına göre; ev ortamında çocuğa yönelik gözlemlerin artığı, birebir iletişim ve etkileşimin fazla olduğu, bunun sonucunda çocuğun psiko-sosyal sorunlarının tespiti ile değerlendirilmesinin daha hızlı olduğu,
- Çocuğun psiko-sosyal sorunlarının çözümüne ilişkin gerekli müdahale yöntemlerinin uygulanması için ekip çalışmasının arttığı,

- Çocukların evin işleyişine (alışveriş, temizlik, yemek yapma, evin tertip düzeni, vb.) katkı sağlamaları nedeniyle kendilerine güvenlerinin geliştiği, ileriki yaşantılarına hazırlanma yönünde daha fazla çaba sarf ettikleri,
- Çocuklarda aile olma kavramının geliştirdiği,
- Kuruluşlarda yaşanan izinsiz ayrılma davranışlarının çocuk evlerinde yaşanmadığı, kuruluşlardan gelen çocukların kısa sürede evin işleyişine uyum sağladıkları gözlenmiştir (http://www.izmir-shcek.gov.tr/?m=Sayfalar&id=269.10.10.2011 tarihinde alınmıştır.)

Kurumun kendi bünyesinde yaptığı değerlendirmeye rağmen literatürde bu konuda yapılmış bir çalışmaya rastlanmamaktadır. Bu çocukların toplumda kimlerle, nasıl, ne kadar sıklıkla ilişkiye geçtikleri çocukların sosyalleşmelerindeki en önemli belirleyicilerden biridir. Çocukların kurdukları bu ilişkiler onların sosyal yaşama katılımını sağlamaktadır. Ancak yeterli rehberlik ve izleme mekanizması çalıştırılamaz ise bu ilişkiler çocuklara zarar verici ilişkiler haline de gelebilir. Bu ilişkiler akran grubu içinde çeteleşme, madde kullanımı, şiddet içeren eylemlerde bulunma gibi sorunlara yol açabileceği gibi, çocukların ideolojik bir düşünceye, dinsel bir inanca yönlendirilmesini amaçlayan arkadaş, komşu, gönüllü çalışan gibi kişilere karşı savunmasız kalmalarına neden olabilir. Ayrıca çocukların sosyal hayata katılımını en üst düzeyde sağlamayı hedefleyen bu hizmette bu katılımı sağlayacak olan ilişkileri etkileyen faktörler ortaya konulamadığında bu çocukların sağlıklı ilişkiler kurup kurmadıklarını değerlendirmek de mümkün olamamaktadır. Bu nedenle çocuk evlerinde kalan çocukların ilişki dinamiklerinin ayrıntılı olarak ele alınması gerekmektedir. Bu ayrıntılı bilgiyi elde edebilmek için mevcut durumun değerlendirilmesi yapılırken mevcut durumun geldiği noktanın olumlu ya da olumsuz yönlerini görebilmek içinde her iki hizmet türünden de yararlanmış çocukların yaptıkları değerlendirmeleri görmek gerekmektedir. Literatür incelendiğinde çocuk evlerinde kalan çocukların sosyal yaşantılarıyla ilgili herhangi bir araştırmaya rastlanmadığı gibi kurumun çocuklarda meydana geldiğini öne sürdüğü olumlu gelişmeleri ortaya koyacak bilimsel bir çalışmaya da rastlanmamaktadır. Bu nedenle kurum bakımında ve çocuk evinde kalmayla ilgili olarak çocukların bu hizmetleri değerlendirmelerini içeren araştırmaların bulunmaması hizmetin geliştirilmesinin önünde de bir engel teşkil etmektedir.

1.6. ARAŞTIRMANIN AMACI

Çocuk hakları konusuna değer veren bir kurumun hizmetlerini planlarken ÇHS' nin kriterlerini göz önünde bulundurması beklenir. Bundan dolayı yapılacak bu çalışmada çocuk evlerinde yaşayan çocukların yaşamlarının ÇHS'nin kriterlerine uyum gösterip göstermediğinin de ortaya konmaya çalışılmıştır.

Bu bağlamda araştırmanın temel amacı, ÇHS' nin bütüncül bakış açısıyla, çocuk koruma sistemi içinde çocuk evinde kalan çocuklarla aileleri yanında kalan çocukların çevrelerindeki sosyal sistemlerle kurdukları ilişkilerin dinamiklerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesidir. Bu ilişki dinamikleri içinde çocuklara rehberlik eden ve çocukların izlenmesini sağlayan mekanizmaların ne kadar işlevsel olduğunun belirlenmesi ve daha önce diğer kurum bakım hizmetlerinden faydalanmış olup halen çocuk evlerinde kalan çocukların çocuk evine ilişkin değerlendirmelerinin ortaya konması bu araştırmanın diğer amacıdır. Bu amaçlar doğrultusunda alt amaçlar 3 gruba ayrılıp soru cümleleri ile ifade edilmiştir.

Alt Amaçlar:

1. Çocuk evinde ve ailesi yanında kalan çocukların çevreleri ile kurdukları ilişki dinamiklerinin ortaya konulması ile ilgili alt amaçlar:

Çocuk evlerinde ve ailesi yanında kalan çocukların:

1.1. Sosyal ilişki ağları farklılaşmakta mıdır?
1.2. Katıldıkları sosyal aktiviteler farklılaşmakta mıdır?
1.3. Sosyal destek sistemleri farklılaşmakta mıdır?

2. Çocuk evinde kalan çocukların çevreleri ile kurdukları ilişki dinamiklerinin yaş, cinsiyet ve korunma altında olma süresine göre belirlenen alt amaçlar;

Çocuk evlerinde kalan çocukların yaşlarına, cinsiyetlerine ve korunma atında geçen sürelerine göre;

2.1 Sosyal ilişki ağları farklılaşmakta mıdır?
2.2 Katıldıkları sosyal aktiviteler farklılaşmakta mıdır?
2.3 Sosyal destek sistemleri farklılaşmakta mıdır?
2.4 Sosyal ilişkileri üzerinde etkili olan rehberlik ve izleme mekanizmasının olup olmadığına göre farklılaşmakta mıdır?

3. Daha önce diğer kurum bakım hizmetlerinden faydalanmış olup halen çocuk evlerinde kalan çocukların çocuk evine ilişkin değerlendirmelerini ortaya koymaya yönelik alt amaçlar:

3.1. Çocuklar çocuk evi ortamını nasıl değerlendiriyorlar?
3.2 . Çocuklar hangi çocuk bakım modelinin daha iyi olduğunu düşünüyorlar?
3.3. Çocuklara göre çocuk evi hizmetinin olumlu yanları nelerdir?
3.4. Çocuklara göre çocuk evi hizmetinin olumsuz yanları nelerdir?
3.5.Çocukların çocuk evi hizmetinin daha iyi olması için önerileri var mıdır?

1.7. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Coleman (1988; akt: Hortaçsu, 2003: 35), ana-babaların çocuklarıyla ve birbirleriyle ilişkilerinin çocuğun gelişimine etkili olabilecek yönlerini "toplumsal sermaye" olarak adlandırmıştır. Toplumsal sermayesi fazla olan, yani kendisine ana babasınca geliştirilmesi için uygun ortam, ilgi ve ilişkiler sağlanan çocukların yaşamda başarılı olmaları beklenir. Çocuk evlerinde kalan çocuklar da bu toplumsal sermaye içinde yer alan önemli bir gruptur. Bu nedenle toplum bu çocukların gelişmesi için uygun ortam, ilgi ve ilişkileri oluşturmakla yükümlüdür.

Korunma gereksinimi olan çocukların toplum içinde bakılmalarını hedefleyen bir hizmet olarak ortaya çıkan çocuk evleri hizmeti çok yeni bir hizmet olmakla birlikte, bu hizmet çok hızlı bir şekilde yaygınlaşmaktadır. Örneğin halen İzmir ilinde yetiştirme yurdunda kalan tüm çocuklar çocuk evlerine yerleştirilmiştir. 2012 yılında Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü' nün çalışmaları neticesinde toplam 17 ilde hizmet dönüşümü sağlanmış ve çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları kapatılarak hizmet sevgi

evlerinde ve çocuk evlerinde verilmeye devam etmiştir. Yurt genelinde hizmet dönüşümü kapsamındaki hizmetlerden yararlandırılan çocukların oranı kurum bakımındaki çocukların % 52' sini oluşturmaktadır (ASPB, 2012: 68).

Çıkış noktası çocukların sosyal yaşama katılımını sağlamak olan bu hizmet çocukların yurt ve yuva ortamından daha farklı sosyal ilişkiler içine girmesini arzu etmektedir. Ancak bu kurumlarda çocuklara yeterli rehberlik yapılması ve çocukların düzenli olarak izlenmesinin sağlanamaması bu çocukların farklı konularda riskler yaşamasına neden olabilir. İlgili literatür incelendiğinde Türkiye'de şimdiye kadar bu riskleri öngörebilecek sonuçların alındığı bir araştırmaya rastlanamamıştır. Bu araştırma sonucunda elde edilecek bulguların ışığında mikro boyutta çocukların sosyal ilişkilerinin ve bu sosyal ilişkilerini etkileyen değişkenlerin ortaya konması ile çocukların çevreleriyle kurdukları ilişkilerinin daha sağlıklı hale getirilmesine yönelik çalışmalar gerçekleştirilebilecektir.

Mezzo boyutta çocuğun ilişki içinde olduğu diğer sistemlerin belirlenerek bu sistemlerle kurulacak ilişkilerin düzenlenmesi, çocuğun sosyal desteğini arttırmak için başka kurum, kuruluş ve örgütlerle bağlantı kurulması yönündeki çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir. Çocuk evleri hizmetinin şu andaki işleyişine bakıldığında personel sayısının yetersizliği ve personelin alandaki deneyimi ile uygun mesleki çalışmaların yapılmasının mümkün olmadığı görülmektedir. Ayrıca Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın son dönemde kurum ve kuruluşlarında verilen hizmetlerde STK'larla işbirliğini öne çıkarması hizmetlerin halkın da katılımıyla sağlanması anlamına gelecekken, bu katkıların sınırlarının çok net çizilememesi hem işleyişe profesyonel olmayan kişilerin müdahale etmesine yol açacak hem de yıllardır kurumsallaştırılıp profesyonel bir sistematiğe oturtulmaya çalışılan çocuk bakım hizmetleri yeniden gönüllü hayır işleri olma yönünde geriye doğru gidecektir. 2012 yılı içerisinde açılan 201 çocuk evinin 49 tanesi STK' lar ile yapılan protokoller çerçevesinde (kira ve tefrişat giderleri) karşılanarak açılmıştır (ASPB; 2012: 68).

Bu protokollerde, dernek ve vakıfların çocuk evi kurmakta ekonomik desteklerini almanın yanısıra çocuk evinde çalıştırılmak üzere bakım elemanı ve meslek elemanı

teklif etmesi, çocuk evlerini ziyaret etmesi, çocuklarla vakit geçirmesi gibi yükümlülükler ortaya konmaktadır. Kurumun kendi personel işleyişine gönüllü faaliyet gösteren kişi ve kurumların direk olarak müdahalede bulunabilmesi işleyişle ilgili müdahalelerinin de önünü açmaktadır. Bu örgütler bir süre sonra çocuklarla yapılacak sosyal hizmet uygulamalarına da müdahale etmeye başlayabilirler. Çocuk evlerinden sorumlu meslek elemanlarının sayısının azlığın ve iş yoğunluğu göz önüne alındığında çocukların bu gönüllü kişilerin kişisel insiyatiflerine göre yönlendirilmesi riskinin söz konusu olduğu söylenebilir. Bu nedenle bu araştırma çocukların karşı karşıya kalabilecekleri bir takım sosyal riskleri ortaya koyabilmek için de bir başlangıç noktası niteliğinde olacaktır.

Araştırma bulgularından yola çıkarak makro boyutta ise çocuk koruma sitemi içinde geliştirilen bu bakım modelinin geliştirilmesine yönelik politikaların yeniden ele alınması sağlanabilir. Bu politikalar geliştirilirken ÇHS kriterlerine ne kadar uyulduğunu ortaya koymak açısından da araştırma bulguları bir referans olarak değerlendirilebilir. Bu çerçevede çocukların sadece fiziksel bakımının sağlanması, sağlıklı beslenmesi, sağlık ihtiyaçlarının zamanında karşılanması gibi temel bakım hizmetlerinin değil, sosyal ve duygusal ihtiyaçlarının da eksiksiz şekilde karşılanmasına yönelik olarak ihtiyaç duyulan düzenlemelerin yapılmasına olanak sağlayacak geniş çaplı önlemlerin alınması için de bir çıkış noktası oluşturabileceği düşünülmektedir.

Bu araştırmanın sonucunda elde edilecek bulguların bundan sonra bu konuda yapılacak araştırmalara dayanak noktası oluşturabileceği ve yeni araştırma konularının ortaya çıkmasını sağlayabileceği düşünülmektedir.

1.8. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

- Araştırmaya soru kağıtlarının uygulandığı tarihte çocuk evinde en az 6 aydan beri yaşayan çocuklar dahil edilmiştir. Çünkü çocuk evleri hizmetinin çocuğa sunduğu olanakların çocuklar üzerinde yarattıkları etkinin ortaya çıkması için belirli bir süre bu evde yaşamaları gerekmektedir. Bundan dolayı çocuk evine kabul edilme süresi 6 aydan az olan çocuklar araştırmaya dahil edilmemiştir.

1.9. TANIMLAR

Çocuk: Çocuk koruma sistemi içinde İzmir ilindeki çocuk evlerinde kalan 12–18 yaş arasındaki çocuklar.

Çocuk Koruma Sistemi: Çocuk korunma altına alındıktan sonra çocuğun verilen hizmetleri kapsayan sistem.

Çocuk Evleri: Her ilin sosyal-kültürel ve fiziksel yapısı, çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerinde, tercihen il merkezinde, okullara ve hastanelere yakın bağış olarak alınan ve özellikle lojman olarak kullanılan apartman dairesi veya müstakil dairelerde 7-18 yaş grubu 6 - 8 çocuğun bir ev ortamı yaratılarak korunma ve bakım altına alınan çocukların bedensel ve psiko-sosyal gelişimlerinin, eğitimlerinin ve bir meslek sahibi olarak topluma yararlı kişiler olarak yetiştirilmelerinin sağlaması hedefleyen çocuk bakım modelidir.

Ailesi yanında kalan çocukların sosyo-demografik özellikleri: Çocukların yaş, cinsiyet, devam ettiği sınıf, kardeş sayısı.

Çocuk evinde kalan çocukların sosyo-demografik özellikleri: Çocukların yaş, cinsiyet, devam ettiği sınıf, kardeş sayısı, korunma altına alınma yaşı, korunma altına alınma nedeni, korunma altında geçen süre.

Ailelerin sosyo-demografik özellikleri: Ebeveynlerin yaş, hayatta olma durumu, eğitim durumu, meslekleri.

Sosyal ilişki ağları: Çocukların aile ve akrabaları, kurumdaki meslek elemanları, evlerinde, arkadaş grubunda, okulda ve evlerinin bulunduğu mahallede sosyal ilişki içinde bulunduğu kişiler.

Sosyal aktivite: Çocukların okulda ve okul dışında katıldıkları sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler, bu faaliyetlere kimlerle birlikte katıldıkları, ne kadar zaman ayırdıkları vb (müzik, resim gibi sanatsal, sinema, tiyatro gibi kültürel, bir takımda oynama ya da spor müsabakalarını izlemeye gitme gibi sportif faaliyetlere katılımı, çocuk evi koordinatörlerinin düzenlediği faaliyetlere katılımı, vb.)

Sosyal destek sistemi: Çocuğun yaşadığı herhangi bir stresli olayda bu olayla onunla başa çıkmasını kolaylaştıran çevredeki destek aldığı sistemler.

Rehberlik ve izleme mekanizmaları: Çocukların sosyal ilişkileri ile ilgilenen aileleri, akrabaları, okuldaki öğretmenler, dershanesindeki rehber öğretmen, bunlara ilave olarak

çocuk evlerinde kalan çocuklar için onlardan sorumlu olan bakım elemanları, grup sorumlusu meslek elemanları, ASP İl Müdürlüğü Çocuk Evleri Koordinatörlüğü.

Çevre Haritası: Kağıt ve kalem kullanılarak çocuk evinde kalan çocuğun parçası olduğu büyük sistemler ve çocuk evinde kalan diğer çocuklar ve bakım elemanları ile ilişki ve etkileşimini gösteren değerlendirme aracı.

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırma hem nicel hem de nitel tasarımı içeren karma araştırma olarak tasarlanmıştır. Karma araştırma; tek bir çalışma ya da çalışmalar dizisindeki aynı temel olgulara ilişkin nitel ve nicel verileri toplamayı, onları analiz etmeyi ve yorumlamayı içermektedir (Leech ve Onwuegbuzie, 2007; akt: Kıral ve Kıral, 2011). Bu araştırmanın modeli varolan durumu olduğu gibi ortaya koyma ve evren hakkında genel bir yargıya varma amacı ile yapılan genel tarama modelidir. Değişkenlerin niteliğine göre hem tekil, hem de ilişkisel tarama modelleri kullanılmıştır. Karşılaştırma yapmak amacıyla araştırmanın konusu olan çocuk evlerinde kalan çocukların yaş ve cinsiyet değişkenleri göz önüne alınarak ailesi yanında yaşayan çocuklardan bir kontrol grubu oluşturulmuştur.

2.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın çalışma evrenini, İzmir'de bulunan çocuk evlerinde kalan 12-18 yaş arasındaki çocuklardan çocuk evinde en az 6 aydır yaşayan çocuklar oluşturmaktadır. Çalışmanın veri toplama sürecinin planlandığı Eylül-Aralık 2012 dönemi içerisinde İzmir ilinde bu kriterlere uygun 114 çocuk olduğu İl Müdürlüğü Çocuk Evleri Koordinatörlüğü kütüğünden tespit edilmiştir. Ancak bu çocuklardan 13'ü soruları yanıtlayamayacak düzeyde mental retarde olduğu için araştırmaya dahil edilememiştir. Araştırmanın nicel bölümü için herhangi bir örneklem seçilmemiş, veriler çalışma evreninden tam sayım yöntemiyle toplanmıştır. Araştırmaya toplam 33 çocuk evinden 101 çocuk katılmıştır.

Çocuk evinde yaşayıp araştırmaya dahil edilen çocukların yaşadıkları ilçeler göre dağılım Tablo 5' de gösterilmektedir.

Tablo 5: Çocuk Evlerinde Kalan Çocukların Yaşadığı İlçelere Göre Dağılımı

İlçe Adı	Sayı	%
Karşıyaka	17	16,8
Konak	7	6,9
Bayraklı	5	5,0
Urla	14	13,9
Seferihisar	18	17,8
Aliağa	22	21,8
Kemalpaşa	6	5,9
Balçova	10	9,9
Bergama	2	2,0
Toplam	101	100

İzmir ilinde 9 ilçede bulunan toplam 33 çocuk evinde kalan çocukların % 21,8'i Aliağa'da yaşamaktadır. Bunu Seferihisar, Karşıyaka ve Urla ilçeleri takip etmektedir. Çocukların % 40'a yakını Karşıyaka, Konak, Bayraklı ve Balçova gibi merkez ilçelerde, % 60'a yakını ise çevre ilçelerde yaşamaktadırlar. Çocuk evleri genellikle şehrin merkezi yerlerinde ve ulaşımı kolay, sağlık ve alışveriş merkezlerine yakın yerlerden tercih edilmekle birlikte İzmir'de evlerin çoğunluğunun merkez ilçeler dışında bulunduğu görülmektedir. Ancak bu ilçelerdeki çocuk evleri de ilçe merkezine yakın yerlerde bulunmaktadır.

Araştırmada kontrol grubu olarak bir istatistikçinin de görüşü alınarak en az araştırmanın nicel bölümüne dahil edilen çocuk sayısı kadar ailesi yanında yaşayan çocuk sayısı örneklem tespit edilmiş ve bu çocuklara da nicel verilerin elde edilmesini sağlayacak soru kağıdı uygulanmıştır. Kontrol grubunu oluşturan çocuklar çocuk evlerinde kalıp araştırmaya katılan çocukların yaş ve cinsiyet dağılımları göz önüne alınarak İzmir'de merkez ilçelerde yaşayan ve devlet okullarında eğitimine devam eden çocuklardan seçilmiştir. Kontrol grubunun merkez ilçelerde devlet okullarına devam eden çocuklardan seçilmesinin nedeni, çocuk hakları bakış açısıyla çocuk evinde

yaşayan çocukların nesnel yaşam kalitesinin asgari olarak bu düzeyde ailesi yanında yaşayan çocukların yaşam kalitesi düzeyine ulaşması istendiğinin düşünülmesindendir. Bu amaçla merkez ilçelerde rastlantısal olarak 4 farklı okul seçilmiştir. Bu okullar ve araştırmaya katılan çocukların sayıları Tablo 6' da sunulmuştur.

Tablo 6: Kontrol Grubu Öğrenci Sayıları

Okul Adı	**Öğrenci Sayısı**
Seyit Şanlı Endüstri Meslek ve Anadolu Meslek Lisesi	31
Hatice Güzelcan Anadolu Lisesi	24
Osmangazi İlköğretim Okulu	42
Nuriye Abdullah Kerim Toraman İlköğretim Okulu	45
Toplam	142

Araştırmanın nitel veri toplama sürecinde ise örneklem olarak çocuk evinde en az bir yıldır yaşayıp daha önceden de çocuk yuvası ya da yetiştirme yurdu gibi kurum bakım modellerinden birinden en az 6 ay hizmet almış çocuklardan bir grup seçilmiştir. Bir merkez (Karşıyaka) ve bir de uzak ilçede (Urla) yaşayan çocuklardan bu özelliklere sahip 17 çocuğa ulaşılmıştır.

2.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Bu araştırmada çocuk evinde kalan çocuklara yönelik ve kontrol grubunda bulunan çocuklara yönelik olarak 3 farklı veri toplama aracı oluşturulmuştur Birinci veri toplama aracı Çocuk Tanıtım Formu'dur. Çocuk evinde kalan çocuklara uygulanan bu form, çocukların sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bilgilerini, kuruma kabul nedenlerini, kurumda ve çocuk evinde kalış sürelerini ve aileleriyle ilgili bilgileri elde etmek amacıyla hazırlanmış tanıtım formudur. Bu form çocuk evlerinde kalan çocukların dosya bilgilerinden alınan bilgilerle doldurulmuştur. Bunun nedeni çocuk evinde kalıp

aile ilişkileri iyi olmayan ya da anne ya/ya da babası hayatta olmayan çocukları incitici soruları cevaplamak zorunda kalmalarının engellenmesidir.

İkinci veri toplama aracı ise Nicel Veri Toplama Formudur. Bu form araştırmanın amaçlarına uygun olarak çocukların çevreleriyle kurdukları sosyal ilişkilere yönelik açık ve kapalı uçlu sorulardan oluşmuştur. Çocuk evinde kalan çocuklara ebeveynlerinin hayatta olup olmama durumları göz önünde bulundurularak özel soru kağıtları hazırlanmıştır.

Üçüncü veri toplama aracı ise Nitel Veri Toplama Formudur. Bu form çocukların çevre haritalarını oluşturmaya yarayacak açık uçlu sorular ile çocukların çocuk evi hizmetini ve diğer kurum bakım modellerine ilişkin değerlendirmeleri içeren yapılandırılmış bir görüşme formudur. Çevre haritası aile ya da çocuk evi içindeki ilişkileri ve destek sistemlerini tanımlamayı sağlar. Çevre haritası, bir kağıt üzerinde yer alan büyük bir daire ile bunun çevresindeki diğer dairelerden oluşur. Büyük daire aileye temsil eder. Bu çalışmada büyük daire çocuk evini temsil etmiştir. Büyük dairenin içinde evde kalan çocuk sayısı ve bakım personeli kadar cinsiyete göre küçük daireler ve kareler yerleştirilmiştir. Daireler kadınları ve karelerde erkekleri temsil etmektedir. Dışarıda kalan daireler ise grup sorumlusu, çocuk evleri koordinatörlüğü, aile üyeleri, okul, arkadaş, akraba, komşu, sağlık kuruluşları, sosyal faaliyetlerin yapıldığı sistemleri, gönüllüleri ve diğer sitemleri içermektedir. Bundan sonra bu sistemlerle ilişkiler dikkate alınarak çocuk evindeki çocuk ile aynı evde yaşayan kişiler arasına ve yine çocuk ile dıştaki daireler arasına çizgi çekilmek suretiyle ilişkiler belirlenmiştir. Bu çizgiler ilişkinin geçici veya sürekli, güçlü veya zayıf olmasına göre kalın, ince, devam eden veya kesilen hatlar şeklinde veya tek ya da çift yönlü oklarla çizilmiştir (Turan,1992: 321).

2.4. VERİ TOPLAMA SÜRECİ

Konuyla ilgili literatür taraması ile elde edilen bilgiler ışığında çocuklara yönelik çocuk tanıtım formu ve görüşme formu oluşturulmuştur. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Eğitim ve Yayın Daire Başkanlığı'ndan gerekli izin alındıktan sonra birinci veri

toplama aracı olan Çocuk Tanıtım Formunun doldurulması amacıyla Aile ve Sosyal Politikalar İzmir İl Müdürlüğü Korunmaya Muhtaç Çocuk Şubesi meslek elemanlarının yardımıyla kütük bilgileri taranmış ve araştırmaya dahil edilebilecek çocuklar seçilmiştir. Daha sonra arşive girilerek her çocuğun dosyası taranmış ve çocuk tanıtım formunda ihtiyaç duyulan verilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Dosya tarama ve çocuk tanıtım formu doldurma süreci 1,5 ay sürmüştür. Daha sonra bu verilere göre her çocuğun özelliğine göre veri toplama formu oluşturulmuştur. Bu formlarda çocukların kimlik bilgilerinin bulunmaması için çocuk tanıtım formlarıyla eşleşmesinin yapılabilmesi amacıyla her forma bir numara verilmiştir. Daha sonra bu numaralar sayesinde çocuk tanıtım formu ve veri toplama formu eşleştirilmiştir.

Veri toplama formunun çocuklara ulaştırılması İl Müdürlüğü Çocuk Evleri Koordinatörlüğü'nde görevli meslek elemanları vasıtasıyla sağlanmıştır. Koordinatörlük her ilçenin grup sorumlularına çocuklara uygulanacak formları dağıtmış ve grup sorumluları formların doldurulmasını sağladıktan sonra İl Müdürlüğü'ne teslim etmişlerdir. Çocuklara doğru formun verilebilmesi için hangi çocuğa kaç numaralı formun verileceğinin bir listesi oluşturulmuştur. Bu veriler 15 Ocak 2013 ve 30 Mart 2013 tarihleri arasında toplanmıştır. Nitel verilerin toplanması da bu süre içerisinde gerçekleştirilmiştir.

Nitel veri toplama sürecinde ise Urla ve Karşıyaka ilçelerinde 6 çocuk evinde yaşayan 17 çocukla araştırmacı tarafından görüşme yapılmış, çocuklarla birlikte çevre haritası çizilmiş ve çocukların sorulara verdikleri yanıtlar not edilmiştir. Araştırma için izin istenirken çocukların tüm ifadelerini araştırmaya aktarabilmek amacıyla ses kaydı yapılmak istenmiş ancak Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı bu talebi uygun bulmamıştır.

Ailesi yanında yaşayan çocuklardan veri toplama süreci de Ocak 2013 itibariyle başlatılmıştır. Rastlantısal olarak seçilen 4 okulun rehber öğretmenleri ile görüşülmüş ve veri toplama formunun rehber öğretmenler vasıtasıyla çocuklara ulaştırılması sağlanmıştır. Veri toplama süreci bittikten sonra da formlar araştırmacı tarafından okullardan toplanmıştır.

2.5. VERİLERİN İŞLENMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırma sonucunda elde edilen nicel veriler sayısal olarak kodlanmış ve verilerin çözümü SPSS for Windows (18 versiyon) programı ile yapılmıştır. İstatistiki analiz olarak basit ve çapraz tablolarda gösterilen verilerin frekans dağılımı alınmıştır. Karşılaştırma yapmak amacıyla ki kare analizi yapılmıştır. Ki kare testi ile yapılmak istenen özünde gözlenen ve beklenen gibi iki frekans dağılımı arasında bir fark olup olmadığıdır (Kaptan, 1996: 306). Ki kare analizi yapılırken 2x2'lik çapraz tablolarda genel yaklaşım beklenen frekansların tablonun her bir gözü için 5'den büyük olması şeklindedir (Aktürk ve Acemoğlu, 2010: 221). Bu nedenle 2x2'lik tablolarda gözeneklerden birinde 5' den küçük değer var ise ki kare analizi yapılmamıştır. Çoklu gruplarda ki kare analizi yapıldığında ise beklenen frekansların en az % 80'inin 5 veya 5'den büyük olması gerekmektedir (Aktürk ve Acemoğlu, 2010: 227). Bu nedenle çoklu tablolarda da ki kare analizi yapılırken bu varsayıma dikkat edilmiştir.

2.6. SÜRE VE OLANAKLAR

Araştırma Ocak 2012 ve Kasım- 2013 Kasım tarihleri arasında tamamlanmıştır. Veriler **15.10.2012 ve 15.04.2013** tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırmanın tüm giderleri araştırmacı tarafından karşılanmıştır.

BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde uygulamada elde edilen bulgular ve bunların yorumları ele alınmıştır. Bu bölümde öncelikle her iki gruptaki çocukların sosyo-demografik özellikleri ele alınmıştır. Bunun ardından çocukların ailelerinin sosyo-demografik bilgilerine ilişkin verilere yer verilmiştir. Bundan sonra çocuk evinde kalan çocukların korunma süreçlerine ilişkin veriler değerlendirilmiştir. Daha sonra da sırasıyla çocukların sosyal ilişki ağlarına, katıldıklara sosyal aktivitelere, sosyal destek sistemlerine ait veriler ele alınmıştır. Bu sosyal etkinlikler içerisinde çocuklara rehberlik ve izleme faaliyetini gerçekleştiren mekanizmalar da her grubun kendi içerisinde ele alınmıştır.

3.1. SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

Araştırmaya katılan çocukların sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bulgular karşılaştırma imkanı sağlamak amacıyla aynı tablo üzerinde gösterilmiştir. Araştırmaya katılan çocukların cinsiyetlerine göre dağlımı Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7: Çocuk Evinde ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanında		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kız	52	51,5	73	51,4	125	51,4
Erkek	49	48,5	69	48,6	118	48,6
Toplam	101	100	142	100	243	100

Araştırmada çocuk evinde kalan ve araştırma evreni kriterlerine uyan toplam 101 çocuğa ve ailesi yanında yaşayan 142 çocuğa ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan kızların oranı % 51,4 iken erkeklerin oranı % 48,6'dır. Kontrol grubu ile araştırma grubu

arasında farklılık olmamasına özen gösterilmiş ve araştırmaya katılan çocukların cinsiyet oranları birbirine eşit olarak seçilmiştir.

Tablo 8: Çocuk Evinde ve Ailesi Yanında Yaşayan Çocukların Doğum Yerlerine İlişkin Dağılım

Doğum Yeri	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İzmir	68	67,3	112	78,9	180	74,1
Ege Bölgesi (İzmir dışındaki iller)	9	8,9	13	9,2	22	9,1
Marmara Bölgesi	11	10,9	2	1,4	13	5,3
Karadeniz Bölgesi	2	2,0	0	0,0	2	0,8
Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi	7	6,9	5	3,5	12	4,9
İç Anadolu Bölgesi	3	3,0	8	5,6	11	4,5
Akdeniz Bölgesi	1	1,0	2	1,4	3	1,2
Toplam	101	100	142	100	243	100

Araştırmaya katılan çocukların büyük çoğunluğunun İzmir ve Ege Bölgesinde doğduğu görülmektedir. Ancak çocukların yaklaşık 4’ de 1' inin doğum yerinin İzmir ve Ege Bölgesi dışında bir bölge olması nedeniyle bu çocukların aileleri ile birlikte göçle İzmir’e geldikleri düşünülmektedir. Türkiye'de aile, özellikle gecekondu bölgelerinde anlamlı bir değişme işlevini yerine getirmektedir. Göç olayı sonunda ailenin tüm sosyal ilişkileri değiştiğinden, bireyler için yeni ve yüksek beklentiler yarattığı gibi, yeni değerlerin de kaynağı olmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, ailenin toplum içinde yüklenmiş olduğu çeşitli işlevleri ve bu arada bireyin topluma uyum sağlamasına yardım işlevini de kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya olduğu gerçeğidir. Çok hızlı değişen bir kültürel- toplumsal yapı bireyi her an korumasız bırakabilir ve bu da anomik bir duruma yol açarak kentleşmenin getirdiği sorunları ağırlaştırır (Kongar, 1999: 599). Anomi; Bireylerin ve toplumsal kümelerin davranışlarını uyduracakları etkili toplumsal kuralların bulunmadığı, bu nedenle, kişisel ve toplumsal çözülmeye yol açan durum olarak tanımlanmaktadır (Ozankaya,1995:85). Bu noktada ailede yaşanan bu çözülmeden en çok etkilenen ve korumasız kalan aile bireyi çocuk olmaktadır ve çocuk için çocuk koruma sistemi de bu noktada devreye girmektedir.

Tablo 9: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Yaşları

Yaş	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
12	20	19,8	25	17,6	45	18,5
13	20	19,8	25	17,6	45	18,5
14	22	21,8	30	21,1	52	21,4
15	14	13,9	21	14,8	35	14,4
16	13	12,9	22	15,5	35	14,4
17	8	7,9	13	9,2	21	8,6
18	4	4,0	6	4,2	10	4,1
Toplam	101	100	142	100	243	100

Aile yanında kalıp araştırmaya dahil edilen çocukların yaş ve cinsiyet dağılımının çocuk evlerinde kalan çocukların yaş ve cinsiyet dağılımına yakın olması istendiği için çocuk evlerinde kalan çocukların yaş grupları esas alınarak aile yanında kalan çocukların seçimi yapılmıştır. Buna göre araştırmaya katılan çocukların % 21,4'ü 14 yaşındadır. Genel olarak bakıldığında ortaokul çağında olan 12 yaş, 13 yaş ve 14 yaş grubundaki çocukların oranı lise çağındaki çocukların oranından daha fazladır. Çocuk evinde kalan çocukların yaş ortalaması 14,19 iken aile yanında kalan çocukların yaş ortalaması 14,37 olmuştur.

Tablo 10: Çocuk Evinde ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Öğrenim Gördüğü Okul

Öğrenim Gördüğü Okul	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İlkokul	3	3,0	0	0	3	1,2
Ortaokul	68	67,3	87	61,3	155	63,8
Anadolu Lisesi	4	4,0	24	16,9	28	11,5
Meslek Lisesi	23	22,8	31	21,8	54	22,2
Açık Lise	3	3,0	0	0	3	1,2
Toplam	101	100	142	100	243	100

Yaş grubu nedeniyle aile yanında kalan çocuklardan sadece ortaokul ve liseye devam eden çocuklar araştırmaya dahil edilirken çocuk evinde kalan 3 çocuğun halen ilkokula

devam ettiği görülmüştür. Yaş grubuna paralel olarak çocukların çoğunluğu % 63,8 ile ortaokul öğrencisidir. Çocuk evinde kalıp lise öğrencisi olan çocukların çoğunluğu meslek lisesine devam ederken Anadolu lisesine devam eden çocukların oranı sadece % 4'tür. Burada çocuk evinde kalan çocukların tamamının eğitim olanağına sahip olmasına rağmen eğitimdeki başarı düzeylerinin hala çok üst düzeylere taşınamadığı görülmektedir. Durualp ve Çiçekoğlu' nun bir erkek yetiştirme yurdunda kalan ergenlerle yaptığı çalışmada da (2013) benzer bir sonuç karşımıza çıkmaktadır. Araştırmaya katılan ergenlerin % 78,7' sinin okula gittiği ve bu çocuklardan % 61,7' sinin Teknik ve Endüstri Meslek Lisesine diğerlerinin de İlköğretime devam ettiği görülmüştür. Ancak çocuk evinde yaşayan çocuklarda görülen fark çocuklarının tamamının eğitim siteminin içinde olduğudur. Eğitim seviyesi istenen düzeye gelmemiş olsa dahi tüm çocukların eğitim yaşamına devam etmesinin sağlanması da çocuklar açısından önemli bir kazanımdır. Araştırmaya katılan çocukların devam ettikleri sınıflara ilişkin dağılım Tablo 11' de gösterilmektedir.

Tablo 11: Çocuk Evinde ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Devam Ettiği Sınıf

Devam Ettiği Sınıf	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İlkokul 3. sınıf	2	2,0	-	-	2	0,8
İlkokul 4 sınıf	1	1,0	-	-	1	0,4
Ortaokul 1. sınıf	6	5,9	-	-	6	2,5
Ortaokul 2. sınıf	26	25,7	19	13,4	45	18,5
Ortaokul 3. sınıf	25	24,8	32	22,5	57	23,5
Ortaokul 4. sınıf	11	10,9	36	25,4	47	19,3
Lise 1. sınıf	16	15,8	9	6,3	25	10,3
Lise 2. sınıf	8	7,9	30	21,1	38	15,6
Lise 3. sınıf	4	4,0	13	9,2	17	7,0
Lise 4. sınıf	2	2,0	3	2,1	5	2,1
Toplam	101	100	142	100	243	100

Tablo 9' daki yaş dağılımına bakıldığında çocukların % 60' a yakınının 12-14 yaş aralığında olduğu görülmüştür. Buna paralel olarak ortaokula giden çocukların oranı liseye devam eden çocukların oranından daha yüksektir. Araştırmaya katılan ve çocuk evinde kalan 3 çocuğun yaşının büyük olmasına rağmen ilkokula gittikleri

görülmektedir. Bunun nedeni çocukların korunma öncesi süreçte okula devam etmelerinin mümkün olmadığı durumlarla karşılaşmış olması olabileceği gibi hafif ve orta düzeyde zihinsel engelli olan çocukların da yaşıtlarından daha geride kalabilmesidir. Şenocak (2005)'ın yetiştirme yurdunda kalan çocuklarla yaptığı araştırmasında da çocukların % 64' ünün başarısız oldukları için sınıf tekrarı yaptıkları görülmüştür. Çocukların her iki grupta da devam ettiği sınıfların ortaokul 2, 3 ve 4' de yoğunlaştığı görülmektedir.

Çocuklara ilişkin temel sosyo-demografik bilgilerden sonra çocukların ebeveynlerinin sosyo-demografik bilgilerine ilişkin bulgular ele alınmıştır.

3.2. ÇOCUKLARIN AİLELERİNE İLİŞKİN SOSYO-DEMOGRAFİK BİLGİLER

Özgül ve Albayrak-Kaymak'ın (1996: 527) 3, 4 ve 5. sınıf öğrencileri ile yaptığı karşılaştırmalı bir araştırmada anne-babasından birini kaybetmiş çocukların düşük öz kavramına ve okul başarısına sahip olduğu ve olumsuz arkadaşlık ilişkilerine sahip olduğu görülmüştür. Bunun yanında anne-baba kaybından sonra kalan ebeveyn ya da diğer aile üyeleri çocuğun bakımını üstlenmediğinde çocuğun korunma altına alınması söz konusu olabilmektedir. Çocuk evinde ve ailesi yanında kalan çocukların ebeveynlerinin hayatta olma durumuna ilişkin dağılım Tablo 12' de gösterilmiştir.

Tablo 12: Çocuk Evinde ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Ebeveynlerinin Hayatta Olma Durumu

Ebeveynin Hayatta Olma Durumu	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Her İkisi de Hayatta	78	77,2	139	97,9	217	89,3
Baba Vefat Etmiş	14	13,9	2	1,4	16	6,6
Anne Vefat Etmiş	4	4,0	1	0,7	5	2,1
Her İkisi de Vefat Etmiş	4	4,0	0	0	4	1,6
Bilinmeyen	1	1,0	0	0	1	0,4
Toplam	101	100	142	100	243	100

Araştırmaya katılıp çocuk evinde kalan çocukların 4'de 3' ünden fazlasının her iki ebeveyni de hayatta bulunmaktadır. Sarıoğlu' nun da (2006) İzmir' de yetiştirme yurtlarında kalan çocuklarla yaptığı araştırmasında çocukların % 50,6' sının her iki ebeveyni de hayatta olduğu görülmüştür. Kocaoğlu' nun (2010)' da yetiştirme yurdunda kalan çocuklarla yaptığı çalışmada çocukların % 62' sinin annesinin ve % 84' ünün de babasının hayatta olduğu görülmüştür. Ebeveynlerinden biri vefat edenlerin % 13,9' unu babası vefat eden çocuklar oluşturmaktadır. Annesi vefat eden çocukların oranı ise % 4'tür. Buna göre babanın vefat etme durumunda anne ya da diğer aile üyelerinin çocuğa bakabilme oranının düştüğü söylenebilir.

Çocukların ebeveynleri hayatta olsa dahi büyük çoğunluğunun ebeveyni birarada yaşamadığı için aile parçalanmakta ve çocukların bakımı sorun olmaktadır. Bu çocukların anne ve babaları olduğu gibi bu anne ve babalarıyla bağlantılı akrabalarının da bulunduğu düşünüldüğünde geniş bir sosyal çevreye sahip olmaları gerekmektedir. Ancak bu sosyal çevre çocuklar üzerindeki sorumluluklarını yerine getirmediği için çocukların korunma altına alınması gerekmiştir. Tablo 13' de çocuk evinde ve ailesi yanında kalan çocukların ebeveynlerinin birlikte yaşama durumuna ilişkin dağılım görülmektedir.

Tablo 13: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Ebeveynlerinin Birlikte Yaşama Durumu

Ebeveynin Birliktelik Durumu	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evli-Birlikte Yaşıyor	4	4,5	123	87,9	127	55,7
Evli -Ayrı Yaşıyor	23	26,1	5	3,6	28	12,3
Birlikte Yaşıyor	4	4,5	0	0	4	1,8
Boşanmış	42	47,7	11	7,9	53	23,2
Ayrı Yaşıyor	7	8,0	0	0	7	3,1
Yanıtsız	8	9,1	1	0,1	9	3,9
Toplam	88	100	140	100	228	100

Çocuk evinde kalan çocukların ebeveynlerinin yarıya yakını (%47,7) boşanmıştır. Şenocak' ın araştırmasında da (2005) bu oran % 35,3 olarak bulunmuştur. Çocukların ebeveynlerinin % 30' a yakını hala evli olmasına rağmen bunlarında tamamına yakını

da ayrı yaşamaktadırlar. Ebeveynlerin sadece % 8' i birlikte yaşamaktadırlar. Ailesi yanında yaşayan çocukların ise ebeveynlerinin boşanma ve ayrı yaşama oranı çocuk evinde yaşayan çocuklara göre çok daha düşük olup % 11' dir.

Cılga' nın 1983 yılında yaptığı araştırmada yurtta kalıp ebeveyni boşanmış olan çocukların oranı % 14,93 olarak bulunmuştur. Ancak bu çalışmamızda bu oranın % 47,7 ile çok daha yüksek bir oranda olması son 30 yıl içerisinde boşanma oranlarında ciddi bir artış olduğuna işaret etmektedir. TÜİK'in istatistiklerine bakıldığında da kaba boşanma hızı 2001 yılında %01,41 iken bu oranın 2012 yılında %01,64' e yükseldiği görülmektedir (http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist. 11.09.2013). Boşanma oranlarındaki artış nedeniyle korunma altına alınan çocukların da boşanma nedeniyle korunma altına alınmalarının oranı arttırmıştır. Ülkemizdeki çocuk politikalarındaki değişime bağlı olarak boşanma sürecinde ve sonrasında çocukların ebeveynlerin artık ciddi düzeyde ekonomik destek alabilecek olmalarına rağmen bu ebeveynlerin çocuklarını bakamıyor olmasının nedenlerinden birisi eşlerin yeni bir evlilik yapması ve çocuğun bu evlilik içinde istenmemesi, bir diğeri ise boşanma sonrasında eşlerin birbirlerine ve birbirlerinin ailelerine yönelik hissettikleri düşmanlık duygularıyla çocuğu da istememeleri ya da çocuğa kötü muamelede bulunup ihmal etmeleridir. Bazı durumlarda da kadın çocuklarıyla yaşamak istese dahi kadının ailesi çocuklara bakmayı tercih etmemektedirler.

Tablo 14: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Kardeş Sayısı

Kardeş Sayısı	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Tek Çocuk	7	6,9	15	10,6	22	9,1
1 Kardeşi Olan	24	23,8	93	65,5	117	48,1
2 Kardeşi Olan	31	30,7	22	15,5	53	21,8
3 Kardeşi Olan	18	17,8	7	4,9	25	10,3
4-6 Kardeşi Olan	14	13,9	4	2,8	18	7,4
7-10 Kardeşi Olan	7	6,9	1	0,4	8	3,3
Toplam	101	100	142	100	243	100

Çocuk evinde kalan çocukların kardeş sayıları ile ailesi yanında kalan çocukların kardeş sayıları karşılaştırdığında çocuk evlerinde kalan çocukların çok daha fazla kardeşi

olduğu görülmektedir. Aile yanında kalan çocukların ailesinde %80' e yakın oranda en fazla 3 çocuk bulunurken çocuk evinde kalan çocukların ailelerinin % 38' inde 4 ve daha fazla çocuk bulunmaktadır. TÜİK' in 2012 yılı istatistiklerine göre ülkemizde kadınların sahip olduğu çocuk sayısı ortalama 2,08' dir (http:// www.tuik.gov.tr/UstMenu.do? metod= temelist, 10.09.2013). Korunma altında olan çocukların kardeş sayılarının bu ortalamanın çok daha üstünde olduğu görülmektedir. Buna göre çok çocuklu ailelerin daha fazla sosyal risklere daha fazla açık olduğu söylenebilir.

Tablo 15: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Annelerinin Yaşı

Anne Yaşı	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
35 Yaş Altı	13	14,0	28	19,9	41	17,5
36-45 Yaş Arası	59	63,4	97	68,8	156	66,7
46-59 Yaş Arası	19	20,4	16	11,3	35	15,0
60 Yaş Üstü	2	2,2	0	0	2	0,9
Toplam	93	100	141	100	234	100

Çocuk evinde kalan çocukların annelerinin % 63,4 ile 36-45 yaş arasında iken ailesi yanında yaşayan çocukların anne yaşlarında da benzer bir dağılım görülmektedir. Annelerin genel yaş ortalaması 39,97' dir. Çocuk evinde kalan çocukların annelerinin yaş ortalaması 40,30 iken ailesi yanında yaşayan çocukların annelerinin yaş ortalaması 39,76'dır. Annelerin yaş ortalamalarında herhangi bir fark görülmemektedir.

Tablo 16: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Babalarının Yaşı

Baba Yaşı	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
35 Yaş Altı	2	2,4	4	2,9	6	2,8
36-45 Yaş Arası	38	46,3	90	66,2	128	58,7
46-59 Yaş Arası	36	43,9	40	29,4	76	34,9
60 Yaş Üstü	6	7,3	2	1,5	8	3,7
Toplam	82	100	136	100	218	100

Çocuk evinde kalan çocukların babalarının daha çok % 46,3 ile 36-45 yaş arasında iken bunu yakın bir oranla % 43, 9 ile 46-59 yaş izlemektedir. Ailesi yanında yaşayan çocukların babaları ise % 66,2 oranında 36-45 yaş aralığındadır. Babaların genel yaş ortalaması 45,32'dir. Çocuk evinde kalan çocukların babalarının yaş ortalaması 47,12 iken ailesi yanında yaşayan çocukların babalarının yaş ortalaması 44,22' dir. Babaların yaş ortalamalarında çok belirgin bir fark görülmemektedir.

Tablo 17: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Annelerinin Eğitim Durumu

Anne Eğitim Durumu	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Okur-yazar Değil	26	28,3	8	5,6	34	14,5
Okur-yazar	17	18,5	7	4,9	24	10,3
İlköğretim Mezunu	25	27,2	90	63,4	115	49,1
Lise Mezunu	6	6,5	24	16,9	30	12,8
Yüksekokul Mezunu	0	0	12	8,5	12	5,1
Yanıtsız	18	19,6	1	0,7	19	8,1
Toplam	92	100	142	100	234	100

Çocuk evinde kalan çocukların annelerinin % 28,3’ ü okur-yazar değildir. % 18,5' u ise okur-yazar olup herhangi bir okuldan mezun olmamıştır. Yüksekokul mezunu anne yokken lise mezunu anne sayısı da çok azdır. Burada önemli bir sonuç da 18 çocuğun annesinin eğitim durumunun bilinmemesidir. Dosya bilgilerine bakıldığında bulunamayan bu bilgi çocuklara sorulmuş, ancak çocukların da annelerinin eğitim durumunu bilmedikleri görülmüştür. Bu da çocukların anneleriyle çok az görüştüklerini ve aileleriyle çok az bir paylaşım içinde olduklarını düşündürmektedir.

Bunun yanında ailesi yanında yaşayan çocukların annelerinin de eğitim düzeyi çok yüksek olmayıp anneler % 63 oranla ilk ve ortaokul mezunudurlar. ASAGEM' in (2010a) yılı araştırmasına katılan ergenlerin annelerinin eğitim düzeylerine bakıldığında da buna benzer sonuçlar elde edilmiş olup annelerin % 67,8' inin ilkokul ve ortaokul mezunu olduğu görülmüştür.

Cılga' nın (1983) araştırmasında yurtta kalan çocukların annelerinin eğitim düzeylerine bakıldığında okuma-yazma bilmeyen annelerin % 45,45 oranında olduğu görülmüştür. Oysa araştırmamızda bu oran % 28,3' e düşmektedir. Buna göre okuma-yazma oranının bu süre içinde arttığı söylenebilir. Ancak ilkokul ve ortaokul bitirme oranlarında çok ciddi bir fark olmadığı görülmektedir. 2012 TÜİK istatistiklerine göre de ülkemizde 2.310.241 kadın okuma yazma bilmemektedir (http:// tuikapp.tuik.gov.tr/ adnksdagitapp/ adnks.zul? kod=2, 12.06.2013). Bu tablo kadınların eğitim düzeylerinin hala istenenin çok altında olduğunu göstermektedir. Ayrıca geçmişten bu yana okuma-yazma bilen kadınların oranı artsa da örgün eğitime katılıp diploma alanların oranı halen oldukça düşüktür.

Tablo 18: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Babaların Eğitim Durumu

Babanın Eğitim Durumu	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Okur-yazar Değil	10	12,3	4	2,9	14	6,3
Okur-yazar	16	19,8	10	7,1	26	11,8
İlköğretim Mezunu	36	44,4	72	51,4	108	48,9
Lise Mezunu	5	6,2	31	22.1	36	16,3
Yüksekokul Mezunu	0	0	22	15,7	22	10
Yanıtsız	14	17,3	1	0,7	15	6,8
Toplam	81	100	140	100	221	100

Çocuk evinde kalan çocukların babalarının % 12,3’ ü okur-yazar değildir. %19,8'i ise okur-yazar olup bir okuldan mezun olmamıştır. Yüksekokul mezunu babası olan çocuk bulunmazken lise mezunu baba sayısı da çok azdır. Tablo 17' deki annenin eğitim durumunda olduğu gibi çocukların %17,3 'ü babalarının eğitim durumlarını bilmemektedirler. Bunun yanında ailesi yanında yaşayan çocukların babalarının da eğitim düzeyi çok yüksek olmayıp babalar % 51,4 oranla ilk ve ortaokul mezunudurlar. Ancak lise ve yüksekokul mezunu olma durumu hem kadınlara göre hem de çocuk evinde çocuğu olan erkeklere göre çok daha yüksek oranda olduğu görülmektedir.

Tablo 19: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Annelerinin Doğum Yeri

Annenin Doğum Yeri	Sayı	%
İzmir	31	30,7
Ege Bölgesi (İzmir Dışındaki İller)	11	10,9
Marmara Bölgesi	3	3,0
Karadeniz Bölgesi	4	4,0
Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi	21	20,8
İç Anadolu Bölgesi	9	8,9
Akdeniz Bölgesi	7	6,9
Bilgi yok	15	14,9
Toplam	101	100

Çocuk evinde kalan çocukların annelerinin sadece % 30,7' si İzmir' lidir. Annelerin 5'de biri ise Doğu ve Güneydoğu Anadolu ve yaklaşık 5'de biri de diğer bölgelerde doğmuşlardır.

Tablo 20: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Babaların Doğum Yeri

Babanın Doğum Yeri	Sayı	%
İzmir	25	24,8
Ege Bölgesi (İzmir Dışındaki İller)	6	5,9
Marmara Bölgesi	5	5,0
Karadeniz Bölgesi	6	5,9
Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi	29	28,7
İç Anadolu Bölgesi	9	8,9
Akdeniz Bölgesi	4	4,0
Bilgi yok	17	16,8
Toplam	101	100

Çocuk evinde kalan çocukların babaların sadece % 24,8' i İzmir' lidir. Babaların 4'de 1' inden fazlası ise Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde doğmuşlardır. Bu bilgi Tablo 19' daki annelerin doğum yerleri bilgisi ile paralellik göstermektedir. Buna göre yine göçle İzmir' e gelmiş ailelerin çocuklarının korunma altına alınmaya neden olabilecek sosyal risklere açık olduğu söylenebilir. TÜİK verilerine göre İzmir ilinin 1975-1980 yılları arasındaki net göç oranının % 73,7 olduğu buna karşılık bu göç oranının 2011-2012 yıllarında % 2,5'e düştüğü görülmektedir (http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist,10.09.2013 tarihinde alınmıştır). Çocuk evinde kalan çocukların annelerinin yaş ortalamasının % 40,30 ve babalarının

yaş ortalamasının % 47,12 olduğu düşünüldüğünde geçmiş yıllardaki bu yüksek göç oranının halen korunma altında olan bu çocukların sosyal yaşamını etkilediği düşünülebilir. Buna göre yine göçle İzmir' e gelmiş ailelerin çocuklarının korunma altına alınmaya neden olabilecek sosyal risklere açık olduğu söylenebilir.

Tablo 21: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Annelerinin Mesleği

Annenin Mesleği	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Ev Hanımı	62	61,3	100	70,4	162	66,9
İşçi	4	3,9	15	10,6	19	7,8
Emekli	1	0,9	3	2,1	4	1,6
Serbest Meslek	6	5,9	12	8,5	18	7,4
Memur	1	0,9	8	5,6	9	3,7
Diğer	5	4,9	2	1,4	7	2,8
Yanıtsız	22	20,0	2	1,4	24	9,8
Toplam	101	100	142	100	243	100

Her iki grupta da annelerin mesleklerine bakıldığında kadınların büyük oranda çalışmadığı görülmektedir. TÜİK' in verilerine bakıldığında da 2012 yılında 15-64 yaş arası kadın nüfus içinde kadın istihdamı oranının % 29,5 olduğu ve aynı dönemde iş gücüne dahil olmayan kadınların % 61,3' ünün ev kadını olduğu görülmüştür ki bu araştırmada çıkan bulgulara paralel bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır (TÜİK, 2012: 72-73). Kadınların iş yaşamına katılmaması ailelerin de sosyo-ekonomik düzeyini düşüren ve çocukların korunma altına alınmasına neden olan önemli faktörlerden biri olarak karşımıza çıkmakta ve bununla birlikte gelen diğer sorunlarla aile işlevini yitirmektedir. Türkiye'de kadının çalışma yaşamına katılamamasının temel nedeni toplumsal cinsiyet algısıyla ilgilidir. Toplumsal cinsiyet, toplumun verdiği roller, görev ve sorumluluklar, toplumun bireyi nasıl gördüğü, algıladığı ve beklentileri ile ilgili bir kavramdır (Üner, 2008: 6). Kadının en önemli toplumsal cinsiyet rolü "analık" olarak algılanmaktadır. Bu nedenle çalışma yaşamına girmesi engellenmektedir. Bunun yanında çalışma yaşamına girmesini teşvik edecek mekanizmalar da yeterli değildir. Kadının çalışma yaşamına girememesi eğitim düzeyinin düşük olması ve ev ve iş yaşamını uzlaştırma konusunda yaşadıkları sorunlardır. Kadın aile yaşamında çocuk bakımı, yaşlı ve hasta bakımı gibi yükümlülükleri eşi ve devletle paylaşmak durumundadır. Ancak ülkemizde kreş ve gündüz bakımevi gibi sosyal destek

kurumlarının yetersiz olması kadının çalışma yaşamına girmesini engellemektedir (KSGM, 2012:26).

Tablo 22: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Babalarının Mesleği

Babanın Mesleği	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İşsiz	6	5,9	2	1,4	8	3,3
İşçi	29	28,7	57	40,1	86	35,4
Emekli	6	5,9	13	9,2	19	7,8
Serbest Meslek	25	24,8	40	28,2	65	26,7
Memur	0	0	16	11,3	16	6,6
Diğer	5	5,0	12	8,5	17	7,0
Yanıtsız	29	28,7	2	1,4	31	12,8
Toplam	101	100	142	100	242	100

Babaların çalışma durumları değerlendirildiğine işçi olanların sayısının diğerlerine oranla daha fazla olduğu görülmektedir. Çocuk evinde kalan çocuklarının babalarının hiçbirinin memur olmadığı görülmüştür. Bu soru babası hayatta olmayan 18 çocuğa sorulmazken çocuk evinde kalan 11 çocuğun da soruyu yanıt vermediği görülmüştür. Bu babanın işsiz olmasından kaynaklanabileceği gibi çocuk küçük olduğu için babasının işi hakkında bilgi sahibi olmamasından da kaynaklanabilir. Diğer mesleklerin ne olduğuna bakıldığında ise çocuk evinde kalan çocuklarda diğer meslekler güvenlikçi, otoparkçı, çiftçi ve pazarcı iken aile yanında yaşayan çocukların babalarının diğer meslekleri; bankacı, müteahhit, derici, öğretmen (özelde çalışan) ve endüstri mühendisidir. Çocuk evinde kalan çocukların babalarının tablodaki standarttan farklı işlerde çalışan babalarının daha çok az kazançlı günlük işlerde çalıştığı görülürken aile yanında yaşayan çocukların babalarında da tam tersi standart tablodakinden daha fazla kazanca sahip olabileceği işlerin yer aldığı görülmektedir.

3.3. ÇOCUK EVLERİNDE KALAN ÇOCUKLARIN KORUNMA SÜREÇLERİNE İLİŞKİN BİLGİLER

Çocukların korunma süreçleri sosyal ilişkilerini etkileyebilecek bir değişken olduğu düşünüldüğünden bu bölümde bu sürece ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Tablo 23' de çocukların korunma altında geçirdikleri süreye ilişkin dağılım görülmektedir.

Tablo 23: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Korunma Altında Oldukları Süre

Korunma Altında Olduğu Süre	Sayı	%
6 ay ve 2 Yıl Arası	24	23,8
3-5 Yıl	39	38,6
6-9 Yıl	28	27,7
10 Yıl Üstü	10	9,9
Toplam	101	100

Çocuk evlerinde kalan çocukların %38,6' sının 3-5 yıl arasında ve %27,7'sinin 6-9 yıl arasında korunma altında olduğu görülmektedir. En az orana sahip olan grup ise % 9,9 ile 10 yıl ve üstü ile korunma altında olanlardır. Cılga'nın (1983) araştırmasında ise 7 yıl ve üzerinde kuruluşta kalan çocukların oranı % 53,8 olarak bulunmuştur. Bu araştırmanın yapıldığı zamandan bu yana yaklaşık 30 yıl içinde çocukların korunma altında geçen ortalama sürelerinde bir azalma olduğu belirtilebilir. Bu azalmada çocukların ekonomik destekle aile yanında bakılmalarının sağlanmasına yönelik çalışmaların etkili olduğu düşünülmektedir. Çocukların kuruma alınma yaşının küçük olması, daha önce başka bir kurumda yaşaması, çocuğun 2 ya da daha fazla kurum değiştirmesi çocuğun tekrarlayan fiziksel hastalığının olması duygusal ve davranışsal sorunları arttıran önemli faktörlerdendir (Şimşek ve diğ.,2008: 244). Kesen ve arkadaşlarının (2007) Konya'da yetiştirme yurdunda kalan ergenlerle yaptıkları araştırmada da ergenlerin yetiştirme yurdunda kalma süreleri arttıkça atak ve genel saldırganlık düzeylerinde artış olduğu, diğer taraftan, yurtta kalma süreleri ile dolaylı, sınırlı, negatif ve sözel saldırganlık puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı ($p>.05$) görülmüştür. Bu nedenle korunma altında geçen sürenin mümkün olduğunca kısa tutulması önem taşımaktadır.

Tablo 24: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Daha Önce Kurum Bakımında Kaldıkları Süre

Kurum Bakımında Kaldığı Süre	Sayı	%
1 Yıl ve Daha Az	26	25,7
2-5 Yıl Arası	37	36,6
6- 9 Yıl Arası	10	9,9
10 Yıl Ve Üstü	3	3,0
Kalmamış Olanlar	25	24,8
Toplam	101	100

Halen çocuk evinde kalan çocukların 4'de 3' ünün daha öncesinde kurum bakımı deneyimi olmuştur. Bu çocukların % 36,6' sı 2-5 yıl arası kurum bakımında kalırken yaklaşık 4'de biri de (% 25,7) 1 yıl ve daha az süre kurum (1-11 ay arası) bakımında kalmışlardır. Ayrıca bu çocuklardan 9' u da 1 ve 6 yıl arasında değişen sürelerde koruyucu aile yanında kalmışlardır.

Tablo 25: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Çocuk Evinde Kaldıkları Süre

Çocuk Evinde Kaldığı Süre	Sayı	%
6 ay 1 yıl Arası	24	23,8
2 Yıl	37	36,6
3 Yıl	15	14,9
4 Yıl	9	8,9
5 Yıl	6	5,9
6 Yıl	9	8,9
7 Yıl	1	1,0
Toplam	101	100

Çocuk evinde kalan çocukların yarısından fazlasının 2 yıl ve daha az sürede çocuk evinde kaldığı görülmektedir. Bunun nedeni çocuk evi hizmetinin yeni bir hizmet olmasıdır. Bunun yanında son yıllarda korunma altındaki çocukların sosyal yardımla desteklenerek ailelerinin yanında kalması sağlandığı için özellikle büyük çocukların ailelerine döndüğü de görülmektedir.

Tablo 26: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Korunma Altında Alınma Nedenleri

Korunma Altına Alınma Nedeni	Sayı	%
Ebeveynlerin Boşanması	19	18,8
Annenin Terk Etmesi	21	20,8
Babanın Terk Etmesi	5	5,0
Anne ve Babanın Terk Etmesi	9	8,9
Cinsel İstismar	4	4,0
Fiziksel İstismar	12	11,9
İhmal	12	11,9
Ebeveynin Cezaevinde Olması	3	3,0
Ebeveynin Akıl Sağlığı Sorunu	7	6,9
Sosyo-Ekonomik Yoksunluk	5	5,0
Anne-Babanın Ölümü	4	4,0
Toplam	101	100

Çocukların korunma altına alınmasındaki en önemli neden % 20,8 ile annenin evi terk etmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkemizde kadının toplumsal cinsiyet rollerine baktığımızda ön plana çıkan rolü annelik olarak karşımıza çıkmaktadır. Tablo 21'de de görüldüğü gibi kadının çalışma yaşamına katılımı oldukça düşük oranlardadır. Çalışma yaşamına katılamayan ve ekonomik bağımsızlığını sağlayamayan kadın çevresindeki erkeklere bağımlı olarak yaşamak durumunda kalmaktadır. Çevresinde de bu desteği bulamadığı zaman çocukların bakımını sağlamak konusunda çaresizliğe düşerek çocuklarını terketmek durumunda kalabilmektedir. Babalar evi terk ettiğinde genellikle anneler çocuklarıyla yaşayabilmek için daha mücadeleci bir tutum içerisine girmektedirler. Ancak anne terki söz konusu olduğu zaman ataerkil bir yapıya sahip olan ülkemizde babanın çocuklarıyla bir kadının desteği olmadan yaşaması nadir görülen bir durumdur. Babalar ya ailesinin yanına yerleşmekte ve onların desteğini almakta ya da yeniden evlenmektedirler. Bu yollarla çocuğun bakım sorunu çözülemediğinde ise çocukların korunma altına alınması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.

Bir diğer sonuç % 18,8 ile boşanma sonrası çocukların korunma altına alınmasıdır Çocukların yaklaşık 4'de 1'inin de ihmal ve istismar nedeniyle korunma altına alındığı görülmektedir. Bu da çocuğa yönelik şiddetin ülkemizde hala ciddi bir sorun olduğunun

göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Her iki ebeveyni de hayatta olmadığı için kurum bakımında kalan çocuk sayısı ise sadece 4'tür. Bu da toplumdaki korunma altına alınmış çocukların kimsesiz çocuk olduğu algısının ne kadar gerçek dışı olduğunu göstermektedir.

Korunma altına alınma nedeni sadece sosyo-ekonomik yoksunluk olarak belirtilen çocukların korunma altına alınma oranının oldukça düşük olduğu görülmüştür. Ancak yapılan dosya incelemelerinde korunma altına alınma nedeni her ne olursa olsun çocukların ekonomik yoksunluk çeken bir aile ortamından geldiği görülmüştür. Yoksulluk her koşulda çocuğun yaşamını olumsuz etkilemektedir.

Korunma altına çocukların büyük çoğunluğunun yoksul aile çocukları oldukları göz önünde bulundurulduğunda çocuk evinde kalan çocukların da kuruma gelmeden önceki yaşantılarında yoksulluğun neden olduğu sorunları yaşamış olma ihtimalleri oldukça yüksektir. Bu nedenle çocukların bazı fiziksel, zihinsel ve psikolojik sorunlarını çocuk evi ortamına taşımaları kaçınılmazdır.

Tablo 27: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Korunma Altında Kardeşi Olma Durumu

Korunma Altında Kardeşi Olma Durumu	Sayı	%
Var	66	70,2
Yok	28	29,8
Toplam	94	100

Çocuk evinde kalan ve kardeşi olan çocukların % 70,2 ile çoğunluğunun korunma altında kardeşi bulunmaktadır. Yapılan dosya incelemelerinde kardeşi olup da bu kardeşinin korunma altında olmadığı durumların nedeni çocuğun kardeşinin yaşının büyük olmasından ya da çocuğun ebeveynlerinin yeniden evlenmesi neticesinde dünyaya gelen kardeşlerinin aileleri ile yaşamalarıdır. Benzer bir sonuca Kocaoğlu' nun (2012) çalışmasında da rastlanmaktadır Afyon'da yetiştirme yurtlarında kalan çocuklarla yapılan bu çalışmada çocukların % 73' ünün kardeşi de kurum bakımı hizmetinden faydalanmaktadır.

Tablo 28: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Çocuk Evinde Kalan Kardeşi Olma Durumu

Çocuk Evinde Kalan Kardeşi Olma Durumu	Sayı	%
Var	51	54,3
Yok	43	45,7
Toplam	94	100

Çocuk evinde kalan çocukların yarıdan fazlasının bir ya da daha fazla kardeşi çocuk evlerinde kalmaktadır. Çocuk evinde kardeşi olan çocukların bazıları aynı evde kalırken bazıları da farklı evlerde yaşamaktadırlar. Özellikle kız ve erkek kardeşler aynı evde yaşayamamaktadırlar. Ayrıca kardeşler arasındaki yaş farkı çok ise yine yakın yaştaki çocuklarla aynı evlerde kalmaları gerektiği için farklı çocuk evlerinde kalmaktadırlar. Çocukların devam ettikleri okula yakın bir evde yaşamalarına da özen gösterildiği için bazen kardeşler ayrı yaşamak durumunda kalabilmektedirler.

3.4. SOSYAL İLİŞKİ AĞLARINA İLİŞKİN BİLGİLER

İnsan toplum içinde yaşadığı için çevresiyle sürekli bir ilişki içerisindedir. Bu ilişkilerin çeşidi, sıklığı, niteliği çocuğun sosyalleşme sürecini belirlediği için özellikle ergenlikte güvenli ilişki kaynaklarını zenginleştirmek gerekmektedir. Bu zenginleştirme çevredeki sistemleri aktif hale getirmekle mümkündür. Çocuk evinde kalan çocuklarını da en çok ihtiyaç duydukları ilişki aile üyeleri ile kurmaları gereken ilişkidir. Tablo 29' da çocuk evinde kalan çocukların birinci dereceden yakınları olan anne, baba ve kardeşleriyle olan ilişkilerinin sıklığına ilişkin dağılım görülmektedir.

Tablo 29: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Anne, Baba ve Kardeşle Görüşme Sıklığı

Aile Üyeleri İle Görüşme Sıklığı	Anne İle Görüşme		Baba İle Görüşme		Kardeş İle Görüşme	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Haftada Bir	2	2,2	2	2,4	20	21,1
2 Haftada Bir	4	4,4	6	7,3	7	7,4
Ayda Bir	15	16,7	16	19,5	27	28,4
Yılda Bir	19	21,1	18	22	20	21,1
Görüşmeyen	46	51,1	37	45,1	18	18,9
Yanıtsız	4	4,4	3	3,7	3	3,2
Toplam	90	100	82	100	95	100

Çocuk evinde kalan çocukların aile fertleri ile görüşme sıklıklarına bakıldığında neredeyse yarıya yakınının anne ve babalarıyla görüşmedikleri ortaya çıkmaktadır. Sistem yaklaşımına göre birbiriyle ilişkisi olmayan ve bağımsız olan elementler hiçbir zaman bir sisteme ait olamazlar (Skyttner, 2001:49). Buna göre çocukla görüşmeyen ebeveynlerin çocuğun sistemlerinden birine ait değillerdir. Anne ile çocukluk döneminde kurulan bağın bireyin sosyal ve duygusal gelişimindeki en önemli unsur olduğu tartışmasız bir gerçektir. Bu önemli unsurun anne hayatta olmasına rağmen tamamen ortadan kalkmış olması çocukta terk edilmişlik duygusu yaşamasına neden olabilmektedir.

Çocukların sadece % 20' ye yakını anneleriyle sıklıkla görüşürken % 30' a yakını ise babalarıyla daha sık görüşmektedirler. Anne ve babasıyla ayda birden daha az görüşenlerin oranı ise neredeyse eşittir. Şenocak' ın (2005) araştırmasında da çocukların % 47,1' i anneyle ve % 43,6'sı babayla görüşmediklerini belirtmişlerdir. Yetiştirme yurdunda kalan çocuklarla çocuk evinde kalan çocukların ebeveynle görüşme oranları arasındaki bu yakınlık çocuk evinin aileyle görüşmeyi arttıramadığının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bunun yanında kardeşle görüşme oranı çok daha yüksektir. Kardeşle görüşme oranı % 80' e yakındır. Bu durum korunma altında olan kardeşlerle daha rahat görüşme imkanı olduğunu göstermektedir. Kardeşle görüşme oranı ile korunma altında kardeş olma durumu tablo 30 'da karşılaştırılmaktadır.

Tablo 30: Korunma Altında Kardeşi Olma Durumuna Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Kardeşle Görüşme Sıklığı

Kardeşle Görüşme Sıklığı	Korunma Altında Kardeş Olma			
	Var		Yok	
	Sayı	%	Sayı	%
Ayda Bir Ve Daha Sık	44	68,8	6	28,6
Yılda Bir Ve Daha Sık	10	15,6	9	42,9
Görüşmeyen	10	15,6	6	28,6
Toplam	64	100	21	100

x^2:10.993 sd:2 p<0.005

Korunma altında kardeşi olanların % 68,8 ile çoğunluğu kardeşleriyle sıklıkla görüşebilmektedir. Korunma altında kardeşi olan çocukların kardeşleriyle görüşme oranlarına bakıldığında bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (p<0,005). Bu da korunma altında kardeşi olanların kardeşleriyle daha çok görüşme imkanı olduğunu göstermektedir.

Çocuk evinde kalan çocukların % 92' sinin annesinin hayatta olduğu tablo 12' de görülmektedir. Tablo 31 ve 32'de de çocukların ebeveynlerinin hayatta olma durumu ile anne ve baba ile görüşme sıklığı görülmektedir.

Tablo 31: Ebeveynlerinin Hayatta Olma Durumu Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Anne İle Görüşme Sıklığı

Anne İle Görüşme Sıklığı	Her İki Ebeveynde Hayatta		Sadece Anne Hayatta	
	Sayı	%	Sayı	%
Ayda Bir	19	26,8	2	14,3
Yılda Bir	17	23,9	2	14,3
Görüşmeyen	35	49,3	10	71,4
Toplam	71	100	14	100
Yanıtsız	6			

Her iki ebeveyni de hayatta olan çocukların sadece yarısı anneleri ile görüşürken yalnızca anneleri hayatta olan çocukların da % 71,4 ile çoğunluğu anneleri ile görüşmemektedirler. Bu çocukların babalarının da olmadığı göz önünde

bulundurulduğunda yaşantılarında ebeveyn desteğinin hiç bulunmadığı görülmektedir. Ülkemizde kadınlar eğitim düzeyinin düşük olması ve ekonomik bağımsızlığının olmaması nedeniyle bir erkeğe bağımlı olarak yaşamak durumunda kalmaktadırlar. Evlilikte bağımlı olunan bu erkeğin kaybı ile kadının çocuklarıyla birlikte yaşama tutunmasını da güçleştirmekte ve genellikle kadının ailesi kadına destekte bulunurken çocuklarını bırakması halinde destek olacaklarını belirtmektedir ya da yeniden evlenme söz konusu olduğunda kadınların eşleri eski eşin çocuklarıyla birlikte yaşamak istememektedirler. Bu nedenle çocuklarını kurum bakımına vermek durumunda olan kadınların çocuklarıyla korunma sürecinde de büyük oranda ilişki kurmadığı bu araştırma bulgularında görülmüştür.

Tablo 32: Ebeveynlerinin Hayatta Olma Durumuna Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Baba İle Görüşme Sıklığı

Baba İle Görüşme Sıklığı	Her İki Ebeveynde Hayatta		Sadece Baba Hayatta	
	Sayı	%	Sayı	%
Ayda Bir	21	28,4	3	75,0
Yılda Bir	17	23,0	1	25,0
Görüşmeyen	36	48,6	0	0,0
Toplam	74	100	4	100
Yanıtsız	4			

Çocuk evinde kalıp her iki ebeveyni de hayatta olan çocukların yine anne ile görüşme oranında olduğu gibi yarıya yakını babalarıyla görüşmediklerini belirtmişlerdir. Ancak sadece annenin hayatta olduğu durumdan farklı olarak sadece babası hayatta olan çocukların 4'de 3'ü (% 75) babalarıyla ayda bir ya da daha sıklıkla görüştüklerini belirtmişlerdir. Ebeveynlerin boşanması ya da ayrı yaşamaya başlaması durumunda zaten evlilik sürecinde kötü olan ilişkiler tamamen kopmaktadır. Ancak eşlerin birbirlerinden olan bu kopuşları çocukları da etkilemekte olduğu ve ebeveynlerin çocuklardan da kopma eğiliminde olduğu bu tabloda görülmektedir. Bu kopma eşlerin birbirlerine olan düşmanca tutum ve davranışlarından olabildiği için bu süreçte sağlıklı boşanmayı sağlayacak bir profesyonel desteğe ihtiyaç olduğu karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 33: Cinsiyete Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Anne İle Görüşme Sıklığı

Anne İle Görüşme Sıklığı	Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%
Ayda Bir	10	21,7	11	27,5
Yılda Bir	11	23,9	8	20,0
Görüşmeyen	25	54,3	21	52,5
Toplam	46	100	40	100
Analiz Dışı	6		9	

x^2:0,453 sd:2 p>0.05

Çocuk evinde kalan çocukların cinsiyetlerine göre anneleri ile görüşme oranlarına bakıldığında hem kızların hem de erkeklerin yarıdan fazlasının anneleriyle görüşmediği görülmektedir. Anneler ile ayda bir ya da daha sık görüşen erkek çocukların oranı kızlardan daha yüksek olmasına rağmen cinsiyet ve anne ile görüşme sıklığı arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (p>0,05).

Tablo 34: Cinsiyete Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Baba İle Görüşme Sıklığı

Baba İle Görüşme Sıklığı	Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%
Ayda Bir	8	20,5	16	40,0
Yılda Bir	6	15,4	12	30,0
Görüşmeyen	25	64,1	12	30,0
Toplam	39	100	40	100
Analiz Dışı	13		9	

x^2:9.223 sd:2 p<0.05

Çocuk evinde kalan çocukların cinsiyetlerine göre babaları ile görüşme oranlarına bakıldığında kızların % 64,1' i babalarıyla görüşmediklerini belirtirken erkek çocukların % 30' u babalarıyla görüşmediklerini belirtmişlerdir. Babalarıyla ayda bir ya da daha sık görüştüklerini ifade eden erkeklerin oranı kızların oranının iki katına yakındır. Cinsiyet ile baba ile görüşme sıklığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (p<0.05).

Sonuç olarak kızlar % 45, 6 ile anneleri ile görüşürken, % 35,9 ile babaları ile görüşmektedirler. Erkek çocukları ise % 47,5 ile anneleri ile görüşürken % 70 ile çok daha yüksek bir oranda babaları ile görüşmektedirler. Buna göre cinsiyetin ebeveynle görüşme sıklığını etkileyen değişkenlerden biri olduğu söylenebilir. Ataerkil düzen içerisinde erkek çocuk soyun devamını sağlayan olarak görüldüğü için her zaman kız çocuktan daha fazla ilgi görmektedir. Bu bulgu ülkemizdeki toplumsal cinsiyet algısının boyutunu da göstermesi açısından önemlidir. Çünkü kız çocuklarının istenmemesi toplumsal cinsiyet ayrımcılığının bir göstergesi olarak kabul edilmektedir (Üner, 2008: 15).

Tablo 35: Cinsiyete Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Kardeş İle Görüşme Sıklığı

Kardeş İle Görüşme Sıklığı	Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%
Ayda Bir	24	51,1	30	66,7
Yılda Bir	12	25,5	8	17,8
Görüşmeyen	11	23,4	7	15,6
Toplam	47	100	45	100
Analiz Dışı	5		4	

x^2:2.313 sd:2 p>0.05

Çocuk evinde kalan erkek çocukların kardeşleriyle ayda bir ya da daha sık görüşme oranı %66,7 iken kız çocukların oranı % 51,1'dir. Ancak cinsiyet ve kardeşle görüşme sıklığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p>0.05).

Tablo 36: Yaşa Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Anne İle Görüşme Sıklığı

Anne İle Görüşme Sıklığı	12-14 Yaş Arası		15-18 Yaş Arası	
	Sayı	%	Sayı	%
Ayda Bir	16	29,6	5	15,6
Yılda Bir	12	22,2	7	21,9
Görüşmeyen	26	48,1	20	62,5
Toplam	54	100	32	100
Analiz Dışı	8		7	

x^2:2.389 sd:2 p>0.05

Çocuk evinde kalan çocukları yaşları büyüdükçe anneleri ile görüşme oranları azalmasına rağmen yaş ile anne ile görüşme sıklığı arasında anlamlı bir ilişki

bulunmamıştır (p>0.05). Ancak anneleri ile ayda bir görüşen 12-14 yaş arası çocukların oranının 2 katı kadardır. Anneler ile çocuklar arasındaki ilişkinin çocukların yaşının artmasıyla azaldığı görülmektedir. Aynı durum Tablo 37'deki babayla görüşme ve yaş arasındaki ilişkide de karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 37: Yaşa Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Baba Görüşme Sıklığı

Baba İle Görüşme Sıklığı	12-14 Yaş Arası		15-18 Yaş Arası	
	Sayı	%	Sayı	%
Ayda Bir	18	35,3	6	21,4
Yılda Bir	10	19,6	8	28,6
Görüşmeyen	23	45,1	14	50,0
Toplam	51	100	28	100
Analiz Dışı	11		11	

x^2:1.874 sd:2 p>0.05

Çocuk evinde kalan çocukları yaşları büyüdükçe babaları ile görüşme oranları azalmasına rağmen yaş ile baba ile görüşme sıklığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p>0.05).

Tablo 38: Yaşa Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Kardeşle Görüşme Sıklığı

Kardeş İle Görüşme Sıklığı	12-14 Yaş Arası		15-18 Yaş Arası	
	Sayı	%	Sayı	%
Ayda Bir	36	65,5	18	48,6
Yılda Bir	8	14,5	12	32,4
Görüşmem	11	20,0	7	18,9
Toplam	55	100	37	100
Analiz Dışı	7		2	

x^2:4.333 sd:2 p>0.05

Çocuk evinde kalan çocukları yaşları büyüdükçe kardeşleri ile görüşme oranları azalmasına rağmen yaş ile kardeşle ile görüşme sıklığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p>0.05). Anne ve babayla görüşme oranları ile kıyaslandığında kardeşle görüşmenin yaşla beraber sıklığının değil ancak sayısının arttığı görülmektedir. Bu çocukların yaşlarının büyümesi ile görüşebileceği insanlarla bağlantı kurma ihtiyacını dile getirmesi nedeniyle kardeşleriyle daha sık görüşüyor olabilecekleri düşünülmektedir.

Tablo 36, 37 ve 38' de çocukların genel olarak yaşları büyüdükçe aile üyeleriyle görüşme sıklığı azalmaktadır. Burada yaşı büyük çocukların kurum bakımında da daha uzun süre kalmış olmalarından kaynaklanan bir durum olduğu söylenebilir. Bu durumun çocukların korunma altında geçirdikleri süreyle ilgili olup olmadığı öğrenilmek istenmiş ve bu sonuçlar da Tablo 39, 40 ve 41'de gösterilmiştir.

Tablo 39: Korunma Altında Olunan Süreye Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Anneleri İle Görüşme Sıklığı

Anne İle Görüşme Sıklığı	Korunma Altında Olduğu Süre					
	2 Yıl Ve Daha Az		3-5 Yıl Arası		6 Yıl Ve Üstü	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Ayda Bir	7	33,3	9	8,1	5	15,2
Yılda Bir	8	38,1	7	21,9	4	12,1
Görüşmem	6	28,6	16	50,0	24	72,7
Toplam	21	100	32	100	33	100
Analiz Dışı	15					

x^2:10.738 sd:4 $p<0.05$

Çocuk evinde kalan çocukların korunma altında oldukları süre azaldıkça anne ile görüşme sıkılığının arttığı görülmektedir. 2 yıl ve daha az süredir korunma altında olanların anneleri ile % 33,3 ile en az ayda bir görüştüğünü ifade ederken 6 yıl ve daha fazla sürede korunma altında olan çocukların oranı % 15, 2' dir. Yapılan ki kare analizine göre korunma altında olma süresi ile anne ile görüşme sıklığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur($p<0,05$). Korunma altında geçen süre arttıkça anneyle görüşme sıklığı da azalmaktadır.

Tablo 40: Korunma Altında Olunan Süreye Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Babaları İle Görüşme Sıklığı

Baba İle Görüşme Sıklığı	Korunma Altında Olduğu Süre					
	2 Yıl Ve Daha Az		3-5 Yıl Arası		6 Yıl Ve Üstü	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Ayda Bir	8	42,1	9	29,0	7	25,0
Yılda Bir	5	26,3	7	22,6	6	21,4
Görüşmem	6	31,6	15	48,4	15	53,6
Toplam	19	100	31	100	28	100
Analiz Dışı	23					

x^2:2.491 sd:4 $p>0.05$

Annelerle görüşme sıklığında olduğu gibi korunma altında geçen süre arttığında baba ile görüşme sıklığı azalmaktadır. Ancak yapılan ki kare analizine göre aradaki ilişki istatistiki olarak anlamlı bulunmamıştır (p>0,05).

Bowlby (1972; akt: Akyüz, 1991: 727-728) kurum bakımı konusunda şunları söylemiştir: ."Yaşamın 5 veya daha çok yılını yurtlarda geçirmiş çocukların üçte biri yetişkin olduklarında sosyal uyumsuzluk göstermektedirler. Yetişkinlerin en önemli fonksiyonun ana-babalık olduğu gerçeği göz önünde tutulursa bu sonucun toplum için alarm işareti olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü ileride sosyal uyumsuzluk gösterecek bu kurum çocukları yeterli ve başarılı ana-babalar olamayacaklardır. Bunun sonucu olarak, bu ana-babaların çocukları da ihmal ve terk edilmiş çocuk durumuna düşeceklerdir."

Tablo 41: Korunma Altında Olunan Süreye Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Kardeşleri İle Görüşme Sıklığı

Kardeş İle Görüşme Sıklığı	**Korunma Altında Olduğu Süre**					
	2 Yıl Ve Daha Az		**3-5 Yıl Arası**		**6 Yıl Ve Üstü**	
	Sayı	**%**	**Sayı**	**%**	**Sayı**	**%**
Ayda Bir	15	71,4	23	65,7	16	44,4
Yılda Bir	2	9,5	7	20,0	11	30,6
Görüşmem	4	19,0	5	14,3	9	25,0
Toplam	21	100	35	100	36	100
Analiz Dışı	9					

x^2:5.942 sd:4 p>0.05

Anne ve baba ile görüşme sıklığında olduğu gibi kardeşle görüşme sıklığında da korunma altında geçen süre arttıkça görüşme sıklığının azaldığı görülmektedir. Ancak yapılan ki kare analizine göre aradaki ilişki istatistiki olarak anlamlı bulunmamıştır (p>0,05). Buna göre çocuklarının korunma altında geçen sürelerinin uzun olması aile ile daha sıkı ilişkiler içerisinde olmalarını engelleyici bir faktör olarak karşımıza çıktığı söylenebilir.

Tablo 42: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Akrabalarıyla Görüşme Durumu

Akrabalarla Görüşme Durumu	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Büyükebeveyn Ve Hala-Amca-Teyze -Dayı'dan En Az Biriyle Görüşme	45	44,6	56	39,4	101	41,6
Hepsi İle Görüşme	2	2,0	80	56,3	82	33,7
Hiçbiri İle Görüşmeme	48	47,5	2	1,4	50	20,6
Başka	0	0	1	0,7	1	0,4
Yanıtsız	6	5,9	3	2,1	9	3,7
Toplam	101	100	142	100	243	100

Çocuğun aile, akraba ya da yakınlarından biriyle sürekli iletişimi ve yeterlik düzeyinin yüksek olması psikopatoloji riskini azaltmaktadır (Şimşek ve diğ., 2008: 243). Geniş aile, çocuğa önemli bir sosyal destek kaynağı oluşturması açısından önemlidir.

Çocuk evinde ve ailesi yanında yaşayan çocukların ebeveynleri dışında yakın akrabalarıyla görüşme durumları ele alındığında aileleri yanında kalan çocukların yarısından fazlasının tüm geniş aile ile ve % 39, 4 oranında akrabalarından en az biriyle görüştükleri görülmüştür. Ancak çocuk evinde kalan çocukların yarıya yakını hiçbir akrabası ile görüşmediğini belirtirken % 5,9 gibi önemli bir oranı da bu soruyu yanıtsız bırakmıştır.

Tablo 43: Cinsiyete Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Akrabalarıyla Görüşme Durumu

Akrabalarla Görüşme Durumu	Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%
Görüşüyor	25	50,0	22	48,9
Görüşmüyor	25	50,0	23	51,1
Toplam	50	100	45	100
Analiz Dışı	2		4	

x^2:0.012 sd:1 p>0.05

Cinsiyete göre akrabalarıyla görüşme durumu ele alındığında kızlarla erkekler arasında herhangi bir fark olmadığı görülmektedir (p>0.05). Buna göre cinsiyetin akrabalarla ilişkiye etki eden bir değişken olmadığı söylenebilir.

Tablo 44: Yaşa Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Akrabalarıyla Görüşme Durumu

Akrabalarla Görüşme Durumu	12-14 Yaş Arası		15-18 Yaş Arası	
	Sayı	%	Sayı	%
Görüşüyor	32	54,2	15	41,7
Görüşmüyor	27	45,8	21	58,3
Toplam	59	100	36	100
Analiz Dışı	3		3	

x^2:1.413 sd:1 p>0.05

Yaşa göre akrabalarıyla görüşme durumu ele alındığında 12-14 yaş arasındaki çocukların % 54,2' si akrabalarıyla görüşüyorken 15-18 yaş arasındaki çocuklarda bu oranın % 41,7'ye düştüğü görülmüştür. Ancak yapılan ki kare analizine göre yaş ve akrabalarla görüşme durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p>0.05). Yaşla birlikte korunma altında geçen sürenin de artığı düşünüldüğünde bu sonuç anlamlı görülmektedir.

Tablo 45: Korunma Altında Olunan Süreye Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Akrabalarıyla Görüşme Durumu

Akrabalar İle Görüşme Durumu	Korunma Altında Olduğu Süre					
	2 Yıl Ve Daha Az		3-5 Yıl Arası		6 Yıl Ve Üstü	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Görüşüyor	17	70,8	16	44,4	14	40,0
Görüşmüyor	7	29,2	20	55,6	21	60,0
Toplam	24	100	36	100	35	100
Analiz Dışı	6					

x^2:6.001 sd:2 p<0.05

Korunma altında geçen süreye göre akrabalarıyla görüşme durumu ele alındığında 2 yıl ve daha az süre korunma altında olan çocukların % 70,8' i akrabalarıyla görüşürken 6 yıl ve daha fazla süredir korunma altında olan çocuklarda bu oranın %40' a düştüğü görülmüştür. Yapılan ki kare analizine göre korunma altında olunan süre ile akrabalarla görüşme durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (p<0.05). Korunma altında geçen süre içerisinde çocukların akrabalık ilişkilerinin arttırılmasına yönelik mesleki

çalışmaların yeterli düzeyde yapılamaması çocukları ailelerinden uzaklaştıran bir etken olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 46: Çocuk Evinde Kalan Ve Gönüllü Ailesi Olan Çocukların Dağılımı

Gönüllü Ailesi Olma Durumu	Sayı	%
Var	9	8,9
Yok	90	89,1
Yanıtsız	2	2,0
Toplam	101	100

Çocuk evinde kalan çocukların aile ilişkilerinin oldukça yetersiz olduğu görülmekle birlikte bu eksikliği kapatacak farklı ilişki ağlarına sahip olup olmadıkları öğrenilmek istenmiş ve bu çocuklarla ilgilenen gönüllü ailelerin olup olmadığına bakılmıştır. Çocukların sadece % 8,9'unun gönüllü ailesi olduğu görülmüştür. Bu gönüllü aileler çocukların daha önce koruyucu aile olarak yanında kaldığı aileler olabildiği gibi çocukla özel ilgilenmeyi isteyip kurum tarafından sosyal incelemesi yapıldıktan sonra çocukla ilişki kurması uygun görülen aileler olmaktadırlar. Çocukla çocuk evi sistemi dışında birebir ilgilenecek bir kişi ve ailenin varlığı çocuğun aidiyet duygusunu geliştirecek bir etkiye sahiptir. Bu aidiyet çocuğun bağlanma ihtiyacını karşılayacaktır. Ancak çocukların büyük bir kısmının bu aidiyet duygusunu oluşturacak bir sosyal desteğe sahip olmadığı görülmektedir.

Tablo 47: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Grup Sorumlusu Meslek Elemanı İle Görüşme Sıklığı

Grup Sorumlusu İle Görüşme Sıklığı	Sayı	%
Hergün	64	63,4
Haftada Bir Kez	3	3,0
2 Haftada Bir	15	14,9
Ayda Bir	10	9,9
Yanıtsız	9	8,9
Toplam	101	100

Çocuk evinde kalan çocukların % 63,4 ile büyük çoğunluğu grup sorumlusu meslek elemanı ile hemen her gün görüşebildiklerini ifade etmişlerdir. Ancak çocukların yaklaşık 4' de 1' i meslek elemanıyla 2 haftada bir ya da ayda bir görüştüğünü ifade etmektedir ki çocuk evinde kalan çocukların tüm sosyal yaşantılarını organize eden, okul ve diğer kurumlarla ilişkilerini sağlayan ve temel ihtiyaçlarının karşılanması konusunda bakım elemanlarını kontrol edip yönlendiren kişiler olduğu düşünüldüğünde bu çocukların daha çok bakım elemanının insiyatifleriyle yaşamlarını sürdürdükleri düşünülebilmektedir.

Tablo 48: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Grup Sorumlusu Meslek Elemanına Ulaşma Sıklığı

Grup Sorumlusuna Ulaşma Sıklığı	Sayı	%
Her Zaman	85	84,2
Bazen	9	8,9
Nadiren	3	3,0
Hiçbir Zaman	1	1,0
Yanıtsız	3	3,0
Toplam	101	100

Çocukların % 84,2' si ile büyük çoğunluğu grup sorumlusu meslek elemanına her zaman ulaşabildiklerini belirtmişlerdir. Buna göre çocukların ihtiyaç duyduklarında meslek elemanlarına ulaşmayla ilgili önemli bir sorunlarının olmadığı söylenebilir.

Tablo 49: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Mahallede Arkadaşı Olma Durumu

Mahalle Arkadaşı Olma Durumu	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Var	73	72,3	125	88,0	198	81,5
Yok	28	27,7	17	12,0	45	18,5
Toplam	101	100	142	100	243	100

x^2:9.704 sd:1 p<0.005

Ergenlik döneminde ergenler daha çok kendi cinsiyetinden olan ve sosyo-ekonomik düzeyi, yaşı, kişiliği, okul başarısı kendisine uygun arkadaş seçmeye eğilimlidirler

(Bayhan ve Artan, 2004: 249). Arkadaş bulunacak en yakın yer ise mahalledir. Çocuk evinde kalan çocuklarla ailesi yanında kalan çocukların mahallede arkadaşı olma durumuna bakıldığında çocuk evinde kalan çocukların % 72,3'ü mahalle arkadaşı olduğunu belirtirken ailesi yanında kalan çocukların % 88'i mahallede arkadaşı olduğunu ifade etmişlerdir. Yapılan ki kare analizine göre çocuk evinde ya da aile yanında yaşamayla mahalle arkadaşı olma durumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($p<0.005$). Kalaycı' nın çalışmasında da (2007) yetiştirme yurdunda kalan çocukların % 85,8'inin kaldıkları yurdun çevresinde arkadaşları olduğunu belirtmişlerdir. Bu arkadaşların evine gitme oranı ise % 42,5' dir. Bu araştırmanın yapıldığı yerin Tokat ili olması itibariyle küçük şehirlerde daha sıcak insan ilişkileri geliştirilebildiği ve çocukların çevrelerince daha çok tanındığı ifade edilebilir.

Tablo 50: Cinsiyete Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Mahallede Arkadaşı Olma Durumu

Mahalle Arkadaşı Olma Durumu	Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%
Var	32	61,5	41	83,7
Yok	20	38,5	8	16,3
Toplam	52	100	49	100

x^2:6.169 sd:1 $p<0.005$

Çocuk evinde kalan çocukların cinsiyetlerine göre mahalle arkadaşları olması durumuna bakıldığında kızların % 61,5' i mahalle arkadaşı olduğunu belirtirken erkeklerin % 83,7'si mahallede arkadaşı olduğunu ifade etmişlerdir. Yapılan ki kare analizine göre cinsiyet ile mahalle arkadaşı olma durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0.005$). Burada toplumsal cinsiyet bakış açısıyla kız çocuklarının ev içindeki ve kapalı mekanlardaki etkinliklere yönlendirildiği, erkek çocukların da dışarıda oynamasına daha çok izin verildiği söylenebilir. Bunun yanında kız çocukları da dışarıda etkinliklere katılma ya da sokakta oynamaya erkek çocuklar kadar istekli görünmeyebilirler. Çünkü toplumsal cinsiyet algısı gereği öğrendikleri kadınların mümkün olduğunca evde oturması gerektiğidir. Bunu kanıksamış olan kız çocuğu yaşantısında bunu talep edilebilecek bir şey olduğunu düşünmeyecektir. Aksine evde oturmak "uslu ve hanımefendi" bir kız olmanın önkoşullarından sayıldığı için bunu istese dahi ifade etme konusunda çekinecektir.

Tablo 51: Yaşa Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Mahallede Arkadaşı Olma Durumu

Mahallede Arkadaşı Olma Durumu	12-14 Yaş Arası		15-18 Yaş Arası	
	Sayı	%	Sayı	%
Var	50	80,6	23	59,0
Yok	12	19,4	16	41,0
Toplam	62	100	39	100

x^2:5.611 sd:1 $p<0.005$

Çocuk evinde kalan çocukların yaşlarına göre mahalle arkadaşları olmasına durumuna bakıldığında 12-14 yaş arasında bulunan çocukların % 80,6' sı mahalle arkadaşı olduğunu belirtirken 15-18 yaş arasındaki çocukların % 59' u mahallede arkadaşı olduğunu ifade etmişlerdir. Yapılan ki kare analizine göre yaş ile mahallede arkadaşı olma durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0.005$).

Tablo 52: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Yaşadıkları Eve Kardeşlerinin Gelme Durumu

Eve Diğer Kuruluşlardan Kardeş Gelme Durumu	Sayı	%
Her Zaman	9	17,6
Bazen	21	41,17
Hiçbir Zaman	21	41,17
Toplam	51	100

Çocuk evlerinde kalan çocukların yaşadıkları eve kardeşlerinin ziyarete gelme durumuna bakıldığında çocukların % 17,6' sı her zaman ve % 41,17' si ise kardeşlerinin bazen eve ziyaret geldiğini belirtmişlerdir. Çocuklar için bir ev ortamı oluşturmanın amacı çocuk evinde kalan çocukların aynı düzeydeki aile ve çocukların yaşantısına ulaşmasının hedeflenmesine rağmen çocukların ilişkide bulunduğu kişilerin ev ortamına getirilememesi durumu ortaya çıkmaktadır. Özellikle başka bir kurumda ya da çocuk evinde kalan kardeş çocuğu ailesiyle ve geçmiş yaşantısıyla bağlantısını sağlayan en önemli kaynaktır. Bu nedenle bu kaynağın çocuk evi yaşantısına daha fazla dahil edilmesi gerekmektedir. Sosyal destek kaynağı olabilecek kardeşlerle ilişkilerin sürmesi çocuk evinde kalan çocukların yarıdan fazlası için söz konusu iken yarıya yakınında söz

konusu değildir. Bu veriler, çocukların yaşamlarına yakın akraba desteği konusundaki boşluğun önemine dikkat çekmektedir.

Tablo 53: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Evine Misafir Gelme Sıklığı

Eve Gelen Misafirler		**Yaşadığı Yer**						**x^2**
		Çocuk Evi		**Aile Yanı**		**Toplam**		
		Sayı	**%**	**Sayı**	**%**	**Sayı**	**%**	
Eve Akrabanın Gelme Durumu	**Sık Sık**	1	1,8	54	38,02	55	22,9	
	Bazen	10	10,5	85	59,8	95	39,5	
	Hiçbir Zaman	87	96,7	3	2,11	90	37,5	
Toplam		98	100	142	100	240	100	
Analiz Dışı		3						
Okul/Mahalle Arkadaşının Gelme Durumu	**Sık Sık**	2	2,0	43	31,2	45	18,8	56.677* sd:2
	Bazen	57	56,4	82	59,4	139	58,2	
	Hiçbir Zaman	42	41,6	13	9,4	55	23,0	
Toplam		101	100	138	100	239	100	
Analiz Dışı				4				
Komşunun Gelme Durumu	**Sık Sık**	9	9,2	52	36,6	61	25,4	26.506* sd:2
	Bazen	64	65,3	75	52,8	139	57,9	
	Hiçbir Zaman	25	25,5	15	10,6	40	16,7	
Toplam		98	100	142	100	240	100	
Analiz Dışı		3						

* $p < 0,001$

Çocuk evinde ve aile yanında yaşayan çocukların evlerine misafir gelme sıklıklarına ilişkin verilere bakıldığında evlerine akrabalarının ziyarete gelmediğini ifade eden çocuk evinde kalan çocukların % 96,7'si evlerine hiçbir zaman akraba gelmediğini belirtirken bu oran ailesi yanında kalan çocuklarda %3,3 oranındadır. Çocukların aileleri ile görüşmesi ancak çocuk evi dışında olmaktadır. Çocuğun hafta sonu ebeveyniyle çıkıp vakit geçirmesi vb. şeklinde yapılan görüşmelerin ev ortamına çekilebilmesinin sağlanması çocuğun ailesini çocuk evindeki yaşantısına çekebileceği bir süreci sağlayabilir. Bu süreç ortak bağları güçlendirmesi açısından önemlidir.

Eve okul ve mahalle arkadaşı gelme durumuna bakıldığında ise iki grupta da bazen diyenlerin oranı birbirine oldukça yakınken çocuk evinde kalıp mahalle arkadaşının

hiçbir zaman gelmediğini söyleyenlerin oranı % 41,6'dır. Bu oran ailesi yanında kalan çocuklarda % 9,4 oranındadır.

Eve komşu gelme durumuna bakıldığında ise çocuk evinde kalan çocukların % 9,2'si komşularının sık sık eve geldiğini belirtirken ailesi yanında yaşayan çocuklarda bu oran % 36,6'dır. Yapılan ki kare analizine göre çocukların çocuk evinde ya da aileyle yaşaması ile eve akraba gelme, okul/mahalle arkadaşı gelme ve komşu gelme durumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (p<0.001). Kalaycı' nın (2007) yetiştirme yurdunda kalan çocuklarla yaptığı çalışmasında ise % 77'1' i yurda ziyaretçisi geldiğini belirtmiştir. Oysa çocuk evlerinde çocukların ziyaretçisi olma durumunun çok daha düşük oranlarda olduğu görülmüştür.

Tablo 54: Cinsiyete Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Evine Misafir Gelme Sıklığı

Eve Gelen Misafirler		**Kız**		**Erkek**		**x²**
		Sayı	**%**	**Sayı**	**%**	
Eve Akrabanın Gelme Durumu	**Gelir**	4	8,0	6	14,6	
	Gelmez	46	92,0	41	85,4	
Toplam		50	100	47	100	
Analiz Dışı		2		2		
Okul/Mahalle Arkadaşının Gelme Durumu	**Gelir**	26	50,0	33	67,3	3.125* sd:1
	Gelmez	26	50,0	16	32,7	
Toplam		52	100	49	100	
Komşunun Gelme Durumu	**Sık Sık**	5	9,8	4	8,5	0,050* sd:2
	Bazen	33	64,7	31	66	
	Hiçbir Zaman	13	35,5	12	25,5	
Toplam		51	100	47	100	
Analiz Dışı		1		2		

* p>0,05

Çocuk evinde yaşayan çocukların cinsiyetleri ve evlerine misafir gelme sıklıklarına ilişkin verilere bakıldığında evlerine akrabalarının ziyarete gelmediğini ifade eden kızların % 92' sini oluştururken evlerine hiçbir zaman akraba gelmediğini belirten erkeklerde bu oran % 85,4'tür. Eve akraba gelme sıklığı gözeneklerinden birinde 5'in altında bir değer bulunduğundan ki kare analizi yapılamamıştır. Eve okul ve mahalle arkadaşı gelme durumuna bakıldığında ise kızlarda geldiğini ifade edenlerin oranı % 50

iken erkeklerde % 67,3 ile çok daha yüksek bir orandadır. Ancak cinsiyet ve eve okul/mahalle arkadaşı gelme durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Eve komşu gelme durumuna bakıldığında ise kız çocukların ifadeleri ile erkek çocukların ifadeleri arasında anlamlı bir farklılık görünmemektedir (p>0.005).

Tablo 55: Yaşa Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Evine Misafir Gelme Sıklığı

Eve Gelen Misafir		**12-14 Yaş Arası**		**15-18 Yaş Arası**		x^2
		Sayı	**%**	**Sayı**	**%**	
Eve Akraba Gelme Durumu	**Gelir**	8	13,1	3	8,1	
	Gelmez	53	86,9	34	91,9	
Toplam		61	100	37	100	
Analiz Dışı		1		2		
Okul/Mahalle Arkadaşı Gelme Durumu	**Gelir**	39	62,9	20	51,3	1.331* sd:1
	Gelmez	23	37,1	19	48,7	
Toplam		62	100	39	100	
Komşu Gelme Durumu	**Sık Sık**	6	9,8	3	8,1	4.768* sd:2
	Bazen	44	72,1	20	54,1	
	Hiçbir Zaman	11	18,0	14	37,8	
Toplam		61	100	37	100	
Analiz Dışı		1		2		

* p > 0,05

Çocuk evinde yaşayan çocukların yaşları ve evlerine misafir gelme sıklıklarına ilişkin verilere bakıldığında evlerine akrabalarının ziyarete geldiğini ifade eden 12-14 yaş arası çocukların % 86,9' u evlerine hiçbir zaman akraba gelmediğini belirtirken bu oran 15-18 yaş arasında % 91, 9 oranındadır. Eve akraba gelme sıklığı gözeneklerinden birinde 5' in altında bir değer bulunduğundan ki kare analizi yapılamamıştır.

Eve okul ve mahalle arkadaşı gelme durumuna bakıldığında ise 12-14 yaş grubunda arkadaş gelir diyenlerin oranı % 62, 9 iken 15-18 yaş grubundakilerde ise gelir diyenlerin oranı % 51, 3 ile daha düşük bir orandadır. Ancak yaş ve eve okul/mahalle arkadaşı gelme durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Eve komşu gelme

durumuna bakıldığında ise 12-14 yaş grubundaki çocukların %18' i hiçbir zaman komşu gelmediğini belirtirken 15-18 yaş grubundaki çocukların % 37,8 gibi çok daha yüksek bir oranda eve komşu gelmediğini belirtmişlerdir. Ancak yaş grubu ve eve komşu gelme durumu arasında da anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (p>0.05).

Tablo 56: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Evine Gönüllülerin Gelme Sıklığı

Eve Gönüllülerin Gelme Sıklığı	Sayı	%
Her Zaman	10	9,9
Bazen	49	48,5
Hiçbir Zaman	39	38,6
Yanıtsız	3	3,0
Toplam	101	100

Çocuk evinde kalan çocukların % 9,9' u her zaman ve % 48,5' i bazen eve gönüllülerin geldiğini ifade etmişlerdir. Evde çocuklarla vakit geçirmek amacıyla gelen gönüllüler İl Müdürlüğü Koordinasyon Merkezi tarafından belirlenir. Koordinasyon Merkezi tarafından uygun görülen kişiler çocukları zaman zaman evde ziyaret edebilirler. Ancak bu gönüllülerin evde gerçekleştirdiği faaliyetler grup sorumlusu ve bakım elemanları gözetiminde gerçekleştirilir.

Tablo 57: Çocuk Evinde ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Eve Gelen Misafirlerle Yaptığı Etkinlikler

Ziyarete Gelenlerle Yapılan Etkinlikler	Yaşadığı Yer			
	Çocuk Evi n: 95		Aile Yanı n: 142	
	Sayı	%	Sayı	%
Sohbet Etme	91	95,7	129	53,3
Ders Çalışma	13	13,6	52	36,6
Oyun Oynama	18	18,9	43	30,2
Müzik Dinlemek	-	-	2	1,4
Başka	1	1,0	3	2,1
Toplam	123		229	

Çocukların birden fazla cevap verdiği bu soruda çocuk evinde yaşayan çocukların % 95'i eve gelen kişilerle sohbet ettiklerini belirtirken bunu oyun oynama ve ders çalışma takip etmektedir. Ailesi yanında yaşayanlarda sohbet ettiğini ifade edenlerin % 53,3 ile

çocuk evinde yaşayan çocuklardan farklı olduğu görülmüştür. Bu çocukların ders çalışma ve oyun oynama oranlarının da çocuk evindeki çocuklardan daha fazla olduğu görülmüştür. Bu durum ailesi yanında kalan çocukların evine misafir gelenler arasında kendi akranlarının da ağırlıklı olarak bulunması ile açıklanabilir.

Tablo 58: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Misafir Olarak Gittikleri Kişiler

Misafirliğe Gidilen Kişiler		Yaşadığı Yer						x^2:
		Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam		
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	87,069* sd:2
Aile-Akraba Yanına Gitmek	Sık Sık	11	11.2	56	39,4	67	27,9	
	Bazen	34	34,7	82	57,7	116	48,3	
	Hiçbir Zaman	53	54,1	4	2,8	57	23,8	
Toplam		98	100	142	100	240	100	
Analiz Dışı		3						
Okul Arkadaşına Gitme Durumu	Sık Sık	4	4,0	37	26,7	41	17,1	55.425 * sd:2
	Bazen	43	43,4	88	62,4	131	54,6	
	Hiçbir Zaman	52	52,5	16	11,3	68	28,3	
Toplam		99	100	141	100	240	100	
Analiz Dışı		2		1				
Mahalle Arkadaşına Gitme Durumu	Sık Sık	1	1,0	36	25,7	37	15,5	49.159* sd:2
	Bazen	40	40,4	76	54,3	116	48,5	
	Hiçbir Zaman	58	58,6	28	20,0	86	36,0	
Toplam		99	100	140	100	239	100	
Analiz Dışı		2		2				
Komşuya Gitme Durumu	Sık Sık	2	2,1	30	21,1	32	13,4	25,877* sd:2
	Bazen	57	58,8	87	61,3	144	60,3	
	Hiçbir Zaman	38	39,2	25	17,6	63	26,4	
Toplam		97	100	142	100	239	100	
Analiz Dışı		5						

* p< 0,001

Çocuk evinde ve aile yanında yaşayan çocukların misafirliğe gitme sıklıklarına ilişkin verilere bakıldığında çocuk evinde kalan çocukların aile-akrabalarını ziyaret etme oranı %11,2 ile sık sık ve % 34,7 ile bazen olarak değerlendirilmiştir. Aile ve akrabalarını hiçbir zaman ziyaret etmediğini ifade eden çocuk evinde kalan çocukların oranı

%54,2'dir. Oysa aile ve akrabasının yanına hiç gitmediğini ifade eden aile yanında yaşayan çocukların oranı % 2,8'dir. Yapılan ki kare analizine göre çocukların yaşadığı yer ile aile-akraba ziyaretinde bulunma sıklığı arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0.001$). ASAGEM' in (Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü) ve TÜİK' in (Türkiye İstatistik Kurumu) 2006 yılında ortaklaşa yaptığı çalışmada da hane halkının en çok birlikte yaptıkları iş % 90 oranında akraba ziyareti olmaktadır. Geniş aileyle sosyal ilişkileri güçlü tutmaya önem verilen Türkiye'de aynı hassasiyetin çocuk evlerinde kalan çocuklar için gösterilmediği ortaya çıkmaktadır.

Okul arkadaşına gitme durumuna bakıldığında çocuk evinde kalan çocuklardan okul arkadaşlarına hiçbir zaman gitmediğini ifade edenlerin oranı % 52,5 iken aile yanında yaşayan çocuklarda bu oran çok daha düşük olarak % 11,3'tür. Yapılan ki kare analizine göre çocukların yaşadığı yer ile okul arkadaşı ziyaretinde bulunma sıklığı arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0.001$). Mahalle arkadaşına gitme durumuna bakıldığında çocuk evinde kalan çocukların arasında % 58,6'sı mahalle arkadaşlarına hiçbir zaman gitmediğini ifade ederken aile yanında kalan çocuklarda bu oran %20'dir. Yapılan ki kare analizine göre çocukların yaşadığı yer ile mahalle arkadaşı ziyaretinde bulunma sıklığı arasında anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır ($p<0.001$).

Komşuya gitme durumuna bakıldığında ise çocuk evinde kalan çocukların aile-akraba ya da arkadaşlarını ziyarete gitmekten daha fazla oranda komşularını ziyaret ettikleri görülmüştür. Çocukların yaklaşık % 60'ı komşularını ziyaret ettiklerini ifade ederken aile yanında kalan çocuklarda komşuyu ziyaret etme oranı yine oldukça yüksek bir oran olarak % 82,4 olarak bulunmuştur. Yapılan ki kare analizine göre çocukların yaşadığı yer ile komşu ziyaretinde bulunma sıklığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0.001$).

Tablo 59: Cinsiyete Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Misafir Olarak Gittikleri Kişiler

Misafirliğe Gidilen Kişiler		Kız		Erkek		x^2
		Sayı	%	Sayı	%	4.100* sd:2
Aile-Akraba Yanına Gitmek	Sık Sık	6	11,8	5	10,6	
	Bazen	13	25,5	21	47,7	
	Hiçbir Zaman	32	62,7	21	44,7	
Toplam		51	100	47	100	
Analiz Dışı		1		2		
Okul Arkadaşına Gitme Durumu	Gider	18	34,6	29	61,7	7,264** sd:1
	Gitmez	34	65,4	18	38,3	
Toplam		52	100	47	100	
Analiz Dışı				2		
Mahalle Arkadaşına Gitme Durumu	Gider	15	28,8	26	55,3	7.13** sd:1
	Gitmez	37	71,2	21	44,7	
Toplam		52	100	47	100	
Analiz Dışı				2		
Komşuya Gitme Durumu	Gider	31	59,6	29	61,7	0.045* sd:1
	Gitmez	21	40,4	18	38,3	
Toplam		52	100	47	100	
Analiz Dışı				2		

***** p> 0,05 ** p< 0,05

Çocuk evinde kalan kız çocuklarının % 62,7si hiçbir zaman aile-akrabasına misafirliğe gitmediğini belirtirken bu oran erkeklerde daha düşük bir oranla % 44,7 olarak bulunmuştur. Ancak buna rağmen cinsiyet ve aile-akraba yanına gitme arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Buna rağmen ailelerin erkek çocuklarıyla bağlarını sürdürmeye daha eğilimli oldukları söylenebilir.

Okul arkadaşlarına gitme durumuna bakıldığında ise kızların % 34,6'sı arkadaşlarına gittiğini belirtirken bu rakam erkeklerde neredeyse iki katına ulaşarak % 61,7 olmuştur. Yapılan ki kare analizine göre cinsiyet ve okul arkadaşına gitme durumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur ($p<0.05$).

Mahalle arkadaşına gitme durumuna bakıldığında da okul arkadaşına gitmeyle benzer bir durum karşımıza çıkmaktadır. Kızların sadece % 28,8'i mahalle arkadaşlarına misafirliğe gittiğini belirtirken erkeklerde bu oran % 55,3 ile iki katına yaklaşmaktadır. Yapılan ki kare analizine göre cinsiyet ve mahalle arkadaşına gitme durumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmaktadır ($p<0.05$). Bu sonuçlara göre kız çocuklarının ev dışındaki ziyaretlerde bulunması konusunda bir kısıtlama olduğu düşünülmektedir.

Komşuya gitme durumuna bakıldığında ise neredeyse eşit bir durum olduğu görülmektedir. Kızların 59,6'sı komşularına gittiğini söylerken erkeklerin % 61,7'si komşularına gittiklerini belirtmişlerdir. Buna paralel olarak cinsiyet ve komşuya gitme arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 60: Yaşa Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Misafir Olarak Gittikleri Kişiler

Misafirliğe Gidilen Kişiler		**12-14 Yaş Arası**		**15-18 Yaş Arası**		**x²**
		Sayı	**%**	**Sayı**	**%**	3.321* sd: 2
Aile-Akraba Yanına Gitmek	**Sık Sık**	6	10,0	5	13,2	
	Bazen	25	41,7	9	23,7	
	Hiçbir Zaman	29	48,3	24	63,2	
Toplam		60	100	38	100	
Analiz Dışı		2		1		
Okul Arkadaşına Gitme Durumu	**Gider**	30	50,0	17	43,6	0.389* sd:1
	Gitmez	30	50,0	22	56,4	
Toplam		60	100	39	100	
Analiz Dışı		2				
Mahalle Arkadaşına Gitme Durumu	**Gider**	26	43,3	15	38,5	0.231* sd: 1
	Gitmez	34	56,7	24	61,5	
Toplam		60	100	39	100	
Analiz Dışı		2				
Komşuya Gitme Durumu	**Gider**	41	68,3	19	48,7	3.809* sd: 1
	Gitmez	19	31,7	20	51,3	
Toplam		60	100	39	100	
Analiz Dışı		2				

* p> 0,05

Çocuk evinde kalan 12-14 yaş arası çocuklarının % 48,3'ü hiçbir zaman aile-akrabasına misafirliğe gitmediğini belirtirken bu oran 15-18 yaş arasında daha yüksek bir oranla % 63,2 olarak bulunmuştur. Ancak buna rağmen aile-akrabalarına sık sık gittiğini ifade

eden 15-18 yaş arası çocukların oranı % 13,2 iken 12-14 yaş grubunda bu oran % 10' da kalmıştır. Yapılan ki kare analizine göre yaş ve aile -akraba yanına gitme arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p>0.05).

Okul arkadaşlarına gitme durumuna bakıldığında ise 12-14 yaş grubu çocukların %50' si arkadaşına gittiğini belirtirken bu rakam 15-18 yaş arasında % 43,6'ya düşmektedir. Birbirine yakın olan bu oranlar karşılaştırıldığına yaş ve okul arkadaşına gitme durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Mahalle arkadaşına gitme durumuna bakıldığında da okul arkadaşına gitmeyle benzer bir durum karşımıza çıkmaktadır. 12-14 yaş grubundaki çocukların % 43,3'ü mahalle arkadaşlarına misafirliğe gittiğini belirtirken 15-18 yaş grubunda bu oran biraz azalarak % 38,5'e düşmektedir. Yapılan ki kare analizine göre yaş ve aile -akraba yanına gitme arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p>0.05).

Komşuya gitme durumuna bakıldığında ise 12-14 yaş arasındaki grubun % 68,3'ü komşularına gittiğini söylerken bu oran 15-18 yaş arasında bu oran neredeyse 3'de bir düzeyde azalarak % 48,7'ye düşmektedir. Ancak yaş ve komşuya gitme arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.Tablo 55'e bakıldığında çocukların evine misafir gelmesi oranının yaşla birlikte azaldığı görülmektedir. Buna göre çocukların yaşları arttıkça ev ortamında birileriyle bir araya gelmelerinde bir azalma olduğu söylenebilir. Bu çocukların okul seviyeleri yükseldikçe boş zamanlarının azalması ile yorumlanabileceği gibi bir içe kapanmaya da işaret edebileceği gözden kaçırılmamalıdır.

Tablo 61: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Gönüllülerin Evine Gitme Sıklığı

Gönüllülerin Evine Gitme Sıklığı	Sayı	%
Sık Sık	2	2,0
Bazen	37	36,6
Hiçbir Zaman	56	55,4
Yanıtsız	6	5,9
Toplam	101	100

Çocukların evlerine gidebilecekleri gönüllü kişiler ve aileler İl Müdürlüğü Koordinasyon Merkezi tarafından belirlenir. Bu kişi ve aileler hakkında bir sosyal

inceleme raporu düzenlendikten sonra çocuklar belirli zamanlarda koordinasyon merkezi ve grup sorumlusunun da onayıyla bu gönüllülerin evine gidebilirler. Çocuk evinde kalan çocukları % 2'si sık sık gönüllülerin evine gittiğini belirtirken % 36,6'sı da bazen gönüllülerin evine gittiğini belirtmektedir. Bu gönüllüler çocukların gönüllü aileleri olabileceği gibi zaman zaman gelip çocuklarla gönüllü olarak ilgilenmek, onlarla çeşitli sosyal faaliyetleri gerçekleştirmek isteyen kişiler de olabilir.

Tablo 62: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Bir Yere Ziyarete Giderken İzin Aldıkları Kişiler

Ziyaret İzni Alınan Kişi	Sayı	%
Bakım Elemanı	26	25,7
Grup Sorumlusu	41	40,6
Her İkisi	28	27,7
Yanıtsız	6	5,9
Toplam	101	100

Çocuk evine kalan çocuklar herhangi birini ziyarete giderken kimden izin alırsınız sorusuna % 40,6 ile grup sorumlusu, % 25,7 ile bakım elemanı ve % 27,7 ile her ikisi de cevabını vermişlerdir. Buna göre çocukların sosyal yaşantıya katılımının izlenmesi konusunda öncelikle grup sorumlusu meslek elemanının rol aldığı söylenebilir. Ancak yine % 50'ye yakın bir oranda bakım elemanının çocukları takip ettiği görülmektedir.

Tablo 63: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Komşuları Tarafından Tanınma Durumu

Komşu Tarafından Tanınma	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Tanınıyor	97	96,0	139	97,9	236	97,1
Tanınmıyor	4	4,0	3	2,1	7	2,9
Toplam	101	100	142	100	243	100

Komşular insanlara aile fertlerinden sonra fiziki olarak en kolay ulaşabilecekleri kişilerdir. Bu nedenle güçlü bir ilişki ağı oluşturabilirler. Özellikle küçük yerleşim

yerlerinde komşuluk ilişkileri oldukça güçlüdür. Komşular bir ihtiyaç durumunda ilk yardım istenecek kişiler olabildiği gibi paylaşımlar istendiği düzeyde azaltılabilir ve arttırılabilir. Bu nedenle önemli bir sosyal destek kaynağı da oluştururlar. Bundan dolayı komşular tarafından tanınıyor olmak çocuklar için önemlidir.

Çocuk evinde ve ailesinin yanında yaşayan çocukların komşuları tarafından tanınma durumuna bakınca her iki grupta da çocukların tamamına yakınının komşuları tarafından tanındığı görülmektedir.

Tablo 64: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Ev İçinde Çeşitli Sorumluluklar Alma Durumu

Sorumluluk		Yaşadığı Yer						x^2
		Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam		
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Ev İçin Alışverişe Katılma	Sık Sık	75	74,3	52	36,6	127	52,3	33.628* sd:2
	Bazen	24	23,8	85	59,9	109	44,9	
	Hiçbir Zaman	2	2,0	5	3,5	7	2,9	
Toplam		101	100	142	100	243	100	
Kendi Başına Bakkala/ Markete Gitme	Sık Sık	78	77,2	107	75,4	185	76,1	
	Bazen	20	19,8	34	23,9	54	22,2	
	Hiçbir Zaman	3	3,0	1	0,7	4	1,6	
Toplam		101	100	142	100	243	100	
Ev İşlerine Yardımcı Olma	Sık Sık	86	85,1	72	50,7	158	65	
	Bazen	15	14,9	62	43,7	77	31,7	
	Hiçbir Zaman	0	0	8	5,6	8	3,3	
Toplam		101	100	142	100	243	100	

*p< 0,001

Çocuk evinde ve ailesi yanında yaşayan çocukların evde sorumluluk alma durumları karşılaştırıldığında karşımıza şöyle bir durum çıkmaktadır. Çocuk evinde kalan çocukların % 74,3' ü ev için alışverişe sık sık katılırken ailesiyle yaşayan çocuklarda bu oran yarı yarıya azalarak % 36,6'ya düşmektedir. Yapılan ki kare analizine göre çocukların yaşadıkları yer ve ev için alışverişe katılma arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($p<0.001$).

Ancak yalnız başına bakkala ya da markete gitme durumuna bakıldığında her iki grubunda cevaplarının da birbirine çok yakın oranlarda olduğu görülmüştür. Ev işlerine yardımcı olma durumuna bakıldığında da çocuk evindeki çocukların % 85,1'i ev işlerine sık sık, % 14,9'u da bazen yardımcı olduğunu belirtmiştir. Bu çocukların tamamı ev işine yardımcı olduğunu belirtirken aile yanında yaşayan çocukların % 50,7'si sık sık, %43,7'si de bazen yardımcı olduklarını ifade etmişlerdir. Beklenen değer hücrelerin %20' sinden fazlasında 5' in altında değer olduğu için ki kare analizi yapılamamaktadır.

Çocukların sorumluluk alma ve bu sorumluluğu yerine getirmesini sağlamak disiplin yoluyla gerçekleştirilir. Disiplin her çocuk için önemlidir, sağlıklı bir büyüme ve gelişme için kaçınılmaz bir gereklilik olduğu gibi öğrenme mekanizmasının da ayrılmaz bir parçasıdır. Çocuğun tavır ve davranışını düzenleyen çeşitli kurallar ve beklentiler disiplini meydana getirir. Çocuğa geçerli kurallara uymayı öğretmek dış dünya ile uyum sağlamasında ve sosyal yönden onaylanan tutum ve davranışları benimsemesinde ona yardımcı olur (Salk,1993:78). Disiplin çocukları sorumluluklarını yerine getirmeyi sevkeden bir süreci ifade eder.

Tablo 65: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Yaşadıkları Evdeki Kurallar

Kural		Yaşadığı Yer						x^2
		Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam		
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Yemek Saati Kuralı	Var	97	97,0	66	46,8	163	67,6	
	Yok	3	3,0	75	53,2	78	32,4	
Toplam		100	100	141	100	241	100	
Analiz Dışı		1		1				
Uyku Saati Kuralı	Var	93	92,1	79	56,0	172	71,1	37.201* sd:1
	Yok	8	7,9	62	44,0	70	28,9	
Toplam		101	100	141	100	242	100	
Analiz Dışı				1				
Ders Çalışma Saati	Var	92	91,1	71	50,4	163	67,4	44.408* sd:1
	Yok	9	8,9	70	49,6	79	32,6	
Toplam		101	100	141	100	242	100	
Analiz Dışı				1				
Oyun Oynama Saati	Var	61	61,0	56	40,0	117	48,8	10.296* sd:1
	Yok	39	39,0	84	60,0	123	51,3	
Toplam		100	100	140	100	240	100	
Analiz Dışı		1		2				
Televizyon İzleme Saati	Var	89	89,9	50	35,5	139	57,9	70.719* sd:1
	Yok	10	10,1	91	64,5	101	42,1	
Toplam		99	100	141	100	240	100	
Analiz Dışı		2		1				
Eve Geliş Saati	Var	95	95,0	103	73,0	198	82,2	19.230 * sd:1
	Yok	5	5,0	38	27,0	43	17,8	
Toplam		100	100	141	100	241	100	
Analiz Dışı		1		1				

*p< 0,001

Çocuk evinde ve ailesi yanında yaşayan çocukların evlerinde kural olma durumuna bakıldığında çocuk evinde kalan çocukların oyun oynama saati dışında yemek saati, uyku saati, ders çalışma saati, televizyon izleme saati ve eve geliş saati konularında % 90'ın üzerinde kural olduğunu ifade etmişlerdir. Oyun oynama saatinde ise bu oranın % 61'e düştüğü görülmüştür. Oysa ailesi yanında yaşayan çocukların durumuna bakıldığında yemek saati ile ilgili kural olması % 46,8, uyku saati ile ilgili kural olması % 56, ders çalışma saati ile ilgili kural olması % 50,4, oyun oynama saati konusunda kural % 40, televizyon izleme saati ile ilgili kural % 35,5, eve geliş saati ile ilgili kural ise % 73 olarak ortaya çıkmaktadır. Yapılan ki kare analizine göre yaşanan yer ve uyku saati kuralı , ders çalışma saati kuralı, oyun oynama saati kuralı, televizyon izleme saati

kuralı ve eve geliş saati kuralı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.001$). Yemek saati kuralı ile ilgili hücrelerde beklenen değer hücrelerin % 20'sinden fazlasında 5'in altında olduğu için ki kare analizi yapılamamaktadır. Bu sonuçlara bakıldığında çocuk evinin aileden daha kuralcı bir ortama sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 66: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Evlerindeki Kuralları Belirleyen Kişiler

Evde Kuralları Belirleyen Kişi	Sayı	%
Bakım Elemanı	12	12,2
Grup Sorumlusu	6	6,1
Koordinatörlük	14	14,3
Hepsi Birlikte	37	37,8
Çocukların da Katılımıyla Hep Birlikte	29	29,6
Toplam	98	100
Yanıtsız	3	

Bir çocuğu disipline alıştırması gereken en uygun kişi çocuğun güvendiği, kendisini korumuş ve ihtiyaçlarını gidermiş olan kişilerdir (Salk,1993:80). Aile yanında yaşayan çocuklar için bu disiplini sağlayacak kişiler ebeveynlerdir. Ancak çocuk evlerinde bu durum çok daha farklıdır. Çocuk evinde kalan çocukların yaşadıkları evdeki kuralların kimin tarafından belirlendiğine bakıldığında % 37, 8 ile bakım elemanı, grup sorumlusu ve çocuk evi koordinatörlüğünün ortak olarak oluşturduğunu, % 29,6'sı da çocuklarında katılımıyla bu kararların alındığını belirtmişlerdir. Ancak burada önemli olan rakamlardan birinin kural koymada en düşük oranın %6,1 ile grup sorumlusu meslek elemanı olmasıdır. Neticede çocukların tüm sosyal yaşantılarının organizasyonunu yapan ve bakım elemanlarının da çalışmalarını denetlemekle yetkili olan meslek elemanlarının kural koyma konusunda insiyatifinin çocuklar tarafından bakım elemanlarından daha az olduğunu düşündüklerini söylenebilir.

Çocuğun belli kurallara uymasını sağlamak için kullanılan yöntemlerden biri cezalandırmadır. Ancak disiplin cezayla aynı şey demek değildir. Ceza özünde disiplinden tamamen farklı olmakla birlikte varlığı disiplin kavramının kapsamına girer. Ceza, yerleşmiş kurallardan sağma karşılığında ödenen bedeldir (Salk,1993:79). Ancak bu ceza bir baskı yöntemi olursa çocuğun duygusal gelişimi bundan olumsuz etkilenir. Küçük yaşlardan itibaren evde söz hakkı verilmeyen, baskı altında tutulan çocukların

sosyal olarak kendilerini ifade etmekte zorlandıkları, bu durumun içedönük, çekingen, utangaç olmalarına neden oldukları Hamarta ve arkadaşlarının (2010) çalışmalarında göze çarpmaktadır.

Tablo 67: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Yaşadıkları Evdeki Kurallara Uymama Durumunda Cezalandırılma Sıklığı

Cezalandırma Sıklığı	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Her Zaman	13	13,0	11	7,9	24	10,0
Arasıra	72	72,0	85	60,7	157	65,4
Hiçbir Zaman	15	15,0	44	31,4	59	24,6
Toplam	100	100	140	100	240	100
Analiz Dışı	1		2			

x^2:9.053 sd:2 p< 0,05

Çocuk evinde ve ailesi yanında yaşayan çocukların evdeki kurallara uymama durumunda cezalandırılma sıklıklarına bakıldığında her zaman ifadesini kullanan çocuklardan çocuk evinde kalanların oranı % 13, ailesi yanında yaşayanların oranı ise % 7,9'dur. Bunun tersi olarak da hiçbir zaman ifadesini kullanan çocuklardan çocuk evinde kalanların oranı % 15 iken ailesi yanında kalanların oranı % 31,4 olarak ortaya konulmuştur. Yapılan ki kare analizine göre çocukların yaşadığı yer ile cezalandırılma sıklıkları arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Yıldırım'ın (2006) aile yanında yaşayan ergenlerle yaptığı araştırmasında kurallara uyulmadığı zaman aile üyelerinin hiçbir zaman cezalandırılmadığını ifade edenlerin oranı buradakine çok yakın bir oranla % 31,6 olarak bulunmuştur. Buna göre çocuk evinde kalan çocukların aile yanında yaşayan çocuklara göre kurallara uymadıklarında daha fazla cezalandırıldığı söylenebilir.

Çocuklara her yaşta verilecek en büyük ceza, bazı ayrıcalıkların kaldırılmasıdır. Ergenlik döneminde de bu yöntem kullanılabilir. Ancak bu ceza kişinin kendisine olan saygısını olumsuz etkilememelidir. Ergen için en etkili cezaların başında hafta sonu arkadaşlarıyla buluşmayı, birlikte katılacağı bir etkinliği yada spor faaliyetini engellemektir. Ayrıca ergenler için bazı maddi cezalar da önem taşır. Yeni bir kıyafet

alımı ya da etkinliğe katılma ücreti gibi şeyler için kullanılacak paranın verilmemesi bir yaptırım olabilir. Bunun gibi bilgisayar, internet kullanımı ya da benzer şekilde ergenin kullanım alanında olan etkinlikleri kısıtlamak yaptırım olabilir (Semerci, 2007:46-47).

Tablo 68: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Yaşadıkları Evdeki Kurallara Uymamaları Durumunda Cezalandırılma Şekillerine

Ceza Şekli		Yaşadığı Yer						x^2
		Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam		
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Fiziksel Şiddet	Sık Sık	0	-	2	1,5	2	0,9	
	Bazen	2	2,0	16	11,9	18	7,7	
	Hiçbir Zaman	98	98,0	117	86,7	215	91,5	
Toplam		100	100	135	100	235	100	
Analiz Dışı		1		7				
Azarlanma	Sık Sık	2	2,1	19	14,1	21	9,1	17.133* sd:2
	Bazen	31	32,0	59	43,7	90	38,8	
	Hiçbir Zaman	64	66,0	57	42,2	121	52,2	
Toplam		97	100	135	100	232	100	
Analiz Dışı		4		7				
Mahrum Bırakma	Sık Sık	5	5,1	22	16,3	27	11,5	14.218* sd:2
	Bazen	47	47,5	36	26,7	83	35,5	
	Hiçbir Zaman	47	47,5	77	57	124	53,0	
Toplam		99	100	135	100	234	100	
Analiz Dışı		2		7				
Harçlık Kesme	Sık Sık	6	6,1	4	3,0	10	4,3	21.214* sd:2
	Bazen	40	40,4	21	15,6	61	26,1	
	Hiçbir Zaman	53	53,5	110	81,5	163	69,7	
Toplam		99	100	135	100	234	100	
Analiz Dışı		2		7				
Evden Çıkma Yasağı	Sık Sık	3	3,0	11	8,1	14	5,9	7.750** sd:1
	Bazen	42	42,0	36	26,5	78	33,1	
	Hiçbir Zaman	55	55,0	89	65,4	144	61	
Toplam		100	100	136	100	236	100	
Analiz Dışı		1		6				

*p< 0,001 **p<0,05

Çocukların evde kurallara uymama durumunda cezalandırılma sıklıklarına bakıldığında karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır: Çocuk evinde yaşayan çocukların % 98'i fiziksel şiddete maruz kalmadıklarını belirtirken bu oran aile yanında yaşayan çocuklarda % 86,7 ye düşmektedir. Buna göre aile yanında yaşayan çocuklar çocuk evlerinde yaşayan çocuklara göre daha yüksek oranda fiziksel şiddete maruz kalmaktadırlar. Burada hücrelerden birinde 1'in altında değer olduğu için ki kare hesaplaması yapılamamıştır. Yıldırım'ın (2006) lise öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmasında ergenlerin % 30'u annelerinden ve % 40' a yakını ise babalarından fiziksel şiddet gördüklerini belirtmişleridir. Bu çalışmada şiddete maruz kalma oranı çok daha düşük seviyelerde görülmekle birlikte çocuk yetiştirme de disiplini sağlamak amacıyla dayağın kullanılması "şiddete sıfır hoşgörü" anlayışıyla ülkemiz için hala bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Azarlanma durumuna bakıldığında da çocuk evinde kalan çocukların % 32'si bazen ve % 2,1'i sık sık azarlandığını belirtirken aile yanında kalan çocuklarda sık sık azarlanma % 14,1 ve bazen azarlanma durumu % 43,7 olarak ortaya çıkmaktadır. Yapılan ki kare analizine göre yaşanan yer ve azarlanma durumu arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($p<0.001$).

İstenilen şeyleri yapmaktan mahrum bırakma durumuna bakıldığında ise çocuk evinde kalan çocuklarda sık sık diyenlerin oranı % 5,1 ve bazen diyenlerin oranı ise % 47,5'tir Aile yanında yaşayan çocuklarda ise sık sık ifadesi kullananların oranı % 16, 3 iken bazen olduğunu ifade edenlerin oranı 26, 7'dir. Ancak buna rağmen hiçbir zaman şeklinde ifade edenlerin oranı % 57 ile çocuk evinde kalan çocukların oranından daha yüksek bulunmuştur. Yapılan ki kare analizine göre yaşanan yer ve mahrum bırakma şeklinde cezalandırılma arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($p<0.001$). Şenocak' ın (2005) araştırmasında da yurt yöneticilerinin ceza yöntemi olarak buradaki sonuca çok yakın olarak % 14 ile mahrum bırakmayı kullandıkları bulunmuştur.

Harçlıktan keserek cezalandırma konusunda çocuk evinde kalan çocukların yarıya yakını harçlık kesme cezası aldığını belirtirken aile yanında kalan çocukların 5'de birinden azı bu cezayı aldıklarını belirtmişlerdir. Yapılan ki kare analizine göre yaşanan

yer ve harçlık kesme şeklinde cezalandırılma arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($p<0.001$).

Evden çıkma yasağı koyarak cezalandırılma konusuna bakıldığında yine çocuk evinde kalan çocukların oranı % 45 iken ailesi yanında yaşayan çocuklarda bu oran % 34,6 ile daha düşük orandadır. Yapılan ki kare analizine göre yaşanan yer ve evden çıkma yasağı vererek cezalandırılma arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($p<0.05$).

Aşılmayacak sınırları belirlemek, kural ve uygulamaları öğretmek, kısaca disiplin sağlamak için öyle bir ödüllendirme ve yoksun bırakma yöntemi olmalıdır ki çocuk davranış şekliyle izlemesi gereken kurallar arasındaki ilişkiyi yalnızca kavramakla kalmayıp aynı zaman da hissetmelidir de (Salk,1993:81).Ceza, orantısız ölçüde ağır olduğunda, çocuk neyi öğrenmesi gerektiğini anlamayabilir. Çocuğa belirli bir şekilde davranmanın yanlış olduğunu anlatmak istense de eğer kural koyucunun davranışı zalimce bulunuyorsa çocuk kendi suçu gözünde önemini yitirebilir ve hatta ceza verenin kötü olduğunu düşünerek kendini haklı bulabilir (Salk,1993:91). Bu nedenle aile ortamıyla çocuk evi ortamında ortaya çıkan bu farklılığı gidermeye yönelik müdahaleler yapılması gerekmektedir.

3.5. SOSYAL FAALİYETLERE İLİŞKİN BİLGİLER

Boş zaman ya da serbest zaman spor yapmaktan sohbet etmeye kadar çok farklı biçimlerde doldurulabilir. Larson ve Verma (1999; akt: Şener, 2007: 33) serbest zaman etkinliklerini iki ana kategoriye ayırmaktadır. Birincisi TV izleme, okuma ve müzik dinlemeyi içeren medya kullanımıdır, İkincisi ise oyun oynama, konuşma ve atletik etkinlikleri içeren aktif serbest zamandır. Serbest zaman etkinlikleri en azından kısmen kendi tarafından seçildiğinden, eylem ve dikkat üzerinde kendi kendini kontrol ya da akran grubu kontrolü içerdiğinden kendi kendini düzenlemede ve sosyal becerilerde gelişme sağlayabilir.

Tablo 69: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Ev İçinde Boş Zamanlarında Yaptıkları Etkinliklerin Sıklığı

Boş Zaman Faaliyeti		Yaşadığı Yer						x^2
		Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam		
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Gazete Dergi, Kitap Okuma	Sık sık	49	49,0	65	46,1	114	47,3	1.034* sd:2
	Bazen	42	42,0	67	47,5	109	45,2	
	Hiçbir Zaman	9	9,0	9	6,4	18	7,5	
Toplam		100	100	141	100	241	100	
Analiz Dışı		1		1				
Televizyon İzleme	Sık sık	48	47,5	79	55,6	127	52,3	
	Bazen	50	49,5	61	43,0	11	45,7	
	Hiçbir Zaman	3	3,0	2	1,4	5	2,1	
Toplam		101	100	142	100	243	100	
Bilgisayarda Oyun Oynama	Sık sık	20	20,0	62	44,0	82	34,0	20.604** sd:2
	Bazen	48	48,0	61	43,3	109	45,2	
	Hiçbir Zaman	32	32,0	18	12,8	50	20,7	
Toplam		100	100	141	100	241	100	
Analiz Dışı		1		1				
Evde Yaşayanlarla Sohbet Etme	Sık sık	65	65,0	91	64,1	156	64,5	5.721*** sd:2
	Bazen	28	28,0	49	34,5	77	31,8	
	Hiçbir Zaman	7	7,0	2	1,4	9	3,7	
Toplam		100	100	142	100	242	100	
Analiz Dışı		1						
Bakım Elemanları İle Sohbet Etmek	Sık sık	83	82,2	-	-	-	-	
	Bazen	16	15,8	-	-	-	-	
	Hiçbir Zaman	2	2	-	-	-	-	
Toplam		101	100	-	-	-	-	

*p> 0,05 **p< 0,001 ***p<0,05

Çocuk evinde ve ailesi yanında kalan çocukların boş zaman faaliyetlerine ilişkin bir değerlendirme yapılmıştır. Buna göre gazete, dergi ve kitap okuma oranlarına bakıldığında her iki grubunda birbirine yakın cevaplar verdiği görülmektedir. Bu nedenle Yapılan ki kare analizine göre yaşanan yer ile gazete, dergi ve kitap okuma arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p>0.05).

Televizyon izleme oranlarına bakıldığında da yine iki grup arasında büyük bir fark olmadığı görülmekle birlikte aile yanında yaşayan çocukların daha büyük bir oranda sık

sık televizyon izledikleri görülmüştür. Televizyon izleme ile ilgili hücrelerde beklenen değer hücrelerin % 20'sinden fazlasında 5'in altında olduğu için ki kare analizi yapılamamaktadır.

Bilgisayar oynayarak boş zamanı geçirme durumunda çocuk evinde kalan çocukların % 20'si sık sık bilgisayarda oyun oynadığını ifade ederken bu oran aile yanında yaşayan çocuklarda iki katını da geçerek % 44'e ulaşmaktadır. Yine hiçbir zaman bilgisayar oyunu oynamadığını ifade edenler çocuk evinde kalan çocukların % 32'si iken bu oran aile yanında yaşayan çocuklarda % 12,8'e kadar düşmektedir. Yapılan ki kare analizine göre yaşanan yer ve bilgisayarda oyun oynayarak boş vakit geçirme aktivitesinde bulunma arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0.001$). Bu durum çocuk evinde bilgisayar bulunmaması ya da var ise de her çocuğun bilgisayarda vakit geçirmek istemesi nedeniyle zaman sınırlaması getirilmesine ihtiyaç duyulması ile açıklanabilir.

Evde yaşayanlarla ve aile fertleri ile sohbet etme konusu ele alındığında çocuk evinde kalanların % 65'i sık sık sohbet ettiklerini belirtirken bu oran aile yanında yaşayan çocuklarda da aynı düzeyde bulunmuştur. Ancak hiçbir zaman sohbet etmeme oranı aile yanında yaşayan çocuklarda % 1,4 ile çok düşük bir oranda iken çocuk evinde kalan çocuklarda % 7'ye kadar yükselmektedir. Yapılan ki kare analizine göre yaşanan yer ve evde yaşayanlar ile sohbet ederek boş vakit geçirme aktivitesinde bulunma arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0.05$). Çocuk evinde kalan çocuklara ayrıca bakım elemanları ile sohbet etme sıklığı sorulduğunda % 82,2'si sık sık bakım elemanları ile sohbet ettiklerini belirtirken sadece % 2'si hiçbir zaman sohbet etmediklerini ifade etmişlerdir.

Şener'in (2007) Ankara'da İlköğretime 4. ve 5. sınıf öğrencileriyle yaptığı çalışmasında genel olarak ocukların kültürel etkinliklerine bakıldığında çocukların oyun oynamaktan ve spor etkinliklerine katılmaktan keyif aldıkları göze çarpmaktadır. Okul dışı saatlerinde zamanlarının çoğunu ödev yapma, oyun oynama ve TV izlemeye ayıran çocuklar, kendilerini "geliştirmeye" yönelik olabilecek etkinliklere, özellikle de sanatsal etkinliklere çok fazla zaman ayırmamaktadırlar. Bu, hem çocukların ilgisini ve yeteneğini ayırt edecek, onları sanata yönlendirecek özendirici bir eğitim sisteminin

olmayışından, hem de yeterli çevresel olanakların sunulmamasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 70: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Ev Dışında Boş Zamanlarında Yaptıkları Etkinliklerin Sıklığı

Boş Zaman Faaliyeti		Yaşadığı Yer						x^2
		Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam		
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Spor Yapma	Sık Sık	36	36,4	61	43,0	97	40,2	9.783 * sd:2
	Bazen	46	46,5	74	52,1	120	49,8	
	Hiçbir Zaman	17	17,2	7	4,9	24	10,0	
Toplam		99	100	142	100	241	100	
Analiz Dışı		2						
Dershane-Ye Gitme	Sık Sık	22	22,9	29	20,6	51	21,5	0,587 ** sd:2
	Bazen	10	10,4	19	13,5	29	12,2	
	Hiçbir Zaman	64	66,7	93	66,0	157	66,2	
Toplam		96	100	141	100	237	100	
Analiz Dışı		5		1				
Aile Ya Da Akraba Yanına Gitmek	Sık Sık	9	9,2	42	29,6	51	21,3	72.764 *** sd:2
	Bazen	35	35,7	91	64,1	126	52,5	
	Hiçbir Zaman	54	55,1	9	6,3	63	29,3	
Toplam		98	100	142	100	240	100	
Analiz Dışı		3						
Sinema/Ti-yatro Gibi Kültürel Faaliyetle-re Katılma	Sık Sık	29	29,0	48	34,0	77	32,0	3.059** sd:2
	Bazen	61	61,0	71	50,4	132	54,8	
	Hiçbir Zaman	10	10,0	22	15,6	32	13,3	
Toplam		100	100	141	100	241	100	
Analiz Dışı		1		1				
Mahalle Arkadaşları İle Vakit Geçirme	Sık Sık	20	20,2	71	50,0	91	37,8	25,416*** sd:2
	Bazen	48	48,5	53	37,3	101	41,9	
	Hiçbir Zaman	31	31,3	18	12,7	49	20,3	
Toplam		99	100	142	100	241	100	
Analiz Dışı		2						
Çeşitli Kurslara Gitme	Sık Sık	34	34,7	32	22,9	66	27,7	x^2:5.048** sd:2
	Bazen	36	36,7	52	37,1	88	37,0	
	Hiçbir Zaman	28	28,6	56	40,0	84	35,3	
Toplam		98	100	140	100	238	100	
Analiz Dışı		3		2				

*p < 0,05 p>0,05 *** p< 0,001

Çocukların ev dışında boş zaman faaliyeti yapma durumları değerlendirildiğinde şöyle bir tablo kaşımıza çıkmaktadır. Çocuk evinde kalan çocukların % 36,4'ü sık sık spor yaptığını belirtirken bu oran aile yanında yaşayan çocuklarda daha yüksek oranla % 43 oranında görülmektedir. Ayrıca çocuk evinde kalan çocukların % 17,2' si hiçbir zaman spor yapmadığını belirtirken aile yanında yaşayan çocuklarda bu oran % 4,9' a düşmektedir. Yapılan ki kare analizine göre yaşanan yer ve spor yapma sıklığı arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0.05$). Spor yapmak doğal aile ortamından uzak kalmak zorunda kalan genç ve çocukların daha fazla kişilerarası olumlu ilişki tarzları geliştirmesi, riskli davranışlardan daha az etkilenmesine yarar sağlayabilir (Kırımoğlu ve diğ., 2010: 106). Bu nedenle çocukların bu faaliyetler katılma oranları önemlidir.

Dershaneye gitme durumuna bakıldığında her iki gruptaki çocuklarında neredeyse eşit düzeylerde cevaplar verdiği ve toplamda çocukların % 66,2' sinin dershaneye gitmediği görülmüştür. Yapılan ki kare analizine göre yaşanan yer ve dershaneye gitme durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Aile ya da akraba yanına gitme durumuna bakıldığında çocuk evinde kalan çocuklardan sadece % 9,2' si sık sık aile akraba yanına gittiğini belirtirken bu oran aile yanında kalan çocuklarda 3 katı artarak % 29,6' ya ulaşmaktadır. Bazen aile yanına gitmek ise çocuk evinde kalan çocuklarda % 35,7 iken aile yanında yaşayan çocuklarda bu oran 64,1' dir. Aile yanında yaşayan çocukların sadece % 6,3' ü akrabalarını ziyaret etmediklerini söylerken bu oran çocuk evinde kalan çocuklarda % 55,1 oranında çok yüksek düzeyde bulunmaktadır. Yapılan ki kare analizine göre yaşanan yer ile aile ya da akraba ile görüşme sıklığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0.001$).

Sinema/ tiyatro gibi kültürel faaliyetlere sık sık katılma oranı da çocuk evinde kalan çocuklarda % 29 iken ailesi yanındaki çocuklarda % 34 oranındadır. Ancak hiçbir zaman gitmediğini ifade eden aile yanında yaşayan çocukların oranı % 15,6 ile çocuk evinde kalan çocukların oranı % 10 olarak bulunmuştur. Buna göre yaşanan yer ile sinema/tiyatro gibi kültürel faaliyetler katılma oranı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Mahalle arkadaşlarıyla vakit geçirme durumuna bakıldığında aile yanında yaşayan çocukların yarısı mahalle arkadaşı ile sık sık vakit geçirdiğini ifade ederken bu durum çocuk evinde kalan çocuklarda 5'de bire düşmektedir. Oysa hiçbir

zaman vakit geçirmediğini ifade eden çocuk evinde kalan çocukların oranı % 31,3 iken bu oran aile yanında yaşayan çocuklarda % 12,7' ye düşmektedir. Yapılan ki kare analizine göre yaşanan yer ile mahalle arkadaşlarıyla vakit geçirme arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0.001$).

Çeşitli kurslara gitme durumuna bakıldığında çocuk evinde kalan çocukların % 34,7 sık sık bir kursa gittiğini belirtirken bu oran aile yanında yaşayan çocuklarda % 22,9' a düşmektedir. Yine hiçbir zaman kursa gitmediğini belirten aile yanında yaşayan çocukların oranı çocuk evinde kalan çocukların oranından % 11 daha düşüktür. Buna rağmen Yapılan ki kare analizine göre yaşanan yer ile çeşitli kurslara gitme arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 71: Cinsiyete Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Ev Dışında Boş Zamanlarında Yaptıkları Etkinliklerin Sıklığı

Boş Zaman Faaliyeti		Kız		Erkek		x^2
		Sayı	%	Sayı	%	
Spor Yapma	**Sık Sık**	11	22,0	25	51,0	10.983* sd:2
	Bazen	26	52,0	20	40,8	
	Hiçbir Zaman	13	26,0	4	8,2	
Toplam		50	100	49	100	
Analiz Dışı		2				
Dershaneye Gitme	**Sık Sık**	16	33,3	6	12,5	6.108** sd:2
	Bazen	5	10,4	5	10,4	
	Hiçbir Zaman	27	56,3	37	77,1	
Toplam		48	100	48	100	
Analiz Dışı		4		1		
Aile Ya Da Akraba Yanına Gitmek	**Sık Sık**	4	8,0	5	10,4	0.995*** sd:2
	Bazen	16	32,0	19	39,6	
	Hiçbir Zaman	30	60,0	24	50,0	
Toplam		50	100	48	100	
Analiz Dışı		2		1		
Sinema/Tiyatro Gibi Kültürel Faaliyetlere Katılma	**Sık Sık**	12	23,5	17	34,7	7.241** sd:2
	Bazen	30	58,8	31	63,3	
	Hiçbir Zaman	9	17,6	1	2	
Toplam		51	100	49	100	
Analiz Dışı		1				
Mahalle Arkadaşları İle Vakit Geçirme	**Sık Sık**	4	8,0	16	32,7	
	Bazen	19	38,0	29	59,2	
	Hiçbir Zaman	27	54,0	4	8,2	
Toplam		50	100	49	100	
Analiz Dışı		2				
Çeşitli Kurslara Gitme	**Sık Sık**	20	40,8	14	28,6	2.979*** sd:2
	Bazen	14	28,6	22	44,9	
	Hiçbir Zaman	15	30,6	13	26,5	
Toplam		49	100	49	100	
Analiz Dışı		3				

*p< 0,005 **p< 0,05 *** p> 0,05

Ergenlik döneminde kızların daha çok konuşmak için biraraya geldikleri görülürken erkeklerin daha çok spor, yarışma içeren oyunlar gibi etkinlikler için biraraya geldikleri görülür (Bayhan ve Artan, 2004: 249). Çocuk evinde kalan çocukların cinsiyetleri ve ev dışında yaptıkları boş zaman faaliyetleri değerlendirildiğinde karşımıza şöyle bir sonuç çıkmaktadır: Sık sık spor yaptığını ifade eden erkeklerin oranı % 51 iken bu oran kızlarda % 22'ye düşmektedir. Hiç spor yapmadığını ifade eden kızlarda oran % 26 iken

erkeklerde bu oran 4 kat azalarak 8,2'ye düşmektedir. Yapılan ki kare analizine göre cinsiyet ve spor yapma sıklığı arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0.005$). Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin devlet çatısı altında bir kurumda dahi bu kadar ortaya çıkması ASPB Bakanlığı'nın dahi göz ardı ettiği bir durumu ortaya koymaktadır. Kız çocuklarını sportif faaliyete yönlendirme ve teşvik etme konusunda yeterli özen gösterilmediği düşünülmektedir.

Dershaneye gitme durumuna bakıldığında sık sık dershaneye gittiğini ifade eden kızların oranı % 33,3 iken erkeklerde bu oran %12,5 düzeyindedir. Cinsiyet ve dershaneye gitme arasında 0,05 düzeyinde anlamlı ilişki bulunmaktadır. Dreshane kapalı ve sadece eğitim faaliyetlerinin yapıldığı bir alandır. Bu nedenle kız çocukların dershane gitmesinin teşvik edildiği ve bu konuda olanakların arttırıldığı görülmektedir Aile ya da akraba yanına gitme durumuna bakıldığında ise cinsiyetler arasındaki oranların birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Kızların % 60'ı aile ve akraba yanına hiç gitmediğini ifade ederken erkeklerde bu oran % 50'dir. Ancak yapılan ki kare analizine göre cinsiyet ve aile ve akraba yanına gitme durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Sinema/tiyatro gibi kültürel faaliyetler katılma durumuna bakıldığında sık sık bu faaliyetleri katıldığını belirten erkeklerin oranı % 34,7 ile kızların oranından daha yüksektir. Yine hiçbir zaman bu faaliyetlere katılmadığını belirten erkeklerin oranı % 2 iken kızların oranı % 17,6' dır. Yapılan ki kare analizine göre cinsiyet ve sinema/tiyatro gibi kültürel faaliyetlerde bulunma arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0.05$). Mahalle arkadaşları ile vakit geçirme durumu ile ilgili hücrelerde beklenen değer hücrelerin % 20' sinden fazlasında 5' in altında olduğu için ki kare analizi yapılamamaktadır. Ancak oranlara bakıldığında kızların % 8' i sık sık mahalle arkadaşları ile oynadığını ifade ederken erkeklerde bu oran 4'e katlanarak % 32,7 oranında ortaya çıkmıştır. Mahalle arkadaşları ile hiçbir zaman vakit geçirmediğini belirten erkeklerin oranı % 8,2 iken kızlarda bu oran % 54'e çıkmaktadır. Bu oranlar arasında ciddi bir farklılık olduğu görülmektedir.

Çeşitli kurslara gitme durumuna bakıldığında kızların % 40,8’ si sık sık kurslara gittiğini belirtirken hiçbir zaman kursa gitmediğini ifade edenlerin oranı % 30,6' dır.

Erkeklerde sık sık kursa gittiğini ifade edenlerin oranı % 28,6 ile daha düşük bir oranda görülmesine rağmen bazen gittiğini ifade eden erkeklerin oranı % 44,9 ile kızların oranından yüksektir. Yapılan ki kare analizine göre cinsiyet ve çeşitli kurslara gitme arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($p>0.05$). Burada yine dış ortamda gerçekleştirilen etkinlikleri erkek çocukların ve ev ortamında ya da kapalı mekanlarda gerçekleştirilen etkinliklerin kız çocuklar tarafından yapıldığı sonucu karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 72: Yaşa Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Ev Dışında Boş Zamanlarında Yaptıkları Etkinliklerin Sıklığı

Boş Zaman Faaliyeti		12-14 Yaş		15-18 Yaş		x^2
		Sayı	%	Sayı	%	
Spor Yapma	Sık Sık	27	44,3	9	23,7	5.895* sd:2
	Bazen	27	44,3	19	50,0	
	Hiçbir Zaman	7	11,5	10	26,3	
Toplam		61	100	38	100	
Analiz Dışı		1		1		
Dershaneye Gitme	Sık Sık	17	28,8	5	13,5	3.236* sd:2
	Bazen	5	8,5	5	13,5	
	Hiçbir Zaman	37	62,7	27	73,0	
Toplam		59	100	37	100	
Analiz Dışı		3		2		
Aile Ya Da Akraba Yanına Gitmek	Sık Sık	6	10,0	3	7,9	1.639 * sd:2
	Bazen	24	40,0	11	28,9	
	Hiçbir Zaman	30	50,0	24	63,2	
Toplam		60	100	38	100	
Analiz Dışı		2		1		
Sinema/Tiyatro Gibi Kültürel Faaliyetlere Katılma	Sık Sık	18	29,5	11	28,2	2.088* sd:2
	Bazen	39	63,9	22	56,4	
	Hiçbir Zaman	4	6,6	6	15,4	
Toplam		61	100	39	100	
Analiz Dışı		1				
Mahalle Arkadaşları İle Vakit Geçirme	Sık Sık	15	24,6	5	13,2	7.625** sd:2
	Bazen	33	54,1	15	39,5	
	Hiçbir Zaman	13	21,3	18	47,4	
Toplam		61	100	38	100	
Analiz Dışı		1		1		
Çeşitli Kurslara Gitme	Sık Sık	26	42,6	8	21,6	15.249*** sd:2
	Bazen	26	42,6	10	27,0	
	Hiçbir Zaman	9	14,8	19	51,4	
Toplam		61	100	37	100	
Analiz Dışı		1		2		

*p > 0,05 **p < 0,05 *** p < 0,001

Çocuk evinde kalan çocukların yaşları ve ev dışında yaptıkları boş zaman faaliyetleri değerlendirildiğinde karşımıza şöyle bir sonuç çıkmaktadır: Sık sık spor yaptığını ifade eden 12-15 yaş arası çocukların oranı % 44,3 iken bu oran 15-18 yaş arasında % 23,7' ye düşmektedir. Hiç spor yapmadığını ifade eden 15-18 yaş grubunda oran % 26,3 iken

12-14 yaş grubunda bu oran yaklaşık 2 kat azalarak % 11,5' e düşmektedir. Oranlar bu şekilde görülmesine rağmen yapılan ki kare analizine göre yaş ve spor yapma sıklığı arasında anlamlı ilişki bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Dershaneye gitme durumuna bakıldığında sık sık dershaneye gittiğini ifade eden 12-14 yaş grubu çocukların oranı % 28,8 iken 15-18 yaş grubunda bu oran % 13,5 düzeyindedir. Yaş ve dershaneye gitme arasında anlamlı ilişki bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Aile ya da akraba yanına gitme durumuna bakıldığında ise hiçbir zaman aile ve akraba ziyaretinde bulunmadığını ifade eden 12-14 yaş arasındaki çocukların oranı % 50 iken bu oran 15-18 yaş grubunda % 63,2' ye çıkmaktadır. Ancak yaş ve aile ve akraba yanına gitme durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Sinema/tiyatro gibi kültürel faaliyetler katılma durumuna bakıldığında sık sık bu faaliyetleri katıldığını belirten çocukların oranı birbirine çok yakındır. Hiçbir zaman bu faaliyetlere katılmadığını belirten 12-14 yaş grubu çocukların oranı % 6,6 ile iken 15-18 yaş grubunun oranı% 15,4'tür. Yaş ve sinema/tiyatro gibi kültürel faaliyetlerde bulunma arasında anlamlı ilişki bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Mahalle arkadaşları ile vakit geçirme durumu oranlarına bakıldığında 12-14 yaş grubunun % 24,6' sı sık sık mahalle arkadaşları ile oynadığını ifade ederken 15-18 yaş grubunda bu oran % 13,2' ye düşmektedir. Mahalle arkadaşları ile hiçbir zaman vakit geçirmediğini belirten 12-14 yaş grubu çocukların oranı % 21,3 iken 15-18 yaş grubunda bu oran % 47,4' e çıkmaktadır. Yapılan ki kare analizine göre yaş ve mahalle arkadaşı ile vakit geçirme arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0.05$).

Çeşitli kurslara gitme durumuna bakıldığında 12-14 yaş grubunun % 42,6' sının sık sık kurslara gittiğini belirtirken hiçbir zaman kursa gitmediğini ifade edenlerin oranı % 14,8' dir. 15-18 yaş grubunda sık sık kursa gittiğini ifade edenlerin oranı % 21,6 iken hiçbir zaman gitmediğini ifade edenlerin oranı % 51,4 'tür. Yapılan ki kare analizine göre yaş ve çeşitli kurslara gitme arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0.001$).

Tablo 73: Yaşanan İlçenin Konumuna Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Ev Dışında Boş Zamanlarında Yaptıkları Etkinliklerin Sıklığı

Boş Zaman Faaliyeti		Merkez İlçeler		Çevre İlçeler		x^2
		Sayı	%	Sayı	%	
Spor Yapma	**Sık Sık**	12	30,8	24	40,0	3.356* sd:2
	Bazen	17	43,6	29	48,3	
	Hiçbir Zaman	10	25,6	7	11,7	
Toplam		39	100	60	100	
Analiz Dışı				2		
Dershaneye Gitme	**Sık Sık**	15	40,5	7	11,9	11.048** sd:2
	Bazen	2	5,4	8	13,6	
	Hiçbir Zaman	20	54,1	44	74,6	
Toplam		37	100	59	100	
Analiz Dışı		2	100	62	100	
Aile Ya Da Akraba Yanına Gitmek	**Sık Sık**	2	5,3	7	11,7	2.067* sd:2
	Bazen	12	31,6	23	38,3	
	Hiçbir Zaman	24	63,2	30	50,0	
Toplam		38	100	60	100	
Analiz Dışı		1		2		
Sinema/Tiyatro Gibi Kültürel Faaliyetlere Katılma	**Sık Sık**	11	28,2	18	29,5	2.088* sd:2
	Bazen	22	56,4	39	63,9	
	Hiçbir Zaman	6	15,4	4	6,6	
Toplam		39	100	61	100	
Analiz Dışı				1		
Mahalle Arkadaşları İle Vakit Geçirme	**Sık Sık**	3	7,7	17	28,3	13.918*** sd:2
	Bazen	16	41,0	32	53,3	
	Hiçbir Zaman	20	51,3	11	18,3	
Toplam		39	100	60	100	
Analiz Dışı				2		
Çeşitli Kurslara Gitme	**Sık Sık**	20	52,6	14	23,3	9.019**** sd:2
	Bazen	11	28,9	25	41,7	
	Hiçbir Zaman	7	18,4	21	35	
Toplam		38	100	60	100	
Analiz Dışı		1		2		

*p> 0,05 **p< 0,005 ***p<0,001 **** p < 0,05

Çocuk evinde kalan çocukların yaşadıkları ilçe ve ev dışında yaptıkları boş zaman faaliyetleri değerlendirildiğinde karşımıza şöyle bir sonuç çıkmaktadır: Sık sık spor yaptığını ifade eden merkez ilçede yaşayan çocukların oranı % 30,8 iken bu oran çevre ilçelerde yaşayanlarda daha yüksek bir oranda % 40 olarak görülmektedir. Hiç spor yapmadığını ifade eden merkez ilçede yaşayanların oran % 25,6 iken çevre ilçelerde yaşayanlarda bu oran yaklaşık 2 kat azalarak % 11,7'ye düşmektedir. Buna rağmen

Yapılan ki kare analizine göre yaşanan ilçe ve spor yapma sıklığı arasında anlamlı ilişki bulunmamaktadır (p>005).

Dershaneye gitme durumuna bakıldığında sık sık dershaneye gittiğini ifade eden merkez ilçelerde yaşayan çocukların oranı % 40,5 iken çevre ilçelerde yaşayanlarda bu oran % 11,9'dur. Yaşanan ilçe ve dershaneye gitme arasında 0,005 düzeyinde anlamlı ilişki bulunmaktadır.

Aile ya da akraba yanına gitme durumuna bakıldığında ise hiçbir zaman aile ve akraba ziyaretinde bulunmadığını ifade eden merkez ilçede yaşayan çocukların oranı% 63,2 iken bu oran çevre ilçelerde yaşayanlarda % 50'ye düşmektedir. Ancak yaşanan ilçe ve aile ve akraba yanına gitme durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (p>0.05).

Sinema/tiyatro gibi kültürel faaliyetlere katılma durumuna bakıldığında sık sık bu faaliyetlere katıldığını belirten çocukların oranı birbirine çok yakındır. Hiçbir zaman bu faaliyetlere katılmadığını belirten çevre ilçelerde oturan çocukların oranı % 6,6 iken merkez ilçelerde yaşayanlarda oranı % 15,4'tür. Yaşanan ilçe ve sinema/tiyatro gibi kültürel faaliyetlerde bulunma arasında anlamlı ilişki bulunmamaktadır (p>0.05).

Mahalle arkadaşları ile vakit geçirme oranlarına bakıldığında merkez ilçede yaşayan çocukların % 7,7'si sık sık mahalle arkadaşları ile oynadığını ifade ederken çevre ilçelerde yaşayan çocuklarda bu oran % 28,3'e çıkmaktadır. Mahalle arkadaşları ile hiçbir zaman vakit geçirmediğini belirten merkez ilçede yaşayan çocukların oranı %51,3 iken çevre ilçelerde yaşayanlarda bu oran % 18,3'e düşmektedir. Yapılan ki kare analizine göre Yaşanan ilçe ve mahalle arkadaşı ile vakit geçirme arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır (p<0.001). Çeşitli kurslara gitme durumuna bakıldığında merkez ilçelerde yaşayan çocukların % 52,6' sı sık sık kurslara gittiğini belirtirken hiçbir zaman kursa gitmediğini ifade edenlerin oranı % 18,4'tür. Çevre ilçelerde yaşayanlarda ise sık sık kursa gittiğini ifade edenlerin oranı % 23,3 iken hiçbir zaman gitmediği yönündeki ifadenin oranı % 35' tir. Yapılan ki kare analizine göre yaşanan yer ve çeşitli kurslara gitme arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır (p<0.05).

Tablo 74: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Kursa Gitme Durumu

Herhangi Bir Kursa Gitme Durumu	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Gidiyor	51	50,5	57	40,1	108	44,4
Gitmiyor	50	49,5	85	59,9	135	55,6
Toplam	101	100	142	100	243	100

x^2:2.563 sd:1 p> 0,05

Çocuk evinde ve aile yanında kalan çocukların halen herhangi bir kursa gitme oranlarına bakıldığında çocuk evlerindeki çocukların yarısı ve aile yanında kalan çocukların % 40,1'i bir kursa gittiğini belirtmiştir. Yapılan ki kare analizine göre yaşanan yer ile halen bir kursa gitme durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (p>0.05).

Tablo 75: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Gittikleri Kurslar

Gidilen Kurslar	Yaşanan Yer			
	Çocuk Evi		Aile Yanı	
	Sayı	%	Sayı	%
Müzik	31	62,0	21	36,2
Resim	9	18,0	9	15,5
Satranç	13	26,0	4	6,8
Drama	3	6,0	1	1,7
Kuran Kursu	1	2,0	2	3,4
Özel Ders	3	6,0	11	18,9
Tiyatro	3	6,0	2	3,4
Yabancı Dil	-		9	15,5
Bilgisayar	-		1	1,7
Dans	1	2,0	1	1,7
Toplam	50		58	
Yanıtsız	51		84	

Çocuk evinde kalıp bir kursa gittiğini ifade eden 50 çocuktan % 62'si müzik kursuna, % 26'sı satranç kursuna, % 18'i resim kursuna gittiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca daha düşük oranlarda drama, kuran kursu, tiyatro, dans kursuna giden ve özel ders (matematik, fizik gibi okul derslerini destekleyici) aldığını ifade etmektedirler. Ailesi

yanında yaşayanların ise % 36,2'si müzik kursuna % 15,5' i resim kursuna, % 6,8'i satranç kursuna gittiğini belirtmektedir. Çocuk evinde kalanlardan farklı olarak özel ders alanların oranı % 18,9'dur. Ayrıca yabancı dil kursuna giden çocukların oranı da % 15,5'tir. Bunlar dışında düşük oranlarda drama, kuran kursu, tiyatro, bilgisayar ve dans kurslarına giden çocuklar mevcuttur.

Tablo 76: Cinsiyete Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Kursa Gitme Durumu

Bir Kursa Gitme	Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%
Gidiyor	30	57,7	21	42,9
Gitmiyor	22	42,3	28	57,1
Toplam	52	100	49	100

x^2:2.221 sd:1 p> 0,05

Çocuk evinde kalan çocukların cinsiyetlerine göre bir kursa gidip gitmeme durumuna bakıldığında kızların % 57'si bir kursa giderken erkeklerin % 42'si bir kursa gitmektedir. Her ne kadar kızların kursa gitme oranı daha yüksekse de yapılan ki kare analizine göre cinsiyet ile kursa gitme arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (p>0.05).

Tablo 77: Yaşa Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Kursa Gitme Durumuna İlişkin Dağılım

Bir Kursa Gitme	12-14 Yaş Arası		15-18 Yaş Arası	
	Sayı	%	Sayı	%
Gidiyor	36	58,1	15	38,5
Gitmiyor	26	41,9	24	61,5
Toplam	62	100	39	100

x^2:3.680 sd:1 p> 0,05

Çocuk evinde kalan çocukların yaşlarına göre bir kursa gidip gitmeme durumuna bakıldığında 12-14 yaş grubundaki çocuklardan % 58,2'i bir kursa giderken 15-18 yaş grubunun % 38,5'u 'si bir kursa gitmektedir. Her ne kadar 12-14 yaş arası çocukların kursa gitme oranı diğer çocuklara göre daha yüksekse de yapılan ki kare analizine göre yaş ile kursa gitme arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (p>0.05).

Tablo 78: Yaşanan İlçenin Konumuna Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Kursa Gitme Durumu

Bir Kursa Gitme	Merkez İlçe		Çevre İlçe	
	Sayı	%	Sayı	%
Gidiyor	28	71,8	23	37,1
Gitmiyor	11	28,2	39	62,9
Toplam	39	100	62	100

x^2:11.531 sd:1 p < 0,001

Çocuk evinde kalan çocukların yaşadıkları ilçeye göre bir kursa gidip gitmeme durumuna bakıldığında merkez ilçede yaşayan çocuklardan % 71,8'i i bir kursa giderken çevre ilçelerdeki çocuklardan % 37,1'i bir kursa gitmektedir. Yapılan ki kare analizine göre yaşanan ilçenin konumu ile çocukların kursa gitme durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0.001$). Buna göre merkez ilçede yaşayan çocukların çeşitli kurslara ulaşma imkanlarının daha fazla olduğu söylenebilmektedir.

Tablo 79: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Ev Dışında Boş Zamanlarında Yaptıkları Etkinliklerin Sıklığı

Boş Zaman Faaliyeti		Yaşadığı Yer						x^2:
		Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam		
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
İnternet Cafeye Gitme	Sık Sık	0	0	9	6,3	9	3,7	
	Bazen	28	27,7	47	33,1	75	30,9	
	Hiçbir Zaman	73	72,3	86	60,6	159	65,4	
Toplam		101	100	142	100	243	100	
Cafede Arkadaşlarla Sohbet Etme	Sık Sık	5	5,0	35	24,6	40	16,5	37.511* sd:2
	Bazen	25	25,0	62	43,7	87	36	
	Hiçbir Zaman	70	70,0	45	31,7	115	47,5	
Toplam		100	100	142	100	242	100	
Analiz Dışı		1						
Oyun Salonuna Gitme	Sık Sık	5	5,0	26	18,3	31	12,8	11.399** sd:2
	Bazen	31	31,0	49	34,5	80	33,1	
	Hiçbir Zaman	64	64,0	67	47,2	131	54,1	
Toplam		100	100	142	100	242	100	
Analiz Dışı		1						
Oyun Parkına Gitme	Sık Sık	31	30,7	24	17,0	55	22,7	9.876*** sd:2
	Bazen	50	49,5	67	47,5	117	48,3	
	Hiçbir Zaman	20	19,8	50	35,5	70	28,9	
Toplam		101	100	141	100	242	100	
Analiz Dışı				1				
Alışveriş Merkezine Gitme	Sık Sık	48	47,5	67	47,5	115	47,5	0.614**** sd:2
	Bazen	50	49,5	67	47,5	117	48,3	
	Hiçbir Zaman	3	3,0	7	5,0	10	4,1	
Toplam		101	100	141	100	242	100	
Analiz Dışı				1				
Spor Müsabakaları-na Gitme	Sık Sık	12	12,2	33	23,6	45	18,9	6.641*** sd:2
	Bazen	44	44,9	65	46,4	109	45,8	
	Hiçbir Zaman	42	42,9	42	30,0	84	35,3	
Toplam		98	100	140	100	238	100	
Analiz Dışı		3		1				
Sinemaya Gitme	Sık Sık	24	23,8	49	34,5	73	30,0	8.446*** d:2
	Bazen	69	68,3	71	50,0	140	57,6	
	Hiçbir Zaman	8	7,9	22	15,5	30	12,3	
Toplam		101	100	142	100	243	100	
Tiyatroya Gitme	Sık Sık	13	13	23	16,2	36	14,9	9.944 *** sd:2
	Bazen	61	61	58	40,8	119	49,2	
	Hiçbir Zaman	26	26	61	43,0	87	36,0	
Toplam		100	100	142	100	242	100	
Analiz Dışı		1						

*p<0,001 **p< 0,005 ***p< 0,05 ****p> 0,05

Çocuk evinde ve aile yanında yaşayan çocukların ev dışında boş zamanlarında yaptıkları etkinlikler bakıldığında çocuk evlerinde yaşayan çocukların % 72,3 ile hiçbir zaman internet kafeye gitmediği görülürken bu oran ailesi yanında yaşayan çocuklarda % 60,6'dır. Her iki grupta da çocuklardan yarıdan fazlası internet kafeye gitmemektedirler. Ancak ailesi yanında yaşayan çocukların % 6,3'ü internet kafeye sık sık gittiklerini ifade etmişlerdir. Burada hücrelerden birinde 1'den küçük bir değer bulunduğu için ki kare analizi yapılamamıştır. Kocaoğlu'nun (2010) çalışmasında ise çocukların % 44 ile en çok gittikleri yer internet kafe olarak belirtilmiştir. Buradaki farkın nedeni çocuk evinde kalan çocukların ev ortamında bilgisayarı daha rahat kullanma olanağı bulmaları ile açıklanabilir.

Kafede arkadaşlarla sohbet etme durumuna bakıldığında çocuk evinde yaşayan çocukların % 70'i arkadaşlarıyla kafede hiçbir zaman oturup sohbet etmediğini belirtirken aile yanında yaşayan çocukların % 70'i kafeye gittiklerini belirtmişlerdir. Yapılan ki kare analizine göre Yaşanan yer ile arkadaşlarla kafede sohbet etme arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0.001$). ASAGEM' in (2010a) araştırmasına katılan ergenlerin de burada ki bulgulara yakın olarak % 27,8 ile kafe gibi yerlere hiçbir zaman gitmedikleri görülmektedir.

Oyun salonlarına gitme durumuna bakıldığında çocuk evindeki çocukların sadece % 5'i sık sık oyun salonlarına gittiğini belirtirken aile yanındaki çocuklarda bu oran % 18,3' e çıkmaktadır. Oyun salonuna hiç gitmediğini belirten çocuklardan çocuk evinde kalanları oranı % 64 iken aile yanında yaşayanlarda oran % 47,2' ye düşmektedir. Yapılan ki kare analizine göre yaşanan yer ve oyun salonuna gitme durumu arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0.005$).

Oyun parkına gitme durumuna bakıldığında ise daha farklı bir durum karşımıza çıkmaktadır. Burada oyun parkına sık sık gittiğini ifade eden çocuk evinde kalan çocukların oranı % 30,7 ile aile yanında yaşayan çocukların oranının iki katına yakın bir yükseklik göstermektedir. Aynı şekilde hiçbir zaman oyun parkına gitmediğini ifade eden aile yanında yaşayan çocukların oranı % 35,5 ile çocuk evinde kalan çocukların oranından yüksektir. Yapılan ki kare analizine göre yaşanan yer ve oyun parkına gitme arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0.05$).

Alışveriş merkezine gitme durumu ele alındığında her iki gruptaki çocukların alışveriş merkezine gitme oranları birbirine çok yakın düzeydedir. Yapılan ki kare analizine göre Yaşanan yer ile alışveriş merkezine gitme durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (p>0.05).

Spor müsabakalarına gitme durumunda da çocuk evinde kalan çocukların % 12,2'si sık sık müsabakalara gittiğini belirtirken aile yanında yaşayan çocuklarda bu oran iki katına yaklaşarak % 23,6 düzeyine ulaşmaktadır. Bazen gidenlerin oranları ise her iki grupta da birbirine yakın oranlar göstermektedir. Yapılan ki kare analizine göre yaşanan yer ile spor müsabakalarına gitme durumu arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır (p<0.05). Şenocak' ın araştırmasında da (2005) yetiştirme yurdunda kalan çocukların % 37'si spor müsabakalarına gittiklerini belirtmişlerdir. ASAGEM' in (2010a) araştırmasında sinemaya hiç gitmediğini belirten ergenlerin oranı % 36,9 iken tiyatroya hiçbir zaman gitmediğini belirtenlerin oranı % 52,8'dir. Kocaoğlu' nun (2010) araştırmasında ise yetiştirme yurdunda kalan çocukların hiçbirinin sinemaya gitmedikleri görülmüştür.

Tablo 80: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Düzenli Olarak Spor Yapma Durumu

Herhangi Bir Sporu Yapma Durumu	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Yapıyor	67	66,3	92	64,8	159	65,4
Yapmıyor	34	33,7	50	35,2	84	34,6
Toplam	101	100	142	100	243	100

x^2:0.063 sd:1 p> 0,05

Çocuk evinde kalan çocuklarla ailesi yanında yaşayan çocukların spor yapma durumu karşılaştırıldığında her iki grubunda birbirine eşit oranlarda düzenli bir spor aktivitesinde bulundukları görülmüştür. Yapılan ki kare analizine göre yaşanan yer ile düzenli spor yapma durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (p>0.05). Kocaoğlu' nun (2010) yetiştirme yurdunda kalan ergenlerle yaptığı araştırmasında ise çocukların sadece % 14'ü sportif etkinliklerde bulunduklarını belirtmişlerdir. Bunu İzmir'in büyükşehir olmasından dolayı sosyo-kültürel ve sportif faaliyetlerde bulunma olanaklarına daha fazla sahip olmasından kaynaklandığı ifade edilebilir.

Tablo 81: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Yaptıkları Sportif Etkinliklere İlişkin Dağılım

Yapılan Sportif Etkinlikler	Yaşadığı Yer			
	Çocuk Evi N:67		Aile Yanı n:92	
	Sayı	%	Sayı	%
Futbol	44	65,6	41	44,5
Basketbol	17	25,37	23	25,0
Yüzme	3	4,5	12	13,04
Voleybol	14	20,8	26	28,2
Uzakdoğu Sporları	1	1,4	10	10,8
Atletizm	2	2.9	2	2,1
Jimnastik	-		1	1,08
Tenis	-		1	1,08
Su Altı Ragbi	-		1	1,08
Vücut Geliştirme	-		3	3,2
Bisiklete Binme			3	3,2
Masa Tenisi	-		1	1,08
Yürüyüş	4	5.9	1	1,08
Güreş	2	2,9	-	-
Toplam	87		125	

Çocuk evlerinde kalan 67 çocuktan % 65,6' sı futbol oynadığını belirtirken aile yanında yaşayan çocuklarda bu oran % 44,5' dir. Çocuk evinde kalan çocukların çoğunluğunun futbola yönlendiği ya da yönlendirildiği görülmektedir. Bunun nedeni futbol kurslarının en yaygın kurslar olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Çünkü diğer pek çok spor dalı için spor salonları ve ihtisaslaşmış antrenörlere ihtiyaç duyarken futbol oynayacak alanı bulmak daha kolay olabilir. Futbolu basketbol ve voleybol kursu izlemektedir. Her iki gruptaki çocukların yaptığı sportif etkinlikler karşılaştırıldığında ailesi yanında yaşayan çocukların etkinliklerinin daha çeşitli olduğu görülmektedir.

Tablo 82: Cinsiyete Göre Çocuk Evinde Çocukların Düzenli Olarak Spor Yapma Durumu

Herhangi Bir Sporu Yapma	Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%
Yapıyor	24	46,2	43	87,8
Yapmıyor	28	53,8	6	12,2
Toplam	52	100	49	100

x^2:19.551 sd:1 $p < 0,001$

Çocuk evinde kalan çocukların cinsiyetlerine göre spor yapma durumuna bakıldığında kızların spor yapma oranı % 46,2 iken erkeklerde bu oran % 87,8 oranında neredeyse iki katıdır. Yapılan ki kare analizine göre cinsiyet ve spor yapma arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (p<0.001).

Tablo 83: Yaşa Göre Çocuk Evinde Çocukların Düzenli Olarak Spor Yapma Durumu

Herhangi Bir Sporu Yapma	12-14 Yaş Arası		15-18 Yaş Arası	
	Sayı	%	Sayı	%
Yapıyor	48	77,4	19	48,7
Yapmıyor	14	22,6	20	51,3
Toplam	62	100	39	100

x^2:8.831 sd:1 p < 0,005

Çocuk evinde kalan çocukların yaşlarına göre spor yapma durumuna bakıldığında 12-14 yaş grubunda spor yapma oranı % 77,4 iken 15-18 yaş grubunda bu oran % 48,7'ye düşmektedir. Yapılan ki kare analizine göre yaş ve spor yapma arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (p<0.05).

Tablo 84: Yaşanan İlçenin Konumuna Göre Çocuk Evinde Çocukların Düzenli Olarak Spor Yapma Durumu

Herhangi Bir Sporu Yapma	Merkez İlçe		Çevre İlçe	
	Sayı	%	Sayı	%
Yapıyor	20	51,3	47	75,8
Yapmıyor	19	48,7	15	24,2
Toplam	39	100	62	100

x^2:6.448 sd:1 p< 0,05

Çocuk evinde kalan çocukların yaşadığı ilçeye göre spor yapma durumuna bakıldığında merkez ilçede spor yapma oranı % 51,3 iken çevre ilçelerde bu oran % 75,8'e çıkmaktadır. Yapılan ki kare analizine göre yaşanan ilçe ve spor yapma arasında anlamlı

ilişki bulunmuştur ($p<0.05$). Burada çocukların bir kursa gitme durumunu gösteren Tablo %78' dekinden farklı bir durum olduğu görülmektedir.

Tablo 85: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Bir Kulübe ya da Derneğe Üye Olma Durumu

Üye Olunan Kulüp ya da Dernek	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Yok	83	83,8	122	87,8	205	86,1
Var	11	11,	16	11,5	27	11,3
Okul Kulübü	5	5,1	1	0,7	6	2,5
Toplam	99	100	139	100	238	100
Yanıtsız	2		3		5	

Araştırmaya katılan çocukların herhangi bir kulüp ya da derneğe üye olup olmadığı sorulduğunda her iki grupta da çocukların % 90'a yakınının böyle bir üyeliği olmadığı görülmüştür. Bazı çocuklar kulübü sadece okuldaki kulüpler olarak algılarken üyeliği olan çocukların üyeliğinin büyük kısmının spor kulübüne olduğu karşımıza çıkmaktadır. Buna göre çocukların katılımla ilgili toplumsal bir hak ihlaline maruz kaldıkları belirtilebilir.

Türkiye Gençlik Durumları Araştırmasına göre (akt: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, 2008: 82) bir sivil toplum kuruluşu üyesi olanların oranı sadece % 4'tür. Bu katılım oranının düşüklüğü Türkiye'deki STK' ların henüz kapasitelerini geliştirme süreci içinde olmaları ile açıklanabilir. Yeni insanlarla tanışmak ve yeni çevrelere girmek, çeşitli öğrenci kulüplerini ve gönüllü çalışmalarını tanımak çoğunlukla üniversite ortamında gerçekleşmektedir.

3.6. SOSYAL DESTEK SİSTEMİNE İLİŞKİN BİLGİLER

Bir sosyal çevre veya ağdan elde edilen sosyal desteğin bireylerin gerek fiziksel gerek ruh sağlıkları üzerinde önemli olumlu etkileri bulunmaktadır (Ünsal,1996:315). Sosyal destek bireyin çevresinden elde ettiği sosyal ve psikolojik destek olarak tanımlanabilir.

Bireyin sosyal destek sistemi onun psikolojik çevresi içinde yer almaktadır (Yıldırım,1997:81). Yıldırım'a göre (1997:81), bireyin sosyal destek sistemi ve sosyal ilişkilerini pekiştiren yürürlükteki sosyal, politik, ve ekonomik bir takım destekleyiciler bulunmaktadır. Bu çerçevede bireyin ailesi, geniş aile çevresi, arkadaşlar, karşı cins arkadaşlar, öğretmenler, iş arkadaşları, komşuları, ideolojik, dinsel ve etnik gruplar ile bireyin içinde yaşadığı toplum gibi faktörler o bireyin sosyal destek kaynaklarını oluşturmaktadır. Bireyin sosyal desteği sağladığı kaynaklar ile arasında kurulan ilişkiler bütününe de sosyal ağ denir (Öksüz ve diğ., 2011:123). Sosyal ağ bireylere sosyal desteği iletmek için temel araçtır. Sosyal ağ bireyin yaşamındaki önemli ve etkileşimde bulunduğu kişileri kapsar. Sosyal ağda bulunan bireyler sosyal destek kaynaklarını oluşturur (Ünsal,1996:317). Öksüz ve arkadaşlarının (2011) ortaöğrenime devam eden 405 öğrenci ile yaptıkları çalışmada sosyal desteğin psikoloji sağlık açısından önemi incelenmiş ve sosyal destek düzeyleri yüksek olan kişilere göre psikolojik problemlerle baş etme gücünün daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Destekleyici ilişkinin insanların yaşamında sağlığı yükseltme, sağlık problemlerini önleme, stresin etkilerine karşı korunma ve baş etme çabalarının güçlendirilmesinde önemli bir rol oynadığı kabul edilmektedir. En önemli sosyal destek kaynağı ise aile üyeleridir. Bunu akrabalar ve daha sonra da akran grupları takip eder.

Ergenlik dönemindeki en önemli sosyal destek kaynaklarından birisi arkadaşlardır. Ancak arkadaşların sayısı kadar kurulan arkadaşlıkların nitelikleri de önemlidir. Özellikle sırdaşlık statüsündeki arkadaşlar bazen ailenin dahi önüne geçerek önemli sosyal destek kaynağı haline gelmektedirler. En yakın arkadaşlar da genellikle fiziksel olarak en yakında olan kişilerden seçilirler.

Tablo 86: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların En Yakın Arkadaşı

En Yakın Arkadaş	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Okuldan Biri	28	28,9	99	70,7	127	53,6
Çocuk Evinden Biri	58	59,8	0	0	58	24,5
Mahalleden Biri	5	5,2	38	27,1	43	18,1
Ailesinin Yaşadığı Yerden Biri	2	2,1	0	0	2	0,8
Başka	4	4,1	3	2,1	7	3,0
Toplam	97	100	140	100	137	100
Yanıtsız	4		2			

Çocuk evlerinde ve ailesi yanında yaşayan çocukların en yakın arkadaşlarının kim olduğuna bakıldığında çocuk evinde kalan çocuklar arkadaşının % 59,8 ile çocuk evinde biri olduğunu ifade ederken aile yanındaki çocuklarda en yakın arkadaş % 70,7 ile okul arkadaşı olarak belirtilmiştir. Okul arkadaşı çocuk evinde kalan çocuklar için % 28,9 oranıyla ikinci sırada gelmektedir.

Ateş (2012)'in 428 öğrenci ile yaptığı sosyal destek araştırmasında yakın arkadaşı olmayan öğrencilerin sosyal destek algılarının yakın arkadaşı olanlara göre daha düşük olduğu görülmüştür.

Tablo 87: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Yakın Çevresindeki Kişilerle Sorun Paylaşımı Sıklığı

Sorun Paylaşılan Kişi		***Sayı***	***%***
Aile İle Sorun Paylaşımı	**Sık Sık**	10	10,2
	Bazen	31	31,6
	Hiçbir Zaman	57	58,2
Toplam		98	100
Yanıtsız		3	
Kardeşle Sorun Paylaşımı	**Sık Sık**	20	21,7
	Bazen	39	42,4
	Hiçbir Zaman	33	35,9
Toplam		92	100
Bakım Elemanı İle Sorun Paylaşımı	**Sık Sık**	68	67,3
	Bazen	27	26,7
	Hiçbir Zaman	6	5,9
Toplam		101	100
Grup Sorumlusu İle Sorun Paylaşımı	**Sık Sık**	51	52,0
	Bazen	9	29,6
	Hiçbir Zaman	18	18,4
Toplam		98	100
Yanıtsız		3	
Evdeki Diğer Çocuklarla Sorun Paylaşımı	**Sık Sık**	27	27,6
	Bazen	50	51,0
	Hiçbir Zaman	21	21,4
Toplam		98	100
Yanıtsız		3	
Gönüllüler İle Sorun Paylaşımı	**Sık Sık**	3	3,1
	Bazen	6	6,2
	Hiçbir Zaman	88	90,7
Toplam		97	100
Yanıtsız		4	

Çocuk evlerinde kalan çocukların yakın çevrelerinde olan kişilerle sorun paylaşımı yapma sıklıkların bakıldığında sık sık sorun paylaşımı yapılan kişilerin başında % 67,3 ile bakım elemanı ve % 52 ile grup sorumlusu meslek elemanı gelmektedir. Sorun paylaşımı en az olan kişiler gönüllüler ve aile üyeleridir. Burada yine önemli olan bir sonuç evdeki diğer çocuklarla sık sık sorun paylaşım oranının kardeşle sık sık sorun paylaşımı oranından yüksek olmasıdır. Bunun nedeni Tablo 52' de de görüldüğü gibi eve kardeş gelme oranının çok yüksek olmaması olarak açıklanabilir. Çocuklar en çok kiminle vakit geçiriyorsa sorunlarını da çoğu zaman onunla paylaşmaktadırlar. Sosyal

desteğin duygusal işlevi karşısındakinin sorunun dinleme, duygularını paylaşma, sevgi, saygı, şefkat gösterme gibi davranışlarda gözlenebilir. Duygusal destek içeren davranışlar bireyde çevresindeki kişiler tarafından sevildiği, sayıldığı ve anlaşıldığı duygularını uyandırır. Bu durum bireyin özgüvenini arttırır (Ünsal,1996:316).

Tablo 88: Cinsiyetine Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Yakın Çevresindeki Kişilerle Sorun Paylaşımı Sıklığı

Sorun Paylaşılan Kişi		**Kız**		**Erkek**		x^2
		Sayı	**%**	**Sayı**	**%**	
Aile İle Sorun Paylaşımı	**Sık Sık**	4	8,0	6	12,5	8.123* sd:2
	Bazen	10	20,0	21	43,8	
	Hiçbir Zaman	36	72,0	21	43,8	
Toplam		50	100	48	100	
Analiz Dışı		4				
Kardeşle Sorun Paylaşımı	**Sık Sık**	10	22,2	10	21,3	3.520** sd:2
	Bazen	15	33,3	24	51,1	
	Hiçbir Zaman	20	44,4	13	27,7	
Toplam		45	100	47	100	
Analiz Dışı		9				
Bakım Elemanı İle Sorun Paylaşımı	**Sık Sık**	34	65,4	34	69,4	1.505** sd:2
	Bazen	16	30,8	11	22,4	
	Hiçbir Zaman	2	3,8	4	8,2	
Toplam		52	100	49	100	
Grup Sorumlusu İle Sorun Paylaşımı	**Sık Sık**	20	40,0	31	64,6	6.024* sd:2
	Bazen	18	36,0	11	22,9	
	Hiçbir Zaman	12	24,0	6	12,5	
Toplam		50	100	48	100	
Analiz Dışı		3				
Evdeki Diğer Çocuklarla Sorun Paylaşımı	**Sık Sık**	15	30,0	12	25,0	0,420** sd:2
	Bazen	24	48,0	26	54,2	
	Hiçbir Zaman	11	22,0	10	20,8	
Toplam		50	100	48	100	
Analiz Dışı		3				

*p< 0,05 ** p> 0,05

Çocuk evinde kalan çocukların aileleriyle sorun paylaşımına bakıldığında kızların % 72' si aileleriyle sorunlarını hiçbir zaman paylaşmazken erkelerde bu oran % 43,8' e düşmektedir. Yapılan ki kare analizine göre aile ile sorun paylaşımı ve cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (p<0.05).

Yine kardeşle sorun paylaşımına bakıldığında da benzer şekilde kızların %44,4'ü kardeşleriyle sorunlarını hiçbir zaman paylaşmazken erkelerde bu oran % 27,7' ye düşmektedir. Ancak burada istatistiki olarak anlamlı bir sonuç bulunmamıştır (p>0.05).

Bakım elemanları ile sorun paylaşımına bakıldığında kızlarda sık sık sorun paylaşımı % 65,4 iken erkeklerde bu oran % 69,4'e yükselmektedir. Ancak burada da istatistiki olarak anlamlı bir sonuç bulunmamıştır (p>0.05).

Grup sorumlusu meslek elemanı ile sorun paylaşımına bakıldığında ise kızların % 40'ı sorunlarının sık sık paylaşırken erkeklerde bu oran % 64,4' e kadar yükselmektedir. Yapılan ki kare analizine göre grup sorumlusu meslek elemanı ile sorun paylaşımı ve cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (p<0.05).

Evdeki diğer çocuklarla sorun paylaşımı ve cinsiyet arasında bir karşılaştırma yapıldığında da erkek ve kızların sorun paylaşımı arasında önemli bir fark olmadığı görülmektedir. Yapılan ki kare analizine göre evdeki diğer çocuklar ile sorun paylaşımı ve cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (p>0.05).

Tablo 89: Korunma Altında Olma Süresine Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Aile İle Sorun Paylaşımı Sıklığı

Aile İle Sorun Paylaşımı	Korunma Altında Olduğu Süre					
	2 Yıl Ve Daha Az		3-5 Yıl Arası		6 Yıl Ve Üstü	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Sık sık	2	8,3	5	13,2	3	8,3
Bazen	13	54,2	6	15,8	12	33,3
Hiçbir zaman	9	37,5	27	71,1	21	58,3
Toplam	24	100	38	100	36	100
Analiz Dışı	3					

x^2:10.279 sd:4 p< 0,05

Çocuk evinde kalan çocukların aileleri ile sorun paylaşımı ve korunma altında oldukları süre karşılaştırıldığında 2 yıl ve daha az sürede korunma altında olanların aileleri ile sorun paylaşımı 6 yıl ve üstü korunma altında olanlarla aynı iken bu oran 3-5 yıl arasında korunma altında olanlarda 13,2' dir. Ancak hiçbir zaman aile ile sorun paylaşımı yapmadığını ifade eden çocuklar da % 71,1 oranla 3-5 yıl arası korunma altında olan çocuklardır. Ancak her koşulda korunma süresi 2 yıl ve altında olan çocukların aileleri ile daha çok sorun paylaştığı görülmektedir. Yapılan ki kare analizine göre aile ile sorun paylaşımı ve korunma altında olan süre arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0.05$).

Tablo 90: Ailesi Yanında Kalan Çocukların Yakın Çevresindeki Kişilerle Sorun Paylaşımı Sıklığı

Sorun Paylaşma	Sorun Paylaşılan Aile Üyesi					
	Anne		Baba		Kardeş	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Sık sık	70	49,6	39	28,1	38	27,7
Bazen	56	39,7	60	43,2	69	50,4
Hiçbir zaman	15	10,6	40	40,0	30	21,9
Toplam	141	100	139	100	137	100
Yanıtsız	1		3		5	

Ailesiyle yaşayan çocukların anne ile sorun paylaşımına bakıldığında % 49,6' sı sık sık, % 39,7' si annesi ile bazen sorunlarını paylaştığını belirtmiştir. Buna göre çocukların çok büyük çoğunluğu sorunlarını en çok anneleri ile paylaşmaktadır. Bunu kardeşler izlemektedir. Kardeşleri ile sorunlarını sık sık paylaşanların oranı % 27,7 iken bazen sorun paylaşanların oranı 50,4'tür. Buna karşın baba ile sorunlarını hiçbir zaman paylaşmayanların oranı hiç azımsanmayacak bir oranla % 40'dır.

Tablo 91: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Okul Ve Arkadaş Çevresindeki Kişilerle Sorun Paylaşımı Sıklığı

Sorun Paylaşılan Kişi		Yaşadığı Yer						x^2
		Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam		
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Arkadaşlarla Sorun Paylaşımı	Sık sık	15	15,0	73	51,4	88	36,4	45,351* sd:2
	Bazen	55	55,0	61	43,0	116	47,9	
	Hiçbir Zaman	30	30,0	8	5,6	38	15,7	
Toplam		100	100	142	100	242	100	
Analiz Dışı		1						
Okul Öğretmenleri İle Sorun Paylaşımı	Sık sık	9	9,1	12	8,6	21	8,8	0,449** sd:2
	Bazen	42	42,4	54	38,6	96	40,2	
	Hiçbir Zaman	48	48,5	74	52,9	122	51,0	
Toplam		99	100	140	100	239	100	
Analiz Dışı		2		1				
Rehber Öğretmen İle Sorun Paylaşımı	Sık sık	12	12,1	14	10,0	26	10,9	3,042 ** sd:2
	Bazen	41	41,4	45	32,1	86	36,0	
	Hiçbir Zaman	46	46,5	81	57,9	127	53,1	
Toplam		99	100	140	100	239	100	
Analiz Dışı		2		1				

*p<0,001 **p>0,05

Çocuk evinde ve ailesi yanında yaşayan çocukların okul ve arkadaş çevresinde sorunlarını paylaşabilecekleri kişilerle ilgili duruma bakıldığında karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır. Arkadaşlarla sorun paylaşımına bakıldığında çocuk evinde kalanların sadece % 15'i sık sık sorun paylaşımı yaptıklarını belirtirken bu oran aile yanında yaşayan çocuklarda % 51,4'e çıkmaktadır. Yapılan ki kare analizine göre yaşanan yer ve arkadaşla sorun paylaşımı arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0.001$).

Okul öğretmenleri ile sorun paylaşımına bakıldığında her iki grubun sorun paylaşım sıklığının birbirine çok yakın oranlarda olduğu ve çocukların % 51'inin öğretmenleri ile hiçbir zaman sorun paylaşımında bulunmadıkları görülmüştür. Yapılan ki kare analizine göre yaşanan yer ve okul öğretmenleri ile sorun paylaşımı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($p>0.05$). Ateş (2012)'in 428 öğrenci ile yaptığı sosyal destek

araştırmasında öğrencilerin öğretmen destekleri arttıkça başarılarının da arttığı görülmüştür.

Rehber öğretmen ile sorun paylaşımına bakıldığında ise çocuk evinde kalan çocukların yarısından fazlası rehber öğretmeni ile sorunlarını paylaşırken aile yanında yaşayan çocuklarda bu oran % 42'dir. Ancak yapılan ki kare analizine göre yaşanan yer ve rehber öğretmenle sorun paylaşımı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($p>0.05$). ASAGEM' in (2010a) araştırmasında ergenlerin % 73,1' ile çoğunluğu rehber öğretmenle özel bir problemle ilgili görüşmediklerini belirtmişlerdir. Buna göre okullardaki rehberlik servislerinin de öğrenciler tarafından gerçekten destek alınabilecek bir birim olarak algılanmadığını, sadece büyük bir sorun olduğunda gidilip görüşülecek bir yer olduğu anlayışında olmalarının bir sonucu olarak değerlendirilebileceği gibi okullarda rehberlik servislerinde oldukça az sayıda rehber öğretmen olması nedeniyle rehber öğretmenlerin de çocukların sorunlarını dinlemek ve onlara çözüm yolları sunabilmek için yeterli zamanlarının bulunmamasından da kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Tablo 92: Cinsiyete Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Okul Ve Arkadaş Çevresindeki Kişilerle Sorun Paylaşımı Sıklığı

Sorun Paylaşılan Kişi		Kız		Erkek		x^2
		Sayı	%	Sayı	%	
Arkadaşlarla Sorun Paylaşımı	Sık Sık	11	21,2	4	8,3	3.276* sd:2
	Bazen	26	50,0	29	60,4	
	Hiçbir Zaman	15	28,8	15	31,3	
Toplam		52	100	48	100	
Analiz Dışı		1				
Okul Öğretmenleri Sorun Paylaşımı	Sık Sık	2	4,0	7	14,3	8.376** sd:2
	Bazen	17	34,0	25	51,0	
	Hiçbir Zaman	31	6,0	17	34,7	
Toplam		50	100	49	100	
Analiz Dışı		2				
Rehber Öğretmen İle Sorun Paylaşımı	Sık Sık	3	5,9	9	18,8	6.265** sd:2
	Bazen	19	37,3	22	45,8	
	Hiçbir Zaman	29	56,9	17	35,4	
Toplam		51	100	48	100	

*p > 0,05 **p < 0,05

Çocuk evinde kalan çocukların arkadaşlarla sorun paylaşımına bakıldığında kızların % 21,2' si arkadaşlarıyla sorunlarını sık sık sorunlarını paylaşırken erkelerde bu oran % 8,3' e düşmektedir. Ancak burada istatistiki olarak anlamlı bir sonuç bulunmamıştır ($p>0.05$).

Okul öğretmenleri ile sorun paylaşımına bakıldığında kızların %62' si öğretmenleriyle sorunlarını hiçbir zaman paylaşmazken erkelerde bu oran % 34,7' ye düşmektedir. Yapılan ki kare analizine göre okul öğretmeni ile sorun paylaşımı ve cinsiyet arasında düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($p<0.05$).

Yine aynı şekilde rehber öğretmen ile sorun paylaşımına bakıldığında kızlarda sık sık sorun paylaşımı % 5,9 iken erkeklerde bu oran % 18,8' e yükselmektedir. Yapılan ki kare analizine göre okul öğretmeni ile sorun paylaşımı ve cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($p<0.05$).

Tablo 93: Yaşa Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Okul Ve Arkadaş Çevresindeki Kişilerle Sorun Paylaşımı Sıklığı

Sorun Paylaşılan Kişi		12-14 Yaş Arası		15-18 Yaş Arası		x^2
		Sayı	%	Sayı	%	
Arkadaşlarla Sorun Paylaşımı	Sık Sık	8	13,1	7	17,9	0.544* sd:2
	Bazen	35	57,4	20	51,3	
	Hiçbir Zaman	18	29,5	12	30,8	
Toplam		61	100	39	100	
Analiz Dışı		2				
Okul Öğretmenleri Sorun Paylaşımı	Sık Sık	7	11,3	2	5,4	6.396** sd:2
	Bazen	31	50,0	11	29,7	
	Hiçbir Zaman	24	38,7	24	64,9	
Toplam		62	100	37	100	
Analiz Dışı		2				
Rehber Öğretmen İle Sorun Paylaşımı	Sık Sık	11	18,0	1	2,6	5.616* sd:2
	Bazen	25	41,0	16	42,1	
	Hiçbir Zaman	25	41,0	21	55,3	
Toplam		61	100	38	100	
Analiz Dışı		2				

*p>0,05 **p<0,05

Çocuk evinde kalan çocukların arkadaşlarla sorun paylaşımına bakıldığında 12-14 yaş arasındakilerin % 13,1' i arkadaşlarıyla sorunlarını sık sık sorunlarını paylaşırken 15-18 yaş arasında bu oran % 17,9 a çıkmaktadır. Ancak Yapılan ki kare analizine göre anlamlı bir sonuç bulunmamıştır (p>0.05).

Okul öğretmenleri ile sorun paylaşımına bakıldığında 12-14 yaş arası çocukların %38,7' si öğretmenleriyle sorunlarını hiçbir zaman paylaşmazken 15-18 yaş arasında bu oran % 64,9' a çıkmaktadır. Yapılan ki kare analizine göre okul öğretmeni ile sorun paylaşımı ve yaş arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (p<0.05). Yaş büyüdükçe okul öğretmeniyle sorun paylaşımı azalmaktadır.

Yine aynı şekilde rehber öğretmen ile sorun paylaşımına bakıldığında 12-14 yaş arasında sık sık sorun paylaşımı % 18 iken 15-18 yaş arasında bu oran % 2,6' ya düşmektedir. Rehber öğretmenle görüşmenin yaşın büyümesiyle azaldığı görülmektedir.

Ancak yapılan ki kare analizine göre rehber öğretmeni ile sorun paylaşımı ve yaş arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p>0.05).

Tablo 94: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Yakın Çevresinden Sorun Çözme Yardımı Alma Sıklığı

Sorun Çözme Yardımı Alınan Kişi		Sayı	%
Bakım Elemanı Yardımı	**Sık Sık**	80	80,0
	Bazen	16	16,0
	Hiçbir Zaman	4	4,
Toplam		100	100
Yanıtsız		1	
Grup Sorumlusu Yardımı	**Sık Sık**	69	68,3
	Bazen	23	22,8
	Hiçbir Zaman	9	8,9
Toplam		101	100
Evdeki Diğer Çocukların Yardımı	**Sık Sık**	28	28,0
	Bazen	41	41,0
	Hiçbir Zaman	31	31,0
Toplam		100	100
Yanıtsız		1	
Gönüllülerin Yardımı	**Sık Sık**	5	5,2
	Bazen	10	10,4
	Hiçbir Zaman	81	84,4
Toplam		96	100
Yanıtsız		5	

Çocuk evlerinde kalan çocukların çocuk evinde kalan kişilerden sorun çözme yardımı alma durumuna bakıldığında çocukların tamamına yakınının bakım elemanlarından yardım aldığı görülmektedir. Yine çocukların % 90'ından fazlası grup sorumlusu meslek elamanlarından sorun çözme yardımı aldıklarını belirtmişlerdir. Çocukların % 69'u evdeki diğer çocuklardan yardım aldıklarını belirtirken gönüllülerden yardım alanların oranı % 15,6'dır.

ASAGEM' in (2010a) araştırmasına göre ergenlerin herhangi bir sorunla karşılaştıklarında en çok destek aldıkları kişi % 44,2 ile annedir. Bunu % 20 ile arkadaş izlemektedir. Çocuk evinde ise annenin yerini bakım elemanı ve grup sorumlusunun aldığı görülmektedir.

Tablo 95: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Sorun Çözmede Çevresindeki Kişilerden Yardım Alma Sıklığı

Sorun Çözme Yardımı Alınan Kişi		Yaşadığı Yer						x^2
		Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam		
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Aile Yardımı	**Sık Sık**	11	11,3	104	74,3	115	48,5	113.223* sd:2
	Bazen	26	26,8	29	20,7	55	23,2	
	Hiçbir Zaman	60	61,9	7	5,0	67	28,3	
Toplam		97	100	140	100	237	100	
Analiz Dışı		4		1				
Kardeş Yardımı	**Sık Sık**	10	10,8	57	42,9	67	29,6	27.057 * sd:2
	Bazen	43	46,2	40	30,1	83	36,7	
	Hiçbir Zaman	40	43,0	36	27,1	76	33,6	
Toplam		93	100	133	100	226	100	
Analiz Dışı		8						
Arkadaş Yardımı	**Sık Sık**	17	17,2	82	59,0	99	41,6	43.697 * sd:2
	Bazen	54	54,5	44	31,7	98	41,2	
	Hiçbir Zaman	28	28,3	13	9,4	41	17,2	
Toplam		99	100	139	100	238	100	
Analiz Dışı		2		3				
Öğret-Men Yardımı	**Sık Sık**	19	19,2	41	29,5	60	25,2	3,440 ** sd:2
	Bazen	45	45,5	52	37,4	97	40,8	
	Hiçbir Zaman	35	35,4	46	33,1	81	34,0	
Toplam		99	100	139	100	238	100	
Analiz Dışı		2		3				
Rehber Öğret-Men Yardımı	**Sık Sık**	24	24,0	43	31,2	67	28,2	2.578 ** sd:2
	Bazen	34	34,0	35	25,4	69	29,0	
	Hiçbir Zaman	42	42,0	60	43,5	102	42,9	
Toplam		100	100	138	100	238	100	
Analiz Dışı		1		4				

* $p < 0,001$ ** $p > 0,05$

Çocuk evinde ve ailesi yanında kalan çocukların sorun çözmede çevrelerindeki kişilerden yardım alma durumuna bakıldığında şu sonuçlarla karşılaşılmıştır. Çocuk evinde kalan çocukların % 61,9' u hiçbir zaman aile yardımı almazken ailesi yanında kalan çocukların büyük çoğunluğu (% 74,3) aile yardımı almaktadırlar. Yapılan ki kare analizine göre sorun

çözmede aile yardımı alma ve yaşanan yer arasında anlamlı ilişki olduğu görülmektedir ($p<0.001$).

Sorun çözmede kardeş yardımı alma durumuna bakıldığında da benzer bir sonuç karşımıza çıkmaktadır. Çocuk evinde kalan çocukların % 10,8' i sık sık kardeş yardımı alırken aile yanında yaşayan çocuklarda bu oran 4' e katlanarak %42,9' ulaşmaktadır. Yapılan ki kare analizine göre sorun çözmede kardeş yardımı alma ve yaşanan yer arasında anlamlı ilişki olduğu görülmektedir ($p<0.001$).

Sorun çözmede arkadaş yardımı alma durumuna bakıldığında da çocuk evinde kalan çocukların % 17,2' si sık sık arkadaş yardımı alırken aile yanında yaşayan çocuklarda bu oran %59' a ulaşmaktadır. Yapılan ki kare analizine göre sorun çözmede arkadaş yardımı alma ve yaşanan yer arasında anlamlı ilişki olduğu görülmektedir ($p<0.001$). Buna göre çocuk evinde kalan çocukların sırdaşlık düzeyinde arkadaşlık ilişkisi kurma konusunda sorun yaşadıkları ifade edilebilir.

Sorun çözmede öğretmen ve rehber öğretmen yardımı alma durumuna bakıldığında ise iki grup arasında çok ciddi farklar görülmemektedir. Yapılan ki kare analizine göre sorun çözmede öğretmen ve rehber öğretmen yardımı alma ve yaşanan yer arasında anlamlı ilişki bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Tablo 96: Cinsiyete Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Çevresindeki Kişilerden Sorun Çözme Yardımı Alma Sıklığı

Sorun Çözme Yardımı Alınan Kişi		Kız		Erkek		x^2
		Sayı	%	Sayı	%	
Arkadaş Yardımı	**Sık sık**	7	13,7	10	20,8	1.726* sd:2
	Bazen	27	52,9	27	56,3	
	Hiçbir zaman	17	33,3	11	22,9	
Toplam		51	100	48	100	
Analiz Dışı		2				
Okul Öğretmenleri-nin Yardımı	**Sık sık**	7	13,7	12	25,0	6.615 ** sd:2
	Bazen	20	39,2	25	52,1	
	Hiçbir zaman	24	47,1	11	22,9	
Toplam		51	100	48	100	
Analiz Dışı		2				
Rehber Öğretmenlerin Yardımı	**Sık sık**	6	11,5	18	37,5	15.860*** sd:2
	Bazen	15	28,8	19	39,6	
	Hiçbir zaman	31	59,6	11	22,9	
Toplam		52	100	48	100	
Analiz Dışı		1				
Gönüllülerin Yardımı	**Sık Sık**	-	-	5	10,4	
	Bazen	2	4,2	8	16,7	
	Hiçbir Zaman	46	95,8	35	72,9	
Toplam		48	100	48	100	
Analiz Dışı		5				

*p> 0,05 **p<0,05 ***p<0,001

Çocuk evinde kalan çocukların arkadaşlardan sorun çözme yardımı almasına kızların % 13,7' si arkadaşlarından sık sık sorun çözme yardımı alırken erkeklerde bu oran %20, 8' e çıkmaktadır. Ancak Yapılan ki kare analizine göre anlamlı bir sonuç bulunmamıştır (p>0.05).

Okul öğretmenlerinden sorun çözme yardımı alma durumuna bakıldığında kızların %47,1'i' öğretmenleriyle sorunlarını hiçbir zaman paylaşmazken erkeklerde bu oran % 22,9'a düşmektedir. Yapılan ki kare analizine göre okul öğretmeninden sorun çözme yardımı alma ve cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (p<0.05).

Rehber öğretmenden sorun çözme yardımı alma durumuna bakıldığında kızlarda sık sık sorun paylaşımı % 11,5 iken erkeklerde bu oran % 37,5' e yükselmektedir. Yapılan ki kare analizine göre okul öğretmeni ile sorun paylaşımı ve cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($p<0.001$).

Gönüllülerden sorun çözme yardımı alma durumuna bakıldığında kızların % 95,8'i hiçbir zaman yardım almazken erkeklerde bu oran % 72,9' a düşmektedir. Buna göre sorun çözme konusunda erkekler kızlardan daha fazla gönüllerden yardım almaktadırlar.

Tablo 97: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Okuldaki Başarı Durumlarını Değerlendirmeleri

Okuldaki Başarı Durumu	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İyi	36	36,4	46	32,4	82	34,0
Orta	54	54,5	85	59,9	139	57,7
Kötü	9	9,1	11	7,7	20	8,3
Toplam	99	100	142	100	241	100
Analiz Dışı	2					

x^2:0,683 sd:2 $p > 0,05$

Çocuk evinde ve ailesi yanında yaşayan çocukların kendilerinin okul başarı durumlarını değerlendirmelerinde oranların birbirlerine oldukça yakın olduğu görülmektedir. Çocuk evinde kalıp başarı durumlarını iyi olarak değerlendirenlerin oranı % 36,4 iken aile yanında yaşayan çocuklarda bu oran % 32,4'tür. Ancak bunun tersi durumda da çocuk evinde kalan çocukların % 9,1'i derslerinin kötü olduğunu düşünürken aile yanındaki çocukların % 7,7'si derslerinin kötü olduğunu düşünmektedirler. Yapılan ki kare analizine göre yaşanan yer ve okuldaki başarı durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($p>0.05$). Oysa Sarıoğlu'nun (2006) İzmir'de yetiştirme yurdunda kalan çocuklarla yaptığı çalışmada çocukların % 61, 7'si kendilerini başarısız bulduklarını belirtmişlerdir. Buna göre çocuk evinde kalan çocukların kendilerini daha başarılı olarak değerlendirdikleri ifade edilebilir. ASAGEM' in (2010a) ergenlerle yaptığı araştırmasında eğitime devam eden ergenlerin % 62,8' i başarılı ve çok başarılı olduğunu ifade ederken, % 33'ü kısmen başarılı olduğunu ve % 4,2'si ise başarısız olduğunu belirtmiştir.

Tablo 98: Cinsiyete Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Okuldaki Başarı Durumlarını Değerlendirmeleri

Okuldaki Başarı Durumu	Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%
İyi	20	38,5	16	34,0
Orta	28	53,8	26	55,3
Kötü	4	7,7	5	10,6
Toplam	52	100	47	100
Analiz Dışı			2	

x^2:0,378 sd:2 p> 0,05

Çocuk evlerinde kalan çocukların cinsiyetlerine göre okuldaki başarı durumuna bakıldığında kızların % 38,5'i derslerini iyi olarak değerlendirirken erkeklerde bu oran biraz düşerek % 34 olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine kızlarda derslerinin kötü olduğunu belirtenlerin oranı % 7,7 iken erkeklerde daha yüksek oranda % 10,6 ile derslerinin kötü olduğunu ifade etmektedirler. Tabloya göre kız çocuklar daha başarılı görünmekte ise de yapılan ki kare analizine göre anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p>0.05).

Tablo 99: Yaşa Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Okuldaki Başarı Durumlarını Değerlendirmeleri

Okuldaki Başarı Durumu	12-14 Yaş Arası		15-18 Yaş Arası	
	Sayı	%	Sayı	%
İyi	23	38,3	13	33,3
Orta	35	58,3	19	48,7
Kötü	2	3,3	7	17,9
Toplam	60	100	39	100
Analiz Dışı	2			

x^2:6.117 sd:2 p < 0,05

Çocuk evlerinde kalan çocukların yaşlarına göre okuldaki başarı durumuna bakıldığında 12-14 yaş arasındaki çocukların % 38,3'ü derslerini iyi olarak değerlendirirken 15-18 yaş arasında bu oran biraz düşerek % 33,3 olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine 12-14 yaş grubunda derslerinin kötü olduğunu belirtenlerin oranı % 3,3 iken 15-18 yaş arasında çok daha yüksek oranda % 17,9 ile derslerinin kötü olduğunu ifade etmektedirler. Tabloya göre yaşı daha küçük olan çocuklar daha başarılı görünmekte ve yapılan ki kare analizine göre yaş ve başarı durumu arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır (p<0.05).

Tablo 100: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Evde Yaşayan Diğer Kişilerle İlişkilerini Değerlendirmeleri

İlişki Değerlendirmesi	Evdeki Diğer Çocuklarla İlişkiler		Bakım Elemanı İle Olan İlişkiler	
	Sayı	%	Sayı	%
Çok iyi	35	35,0	66	66,0
İyi	33	33,0	26	26,0
Normal	27	27,0	7	7,0
Kötü	4	4,0	1	1,0
Çok Kötü	1	1,0	0	0
Toplam	100	100	100	100
Yanıtsız	1		1	

Çocukların bakım elemanları ve evde yaşayan diğer çocuklarla ilişkileri incelendiğinde ilişkilerinin kötü olduğunu ifade edenlerin oranının çok düşük olduğu görülmektedir. Bakım elemanları ile de ilişkilerin çok büyük oranda iyi ve çok iyi olduğu ortaya çıkmaktadır. Buna karşın evdeki diğer çocuklarla ilişkileri değerlendirmede çocukların 4'de birinin ilişkiyle ilgili ciddi bir değerlendirme yapmayıp normal ifadesini tercih ettikleri görülmüştür. ASAGEM' inn (2010a) araştırmasında ergenlerin anneleri ile ilişkilerinin % 50,8'i anneleri ile ve % 44,5 ile babaları ile çok iyi ilişkiler içinde olduklarını ifade etmişlerdir. Buna göre çocuk evinde yaşayan çocuklarında ebeveyn ilgisini ve sevgisinin eksikliğini kapatabilecek en yakın kişiler olan bakım elemanları ile ilişkilerinin bu oranlardan bile daha yüksek oranda çıkması çocuklarla sıcak ve güvene dayalı bir ilişki kurabildiklerini göstermektedir.

Tablo 101: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Ev İçi İlişkileri Değerlendirmeleri

Ev İçi İlişkilerin Değerlendirilmesi	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Çok İyi	48	48,5	68	48,2	116	48,3
İyi	48	48,5	61	43,3	109	45,4
Normal	2	2,0	9	6,4	11	4,6
Kötü	1	1,0	3	2,1	4	1,7
Toplam	99	100	141	100	240	100
Yanıtsız	2		1			

Çocuk evinde ve aile yanında yaşayan çocukların ev içi ilişkileri değerlendirmelerine bakıldığında her iki grubunda değerlendirmeleri birbirine yakındır. Ancak aile yanında yaşayan çocukların % 8,5'u çocuk evinde kalan çocukların oranından daha yüksek şekilde ev içi ilişkileri normal ve kötü olarak değerlendirmişlerdir.

Tablo 102: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Evlerinde Tartışma Çıkma Sıklığı

Evde Tartışma Çıkma Durumu	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Her Zaman	8	7,9	7	4,9	15	6,2
Sık Sık	1	1,0	7	4,9	8	3,3
Arasıra	78	77,2	89	62,7	167	68,7
Hiçbir Zaman	14	13,9	39	27,5	53	21,8
Toplam	101	100	142	100	243	100

x^2:10,464 sd:3 p< 0,05

Çocuk evinde ve aile yanında yaşayan çocukların evlerinde tartışma çıkma durumuna bakıldığında çocuk evinde kalan çocukların evlerinde daha fazla tartışma çıktığı görülmektedir. Yapılan ki kare analizine göre yaşanan yer ve evde tartışma çıkma arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0.05$).

Tablo 103: Çocukların Evlerinde Aralarında En Çok Tartışma Çıkan Kişiler

Aralarında En Çok Tartışma Çıkan Kişiler	Sayı	%
Evdeki Çocuklar	71	71,7
Bakım Elemanları Ve Çocuklar	9	9,1
Grup Sorumlusu Ve Çocuklar	1	1,0
Herkes Birbiriyle Tartışır	1	1,0
Hiç Kimse Birbiriyle Tartışmaz	17	17,2
Toplam	99	100
Yanıtsız	2	

Çocuk evlerinde kalan çocuklar yaşadıkları evde % 71,7 ile en çok çocuklar arasında tartışma çıktığını belirtmişlerdir. Hiç kimsenin birbiriyle tartışmadığını belirtenleri oranı da % 17,2 olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle ergenlik döneminde akran çatışmalarının arttığı düşünülürse bu oran bu çatışmanın bir sonucu olarak ortaya çıktığı söylenebilir.

Tablo 104: Çocuk Evinde Kalan Çocukların En Çok Tartıştıkları Kişiler

En Çok Tartışılan Kişiler	Sayı	%
Evdeki Diğer Çocuklar	54	54,0
Bakım Elemanları	3	3,0
Grup Sorumlusu	2	2,0
Okul Arkadaşları	6	6,0
Komşular	2	2,0
Hiç Kimse	33	33,0
Toplam	100	100
Yanıtsız	1	

Çocuk evinde yaşayan çocukların % 33' ü kendilerinin hiç kimse ile tartışmadığını belirtirken % 54' ü de evdeki diğer çocuklarla tartıştığını belirtmişlerdir. ASAGEM' in (2010a) araştırmasında ise ergenlerin % 42,8' i evde hiç kimse ile tartışmadığını belirtmiştir. Bu durumda çocuk evindeki çocukların evdeki diğer üyelerle daha fazla tartışma ve çatışma içinde olduğu söylenebilir.

Tablo 105: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Eve Gelmesinden Hoşlanmadıkları Kişiler

Eve Gelmesinden Hoşlanılmayan Kişi	Sayı	%
Yok	50	89,3
Misafir	2	3,6
Diğer Çocuk Evinde Kalan Çocuklar	3	5,4
Denetim Amaçlı Eve Gelenler	1	1,8
Toplam	56	100
Yanıtsız	45	

Çocukların çok büyük çoğunluğu % 89,3 ile eve gelmesinden hoşlanmadıkları biri olmadığını belirtmişlerdir. Çocukların % 5,4' ü diğer çocuk evinde kalan çocukların eve gelmesinden hoşlanmamaktadırlar. Denetim amaçlı eve gelenlerden rahatsız olan ise sadece 1 çocuk vardır.

Tablo 106: Çocuk Evinde Çocukların Eve Sık Gelmesini İstediği Kişiler

Eve Sık Gelmesi İstenen Kişi	Sayı	%
Yok	10	16,1
Gönüllü	4	6,5
Aile	14	22,6
Grup Sorumlusu Meslek Elemanı	16	25,8
Sınıf Arkadaşı	3	4,8
Kardeş	6	9,7
Bir Arkadaş	9	14,5
Toplam	62	100
Yanıtsız	39	

Çocuk evinde kalan çocukların eve sık gelmesini istedikleri kişilerle ilgili dilekleri sorulduğunda çocukların 39' u bu soruyu yanıtsız bırakmışlarıdır. Yanıt verenlerin % 25,8'i grup sorumlusu meslek elemanının, % 22'si ailesinden birinin ve % 14,5 oranında bir arkadaşının eve daha sık gelmesini istediğini belirtmiştir. Buna göre çocukların grup sorumlusu meslek elemanının ilgisine daha çok ihtiyaç duydukları söylenebilir.

Tablo 107: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Sağlıklı Ve Mutlu Bir Ev Ortamına Sahip Olduklarını Hissetme Sıklığı

Sağlıklı ve Mutlu Hissetme	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Her zaman	71	70,3	95	67,9	166	68,9
Arasıra	25	24,8	39	27,9	64	26,6
Hiçbir zaman	5	5,0	6	4,3	11	4,6
Toplam	101	100	140	100	241	100
Analiz Dışı			2			

x^2:0,320 sd:2 p> 0,05

Çocuk evlerinde ve aile yanında yaşayan çocukların sağlıklı ve mutlu bir evde yaşayıp yaşamadıklarına dair olan görüşlerine bakıldığında da her iki gruptaki çocukların ortalama % 68,9 oranında her zaman sağlıklı ve mutlu bir ortamda yaşadıklarını düşündükleri görülmüştür. Yapılan ki kare analizine göre yaşanan yer ile sağlıklı ve mutlu bir ev ortamına sahip olma arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (p>0.05).

ASAGEM' in (2010b)Türkiye genelinde yetişkinlerle yaptığı araştırmasında genel olarak ailenin ne düzeyde mutlu olduğu konusundaki soruya araştırmaya katılan kişilerin % 47,7' si mutlu ve % 25,9'u çok mutlu olduklarını belirtmişlerdir Buna göre bu bulgu bu çalışmanın sonuçlarını da destekler nitelikte olup ailelerin mutluluk düzeylerinin oldukça yüksek olduğu görülmüştür. ASAGEM' in (2010b) ergenlerle yaptığı araştırmasında ise çok mutlu olduğunu belirten ergenlerin oranı % 26,7, mutlu olduğunu belirten ergenlerin oranı % 49,2 olarak bulunmuştur.

Tablo108: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Kendilerini Yalnız Hissetme Sıklığı

Kendini Yalnız Hissetme	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Her Zaman	7	6,9	11	7,8	18	7,4
Sık Sık	9	8,9	16	11,3	25	10,3
Arasıra	53	52,5	71	50,4	124	51,2
Hiçbir Zaman	32	31,7	43	30,5	75	31,0
Toplam	101	100	141	100	241	100
Analiz Dışı			1			

x^2:0,477 sd:3 p> 0,05

Çocuk evlerinde ve aile yanında yaşayan çocukların kendilerini yalnız hissetme durumuna bakıldığında da her iki gruptaki çocukların ortalama % 31 oranında hiçbir zaman yalnız hissetmedikleri görülmüştür. Kendilerini her zaman ve sık sık yalnız hissettiğini ifade eden aile yanında yaşayan çocukların oranının çocuk evinde kalan çocukların oranından küçük bir farkla da olsa daha fazla olduğu görülmektedir. Yapılan ki kare analizine göre yaşanan yer ile kendisini yalnız hissetme durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (p>0.05). Oysa Durualp ve Çiçekoğlu'nun (2013) yetiştirme yurdunda kalan ergenlerle yaptığı çalışmada ergenlerin çoğunda orta düzeyde yalnızlık hissettikleri bulunmuştur. Buna göre çocuk evlerinin çocuğun aidiyet duygusunu geliştirmesiyle birlikte yalnızlık duygusunun azalmasını sağladığı ifade edilebilir.

Tablo109: Cinsiyete Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Kendilerini Yalnız Hissetme Sıklığı

Kendini Yalnız Hissetme	Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%
Her zaman/sık sık	10	19,2	6	12,2
Arasıra	28	53,8	25	51,0
Hiçbir zaman	14	26,9	18	36,7
Toplam	52	100	49	100

x^2:1.582 sd:2 p > 0,05

Çocuk evinde kalan çocukların cinsiyetlerine göre kendilerini yalnız hissetme durumlarına bakıldığında kızların % 19,2'si her zaman ve sık sık kendini yalnız hissettiğini belirtirken bu oran erkeklerde % 12,2'ye düşmektedir. Yine kendisini hiçbir zaman yalnız hissetmeyen erkeklerin oranı % 10 dolayında kızların oranından daha yüksek bulunmuştur. Ancak cinsiyet ve kendini yalnız hissetme arasında ki kare analizi yapılmış ve anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p>0.05).

Tablo110: Yaşa Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Kendilerini Yalnız Hissetme Sıklığı

Kendini Yalnız Hissetme	12-14 Yaş Arası		15-18 Yaş Arası	
	Sayı	%	Sayı	%
Her Zaman/Sık Sık	9	14,5	7	17,9
Arasıra	34	54,8	19	48,7
Hiçbir Zaman	19	30,6	13	33,3
Toplam	62	100	39	100

x^2:0,404 sd:2 $p > 0,05$

Çocuk evinde kalan çocukların yaşlarına göre kendilerini yalnız hissetme durumlarına bakıldığında 12-14 yaş arasındaki çocukların % 14,5', her zaman ve sık sık kendini yalnız hissettiğin belirtirken bu oran 15-18 yaş grubunda % 17,9'a yükselmektedir. Yine kendisini hiçbir zaman yalnız hissetmeyen 12-14 yaş arasındaki çocukların oranı % 30,6 iken 15-18 yaşta bu oran artarak % 33,3'e çıkmaktadır. Yapılan ki kare analizine göre yaş ve kendini yalnız hissetme arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo111: Korunma Altında Olma Sürelerine Göre Çocuk Evinde Kalan Çocukların Kendilerini Yalnız Hissetme Sıklığı

Kendini Yalnız Hissetme	Korunma Altında Olduğu Süre					
	2 Yıl Ve Daha Az		3-5 Yıl Arası		6yıl Ve Üstü	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Her zaman/sık sık	3	12,5	13	33,3	16	42,1
Arasıra	19	79,2	17	43,6	17	44,7
Hiçbir zaman	2	8,3	9	23,1	5	13,2
Toplam	24	100	39	100	38	100

x^2:10.718 sd:4 $p< 0,05$

Çocuk evinde kalan çocukların korunma altında olma sürelerine göre kendilerini yalnız hissetme durumlarına bakıldığında kendisini her zaman ve sık sık yalnız hissettiğini ifade edenlerin oranı 2 yıl ve daha az korunma altında olan çocuklarda % 12,5, 3-5 yıl arası sürede korunma altında olanlarda % 33,3 ve 6 yıl ve üstü sürelerde korunma atında olanlarda % 42,1'e ulaşmaktadır. Ancak arasıra yalnız hissedenlerde 2 yıl ve daha az korunma altında olan çocukların oranı % 79,2 ile en yüksek oran olarak karşımıza

çıkmaktadır. Kendisini hiçbir zaman yalnız hissetmediğini belirtenlerde de en yüksek oran % 23,1 ile 3-5 yıl arasında korunma altında olanlardır. Yapılan ki kare analizine göre korunma altında olma süresi ve kendini yalnız hissetme arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0.05$).

Tablo 112: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Kendilerini Yalnız Hissetme Durumunda Yaptığı Etkinlikler

Kendini Yalnız Hissettiğinde Yapılanlar	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Bakım Elemanı İle Paylaşmak	5	8,9	-	-	5	8,9
Düşünürüm	12	21,4	13	12,3	25	15,4
Kitap Okuma	12	21,4	13	12,3	25	15,4
Arkadaşıyla Paylaşma	10	17,9	21	19,8	31	19,1
Müzik Dinleme	16	28,6	29	27,4	45	27,8
Ailemle Paylaşırım	-	-	6	5,7	6	3,7
Televizyon	1	1,8	3	2,8	4	2,5
Dolaşmaya Çıkma	-	-	5	4,7	5	3,1
Spor Yapma	-	-	4	3,8	4	2,5
Bilgisayarda Oynama	-	-	12	11,3	12	7,4
Toplam	56	100	106	100	162	100
Yanıtsız	45		36			

Araştırmaya katılan çocukların yalnız kaldıklarında yaptıklara etkinliklere bakıldığında soruya cevap veren çocuklardan çocuk evinde kalanların % 8,9 ile yalnızlığı bakım elemanı ile paylaştığını belirtirken aile yanında yaşayan çocuklarda ailemle paylaşırım diyenlerin oranı % 5,7'de kalmaktadır.Her iki gruptan da çocukların en çok müzik dinlediği görülmüştür.Müzik dinlemeyi çocuk evlerinde düşünmek ve kitap okumak izlerken, aile yanında kalan çocuklarda arkadaş paylaşımı izlemektedir.

3.7. FİZİKSEL YAŞAM KOŞULLARINA YÖNELİK KARŞILAŞTIRMALAR

Tablo 113: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Evlerinin Yapısı

Evin Yapısı	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Apartman Dairesi	94	93,1	100	70,4	194	79,8
Müstakil Ev	7	6,9	42	29,6	49	20,2
Toplam	101	100	142	100	241	100

x^2:18.803 sd:1 $p < 0,001$

Çocuk evinde kalan çocuklarla ailesiyle yaşayan çocukların yaşadıkları evin yapısına bakıldığında çocuk evinde kalan çocuklarının evlerinin % 93, 1 ile apartman dairesi olduğu görülürken aile yanında yaşayan çocuklarda bu oran % 70,4'dür. Diğerleri ise müstakil evlerde oturmaktadırlar. Yapılan ki kare analizine göre yaşanan yer ile evin yapısı arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0.001$). Çocuk evinde yaşayan çocukların yaşadığı müstakil evler site içerinde ya da bağımsız villa tipi evle olurken ailesi yanında yaşayan çocukları devam ettikleri okulların çevresindeki sosyo-ekonomik düzey düşünüldüğünde daha çok gecekondu tarzındaki müstakil evlerde oturdukları düşünülmektedir. ASAGEM'in (2010a) Türkiye' de ergen profili araştırmasında da ergenlerin % 53,1'i apartman dairesinde ikamet ediyorken % 43,2'si ise müstakil bir evde oturmaktadırlar.

Tablo 114: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Evlerindeki Oda Sayısı

Oda Sayısı	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1 Odalı	-	-	1	0,7	1	0,4
2 Odalı	1	1,0	13	9,6	14	5,9
3 Odalı	12	11,9	45	33,1	57	24,1
4 Odalı	62	61,4	63	46,3	125	52,7
5 Odalı	22	21,8	6	4,4	28	11,8
6 Odalı	4	4,0	6	4,4	10	4,2
8 Odalı	0	0	1	0,7	1	0,4
9 Odalı	0	0	1	0,7	1	0,4
Toplam	101	100	136	100	237	100
Yanıtsız			6			

Çocuk evinde ve ailesi yanında kalan çocukların oturdukları evdeki oda sayılarına bakıldığında çocuk evlerinin % 61,4'ünün 4 odalı olduğu görülmektedir. Aile yanında yaşayan çocuklarda ise 3 ve 4 odalı evlerin oranı birbirine daha yakın olarak görülmektedir. ASAGEM' in (2010a) araştırmasında da benzer şekilde ergenler %47,2'si dört odalı ve % 35,4' ü üç odalı evlerde oturmaktadır.

Tablo 115: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Kendi Odalarının Olması Durumu

Kendine Ait Oda Olma Durumu	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Var	15	14,9	95	67,9	110	45,6
2 Kişiyle Paylaşma	56	55,4	39	27,9	95	39,4
3 Kişiyle Paylaşma	27	26,7	3	2,1	30	12,4
3 Kişiden Fazla Kişiyle Paylaşma	3	3,0	3	2,1	6	2,5
Toplam	101	100	140	100	241	100
Yanıtsız			2			

Ailesiyle yaşayan çocukların büyük çoğunluğu kendisine ait bir odası olduğunu belirtmesine rağmen çocuk evinde kalan çocukların çoğunluğu % 55,4 ile odasını 2

kişiyle paylaştığını belirtmiştir. Çocukların kurum bakımında kaldığı dönemlerde koğuş tipi odalarda çok fazla sayıda çocukla aynı odada yaşadıkları düşünüldüğünde bu düzenleme çocukların kendilerine özgü mekan sağlanması konusunda oldukça iyi bir noktaya gelindiğinin göstergesi olarak değerlendirilebilir. ASAGEM' in (2010a) ergenlerle yaptığı araştırmasında da katılımcıların % 57'si kendisine ait bir odası olduğunu belirtmiştir.

Tablo 116: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Evlerinin Isınma Şekli

Evin Isınma Şekli	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Soba	3	3,0	52	36,6	55	22,6
Kalorifer	56	55,4	46	32,4	102	42,0
Klima	36	35,6	37	26,1	73	30,0
Diğer	6	5,9	7	4,9	13	5,3
Toplam	101	100	142	100	243	100

x^2:38,916 sd:3 $p < 0,001$

Çocuk evinde kalan çocukların evlerindeki ısıtma sitemine bakıldığında % 55,4 oranında kaloriferle ısınma söz konusu iken bunu % 35,6 ile klima izlemektedir. Oysa ailesiyle yaşayan çocukların % 36,6 ile çoğunluğunun evinin sobalı olduğu görülmektedir. Yapılan ki kare analizine göre yaşanan yer ve evin ısıtma sistemi arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0.001$). ASAGEM' in (2010a) araştırmasında ise ergenlerin yaşadıkları evin % 63,7 ile sobayla ısındığı görülmüştür. Bu araştırmada ergenlerin çok büyük çoğunluğunun orta ve alt ekonomik düzeye sahip olduğu düşünüldüğünde çocuk evlerinin fiziksel standartlarının en azından orta ekonomik düzeydeki ailelerin evlerinin düzeyine geldiği ifade edilebilir.

Tablo 117: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Evlerinin Toplu Taşıma Araçlarına Olan Mesafesi

Toplu Taşıma Araçlarına Mesafe	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Yakın	94	94,9	136	96,5	230	95,8
Uzak	5	5,1	5	3,5	10	4,2
Toplam	99	100	141	100	240	100

x^2:0,330 sd:1 $p < 0,05$

Çocuk evinde kalan çocukların evlerinin toplu taşıma araçlarına yakın olması durumuna bakıldığında her iki gruptaki çocuklarında evlerinin çok büyük bir oranda toplu taşıma araçlarına yakın olduğu görülmektedir. Ancak çocuk evlerinde kalanlardan toplu taşımaya uzak olduğunu belirtenlerin oranının aile yanında yaşayanlardan daha büyük olduğu görülmüş ve yapılan ki kare analizine göre yaşanan yer ve toplu taşımaya yakınlık durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$). Aradaki bu farkın çocuk evlerinde kalan çocukların yarıdan fazlasının merkez ilçeler dışında yaşıyor olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Tablo 118: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Cep Telefonuna Sahip Olma Durumu

Cep Telefonu Olma Durumu	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Var	21	21,0	111	78,2	132	54,5
Yok	79	79,0	31	21,8	110	45,5
Toplam	100	100	142	100	240	100
Analiz Dışı	1					

x^2:77.350 sd:1 $p < 0,001$

Ergenlik dönemi telefonla konuşmanın çok sık görüldüğü bir dönemdir (Bayhan ve Artan, 2004: 249). Ancak son yıllarda gençlerde ve hatta çocukluk çağında cep telefonuna sahip olma oranlarının artması ile bu durum daha da artmıştır. Çocuk evinde yaşayan çocukların % 21' inde cep telefonu bulunurken aile yanında yaşayan çocuklarda bu oran neredeyse dörde katlanarak % 78,2' ye ulaşmaktadır. ASAGEM' in (2010a) araştırmasında da çocukların % 70,8' inde cep telefonu bulunduğu görülmüştür. Yapılan ki kare analizine göre yaşanan yer ve cep telefonuna sahip olma arasında anlamlı bir

ilişki bulunmaktadır (p<0.001). Günümüzde cep telefonları bir iletişim aracı olmanın ötesinde bir oyun aracı, ayrıca sosyal medya vasıtasıyla çeşitli paylaşımlarda bulunmayı sağlayan bir araç haline gelmiştir. Bunun yanında ergenler arasında cep telefonuna sahip olmak özellikle de internet kullanma olanağına sahip işlevsel telefona sahip olmak artık bir prestij kaynağı olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle ergenler için cep telefonuna sahip olmak önemli görülmekte ve buna paralel olarak telefona sahip olma yaşı gittikçe düşmekte, küçük yaşlarda dahi pahalı ve daha işlevsel cep telefonlarına sahip olma arzusu aileler ve çocuklar arasında bir çatışma kaynağı olmaya başlamaktadır. Aynı çatışmanın çocuk evlerinde de olduğu çalışmanın nitel bölümündeki bulgularda karşımıza çıkmaktadır. Lise çağındaki çocukların çoğunluğunun bir cep telefonuna sahip olmayı istedikleri görülmüştür.

Tablo 119: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Aldıkları Haftalık Harçlık Miktarı

Haftalık Alınan Harçlık	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
5 TL'den Az	4	4,0	21	15,0	25	10,5
6-10 TL Arası	34	34,3	42	30,0	76	31,8
11-20 TL Arası	46	46,5	30	21,4	76	31,8
20 TL'den Fazla	15	15,2	47	33,6	62	25,9
Toplam	99	100	140	100	239	100
Analiz Dışı	2		2			

x^2:26,019 sd:3 p < 0,001

Çocuk evlerinde yaşayan çocukların yarıya yakını haftalık olarak 10-20 TL arasında bir harçlık aldığını belirtirken 5-10 TL arasında harçlık alanların oranı da 4,3 olarak karşımıza çıkmaktadır. 20 TL'den fazla harçlık alanların oranı ise % 15,2'dir. Ailesi yanında yaşayan çocuklarda ise en yüksek oran 20 TL ve üstünde % 33,6'dır. Yapılan ki kare analizine göre yaşanan yer ve alınan haftalık harçlık arasına anlamlı ilişki bulunmaktadır (p<0.001). Kocaoğlu'nun araştırmasında ise (2010) aile yanında yaşayan çocukların harçlıklarının diğerlerine göre daha düşük olduğu görülmüştür. ASAGEM' nun (2010a) araştırmasında da katılımcıların % 17'si 5 TL, % 24,7'sinin, 6-10 TL, % 28' inin 11-20 TL % 30,2' sinin ise 20 TL'den fazla harçlık aldığı görülmüştür.

Tablo 120: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Harçlıklarını En Çok Harcadıkları Yer

Harçlığın En Çok Harcandığı Yer	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Yiyecek Almak	59	60,8	88	63,3	147	62,3
Kırtasiye İhtiyacı	11	11,3	9	6,5	20	8,5
Kıyafet	16	16,5	8	5,8	24	10,2
Biriktirme	11	11,3	34	24,5	45	19,1
Toplam	97	100	139	100	236	100
Analiz Dışı	4		3			

x^2:13.290 sd:3 $p < 0,005$

Çocuk evlerinde ve ailesi yanında yaşayan çocukların harçlıklarını en çok neye harcadıklarına bakıldığında her iki gruptaki çocukların yarıdan fazlasının harçlığı ile yiyecek aldığı görülmektedir. Bunu çocuk evlerinde % 16,5 ile kıyafet alma takip ederken aile yanında yaşayan çocuklarda % 24,5 ile biriktirme gelmektedir. Çocuk evinde kalan çocuklardan sadece % 11,'ü harçlıklarını biriktirdiklerini belirtmişlerdir. Sarıoğlu' nun (2006) araştırmasında ise yetiştirme yurdunda kalan çocukların oranı % 37 ile çok daha yüksek bir orandadır. Yapılan ki kare analizine göre yaşanan yer ve harçlığın harcandığı alan arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0.005$).

Tablo 121: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Beslenme Şekillerini Değerlendirmeleri

Beslenme Şeklini Değerlendirme	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İyi	87	87,9	101	71,1	188	78,0
Orta	11	11,1	33	23,2	44	18,3
Kötü	1	1,0	8	5,6	9	3,7
Toplam	99	100	142	100	241	100
Analiz Dışı	2					

x^2:10.138 sd:2 $p < 0,05$

Çocuk evinde kalan çocukların % 87,9'u beslenme şekillerinin iyi olduğunu düşünürken bu oran ailesi yanında yaşayan çocuklarda % 71,1'e düşmektedir. Kötü beslendiğini düşünenlerin oranı ise çocuk evlerinde % 1 iken aile yanında yaşayan çocuklarda %

5,6'dır. Yapılan ki kare analizine göre yaşanan yer ve beslenme şeklini değerlendirme arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0.05$).

Tablo 122: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Sağlık İhtiyaçlarının Zamanında Karşılanması Durumu

Sağlık İhtiyaçlarının Zamanında Karşılanması	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	92	92,0	129	90,8	221	91,3
Hayır	0	0	2	1,4	2	0,8
Bazen	8	8,0	11	7,7	19	7,9
Toplam	100	100	142	100	242	100
Analiz Dışı	1					

Sağlık ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmama durumu karşılaştırıldığında da her iki grubun sağlık ihtiyaçlarının % 91,3 ile çok büyük oranda karşılandığı ve gruplar arasında bir fark olmadığı görülmektedir. Şenocak'ın (2005) yetiştirme yurdunda yaptığı araştırmasında ise çocukların % 70,5'i sağlık hizmetlerini yeterli bulmaktadırlar.

Tablo 123: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Okul İhtiyaçlarının Zamanında Karşılanması Durumu

Okul İhtiyaçlarının Zamanında Karşılanması	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	84	84,8	131	92,3	215	89,2
Hayır	3	3,0	1	0,7	4	1,7
Bazen	12	12,1	10	7	22	9,1
Toplam	99	100	142	100	241	100
Yanıtsız	2					

Çocuk evinde yaşayan çocuklarla ailesi yanında yaşayan çocukların okul ihtiyaçlarını zamanında karşılayıp karşılayamadıkları sorulduğunda her iki gruptaki çocuklar da birbirine çok yakın oranlarda okul ihtiyaçlarının zamanında karşılandığını belirtmişlerdir.

Tablo 124: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Kıyafet İhtiyaçlarının Zamanında Karşılanması Durumu

Kıyafet İhtiyaçlarının Zamanında Karşılanması	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	85	85	112	78,9	197	81,4
Hayır	5	5,0	7	4,9	12	5,0
Bazen	10	10,0	23	16,2	33	13,6
Toplam	100	100	142	100	142	100
Analiz Dışı	1					

x^2:1.924 sd:2 p >0,05

Çocuk evinde yaşayan çocuklarla ailesi yanında yaşayan çocukların kıyafet ihtiyaçlarını zamanında karşılayıp karşılayamadıkları sorulduğunda her iki gruptaki çocuklar da birbirine çok yakın oranlarda kıyafet ihtiyaçlarının zamanında karşılandığını belirtmişlerdir.

Tablo 125: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Evlerinin Alışveriş Merkezlerine Yakınlığı

Evin Alışveriş Merkezine Yakın Olması	*Yaşadığı Yer*					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	97	97,0	93	66,4	190	79,2
Hayır	3	3,0	47	33,6	50	20,8
Toplam	100	100	140	100	240	100
Yanıtsız	1					

Çocuk evlerinin açılacağı yerler belirlenirken bu evlerin şehrin merkezi yerlerinde olmasına özen gösterildiği göz önüne alınırsa alışveriş merkezlerine daha yakın olması anlamlı bir sonuç olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 126: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Evlerinin Sosyal Faaliyet Merkezine Yakınlığı

Evin Sosyal Faaliyet Merkezlerine Yakın Olması	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	65	65,0	44	31,2	109	45,2
Hayır	35	35,0	97	68,8	132	54,8
Toplam	100	100	141	100	241	100
Analiz Dışı	1		1			

x^2:29.973 sd:1 p < 0,001

Çocuk evlerinin merkezi yerlerde olmasından kaynaklı olarak aile yanında yaşayan çocukların evlerinden daha büyük oranda sosyal faaliyet merkezlerine yakın olduğu görülmektedir. Yapılan ki kare analizine göre yaşanan yer ve sosyal faaliyet merkezlerine yakın olma arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0.001$).

Tablo 127: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Oturdukları Çevrede Kendilerini Güvende Hissetme Durumları

Oturduğu Çevrede Kendini Güvende Hissetme	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Her zaman	73	73,0	92	65,2	165	68,5
Bazen	23	23,0	43	30,5	66	27,4
Hiçbir zaman	4	4,0	6	4,3	10	4,1
Toplam	100	100	141	100	241	100
Analiz Dışı	1		1			

Çocukların oturdukları çevrede kendilerini güvende hissetme durumuna bakıldığında her iki grubunda genelde kendilerini güvende hissettikleri görülmektedir.

Tablo 128: Çocuk Evinde Ve Ailesi Yanında Kalan Çocukların Evlerinde Değişiklik Yapılmasını İstedikleri Yer

Evde Değişiklik Yapılması İstenen Yer	Yaşadığı Yer					
	Çocuk Evi		Aile Yanı		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Yok	26	38,8	42	38,5	68	38,6
Tuvalet	3	4,5	1	0,9	4	2,3
Çalışma Odası	2	3,0	-	-	2	1,1
Kendi Odası	24	35,8	42	38,5	66	37,5
Evin Her Yerini	6	9,0	10	9,2	16	9,1
Bazı Kuralları	2	3,0	-	-	2	1,1
Oturma Odasını	1	1,5	8	7,3	9	1,1
Evin Konumunu	-	-	2	1,8	2	1,1
Mutfak	-	-	3	2,8	3	1,7
Manzarasını	-	-	1	0,9	1	0,6
Isınma Sistemini	3	4,5	-	-	3	1,7
Toplam	67	100	109	100	179	100
Yanıtsız	34		33			

Araştırmaya katılan çocukların % 40'a yakını evlerinde değişiklik yapmaya gerek olmadığını düşünürken yine buna yakın bir oranda kendi odalarını değiştirmek istediklerini belirtmişlerdir.

3.8. ÇOCUK EVLERİNDE KALAN ÇOCUKLARIN ÇOCUK EVİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELERİ

Daha önce diğer kurum bakım hizmetlerinden faydalanmış olup halen çocuk evlerinde kalan çocukların çocuk evine ilişkin değerlendirmelerine ilişkin veriler yapılandırılmamış soru kağıdı ile toplanmıştır. Toplam 17 çocuğa ulaşılmıştır.

Tablo 129: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Evin Fiziksel Ortamına Yönelik Değerlendirmeleri

Çocuk Evinin Fiziksel Ortamını Değerlendirme	Sayı n:17*	%
Fiziksel Koşullar İyi	15	88,2
İki Kişilik Oda Olması Güzel	4	23,5
Güvenli Bir Ev Ortamı Var	5	29,4
Güzel Bir Site İçinde	2	11,7
İyi Antenli Bir Televizyona İhtiyaç Var	4	23,5
Bilgisayar İhtiyacı Var	4	23,5
Isınma Sorunu Var	2	11,7
Toplam	36	

*Burada birden fazla yanıt alınmıştır

Çocuk evindeki çocukların fiziksel ortamını değerlendirmeleri istendiğinde çocukların % 88,2'si fiziksel koşulların oldukça iyi olduğunu ifade etmektedirler.

Çocuklardan biri bu durumu "Çok iyi, fazlası bile var." şeklinde ifade etmiştir. Ayrıca % 29, 4 ile güvenli bir ev ortamına sahip olduklarını ifade ederek huzurlu bir ortamda yaşadıklarını belirtmişlerdir. İki kişili odası olan çocuklar bu durumdan çok memnun olduklarını söyleyerek en çok da bundan hoşlandıklarını ifade etmişlerdir. Sorunlara bakıldığında ise % 23,5 ile iyi antenli bir televizyonları olmadığını ve acilen antene ihtiyaç duyduklarını ve yine % 23,5 ile bilgisayara ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Bazı evlerde ısınma sistemi ile ilgili sorun olduğu da ifade edilmiştir.

Tablo 130: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Evin Çevresine Yönelik Değerlendirmeleri

Çocuk Evinin Çevresini Değerlendirme	Sayı n:17*	%
Çevre Güvenli	13	76,4
Her Yere Yakın	7	41,1
Komşular Çok İyi	5	29,4
Daha Merkezi Bir Yerde Olabilir	2	11,7
Arkadaş Çevresi İyi Değil	1	5,8
Çok Güvenli Değil	1	5,8
Gürültülü	1	5,8
Komşularla Çatışma Yaşanıyor	2	11,7
Toplam	32	

*Burada birden fazla yanıt alınmıştır

Çocuk evinin çevresiyle ilgili yapılan değerlendirmelere bakıldığında çocukların çoğunluğu evin güvenli olduğunu düşünmektedirler. Ayrıca % 41,1'i her yere yakın olduğu için bu evlerden memnun olduklarını belirtmişlerdir. Ancak yine merkezde oturan çocuklardan bazıları evleri çarşının içinde olduğu için gürültü olduğunu ve bazen güven duygusu ile ilgili sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Buna karşın bazı çocuklar da evlerin daha merkezi bir yerde olmasını tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Çocuklarının % 29,4'ü komşularının çok iyi olduğunu belirtirken daha küçük yaştaki çocukların bu komşuluk ilişkilerinden daha fazla memnun olduğu gözlenmiştir. "Biz hasta olunca, bademcik ameliyatı olunca gelirler. Bunun için komşularımı seviyorum" diyen 13 yaşındaki erkek çocuk hassas olduğu dönemlerde hissettiği özel ilgi ihtiyacını karşılayan kişilere duyduğu sempatiyi bu şekilde ifade etmektedir. Ancak her yerde komşularla aynı sıcak ilişkiler kurulamamaktadır. Örneğin bir evde alt kattaki komşunun apartmanda kırılan her şeyden ya da kaybolan her eşyadan çocukları sorumlu tutmaması nedeniyle çocuklar bu kişiden hoşlanmadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 131: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Kurum Bakımı ve Çocuk Evi Hizmetlerini Karşılaştırmaları

Bakım Hizmeti Karşılaştırması	Sayı n:17*	%
Sosyal Etkinlikler Açısından Kurum Bakımı Daha İyiydi	5	29,4
Her İkisi De Eşit	1	5,8
Yetiştirme Yurdu	1	5,8
Çocuk Evi Daha İyi	11	64,7
Toplam	18	

*Burada birden fazla yanıt alınmıştır

Araştırmanın bu kısmına katılan 17 çocuktan % 64,7'si çocuk evi hizmetinin diğer kurum bakımı modellerinden daha iyi olduğunu düşünmektedirler. Kurum bakımının daha iyi olduğunu düşünen 1 çocuk bulunurken 1 çocuk da her ikisinin de eşit düzeyde olduğunu ifade etmiştir. Ancak çocukların % 29,4'ü pek çok açıdan çocuk evinin daha iyi olduğunu düşünmelerine rağmen sosyal etkinlikler açısından kurum bakımının daha iyi olduğunu belirtmişlerdir. Çocuk evine geldikten sonra sosyal etkinliklerin azaldığını, dışarı istedikleri zaman çıkamadıkları için ve evin içinde de boş vakitlerini eğlenceli geçirecek etkinlikler olmadığı için oldukça sıkıldıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 132: Çocuk Evinde Kalan Çocuklara Göre Çocuk Evinin Olumlu Yanları

Çocuk Evinin Olumlu Yanlarını	Sayı n:17*	%
Çocukların Sorumluluk Kazanması Sağlanıyor	3	17,6
Kendine Özel Eşyaların Olması	2	11,7
Rahat Çalışma Ortamı Olması	2	11,7
Kalabalık Odaların Olmaması	1	5,8
Davranış Problemi Olan Kişilerin Olmaması	4	23,5
Daha İyi Arkadaşlık İlişkileri Olması	3	17,6
Yaş Ve Cinsiyet Gruplarına Göre Ayrılmış Olması	2	11,7
Daha Güzel Yemekler Olması	1	5,8
Kendim İçin Alışverişe Çıkmak	1	5,8
Birebir İlginin Fazla Olması	1	5,8
Bakım Elemanlarının Yuvadaki Bakım Elemanlarına Göre Çok Daha İyi Davranması	7	41,1
Meslek Elemanlarının İyi Davranışları	4	23,5
Bilgisayarın Rahat Kullanılması	1	5,8
Kavga-Tartışmanın Daha Az Olması	1	5,8
Hep Birlikte Gezmeye Gitmek	3	17,6
Apartman Komşuları İle Görüşmek	2	11,7
Toplam	38	

*Burada birden fazla yanıt alınmıştır

Çocuk evinin olumlu yanlarının değerlendirilmesine ilişkin çocukların görüşlerine bakıldığında ilk göze çarpan % 41,1 ile bakım elemanlarının yuvadaki bakım elemanlarından daha iyi davranıyor olması olarak karşımıza çıkmaktadır. Hiç şüphesiz bakım elemanları için çok daha az çocukla bir ev ortamında çocuklarla ilgilenmek kurum bakımında büyük gruplardaki çocuklarla ilgilenmekten çok daha rahat bir ortam sağlamaktadır. Bakım elemanları için "anneler" tanımını kullanan çocuklar meslek elemanları için ise genellikle "hocalar" tabirini kullanırken, bazıları da abla ya da ağabey kelimelerini kullanmayı tercih etmektedirler. Çocukların % 23,5'i de meslek elemanlarının kendilerine daha iyi davrandığını ifade etmektedirler. Aynı oranda davranış problemi olan kişilerin olmaması geldiğini belirtmişlerdir.

Tablo 133: Çocuk Evinde Kalan Çocuklara Göre Çocuk Evinin Olumsuz Yanlarını

Çocuk Evinin Olumsuz Yanlarını Değerlendirme	Sayı n:17*	%
Sosyal Yaşantı Eksikliği	4	23,5
Hiçbir Yere Gitmeye İzin Verilmemesi	2	11,7
Bilgisayarın Yasak Olması	2	11,7
Kuralların Çok Katı Olması	5	29,4
Eve Geliş Saati İle İlgili Kuralın Çok Katı Olması	2	11,7
Yurt Ortamındaki Gibi Arkadaşlık Ortamı Olmaması	1	5,8
Facebook'un Yasak Olması	1	5,8
Fazla Ev İşi Yapmak Zorunda Olmak	1	5,8
Olumsuzluk Yok	7	41,1
Toplam	25	

*Burada birden fazla yanıt alınmıştır

Çocuk evinin olumsuz yanlarının değerlendirilmesi istendiğinde çocukların % 41,1'i herhangi bir olumsuzluk görmediklerini ifade etmişlerdir. Yaşı büyük çocukları kuralların katı olmasından şikayetçi olmuşlardır. Bu şikayet lise öğrencisi çocuklar tarafından dile getirilmiştir. Bu yaş grubu çocukların bağımsızlık ihtiyacı göz önüne alındığında bu talep anlamlı görünmektedir. Özellikle eve geliş saati kuralının çok katı olması nedeniyle sorun yaşadığını belirten bu ergenlerden biri "okul çıkışında arkadaşlarım birlikte bir şeyler yapmayı öneriyorlar. Ancak ben eve gitmek zorunda olduğumu söylüyorum. Bu nedenle arkadaşlarımla samimi ilişkiler kuramıyorum. Yalnız kalıyorum." İfadesinde bulunmuştur." Bir diğeri "Hafta sonu sadece cumartesi iznim var. 3-4 saatte nereye gidebilirim. Zaten yarısı yolda geçiyor." yorumunu yapmıştır. Evde geçirdikleri zamanın fazla olduğunu belirtmekle birlikte televizyonun iyi bir anteni olmaması ve bilgisayar'ın da ancak ödev yapmak için kullanılabiliyor olması sorun olarak ifade edilmiş ve evde çok sıkıldıklarını belirtmişlerdir. Çocukların ev içinde sorumluluk aldığı ve işlerin ortak yapıldığı daha önceki bölümde karşımıza çıkan bir durumdu. Bu durum çocuklar tarafından olumlu kabul edilmekte ise de bazı çocuklar özellikle büyük çocuklar ev işlerinin nöbetleşe yapıldığını ve yemek yapmak, bulaşık yıkamak gibi işlerin derslerin yoğun olduğu zamanlarda kendilerine ağır geldiğini belirtmişlerdir.

Tablo 134: Çocuk Evinde Kalan Çocukların Çocuk Evi Hizmetinin Daha İyi Olabilmesine Yönelik Değerlendirmeleri

Öneriler	Sayı n:17*	%
Daha Esnek Kurallar Olması	6	35,2
Daha Fazla Sosyal Yaşantı Olması	4	23,5
Harçlıkların Artması Ve Harçlık Cezalarının Kaldırılması	1	5,8
Daha Çok Gezmeye Gitmek	1	5,8
Evcil Hayvan Bakmak	2	11,7
Bahçeli Bir Ev Olması	1	5,8
Toplam	15	

*Burada birden fazla yanıt alınmıştır

Daha iyi bir hizmetin nasıl olması ile ilgili çocukların değerlendirmelerine bakıldığında daha esnek kurallara sahip olma isteği ön plana çıkmaktadır. Özellikle harçlıktan kesme ve cep telefonunun alınması gibi cezalardan mutsuz olduğunu ifade eden çocuklar bu kuralların esnetilmesini daha özgür olarak hareket edebilmeyi istemektedirler. Çocukların eve ailelerini davet etme isteğinde bulunmamaları manidar bulunmuştur. Hala kurum bakımı anlayışından kurtulamayıp çocuk evini bir ev değil de bir kurum olarak değerlendirdikleri düşünülmektedir. Bu nedenle evde aile ve arkadaşlarını daha fazla ağırlayabilecek bir ortam oluşması yönünde bir beklenti dahi kurmamaktadırlar.

3.9. ÇOCUK EVLERİNDE KALAN ÇOCUKLARIN İLİŞKİ DİNAMİKLERİNİ ANLAMAYA YÖNELİK NİTEL ARAŞTIRMA SONUÇLARI

Çocuk evlerinde kalan 17 çocukla çocukların üyesi olduğu sistemler ve bu sistemlerdeki ilişki ağlarını görebilmek amacıyla çocukların çevre haritaları oluşturulmuştur. Çevre haritaları çocuklarla birlikte oluşturulmuştur. Araştırmanın nitel bölümünü gerçekleştirmek için görüşülen çocuklar kaldıkları evde ziyaret edilmiştir. Görüşme öncesinde çocuk evi koordinatörlüğü ve grup sorumluları ile görüşülerek çocukların evde bulunduğu saatler göz önüne alınarak evlerden randevu alınmıştır. Evdeki bakım elemanları ve araştırmaya katılan çocuklar daha önce bilgilendirildiği için görüşme esnasında herhangi bir sorunla karşılaşılmamıştır.

Çocukların görüşme esnasında görüşlerini rahat ifade edebilmeleri için her çocuk görüşmeye yalnız alınmıştır. Haritayı çizmeden önce çocuklara haritanın amacı, nasıl çizileceği, haritayı oluştururken kullanılacak çizgilerin anlamları anlatılmış ve daha sonra haritayı kendilerinin çizmesi istenmiştir. Özellikle ev içi ilişkilerdeki kişilerarası mesafeyi görebilmek için evdeki kişileri kendisine yakın ya da uzak çizebileceği belirtilmiştir. Harita çizilirken okul ve çocuk evi koordinatörlüğü' nün haritaya yerleştirilmesi istenmiş, bunun dışında haritaya yerleştirmek istediği kişi ve sistemlerle ilgili herhangi bir yönlendirme yapılmamış, istediği herkesi bu haritaya istediği çizgilerle yerleştirebilecekleri belirtilmiştir. Bu çalışmayı yaparken temel amaç çocuğun gözüyle sosyal sistemlerini değerlendirmek olduğu için haritalandırmada sadece çocukların görüşleri ele alınmıştır. Çalışmada ilişkilerin şekil ve çizgilerle gösterilmesi çocukların kendilerini daha rahat ifade edebilmelerini sağlamış ve görüşme sürecinde herhangi bir rahatsızlık duymadıkları, aksine keyif aldıkları gözlenmiştir.

Bu haritalarda kullanılan şekil, çizgi ve kısaltmaların anlam aşağıda açıklanmıştır. Haritaların raporlaştırılması bölümünde ise çocukların kimlik bilgilerini saklamak amacıyla her çocuğa farklı bir ad verilmiştir.

Çevre Haritasında kullanılan şekil, çizgi ve kısaltmalar şunlardır:

---------- Zayıf

…… Geçici

_____ Güçlü

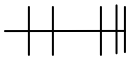
Ç: Çocuk

M: Meslek Elemanı

B: Bakım Elemanı

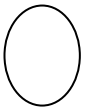

Karşılıklı güçlü enerji akışı

Çatışmalı

Telefonla ilişki sürdürme

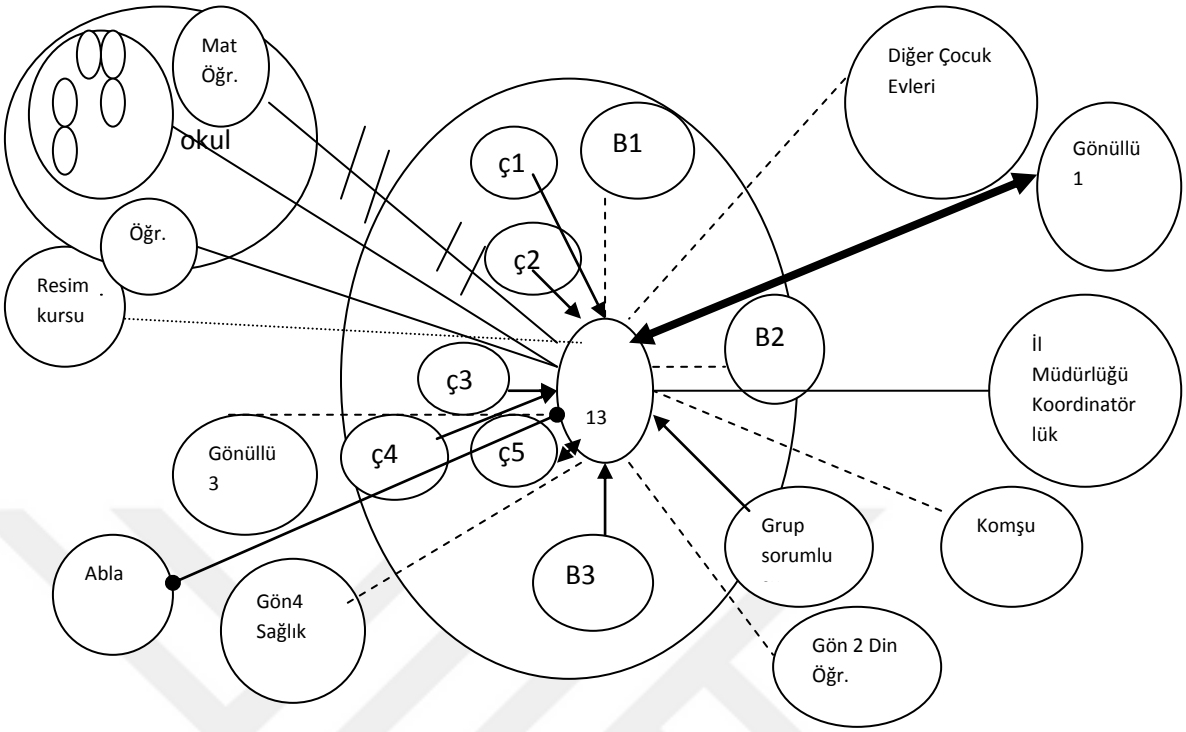

Kadın

Erkek

3.9.1. Çevre Haritaları

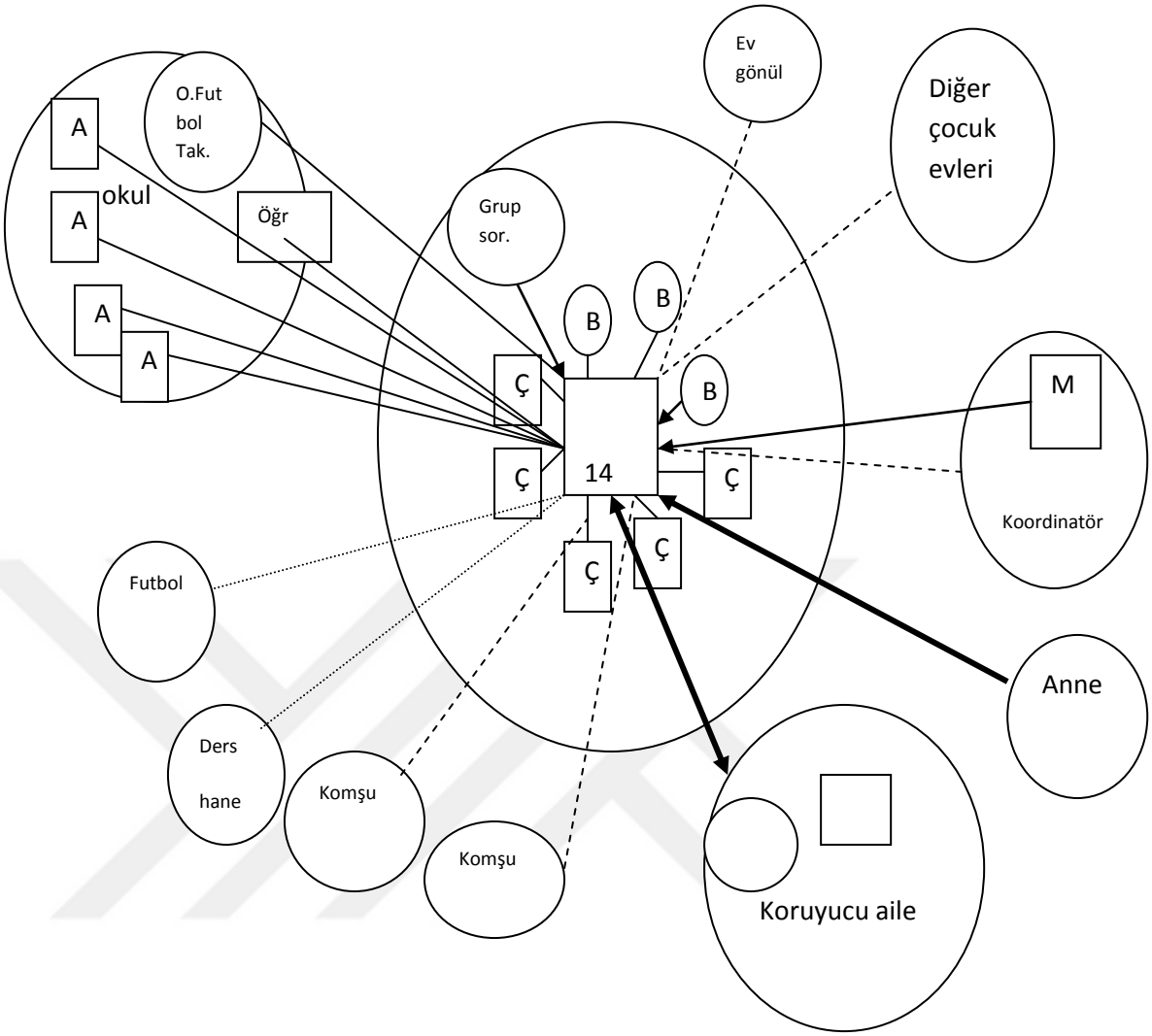

Kardelen

13 yaşındaki kız çocuğunun çevre haritası değerlendirildiğinde karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır. Bakım elemanlarının ikisi ile zayıf ilişkileri olduğunu belirtirken bir bakım elemanı ile güçlü ve kendisine enerji veren bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Bu bakım elemanından diğerlerine göre daha fazla ilgi gördüğü görülmektedir. Çocuk evindeki 4 çocuktan kendisine yakın ilgi gösterdiğini, kendinden yaşça küçük bir çocuk ile de karşılıklı yoğun bir ilişkisi olduğunu belirtmektedir. Grup sorumlusu meslek elemanından kendisine yönelen bir ilgi olduğu görülmektedir. Ev dışında gönüllü bir ailesi olan Kardelen anne ve babasıyla ilişkilerini sürdürmemektedir. Ailesinden sadece ablasıyla görüşmektedir. Çocuk Evi Koordinatörlüğündeki meslek elemanları ile güçlü bir ilişki içindedir. Çok yakında olan diğer çocuk evinde kalan çocuklarla görüşmelerine rağmen aralarında güçlü bir ilişki yoktur. Kendi gönüllü ailesi dışında 3 gönüllü kişi ile daha iletişim halindedir. Eve gelip giden gönüllülerle çok yakın ilişkisi olmadığını, 2 no' lu gönüllünün din bilgisi öğretmeni olduğunu ve bu öğretmenin haftada bir gün evlerine gelerek kendisi ile çocuklarla din konusunda sohbet ettiklerini, 4 no'lu gönüllünün de çocuklara sağlık hizmeti almak için hastaneye gittiğinde ya da gezilere giderken eşlik

etmektedir. Komşularda sadece biriyle ilişki içinde olup bu ilişki de zayıf olarak tanımlanmıştır. Okul ilişkilerine gelince bir öğretmeniyle güçlü bir ilişkisi olduğunu, sınıfında 5 kız arkadaşıyla güçlü ilişkileri olduğu ancak matematik öğretmeni ile çatışmalı olduğu görülmektedir. Okul dışındaki tek sosyal faaliyeti resimdir.

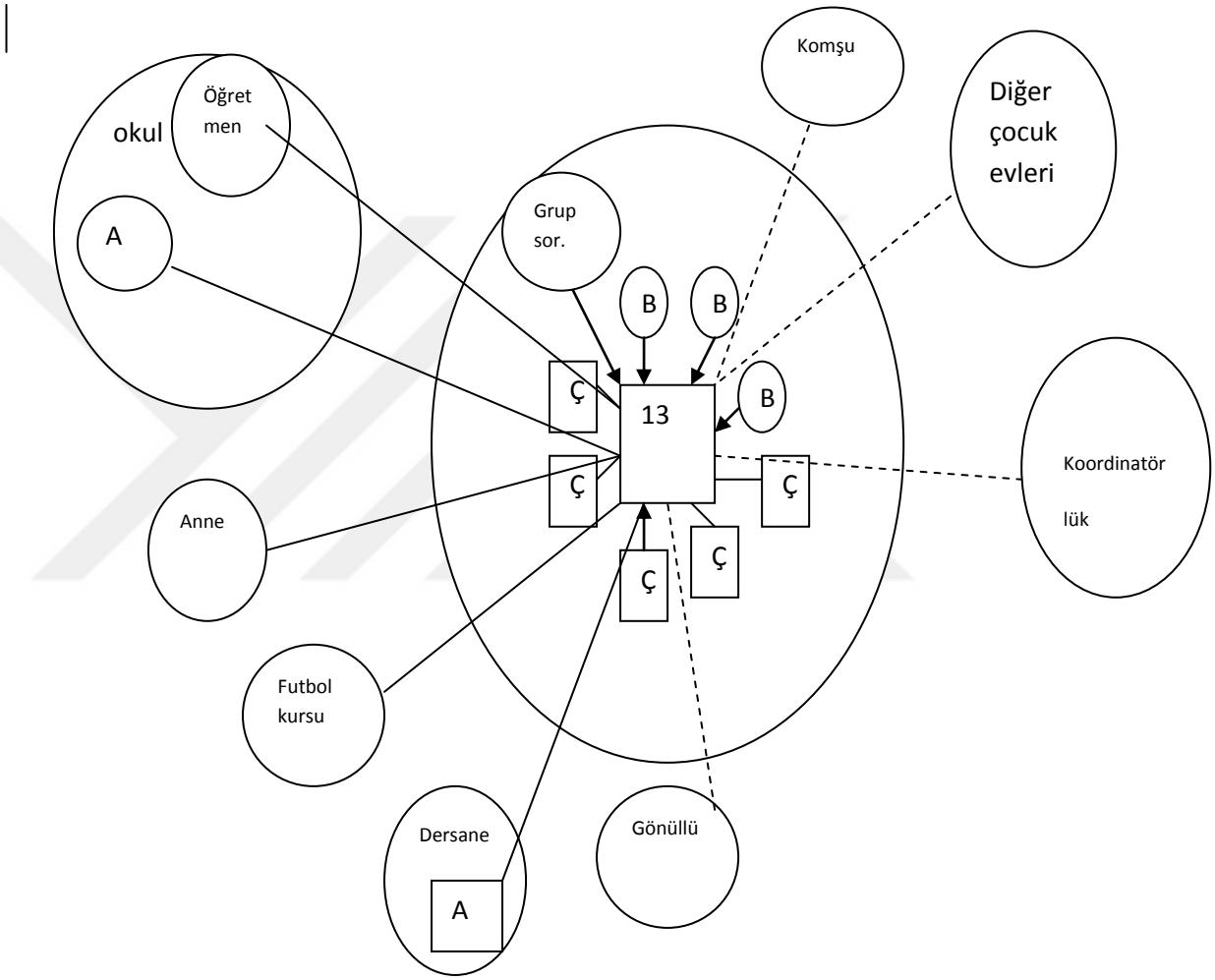
Kardelen' in çevre haritasına bakıldığında zengin bir ilişki ağına sahipken bu ilişkilerin ancak yarısının güçlü olarak tanımlandığı görülmüştür. Yani ilişkilerin niteliği Kardelen'i destekleyecek kadar iyi değildir.

Şimşek

14 yaşında erkek çocuğun çevre haritasını değerlendirdiğimizde karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır. Çocuk evindeki tüm çocuklarla güçlü ve eşit düzeyde bir ilişkisi vardır. 2 bakım elemanı ile güçlü bir ilişkisi varken diğer bakım elemanıyla ve grup sorumlusu tarafından kendine yönelik özel ve güçlü bir ilişki vardır. Çocuk Evi Koordinatörlüğü ile genel olarak zayıf bir ilişkisi vardır. Ancak buradaki bir meslek elemanı ile kendisine yönelik enerji olan özel ve güçlü bir ilişki vardır. Anne ev babası hayatta olmasına rağmen baba ile görüşmemek ancak annesi ile güçlü bir ilişki içindedir. Düzenli olarak görüşmektedirler. Başka bir çocuk evinde kalan kardeşleri ile

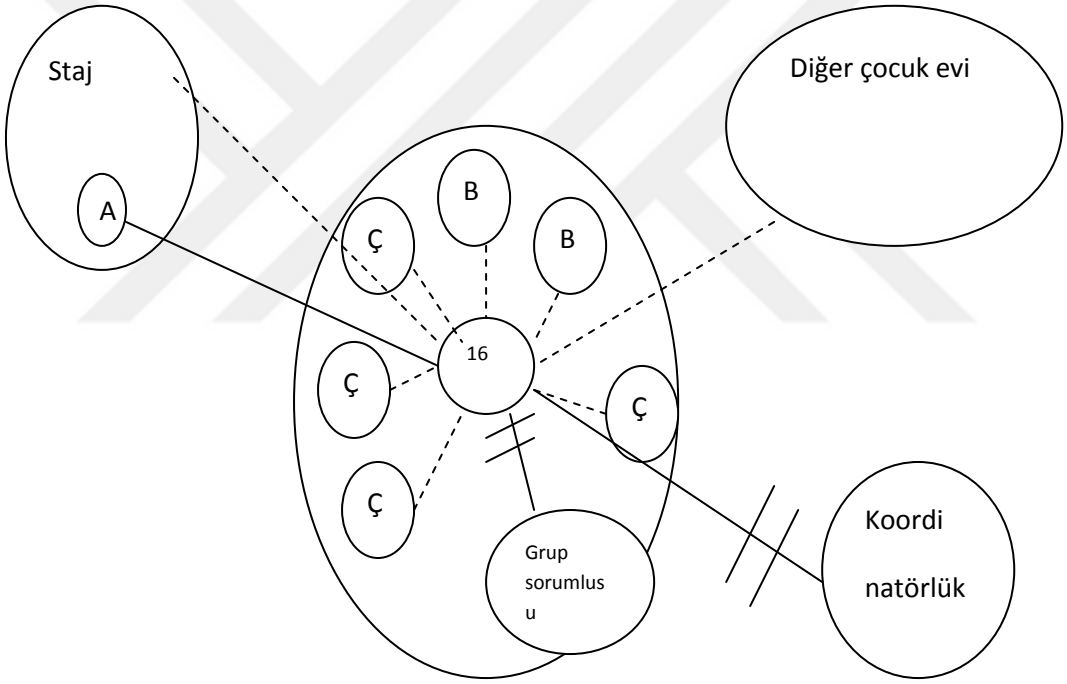
de karşılıklı güçlü bir ilişkileri vardır. Komşuları ve eve gönüllüsü ile ise zayıf ilişki içindedir. Okul sistemine bakıldığında sınıf öğretmeni ile güçlü bir ilişkide olduğu görülmektedir. Bunun yanında 4 sınıf arkadaşı ile ilişkileri iyidir. Okul futbol takımında oynayan Şimşek bu takımdaki ilişkilerini de genel olarak güçlü olarak ifade etmektedir. Okul dışında da futbol kursuna ve dershaneye gitmektedir. Genel olarak güçlü bir ilişki ağı olduğu söylenebilir.

Yıldırım

13 yaşındaki erken çocuğun çevre haritası incelendiğinde karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır. Çocuk evindeki diğer çocuklarla güçlü ilişkiler içinde olduğu özellikle de

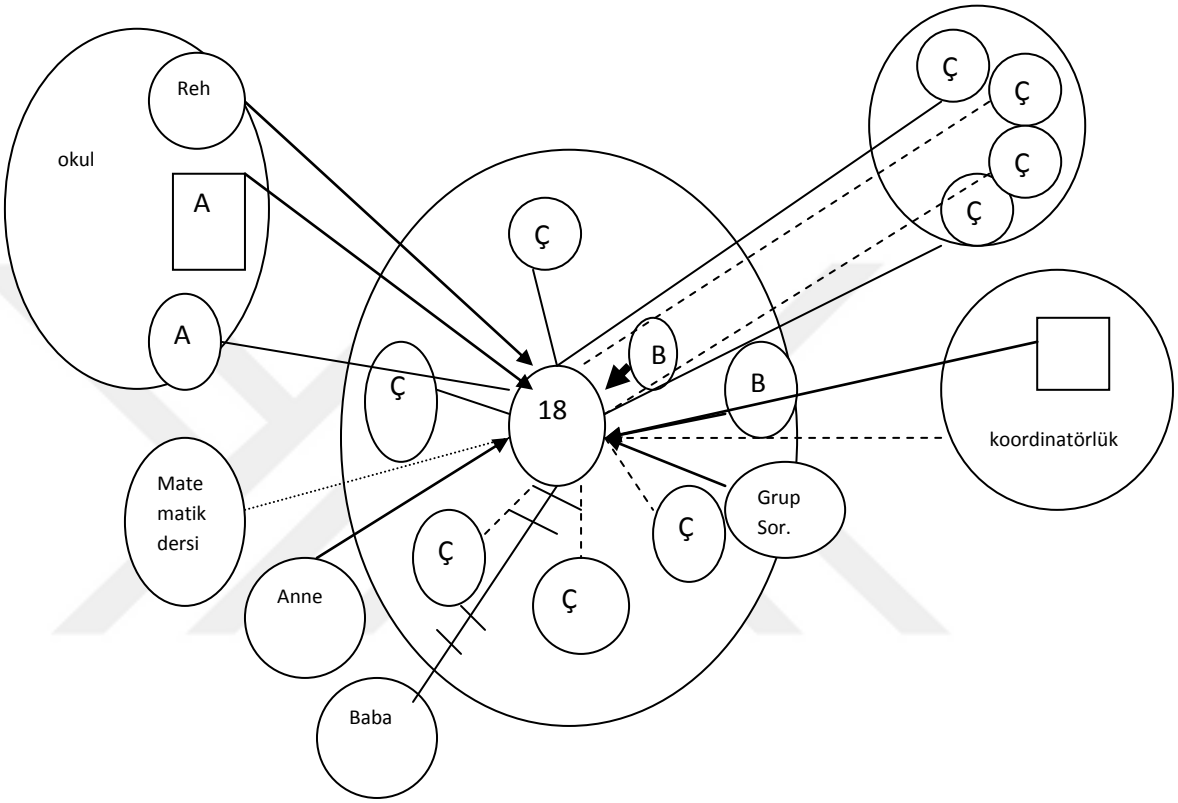
bir çocuğun kendisi ile daha samimi olduğu görülmektedir. 3 bakım elemanının ve grup sorumlusunun kendisine yönelik ilgisiyle birlikte güçlü ilişki içinde olduklarını belirtmektedir. Aile dışı biri tarafından cinsel istismara maruz kaldığı için korunma altına alınan Yıldırım annesi ile iyi ilişkileri de olduğunu ve sık sık görüştüğünü belirtmekle birlikte babası ile telefonla ve nadiren görüştüğünü belirtmiş ve babasını haritaya dahil etmemiştir. Eve gelen bir gönüllü kişi ile de zayıf bir ilişki içindedir. Okul sistemine bakıldığında bir öğretmeni ve bir arkadaşı ile güçlü ilişkiler içindedir. Bunun dışında dershaneye gitmekte ve orada da samimi bir arkadaşı bulunmaktadır. Ayrıca futbol kursuna gitmekte ve buradaki ilişkilerini de genel olarak güçlü olarak ifade etmektedir. Genel olarak güçlü bir ilişki ağı olduğu söylenebilir.

Yasemin

16 yaşında kız çocuğunun çevre haritasını incelediğimizde karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır. Yasemin' in hem evdeki bakım elemanları ile hem de evde kalan diğer çocuklarla oldukça zayıf bir ilişkisi vardır. Ayrıca grup sorumlusu ve koordinatörlük ile de çatışmalı bir ilişki içinde olduğunu belirtmiştir. Diğer çocuk evindeki çocuklarla da ilişkilerinin çok zayıf olduğunu ifade etmektedir. Açık liseye devam eden Yasemin güçlü ilişki kurduğu tek kişinin staj yaptığı yerdeki bir arkadaşı olduğunu belirtmiştir. Annenin terk etmesi ve babanın fiziksel istismarı nedeniyle korunma altına alınan

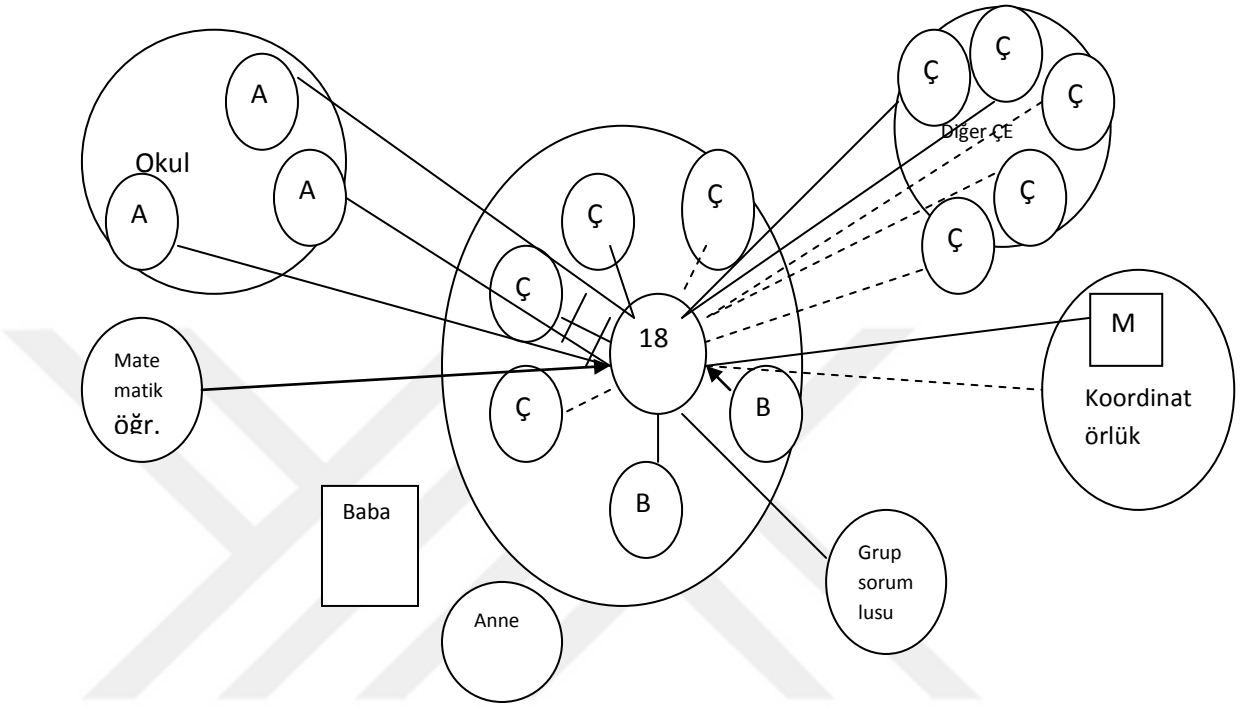
Yasemin onlarla hiçbir şekilde ilişkide olmadığını ve çocuk evinde bulunan bir kardeşiyle de görüşmediğini bildirmiştir. Genel olarak bakıldığında ilişki ağının oldukça zayıf olduğu ve özellikle otorite konumundaki kişilerle çatışmalı ilişkiler için olduğu görülmektedir.

Menekşe

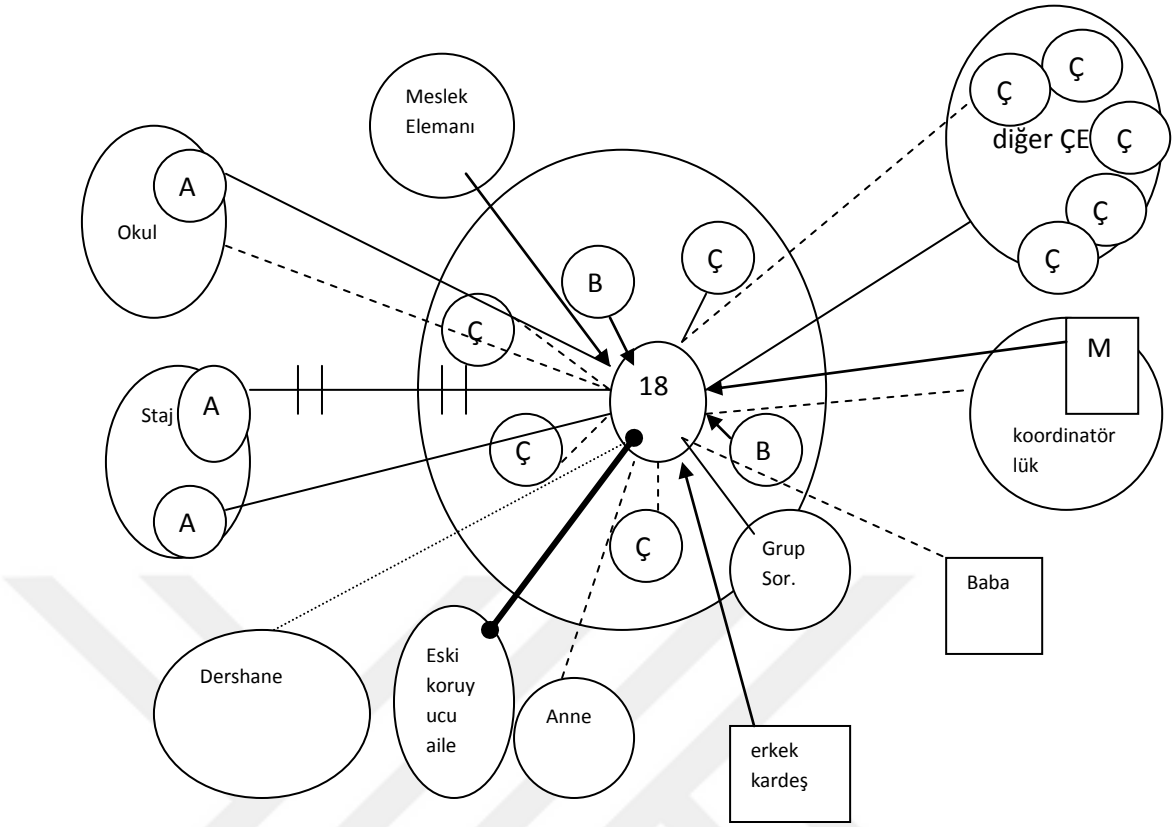
18 yaşındaki kız çocuğunun ilişki haritası değerlendirildiğinde karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır. Evdeki 2 çocukla güçlü ilişkisi olduğu ancak 3 çocukla da ilişkilerinin zayıf olduğu görülmektedir. Bakım elemanlarının ve grup sorumlusunun kendisiyle ilgilendiğini ve güçlü ilişkileri olduğunu belirtmektedir. Koordinatörlükle genel olarak ilişkilerinin zayıf olduğu, ancak koordinatörlükten bir meslek elemanı ile kendisine yönelik enerji akışı olan güçlü bir ilişkileri olduğu görülmektedir. Annesinin kendisine yönelik ilgisiyle güçlenen bir ilişkisi olduğu ancak kendisini ihmal ve istismar eden babasıyla çatışmalı bir ilişki içinde olduğu görülmektedir. Okuldaki rehber öğretmenin kendisi ile ilgilendiğini ve 2 arkadaşı ile güçlü ilişkileri olduğunu belirtmiştir. Diğer

çocuk evinden ise 2 çocukla iyi ancak 2 çocukla da zayıf ilişki içinde olduğu görülmektedir. Tek sosyal faaliyeti matematik kursudur ve burada da güçlü ilişki kurduğu kimse yoktur. Genel olarak dahil olduğu sosyal sistemlerin az olduğu ve güçlü ilişki içinde olduğu kişilerin sayısının da yetersiz olduğu görülmektir.

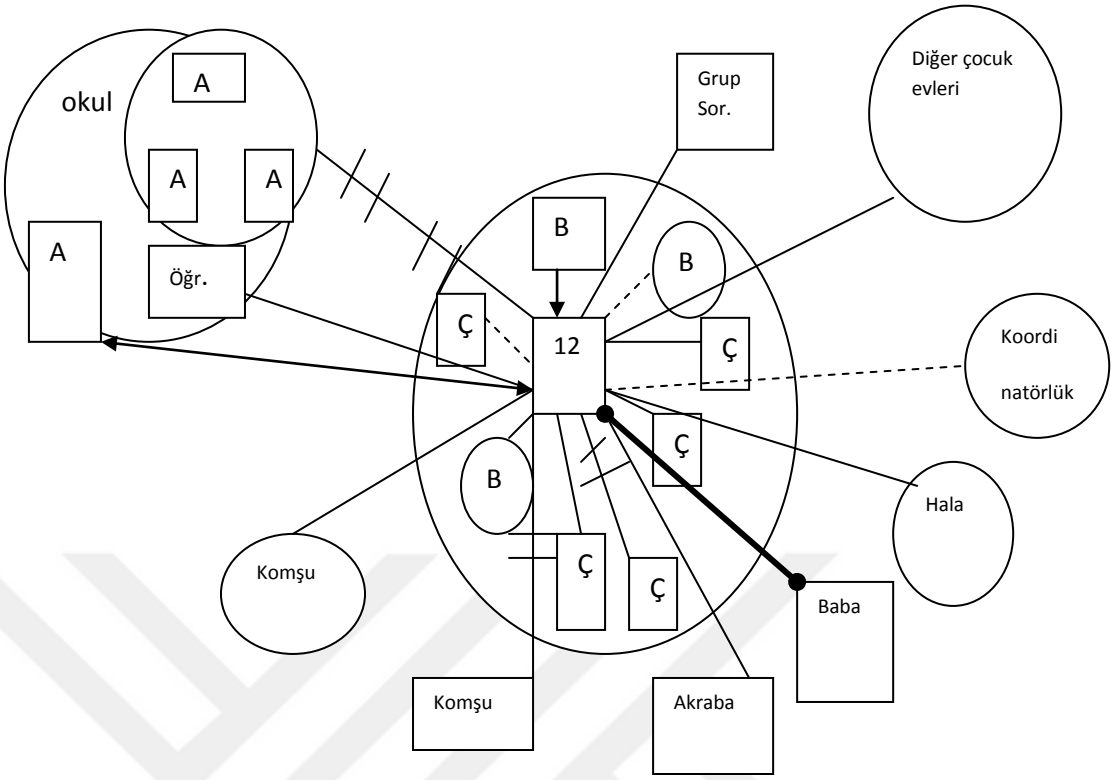
Sümbül

18 yaşında kız çocuğunun çevre haritası incelendiğinde karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır. Çocuk evindeki çocuklardan sadece biriyle güçlü ilişkisi olduğu, diğer ikisi ile zayıf ilişkisi olduğu ve biriyle de çatışmalı ilişkisi olduğu görülmektedir. Bakım elemanının her ikisi ile de iyi ilişkiler içinde olup bir bakım elemanının kendisiyle daha fazla ilgilendiği görülmüştür. Grup sorumlusu ile de güçlü bir ilişkisi vardır. Ebeveynlerinin boşanması sonucu korunma altına alınmış olup anne ve babasını haritaya dahil etmiş ancak herhangi bir çizgi kullanmayı istemeyerek ilişkinin güçlü ya da zayıf olup olmadığını ifade etmek istememektedir. Okul ile ilişkilerine bakıldığında da 3 samimi arkadaşı olduğu görülmektedir. Okul dışında gittiği tek yer matematik kursu olup buradaki öğretmeni ile kendisine enerji akışı sağlayan güçlü bir ilişki vardır. Bu tabloya göre Sümbül' ün sosyal ilişki ağlarının oldukça zayıf olduğu söylenebilir.

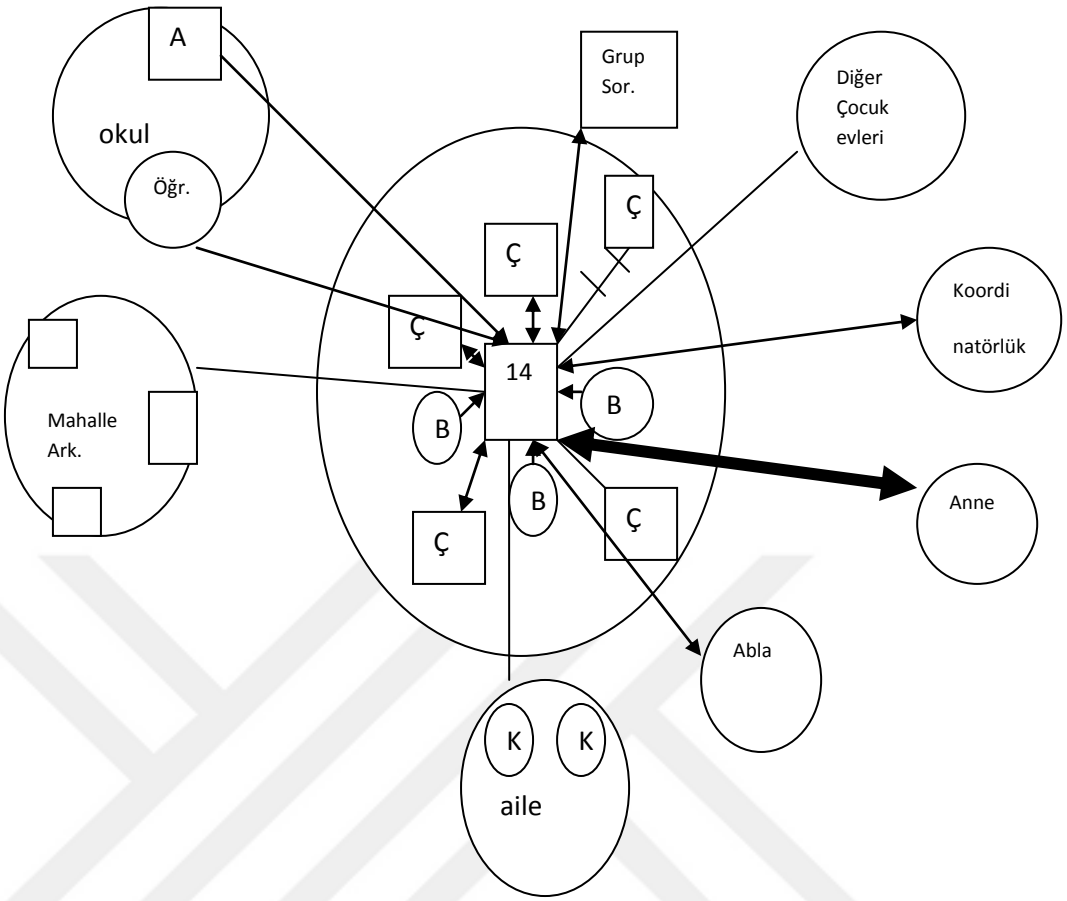
Leylak

18 yaşında kız çocuğunun çevre haritası incelendiğinde karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır. Çocuk evindeki bir çocukla güçlü bir ilişki içinde iken diğer 3 çocukla zayıf bir ilişkisi vardır. Bakım elemanlarıyla kendisine yönelik enerji akışı olan güçlü bir ilişkisi vardır. Diğer çocuk evi ile ilişkileri genelde güçlü olup o evdeki bir çocukla ilişkileri zayıftır. Ayrıca kurumda farklı bir yerde çalışan bir meslek elemanı ile de özel ve güçlü bir ilişkisi vardır. Anne ve babasıyla ilişkileri oldukça zayıftır. Koruyucu ailede kalan kardeşi ile görüşmemektedir. Leylak daha önce kısa bir süre koruyucu ailede kalmış ve bu aile ile de şu anda sadece telefonla görüştüğünü belirtmiştir. Okul ilişkileri genellikle zayıftır ve tek bir samimi arkadaşı vardır. Staj yaptığı yerde de bir samimi arkadaşı vardır ancak burada da bir arkadaşı ile çatışma halindendir. Genel olarak bakıldığında çevresindeki sosyal sistemlerin sayısının fazla olmasına rağmen ilişki ağlarının çok güçlü olmadığı görülmektedir.

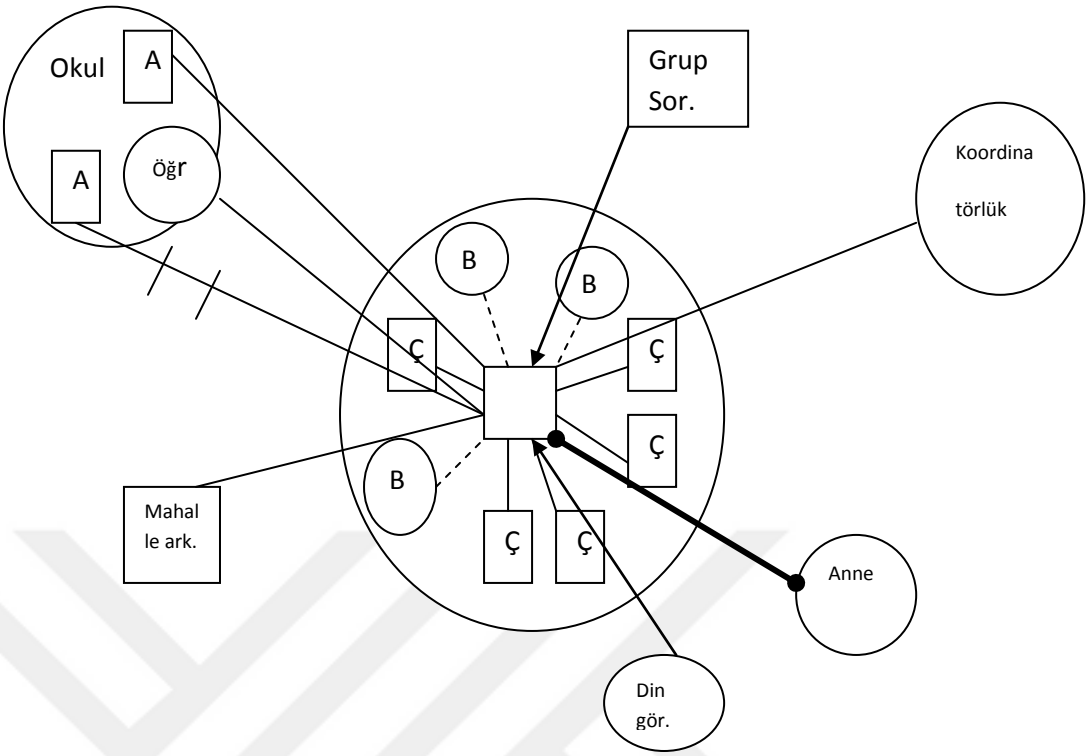
Yağmur

14 yaşındaki erkek çocuğun çevre haritası değerlendirildiğinde karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır. Çocuk evinde kalan çocuklardan 3' üyle iyi ilişkiler içinde olup biriyle zayıf bir ilişki ve biriyle de çatışmalı bir ilişkisi vardır. Grup sorumlusu iyi ilişkide iken koordinatörlükle arasında zayıf bir ilişki vardır. Diğer çocuk eviyle iyi ilişkiler içindedirler. Halasıyla ve bazı akrabalarıyla iyi ilişkileri varken babasıyla sadece telefonla görüşmektedir. Annesi tarafından terk edildiği için annesi ile görüşmemektedir. Komşuları ile iyi ilişkiler içindedir. Okulda da bir öğretmeni ile güçlü ilişkisi varken bir grup arkadaşı ile çatışma halindedir. Bir arkadaşı ile karşılıklı enerji akışı olan çok güçlü bir ilişkileri vardır. Katıldığı herhangi bir sosyal faaliyet yoktur. Tabloya genel olarak bakıldığında parçası olduğu sosyal sistemlerin sayısının az olduğu ve buradaki ilişki ağlarının da yetersiz olduğu görülmektedir.

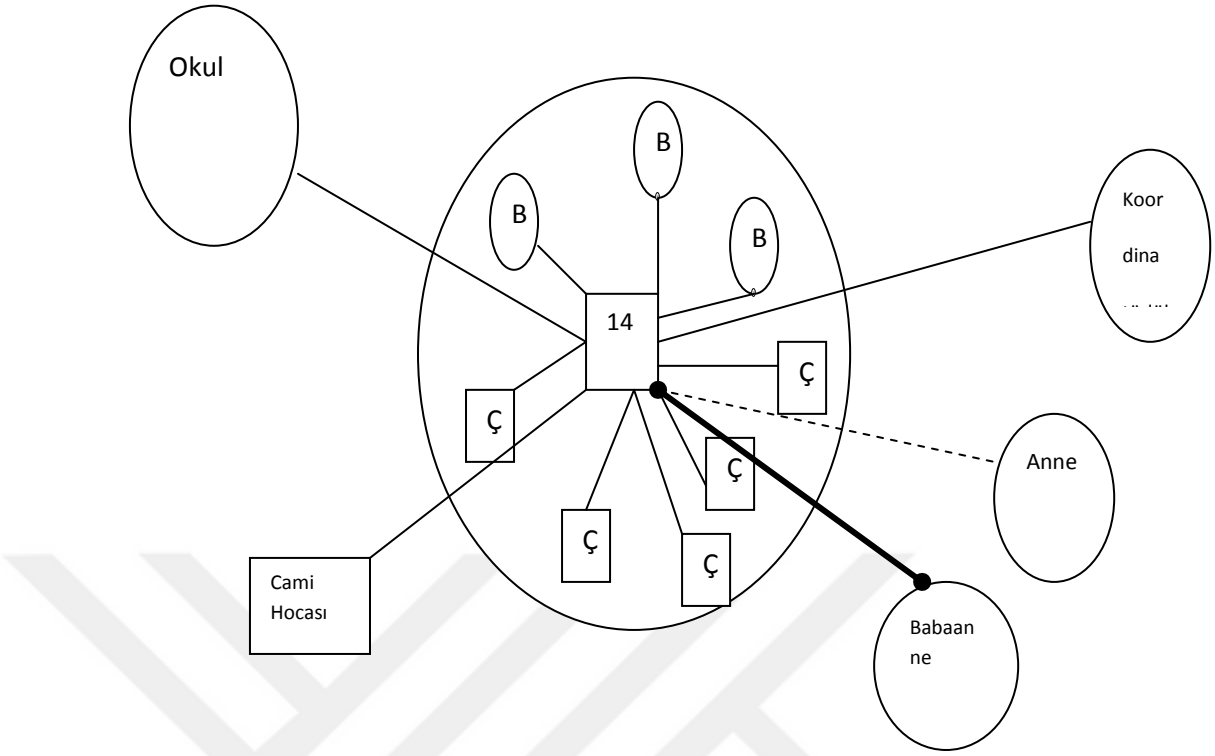
Boran

12 yaşında erkek çocuğunun çevre haritasını incelediğimizde karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır. Çocuk evinde kalan çocukla 3 çocukla karşılıklı enerji akışının olduğu oldukça güçlü bir ilişki vardır. Çocuklardan biriyle iyi bir ilişkisi vardır, biriyle da çatışma halindedir. Bakım elemanlarından kendisine yönelen güçlü bir ilgi varken grup sorumlusu ile de karşılıklı enerji akışı mevcuttur. Diğer çocuk evlerindeki çocuklarla da ilişkisi iyidir. Koordinatörlükle güçlü bir ilişki içindedir. Kardeşleri ve geniş ailesiyle güçlü bir ilişki içinde iken annesiyle karşılıklı çok yüksek bir enerji akışı görülmektedir. Ayrıca okul ve mahalle arkadaşları ile de iyi güçlü ilişkileri vardır. Zayıf ilişkide olduğu herhangi birini belirtmemiştir, ancak okul dışında katıldığı sosyal faaliyet yoktur. Genel olarak bakıldığında çevresindeki sosyal sistemlerin sayısı yeterli olmasa dahi güçlü sosyal ilişki ağları olduğu görülmektedir.

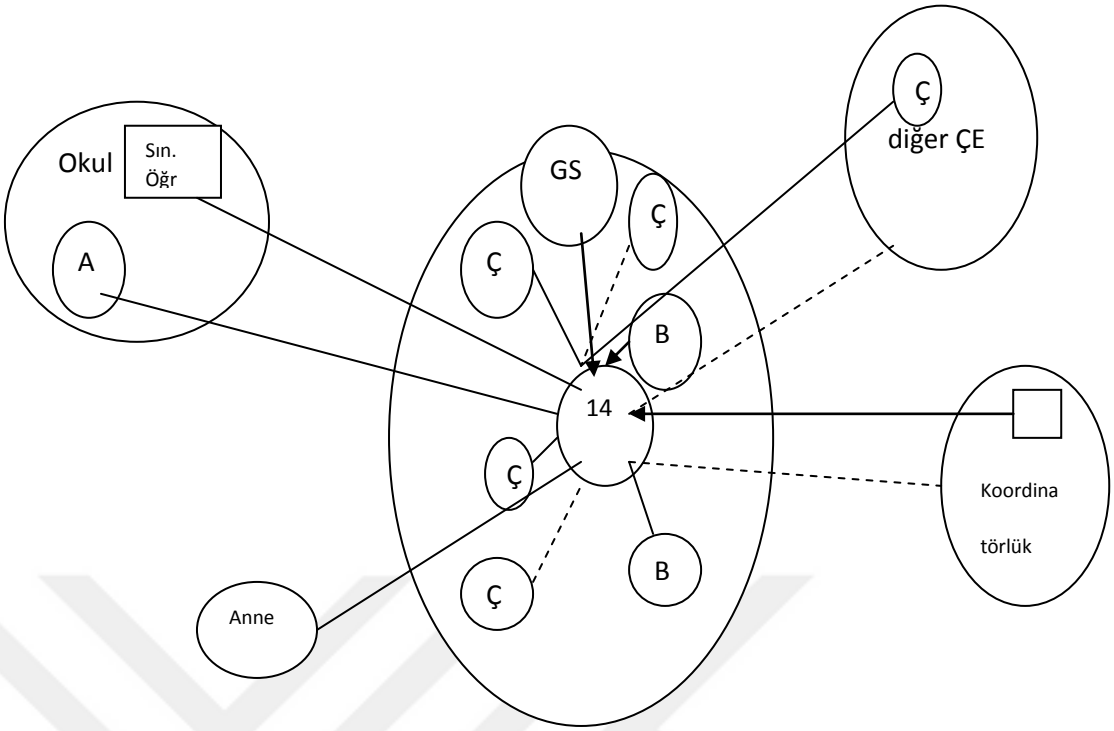
Karayel

14 yaşında erkek çocuğunun çevre haritasına bakıldığında karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır. Çocuk evindeki çocuklarla iyi ilişkiler içindedir ancak bakım elemanlarının 3' üyle de ilişkilerinin zayıf olduğunu belirtmiştir. Grup sorumlusunun kendisine yönelik ilgisi vardır ve Koordinatörlükle de ilişkileri güçlüdür. Ebeveyn ihmali nedeniyle korunma altına alınan Karayel ailesinden sadece annesiyle telefonla görüşmektedir. Grup sorumlusu dışında kendisine yönelik ilgi gösteren kişi eve gelen din bilgisi öğretmenidir. Okul sistemi içinde bir öğretmeni ve bir arkadaşı ile çatışma halindedir. Mahallede de samimi bir arkadaşı vardır. Bunun dışında katıldığı bir sosyal faaliyet yoktur. Genel olarak bakıldığında ilişki ağlarının oldukça yetersiz olduğu görülmektedir.

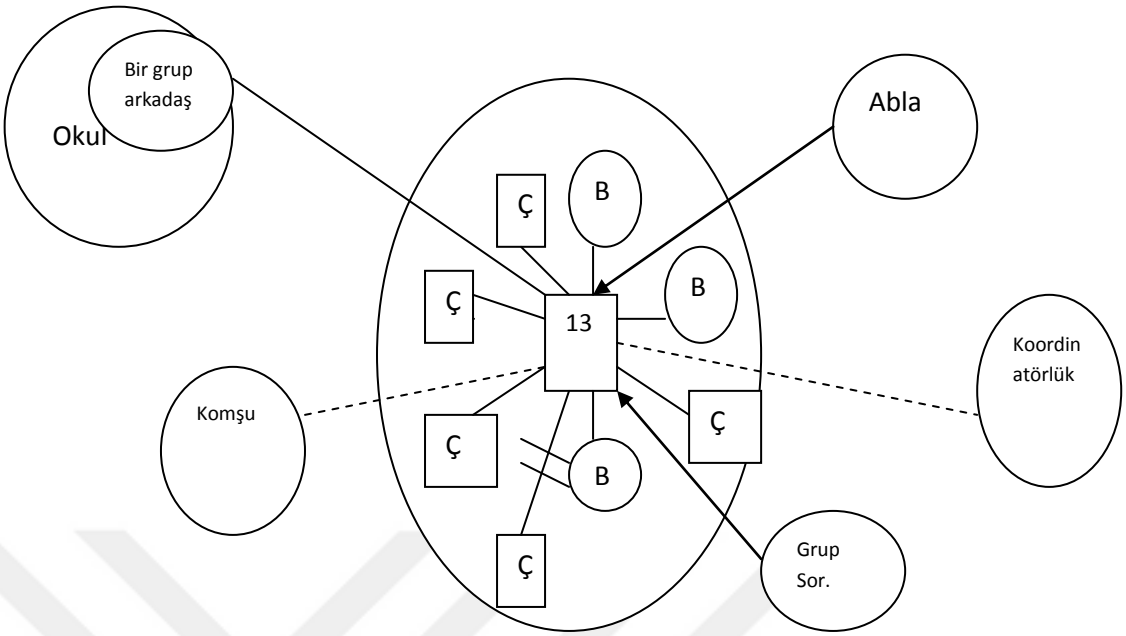
Poyraz

14 yaşındaki Poyraz'ın çevre haritası değerlendirildiğinde karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır. Evde yaşayan diğer çocuklarla, bakım elemanlarıyla, grup sorumlusuyla ve koordinatörlükle güçlü ancak hepsiyle eşit oranda iyi bir ilişki içindedir. Bu sistemler içersinde kendisine göre özel biri yoktur. Üvey babasından fiziksel şiddet gördüğü için korunma altına alınan Poyraz' ın annesiyle ilişkisi zayıftır ve öz babasıyla da hiç görüşmemektedir. Ailesinden sadece babaannesi ile arada sırada görüşmektedir. Okul sistemi içindeki ilişkilerini genel olarak iyi olarak değerlendirirken samimi olduğu özel bir arkadaşı yoktur. Evde yaşayanlar dışında eve haftada bir gelen cami hocasıyla güçlü ilişki tanımlamıştır. Bunlar dışında girdiği başka bir sosyal sistem yoktur. Girdiği sosyal sistem sayısı az iken bu sistemlerde ilişki içinde olduğu kişilerin sayısı da oldukça az olup, bunlarla iyi ilişkiler içinde olduğu görülmektedir. Buna göre daha farklı sosyal sistemlere girmeye ihtiyacı olduğu düşünülmektedir.

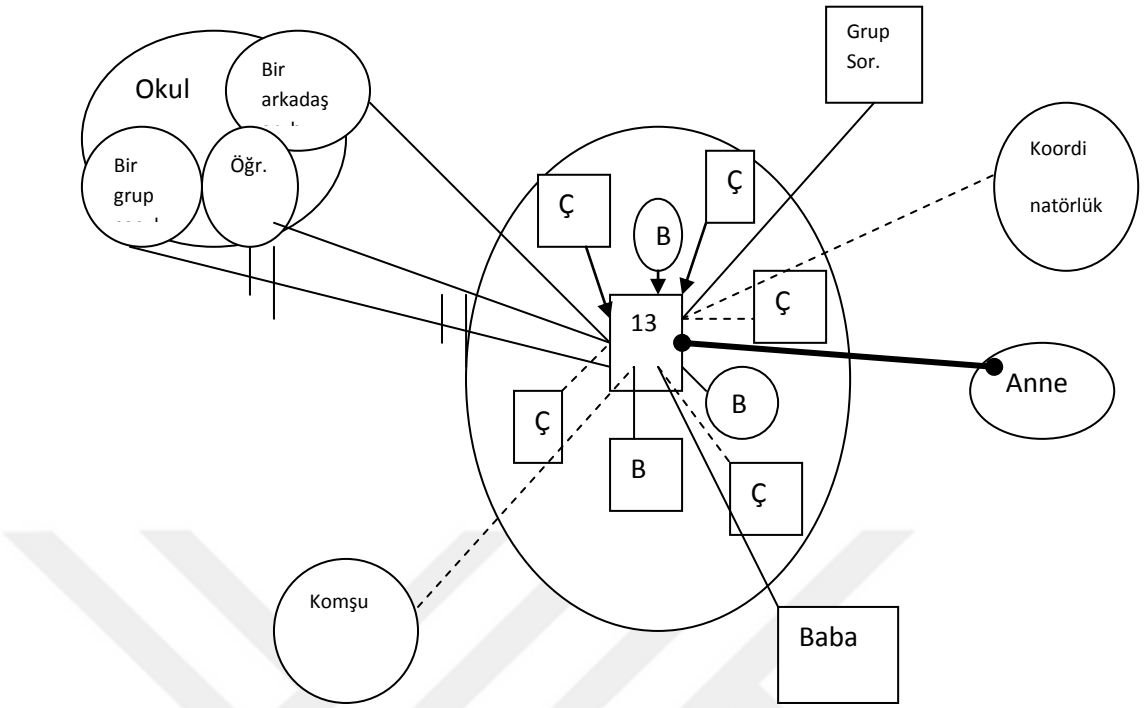
Sümbül

14 yaşındaki Sümbül' ün çevre haritası değerlendirildiğinde karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır. Çocuk evinde 2 çocukla güçlü ilişkisi varken 2 çocukla da ilişkisi zayıftır. Bakım elemanlarından biriyle güçlü, biriyle de kendisine yönelen özel ilgiyi içeren bir ilişki vardır. Koordinatörlükle genel olarak zayıf ilişkisi varken grup sorumlusunun ve koordinatörlükteki bir meslek elemanından kendisine yönelik özel bir ilgi olduğu gözlenmiştir. Ailesinden sadece annesiyle görüşmekte ve ilişkisini güçlü olarak tanımlamaktadır. Okul sistemi içerisinde de sınıf öğretmeni ve bir arkadaşı ile güçlü ilişkileri vardır. Katıldığı herhangi bir sosyal faaliyet yoktur. Genel olarak bakıldığında sosyal ilişki ağlarının oldukça zayıf olduğu görülmektedir.

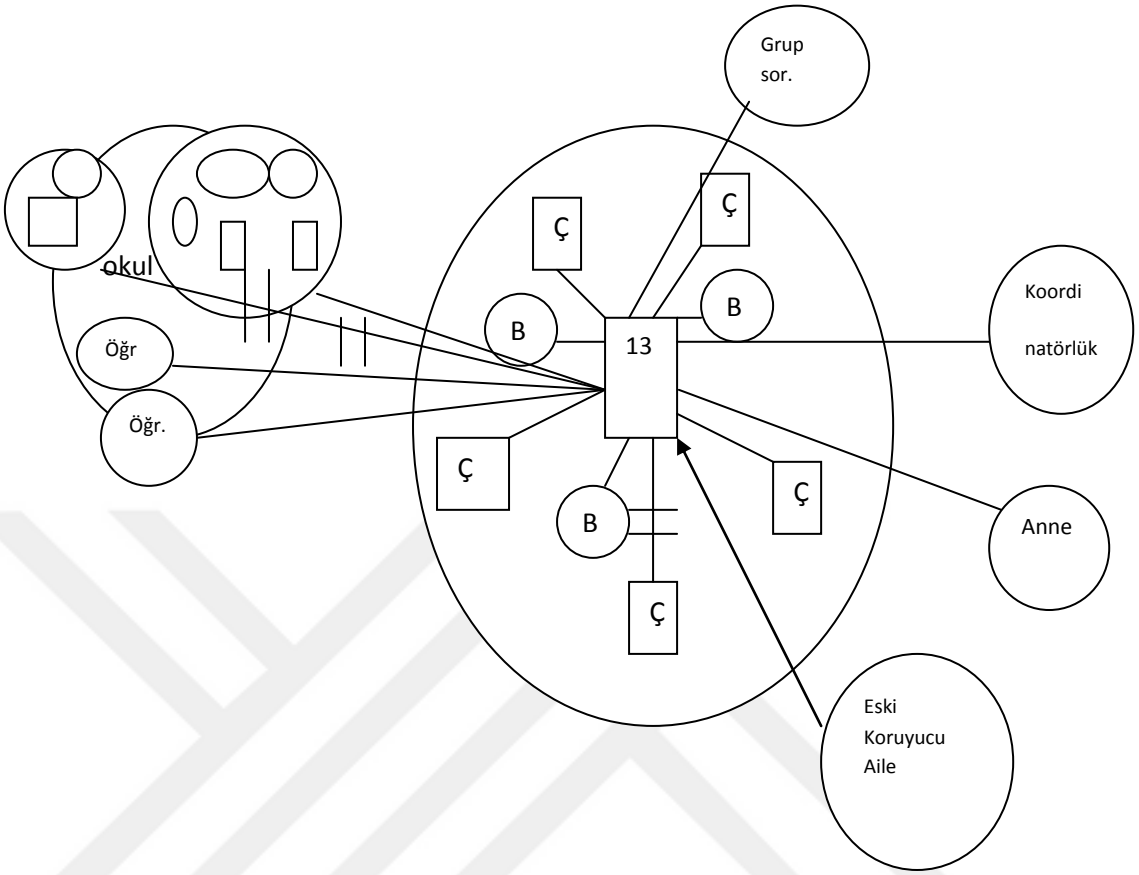
Lodos

13 yaşındaki Lodos'un çevre haritası değerlendirildiğinde karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır. Evdeki 3 çocukla iyi ilişkiler içerisinde iken bir çocukla da çatışma halindedir. Bakım elemanları ile ise iyi ilişkiler içerisindedir. Koordinatörlükle ilişkileri zayıf iken grup sorumlusundan kendisinde yönelen enerji akışının olduğu güçlü bir ilişkileri vardır. Ailesinden sadece ablasıyla güçlü ilişkileri vardır. Okulda bir grup arkadaşı ile iyi ilişkilerinin olduğunu ve komşularıyla da ilişkilerinin zayıf olduğunu belirtmiştir. Katıldığı sosyal faaliyet yoktur. Girdiği sosyal sistem sayısı az iken bu sistemlerde ilişki içinde olduğu kişilerle genellikle iyi ilişkiler içinde olduğu görülmektedir. Buna göre içinde olduğu sosyal sistemlerde sosyal ilişki ağlarının güçlü olduğu ancak daha fazla ilişki ağına sahip olabilesi için farklı sosyal sistemlere de ihtiyaç olduğu görülmektedir.

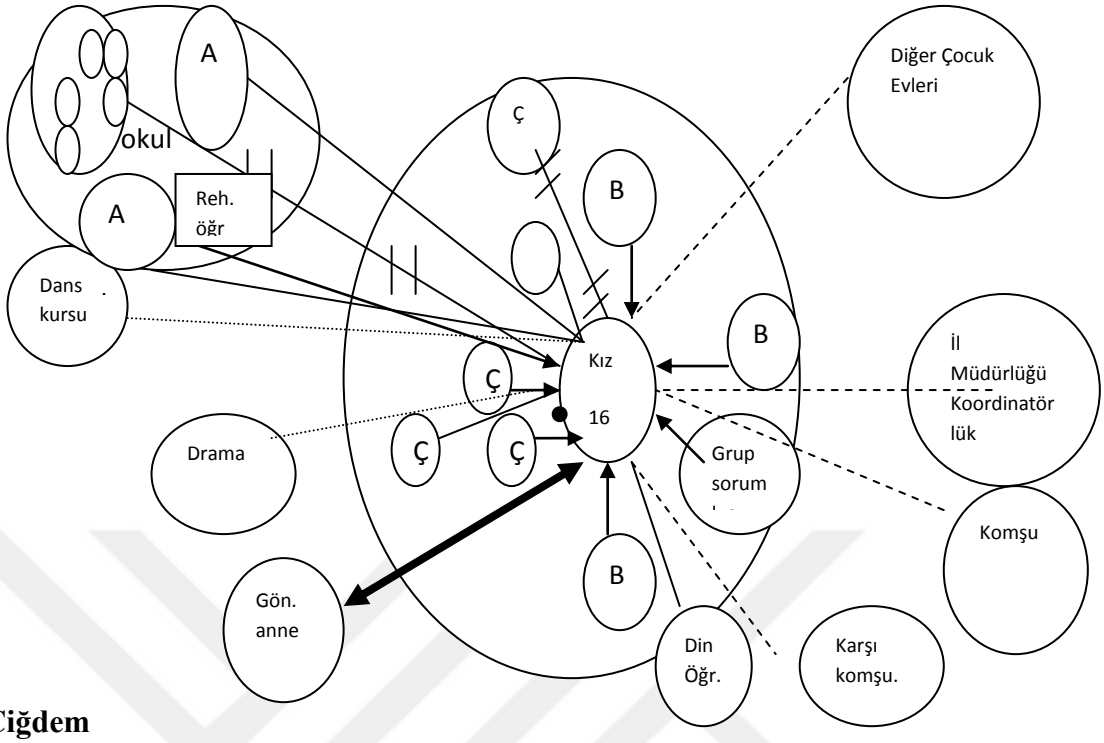
Samyeli

13 yaşındaki Samyeli' nin çevre haritası değerlendirildiğinde karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır. Çocuk evindeki iki çocuklar kendisine yönelik enerji akışı olan iyi ilişkileri varken 3 çocukla ilişkileri zayıftır. Ebeveynleri tarafından terk edildiği için korunma altına alınmış olan Samyeli babasıyla iyi ilişkilerinin olduğunu ancak annesi ile sadece telefonla görüştüğünü belirtmektedir. Komşuları ile ilişkileri zayıftır. Okulda bir öğretmeni ve birkaç arkadaşı ile iyi ilişkiler içinde olduğu ve bir grup arkadaşı ile de çatışmalı bir ilişkisi olduğu görülmektedir. Girdiği sosyal sistem sayısı az iken bu sistemlerde ilişki içinde olduğu kişilerin sayısı da oldukça az olup, bunlardan da çok sadece birkaçı ile iyi ilişkiler içinde olduğu görülmektedir. Buna göre sosyal ilişki ağlarının zayıf olduğu belirtilebilir.

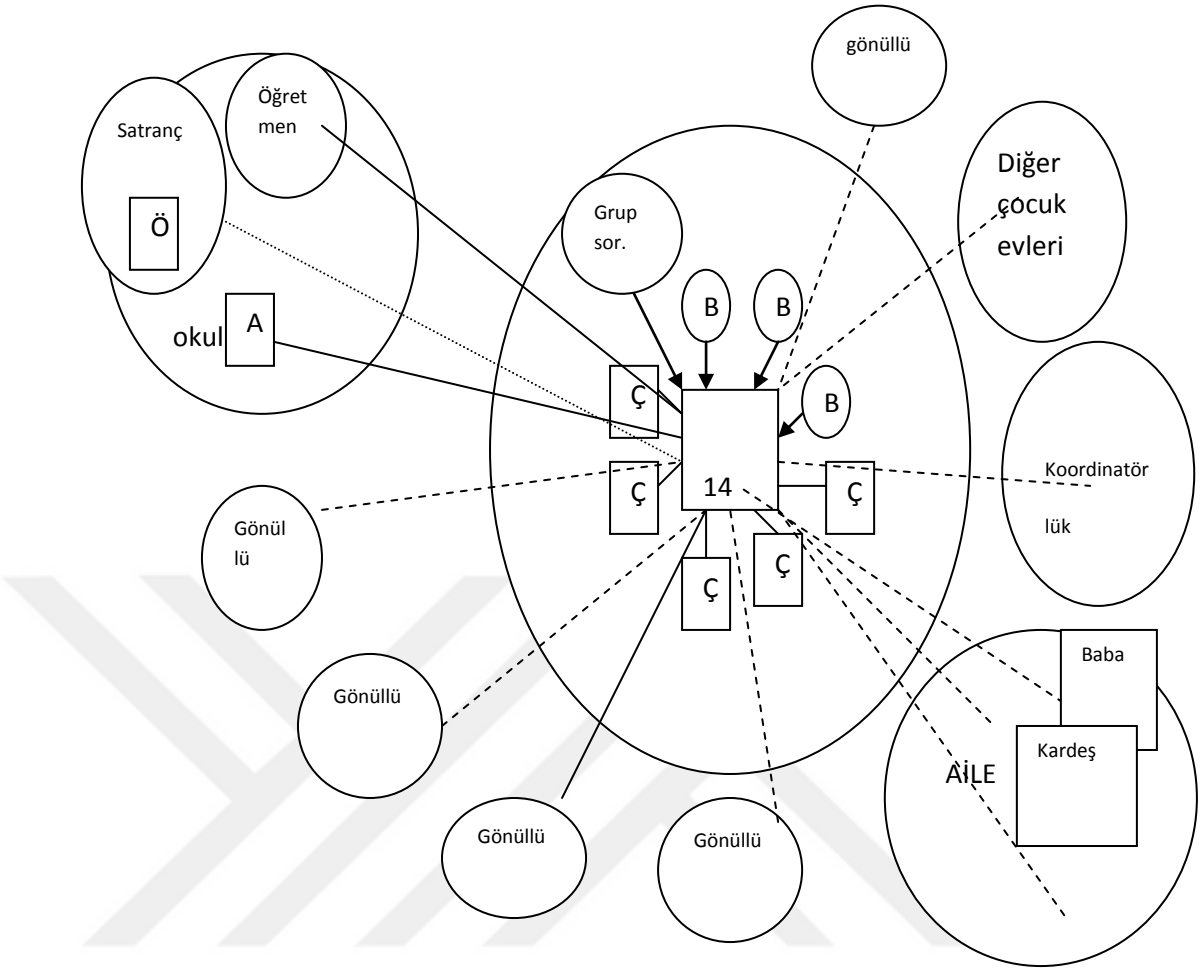
Bulut

13 yaşındaki Bulut' un çevre haritası değerlendirildiğinde karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır. Çocuk evinde 4 çocukla iyi ilişkiler içinde iken çocuklardan biriyle çatışmalı bir ilişkisi vardır. Bakım elemanları, grup sorumlusu ve Koordinatörlükle genel olarak iyi ilişkiler içinde olduğu görülmektedir. Babası ölmüş olup annesiyle görüşmektedir ve güçlü bir ilişkiye işaret etmiştir. Kendisine en çok ilgi gösteren ve iyi ilişkide olduğu kişiler eski koruyucu ailesidir. Okulda iki öğretmeniyle ve 5 arkadaşıyla iyi ilişkileri olduğunu ve 2 arkadaşıyla da sürekli çatışma halinde olduğunu belirtmiştir. Katıldığı herhangi bir sosyal faaliyet yoktur. Girdiği sosyal sistem sayısı az iken bu sistemlerdeki kişilerle genellikle iyi ilişkiler içerisindedir. Buna göre içinde olduğu sosyal sistemlerde sosyal ilişki ağlarının güçlü olduğu ancak daha fazla ilişki ağına sahip olabilesi için farklı sosyal sistemlere de ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Çiğdem

16 yaşında kız çocuğunun çevre haritası değerlendirildiğinde karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır. Bakım elemanları ve grup sorumlusu tarafından kendisine yönelik ilginin olduğu güçlü bir ilişki vardır. Çocuklardan 2' si ile yine kendinse yönelik enerji akışının olduğu güçlü bir ilişki vardır. 2 çocukla ise ilişkisini sadece güçlü olarak tanımlamıştır. Çocuklardan biriyle de çatışmalı bir ilişki içindedir. Burada kendisine yönelik yapılan mesleki çalışmaların yeterli olmadığına ilişkin bir algısı olduğu düşünülmektedir. Diğer çocuk evlerinde kalan çocuklarla da zayıf bir ilişkisi vardır. En güçlü ilişki kurduğu kişi gönüllü annesidir. Babası vefat edip annesi tarafından terk edilen ve yakınları tarafından ihmal ve istismar edildiği için korunma altına alınan Çiğdem' in 5 yetişkin kardeşi olmasına rağmen görüştüğü herhangi bir akrabası yoktur. Komşularla zayıf ilişkileri olduğunu ve eve gelen din bilgisi öğretmeni ile güçlü bir ilişkisinin olduğunu belirtmiştir. Okul sistemi ile ilişkisine gelince güçlü bir ilişki içinde olduğu ve 2 kız arkadaşı olduğu görülmektedir. Ancak okuldan 5 kız ile de çatışmalı bir ilişkisi vardır. Dans ve drama kursu olmak üzere 2 sosyal faaliyet katılmasına rağmen bu kurslarda güçlü ilişki içinde olduğu kimse yoktur. Genel olarak yakın sosyal sistemleri içinde güçlü ilişkilere sahip olduğu görülmektedir.

Fırtına

14 yaşında erkek çocuğun çevre haritasını değerlendirdiğimizde karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır. Çocuk evinde kalan tüm çocuklarla güçlü bir ilişki içindedir. Ayrıca hem grup sorumlusunun hem de bakım elemanlarının üçünden de kendisine yönelen güçlü bir ilişki vardır. Çocuk Evleri Koordinatörlüğü ile ise ilişkisi zayıftır. Diğer çocuk evlerindeki çocuklarla da zayıf ilişkileri vardır. Boşanma sonrası oluşan sosyo-ekonomik yoksunluk nedeniyle korunma altına alınmış olup annesiyle görüşmemekte, babasıyla ve büyük kardeşi ile zayıf bir ilişki içindedir. Koruyucu ailede kalan diğer kardeşi ile görüşmemektedir. Eve gelen 5 gönüllüden 4'ü ile zayıf ancak biri ile güçlü ilişkileri vardır. Okul sistemine bakıldığında bir öğretmeni ve bir arkadaşı ile güçlü bir ilişkisi olup okuldaki satranç kulübüne katılmaktadır. Ancak bunun dışında sosyal bir

faaliyet katılmamaktadır. Genel olarak baktığımızda Fırtına'nın çocuk evi dışındaki sistemlerle ilişkisi zayıftır.

4. GENEL DEĞERLENDİRME, SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

"Çocuk Evlerinde Kalan Çocukların İlişki Dinamikleri: İzmir Örneği" adlı tez çalışması için çocuk evinde örneklem kriterlerine uyan 101 çocuğa ulaşılmıştır. Bu çocuklardan 38'i merkez ilçe ve 63'ü çevre ilçelerdendir. Araştırmada kontrol grubu olarak da çocuk evinde kalan çocukların yaş ve cinsiyet dağılımları da göz önüne alınarak devlet okullarına devam eden 142 çocuğa hazırlanan soru kağıdı uygulanmıştır. Araştırmaya katılan çocuklardan çocuk evinde kalan çocukların % 51,5'i kız ve % 48,5'i erkek iken aile yanında yaşayan çocuklardan % 51,4'ü kız ve % 48,6'sı erkektir. Çocuk evinde kalan çocukların % 23,8' i İzmir ve Ege Bölgesi dışında dünyaya gelmişken ailesi yanında yaşayanlarda bu oran % 11,9'a düşmektedir. Araştırmaya katılan çocukların ağırlıklı olarak 12-13 ve 14 yaş grubunda olduğu ve daha çok ortaokul öğrencileri olduğu görülmektedir. Araştırmada elde edilen diğer bulgular ışığında ulaşılan sonuçlar şu şekilde değerlendirilmiştir.

4.1.1 Araştırma Bulgularının Çocuk Hakları Sözleşmesi Açısından Değerlendirilmesi

ÇHS' nin 3. maddesi 3. bendinde "Taraf Devletler, çocukların bakımı veya korunmasından sorumlu kurumların, hizmet ve faaliyetlerin özellikle güvenlik, sağlık, personel sayısı ve uygunluğu ve yönetimin yeterliliği açısından, yetkili makamlarca konulan ölçülere uymalarını taahhüt ederler." denmektedir. Oysa şu anda çocuk evi sistemindeki elemanların niteliği ve niceliği bu taahhüdün yerine getirilmediğini göstermektedir. Bu taahhüd yerine getirilmeden de çocuk evi sisteminin ideal şekilde yürümesi beklenemez.

Çocuk evlerinde kalan çocukların yaşam koşullarının değerlendirilmesi ÇHS' de ifade edilen haklar çerçevesinde 4 ayrı grupta toplanabilir (Akyüz, 2000: 5):

4.1.1. 1.Yaşamsal Haklar: Çocuğun yaşama ve uygun yaşam standartlarına sahip olma, tıbbi bakım, beslenme, barınma, gibi temel gereksinimlerinin karşılanmasını öngören haklardır. Yaşam koşulları açısından çocuklara sağlanan temel haklar, çocuğun özgür bir birey olarak varlığını tanımlayıcı ve güçlendirici haklardır. Çocuğun temel hakları;

çocuğun yaşama hakkı, çocuğun isim-vatandaşlık kazanma, anne-babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkı, çocuğun aile içinde ve anne-babasıyla yaşama hakkı, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda düşüncesini özgürce açıklama hakkı, çocuğun düşünce, vicdan ve din özgürlükleri hakkına saygı, çocuğun toplumsal, ruhsal ve ahlaki esenliği ile bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli kaynaklardan bilgi ve belge edinme hakkı, çocuğun dernek kurma ve barış içinde toplanma özgürlüklerine ilişkin haklardır (Cılga, 2010: 21).

Yaşamsal haklar çerçevesinde bakıldığında çocuk evinde kalan çocukların uygun koşullarda barınma, sağlık ve eğitim olanaklarından yararlandırıldığı araştırma bulgularında görülmüştür. Çocukların tamamı eğitim yaşamına devam ederken çocukların % 92'si sağlık ihtiyaçlarının zamanında karşılandığını belirtmişlerdir. Ayrıca aile yanında kalan çocuklardan daha fazla oranda % 87,9 ile beslenme şekillerini iyi olarak değerlendirmişlerdir. Çocuk evinde kalan çocukların yaşadıkları çevrenin ve evlerinin fiziksel koşullarının aile yanında yaşayan çocukların yaşam koşulları ile ne kadar benzeştiğini ortaya koymaya yönelik soruların cevapları ile ulaşılan bulgular değerlendirildiğinde yaşam koşulları açısından iki grubun birbirine oldukça yakın olduğu ve hatta evin fiziksel koşulları açısından çocuk evlerinin bazı açılardan daha iyi koşullarda olduğu söylenebilir (evin ısınma şekli, sosyal faaliyet merkezlerine yakın olmak gibi). Ancak çocuğun ebeveynleriyle yaşama ya da onlarla ilişkilerini devam ettirme hakları konusunda aynı değerlendirmeyi yapmak mümkün görünmemektedir.

Bu çocuklar aileleri yanında yaşayamadıkları için devlet korumasına alınmışlardır ancak çocukların aileleri ile ilişki kurmalarına yeterince özen gösterilmediği araştırma bulgularında karşımıza çıkmaktadır. ÇHS'nin 9. maddesinin 3. bendinde "Taraf Devletler, anne-babasından veya bunlardan birinden ayrılmasına karar verilen çocuğun, kendi yüksek yararına aykırı olmadıkça, anne-babasının ikisiyle de düzenli bir biçimde kişisel ilişki kurma ve doğrudan görüşme hakkına saygı gösterirler" denmektedir. Ancak çocuk evinde kalan çocukların birinci dereceden akrabaları olan anne, baba ve kardeşleriyle kurdukları ilişki sıklıkları değerlendirildiğinde çocuk evinde kalan çocukların yarıdan fazlası % 51,1 ile annesi ile hiç görüşmemektedirler. Bu oldukça yüksek bir orandır. Ancak dörtte biri kadarı anneleri ile bir ay ya da daha sık sürelerde

görüşmektedirler. Baba ile görüşme sıklığına bakıldığında da benzer bir durum karşımıza çıksa da baba ile hiç görüşmediğini belirten çocukların oranı biraz daha azalarak % 45,1'e düşmektedir. Çocukların yarısının ebeveyninin hayatta olmasına rağmen ebeveynleriyle ilişkilerinin olmaması kurumun çocukların aileleri ile ilişkilerini geliştirmeleri konusunda yeterince çaba göstermediğinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Ancak kardeşle görüşme sıklığına bakıldığında çocukların yarıdan fazlasının kardeşleriyle sıklıkla görüşebildiği görülmektedir. Kardeşlerle daha sık görüşme imkanına sahip olmanın en önemli nedeni diğer kardeşlerin de korunma altında olması ve kardeşin bir başka kuruluşta ya da çocuk evinde kalmasıdır. Çocuklar korunma altında olan kardeşleriyle daha çok görüşme imkanı bulabilmektedirler. Kurumun bunu sağlamak için ebeveynle görüşmeyi sağlama yönündeki çabalardan daha fazla bir çaba harcadığı söylenebilir.

Çocuk evinde kalan çocukların ve ailesi yanında kalan çocukların geniş aile ile ilişkilerine genel olarak bakıldığında çocuk evinde kalan çocukların neredeyse yarısı geniş ailesi ile hiç ilişki kurmazken aile yanında yaşayan çocukların tamamına yakını geniş aile ile ilişkilerini sürdürdüğünü belirtmektedirler. Burada ki kare analizi yapılamamasına rağmen yaşanan yer ile geniş aile ile görüşme arasında ciddi bir farklılık bulunduğu söylenebilir. Aile üyeleriyle görüşme durumuna bakıldığında genel olarak çocuk evinde kalan çocuklarının yarısının aile desteğinden tamamen yoksun olduğu çok net olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çocuk evinde kalan çocukların aile ilişkilerinin oldukça yetersiz olduğu görülmekle birlikte bu eksikliği kapatacak farklı ilişki ağlarına sahip olup olmadıkları öğrenilmek istenmiş ve bu çocuklarla ilgilenen gönüllü ailelerin olup olmadığına bakılmıştır. Çocukların sadece % 8,9'unun gönüllü ailesi olduğu görülmüştür. Bu gönüllü ailelerde daha çok çocuğun daha önce bir süre yanında kaldığı koruyucu aile olmaktadır. Çocukla çocuk evi sistemi dışında birebir ilgilenecek bir kişi ve ailenin varlığı çocuğun aidiyet duygusunu geliştirecek bir etkiye sahiptir. Bu aidiyet çocuğun bağlanma ihtiyacını karşılayacaktır. Ancak çocukların büyük bir kısmının bu aidiyet duygusunu oluşturacak bir sosyal desteğe sahip olmadığı görülmektedir.

Çocuk evinde kalan çocukların çevreleriyle kurdukları ilişkiyi asıl tesis eden kişi grup sorumlusu meslek elemanıdır. Ancak bu meslek elemanının en az 5-6 evden ve 30-35 çocuktan sorumlu olduğu düşünüldüğünde bütün çocuklarla her gün birebir ilişki içinde olması mümkün görünmemektedir. Bu nedenle çocuklara grup sorumlusu ile ne kadar sıklıkla görüşebildikleri sorulmuş ve çocukların çoğunluğu % 63,4 ile her gün görüştüklerini belirtmişlerdir. Ayrıca yine çocukların % 84,2' sinin grup sorumlusuna ulaşma olanağına her zaman sahip olduğu görülmektedir. Ancak çocukların hayatında bu kadar önemi olan grup sorumlusu ile tüm çocukların her gün ya da sıklıkla karşılaşmıyor olması çocukların sorunlarının grup sorumlusu ile yeterince paylaşamamasına neden olabilir ya da sadece sorun olduğu zaman paylaşımda bulunmaya yol açabilecek bu durum nedeniyle çocuğun grup sorumlusuyla arasında güven ilişkisi kurması güçleşecektir. Grup sorumlusu çocuğun hayatında bu kadar önemli bir yere sahip ise çocuğun yaşadığı iyi ya da kötü her konu hakkında bir ebeveyn gibi her an bilgi sahibi olabilmelidir. Ancak bu düzenleme içerisinde bu ilişkinin sağlanmasının çok mümkün olmadığı düşünülmektedir.

4.1.1.2. Gelişme Hakları

Çocuğun kendini en üst düzeyde gerçekleştirebilmesi için gerekli olan eğitim hakkı, oyun ve dinlenme hakkı, din, vicdan ve düşünce özgürlüğü gibi haklardır.

Çocuk evlerinde kalan çocukların ev içinde en sık yaptıkları faaliyetin bakım elemanı ile sohbet etmek olduğu görülmüştür. Burada bakım elemanlarının evdeki diğer çocuklarla kurduğu ilişkin önemi ortaya çıkmaktadır.

Ev dışındaki sosyal faaliyetleri katılma oranlarına bakıldığında da dershaneye gitmek, sinema/tiyatro gibi kültürel etkinliklere katılmak ve çeşitli kurslara gitmek arasında iki grup arasında önemli fark olmadığı aksine çocuk evinde kalanların burada daha avantajlı olduğu görülmüştür. Yani devlet ekonomik olarak satın alabileceği ya da kurumlara gönüllü olarak yaptırabilecekleri sosyal faaliyetler için daha girişimci bir şekilde davranmaktadır. Ancak yine aile ya da akraba yanına gitmek değerlendirildiğinde daha önce karşımıza çıktığı gibi çocuk evinde kalan çocukların yarıdan fazlasının aile/akraba yanına gitmedikleri görülmektedir.

Çocuk evinde kalan çocukların cinsiyet ve boş zaman faaliyetlerine bakıldığında spor yapma da erkeklerin daha fazla aktif olduğu görülmüştür. Bu durum sadece çocuk hakları açısından değil toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir göstergesi olarak da önem taşımaktadır. Dershaneye ve çeşitli kurslara gitme kızlarda daha fazla görülürken sinema/tiyatro gibi kültürel faaliyetlere katılma ve mahalle arkadaşları ile vakit geçirme yine erkek çocuklar tarafından daha fazla yapılan etkinliklerdir. Bunun yanında yaşı 12-14 yaş aralığındaki çocukların çeşitli kurslara ciddi düzeyde daha fazla katıldığı söylenebilmektedir.

Dershaneye ve çeşitli kurslara gitme merkez ilçelerde yaşayanlar tarafından daha çok yapılırken mahalle arkadaşları ile vakit geçirme daha çok çevre ilçelerde yani daha küçük yerleşim yerlerinde yaşayan çocuklar tarafından daha sık yapılan etkinlikler olarak görülmüştür. Buna göre çocuk evinin konumunun çocukların katıldığı sosyal faaliyetleri etkileyici bir unsur olduğu söylenebilir.

Çocuk evinde ve aile yanında yaşayan çocukların ev dışında boş zamanlarında yaptıkları etkinliklere bakıldığında cafede arkadaşlarla sohbet etme, oyun salonuna gitme ve spor müsabakalarına gitmenin ailesi yanında yaşayan çocuklarda daha sık görüldüğü, oyun parkına gitmenin, sinemaya gitmenin ve tiyatroya gitmenin ise çocuk evinde kalan çocuklarda daha fazla olduğu görülmüştür. Çocukların düzenli spor yapma durumlarına bakıldığında ise iki grup arasında önemli bir fark bulunmamakta ve çocukların % 65' inin spor yaptığı görülmektedir. Çocuk evinde kalan çocuklarda en çok yapılan spor % 65,6 ile futbol iken ikinci sırayı basketbol ve 3. sırayı da uzak doğu sporları almaktadır. Aile yanında yaşayan çocuklarda da futbol birinci sırayı almakta ise de oranı % 44,5'e düşmektedir. 2. sırayı uzak doğu sporları, 3. sırayı basketbol almaktadır. Aile yanında kalan çocukların yaptığı spor çeşitlerinin çocuk evinde kalan çocuklardan çok daha çeşitli dallarda olduğu görülmüştür. Spor yapma ve cinsiyet ilişkisine bakıldığında da kızlarla erkekler arasında ciddi bir fark görülmüş olup erkeklerin daha fazla spor yaptığı ortaya konmuştur. Spor yapma ile yaş arasında da 0,005 düzeyinde anlamlı ilişki bulunmuş olup yaş arttıkça spor yapmanın azaldığı görülmüştür. Çocuk evinde kalan çocukların herhangi bir sporu yapma ve yaşadığı ilçe arasındaki ilişkiye bakıldığında merkez ilçede yaşayan çocukların % 51,3' ü çevre ilçelerde yaşayanların oranı ise % 75,8'i bir spor yaptığını belirtmektedir. Bunun çevre

ilçelerde diğer kültürel etkinliklerin daha az bulunması nedeniyle çocukların zorunlu olarak daha fazla sportif faaliyetlere yönlenmesi ile ilgili olduğu düşünülebilir.

ÇHS'nin 12. maddesinde ; "Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun, kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar." denmektedir. Çocuk evi sisteminin temel amacı çocukları bir ev ortamı sağlayarak ailesi yanında yaşayan çocukların koşullarına benzer koşullar oluşturmaktır. Ancak kurum bakımının kurallı ortamından hala tam olarak uzaklaşılabildiği söylenemez. Çocuk evinde yaşayan çocukların evlerinde yemek, uyku, ders çalışma, oyun oynama, televizyon izleme ve eve geliş saatleriyle ilgili çok net kurallar olduğu ve bu kuralların aile yanında yaşayan çocukların evlerinde olmasıyla karşılaştırıldığında da ki kare analizine göre 0,001 düzeyinde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Evdeki kuralların belirlenmesinde ise en net otoritenin çocuk evleri koordinatörlüğü olduğu görülmektedir ki bu kuralların merkezi bir yerden belirleniyor olması ya da çocukların bu durumu böyle algılıyor olması kurum bakımının kurallı ortamının çocuk evine taşınmasına neden olmaktadır. Çocukların sadece % 29,6'sı bu kurallara çocukların da görüşlerinin alınarak karar verildiğini belirtmişlerdir. Bu kurallara uyulmama durumunda cezalandırılma durumuna bakıldığında ise çocuk evinde kalan çocukların diğerlerine göre daha fazla cezalandırıldığı görülmüştür.

ÇHS'nin 14. maddesinde; "Taraf Devletler, çocuğun düşünce, vicdan ve din özgürlükleri hakkına saygı gösterirler" denmektedir. Ancak araştırmanın nitel bölümünde eve gelen gönüllülerin yaptığı etkinliklere bakıldığında en yoğun olarak dini sohbetler yapıldığı görülmektedir. Bazı evlere düzenli olarak haftada 1 din bilgisi öğretmeni ya da cami hocası gelmekte ve çocuklarla sohbet etmektedir. Düşünce, din ve vicdan özgürlüğü Türkiye'de anayasal bir güvence olmasına karşın ilköğretimde ve ortaöğretimde "din kültürü ve ahlak bilgisi" dersi zorunludur ve sadece tek bir dinin tek bir mezhebi ile ilgili eğitim veren bir içeriğe sahiptir (Arkadaş ve Müftü, 2010:3). Çocuk evine gelen din hocaları ile de aynı şekilde bir din üzerine sohbetler yapılmakta ve çocuklar bu dine yönlendirilmektedir.

4.1.1.3. Korunma Hakları

Çocuğun her türlü ihmal, istismar ve sömürüye karşı korunmasını sağlayan haklarıdır. Bunlar yargı sisteminde, silahlı çatışmada, çocuk işçiliği; fiziksel, duygusal ve cinsel istismar, ilaç bağımlılığı ve mülteci çocuklar için özel bakıma ilişkin konularda çocukların korunmasını sağlayan haklardır.

ÇHS' nin 19. maddesine göre "çocuğun bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel saldırı, şiddet ve suistimale, ihmal ya da ihmalkar muameleye, ırza geçme dahilher türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alır" denmektedir. Oysa çocuk evindeki çocuklar nitel bölümde rahatsızlık duydukları çeşitli cezalar çarptırıldıklarını belirtmişlerdir. Fiziksel şiddet ve azarlanma aile yanında daha fazla görülmekte iken mahrum bırakma, harçlık kesme ve evden çıkma yasağı verme çocuk evinde kalan çocuklarda daha fazla olup istatistiki olarak da anlamlı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir.

Ayrıca kız çocukları açısından da kız çocuklarının ev dışı faaliyetlerde özellikle de spor faaliyetlerinde erkeklerden daha az katılımda bulunduğu görülmüştür. Yine burada toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak için gerekli önlemlerin alınmadığı görülmektedir.

4.1.1.4. Katılma Hakları

Çocuğun ailede ve toplumda aktif bir rol kazanmasını sağlamaya yönelik haklarıdır. Bu haklar, görüşlerini açıklama ve kendini ilgilendiren konularda karara katılma, dernek kurma ve barış içinde toplanma haklarıdır. Çocuk evinde ve ailesi yanında yaşayan çocukların bir sivil toplum örgütü vasıtasıyla topluma katılımının sağlanıp sağlanamadığını anlamak amacıyla bir derneğe ya da kulübe üye olup olmadıkları sorulduğunda çocukların toplamda % 86,1'i üye olmadıklarını, üye olduğunu söyleyenlerden % 2,5' u da okul kulübüne üye olduğunu belirtmişlerdir. Ancak okul kulüpleri okullarda zorunlu olarak katılımı gerektiren etkinlikler olduğu ve çoğu zamanda çocukların gerçek istek ve ihtiyaçlarına göre oluşturulmadığı için burada bir üyelik olarak değerlendirilmemişlerdir. Bu sonuç çocukların karar verme, kendini gerçekleştirme, yeni fikirlere açık olma, kendisi gibi düşünen ve hisseden insanlarla

işbirliği içinde belirli bir amaca yönelik olarak sistemli faaliyetlerde bulunmayı sağlayıcı sivil toplum faaliyetlerinden çoğu zaman haberdar dahi olmadıklarının bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada vatandaş bilincinin oluşumuyla ilgili ciddi bir rehberlik faaliyetinin eksik olduğu düşünülmektedir. Çünkü sivil toplum örgütlerinin içerisinde bireyler işbölümü, kişisel çıkar beklemeden faaliyette bulunma, hak ve özgürlükleri hakkında bilgi sahibi olma ve aynı zamanda başkalarının hak ve özgürlüklerini tanıma ve onlara saygılı olmayı öğrenir. Burada yine ÇHS' nin 12. maddesinin açık olarak ihlal edildiği ve kurumun çocukların örgütlenmesini teşvik edici mekanizmaları kurmadığı görülmektedir. 2004 yılında Dernekler Kanununda yapılan değişiklikler doğrultusunda 15 yaşını bitiren çocuklar yasal temsilcilerinin yazılı izni ile çocuk dernekleri kurabilir veya kurulmuş çocuk derneklerine üye olabilirler. 12 yaşını bitiren çocuklar ise yasal temsilcilerinin izni ile çocuk derneklerine üye olabilirler ancak yönetim ve denetim kurullarında görev alamazlar (Arkadaş ve Müftü, 2010:3). Ancak bu yasal düzenlemenin tamamen kağıt üzerinde kaldığı bu araştırmanın bulgularında da ortaya çıkmıştır.

4.1.2. Çocuk Evinde Kalan Çocukların Çocuk Evine İlişkin Öznel Değerlendirmeleri

Çocuk evinde kalan çocukların çocuk evinin ve çevresinin fiziksel koşullarını değerlendirmelerine bakıldığında çocukların genellikle memnun olduğu görülmektedir. Çocuk evini kurum bakımı hizmetinden daha iyi olarak değerlendirirken sosyal etkinlikler açısından çocuk evinin daha yetersiz olduğunu da belirtmektedirler. Kurumlarda özel günlerde, bayramlarda, yılbaşlarında eğlenceli etkinlikler düzenlenir ve bu etkinliklere katılan çok fazla ziyaretçi olur. Ancak çocuk evinde ziyaretçi sayısı çocuk yuvasına göre çok daha az olmaktadır. Ayrıca sinema ve tiyatroya ya da çeşitli yerlere toplu halde gezilere gitmenin kurum ortamında daha sık yapıldığı ifade edilmektedir ki özellikle büyük çocuklar çocuk evlerinde bunun önemli bir eksiklik olduğunu ifade etmektedirler. Çocuk evinin en iyi yanının bakım elemanlarının ve grup sorumlusu meslek elemanlarının çocuklara çok daha iyi davranması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu da çocukların birebir ilgiye ne kadar ihtiyaç duyduklarını ve bu ilginin kurum ortamında yeterince sağlanmasının mümkün olmadığını karşımıza çıkarmaktadır. Çocuk evinin en çok şikayet edilen yanı ise kuralları olmaktadır. Çocuk evi kurallarının

katı olması ve kuralların ihlali durumunda ardından gelen mahrum bırakma cezalarının özellikle lise döneminde olan çocuklar tarafından önemli bir mutsuzluk kaynağı olduğu görülmektedir. Bu çocuklar çocuk evi ortamındaki aşırı kurallar ve sosyal yaşantı eksikliği nedeniyle çok sıkıldıklarını ifade etmektedirler. Buna paralel olarak da çocuk evi hizmetinin daha iyi olabilmesi için öncelikle kuralların daha esnek olmasını ve ardından da daha fazla sosyal etkinlik yapılmasını talep etmektedirler.

4.1.3. Çocukların Çevre Haritalarının Değerlendirilmesi

Çocuk evlerinde kalan çocukların çevre haritaları da genel olarak değerlendirilecek olursa çocukların genellikle bakım elemanları, grup sorumlusu meslek elemanları ve evdeki diğer çocuklarla iyi ilişkiler içerisinde oldukları görülmüştür. Ancak İl Müdürlüğü Koordinatörlüğünde görevli sosyal hizmet uzmanları ile ilişkilerinin yeterince güçlü olmadığı görülmüştür. Elbette ki buradaki en önemli sorun, tüm çocuk evlerindeki çocukların evlere yerleştirilme işlemlerini ve aileleri ve gönüllülerle ilgili sosyal incelemeleri yapan sadece 2 SHU bulunması ve evleri ancak ayda 1 ya da bir sorun yaşandığında daha sık denetim amaçlı ziyaret edebilmeleridir. Bu koşullarda Koordinatörlükteki SHU' ların çocukların sorunlarını ancak grup sorumlusunun ve bakım elemanının aktardığı kadarıyla bilmesi söz konusu olacaktır. Bu nedenle SHU' nun bir sosyal hizmet müdahalesinde bulunabilmesi için çocukla yapması gereken değerlendirmenin oldukça eksik kaldığı düşünülmektedir. Genel olarak ilişkilere bakıldığında çocukların bakım elemanları ve grup sorumlularının insiyatifleriyle değerlendirilmesi ve yönlendirilmesi ve grup sorumlularının genellikle öğretmenler arasından seçilmesi uygun sosyal hizmet müdahalesi yapılmasını engelleyen bir durumdur. Çocukların yaşantılarında genel olarak ebeveynler de dahil olmak üzere birebir güçlü ilişki kurabileceği kişiler sadece grup sorumluları ve bakım elemanlarıdır. Evdeki diğer çocuklarla kurulacak ilişkilerde oldukça önemlidir, ancak bu ilişkilerin de bakım elemanlarının gözetiminde kurulduğu düşünülürse yine onların tutum ve davranışları bu ilişkileri etkileyen önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.2. ÖNERİLER

4.2.1 Araştırma Sonuçlarına Göre Çocuk Evi Hizmetine Yönelik Öneriler

Araştırmada elde edilen bulgular çerçevesinde öneriler aşağıdaki şekilde sıralanmıştır.

- Araştırma sonucunda elde edilen bulgular değerlendirildiğinde çocuklarının aileleri ile yeterli ilişki içerisinde olmadıkları görülmektedir. Bu nedenle çocukların aile ilişkilerini geliştirmeleri için bu ilişkinin kurulmasını engelleyen etmenler açık olarak ortaya konmalı ve bu etmenlere yönelik müdahaleler yapılmalıdır. Örneğin; aile fiziksel olarak uzakta ise çocuğun ailenin olduğu en yakın yerdeki çocuk evinde kalması sağlanabilir. Ayrıca çocukların aileleri tarafından evlerinde ziyaret edilmeleri sağlanmalıdır. Çünkü ailesinden ayrı olan çocuklarla aileleri arasında güçlü bağlar oluşturulmasının yolu ortak yaşantı sağlamadan geçer. Oysa ebeveynler çocukların hangi koşullarda, kimlerle, nasıl bir yaşantı içerisinde olduğunu bilmemektedirler. Aynı şey çocuğuna ailesini yaşadığı yerde ziyaret etmesinin sağlanması konusunda da geçerlidir. Bu ziyaretlerin evin ve çocuğun düzenini bozmayacak şekilde grup sorumlusu meslek elemanı tarafından organize edilmesi uygun olabilir. Buradaki en önemli sorun evdeki diğer çocuklardan bazılarının ailesi ile hiç görüşmemesi olabilir. Ailesi tarafından ziyaret edilmeyen çocuk diğer çocukların aileleri tarafından ziyaret edilmesinden olumsuz etkilenebilir. Böyle durumlarda o çocukların evde olmadıkları dönemlerde misafir kabul edilebileceği gibi onların da farklı ziyaretçileri olması sağlanarak bu eksikliği farklı ilişkilerle gidermenin yolları araştırılabilir. Burada en önemli kaynak gönüllü ailelerdir. Ancak bu gönüllü ailelerin belirlenmesinin çok dikkatli yapılması gerekmektedir. Çocuğu düzenli olarak ziyaret edebilecek, ihtiyaç duyduğu zamanlarda duygusal destek olmak amacıyla ona destek olabilecek (örneğin; hastalık döneminde ya da önemli bir sınava girerken), çocuğu olduğu gibi kabul edip gelişmesinde destek sağlayabilecek ailelerden seçilmelidir. Bu aileler ya da kişiler koruyucu ailelerde olduğu gibi bir eğitim programından geçirilmeli ve özel ihtiyaç grubundaki bu çocuklara nasıl yaklaşmaları gerektiği konusunda bilgi sahibi olmalıdırlar.

- SHU çocukların aile ilişkileri sağlamak için müdahalesinin yetersiz kalacağını düşündüğünde profesyonel destek alabileceği kaynaklara sahip olmalıdır. Özellikle aile danışmanlığı hizmeti bu aşamada oldukça önemlidir. Aile ve Sosyal Politikalar

Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından 09.02.2013 tarih ve 28554 sayılı Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliğinin yayınlanmasından sonra kişi ve ailelerin ihtiyaçlarını yerinde tespit ederek çözmeyi amaçlayan ve her ilde çeşitli bölgelerde sosyal hizmet merkezleri açılması planlanmıştır ve halen bu çalışmalar devam etmektedir. Bu merkezleri önemli birimlerinden biri de Eğitim ve Danışmanlık birimidir. Yönetmeliğin 14. maddesinde bu birimin görevleri arasında "Ailenin refahı, mutluluğu ve bütünlüğünün sağlanmasına yönelik eğitici, geliştirici, rehberlik ve danışmanlık hizmetlerini yürütmek ve ailelerin veya bireylerin sorun çözme bilgi ve becerilerinin artırılması yönünde eğitici, geliştirici, rehberlik ve danışmanlık hizmetlerini yürütmek." sayılmaktadır. Bu kapsamda çocuk evinde kalan çocukların ailelerine yönelik danışmanlık hizmeti verilmesi mümkün olabilir. Ancak bu danışmanlığı verecek meslek elamanlarının aile danışmanı olmasına özen gösterilmelidir. Çünkü aile ilişkilerini yeniden şekillendirmeye ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun da bu alanda özel bir eğitim almış meslek elemanları vasıtasıyla yapılması gerekmektedir. 04.09.2012 tarihinde ASPB tarafından çıkarılan Gerçek Kişiler ve Özel Hukuk Tüzel Kişileri ve Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Açılacak Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliğinde Aile Danışmanlığı "Aile bireylerinin içinde geliştikleri veya işlevlerini yerine getirdikleri aile sistemini veya ilişkide bulundukları diğer sosyal çevreleri değerlendirmeye dayanan ve bu anlayıştan yola çıkarak bireylere, çiftlere veya ailelere sorunlarının çözümüne dönük değişim ve gelişime yönelik özel teknik ve stratejileri içeren hizmet" ve aile danışmanı da bu alanda özel bir eğitimi almış meslek elemanı olarak tanımlanmaktadır. Bu niteliklere sahip olan bir aile danışmanının çocuk evinde kalan çocuğun ailesiyle kuracağı ilişkinin dinamiklerine müdahale ederek yeniden düzenlemeye yönelik çalışmaları ailenin ilişkilerinin yeniden güçlenmesini sağlayabileceği gibi zaman içerisinde çocuğun ailesinin yanına dönmesini sağlayabilecek ortamı oluşturabilmesi açısından da önemlidir.

- Çocukların çevrelerindeki diğer sosyal sitemlerle ilişkilerini arttırmaları içinde özel ilgi alanlarını belirleyerek istek ve yeteneklerinin olduğu sosyal faaliyetlere yönlendirilmesi gerekmektedir. Burada önemli olan konu çocuğun ilgi ve isteğine göre düzenleme yapabilmektedir. Çocuk evinde kalan erkek çocuklarının çoğunluğunun spor yaptığı ve bu sporun da futbol olduğu bulgularda karşımıza çıkmaktadır. Bunun en önemli nedeni alternatif spor dallarının olmaması ve çocukların mevcut durumda

varolan etkinliklere yönlendirilmesidir. Bu nedenle çocuk evlerinin sosyal etkinliklere ulaşmanın daha kolay olduğu, alternatiflerin daha fazla olduğu daha merkezi ilçelerde bulunması daha uygun olacaktır.

- Çocuk evinde kalan çocukların en yakın arkadaşlarının yine çocuk evinde kalan diğer çocuklardan olduğu ve okullarda çok geniş arkadaş gruplarına sahip olmadıkları araştırma bulgularında yer almaktadır. Bu arkadaşlık ilişkilerini arttırmak için öncelikle ev dışında çocuğun yoğun sosyal ilişki içinde olduğu okul sistemiyle bağlantı kurmak gerekmektedir. Korunma altında olan çocukların okullarda genellikle en çok yaşadıkları sorun damgalanmadır. Bu çocuklar özel durumları nedeniyle dışlanabilirken bazen da yaşantıları nedeniyle oluşan davranış sorunları nedeniyle de sağlıklı ilişki kuramamaktadırlar. Bunun için diğer çocukların korunma altındaki bu çocuklarla ilişkilerini düzenlemek için öğretmenler en önemli kişilerdir. Bu nedenle SHU' nun okul öğretmenleri ile kurduğu ilişkiler oldukça önemlidir. Çocuğun sosyal ilişkilerini geliştirmeyle ilgili öğretmenlerle sistemli bir çalışma içinde bulunmak gerekmektedir. Ayrıca bu çocukların diğer çocuklar gibi birbirlerinin evlerine gidip gelmesi samimi arkadaşlık kurmalarını sağlayacak bir zemin hazırlar. Bunun için de okulda sınıf annesi ya da okul aile birliği üyelerinden yardım istenebilir. Bu kişilerle işbirliğinde bulunarak arkadaşlarının doğum günlerine davet edilmek, çocuğu çocuk evinde ziyaret etmek, çocuğu kendi evlerinde ağırlamak gibi faaliyetler için işbirliği yapılabilir. Burada çocuğun zarar göreceği bir ortam oluşturmasını engellemek adına grup sorumlusu meslek elemanının bu faaliyetlerde çocuğun yanında bulunması uygun olabilir.

- Çocukların toplumsal yaşama aktif katılımının sağlanması için öncelikle evde daha demokratik bir ortam oluşturulmalıdır. Özellikle çocukların evdeki katı kurallardan şikayetçi olduğu görülmektedir. Bunun yerine evdeki kurallar üzerine evde yaşayan tüm çocukların görüşlerinin de alınarak bir kontrat yapılabilir ve bu kontrat kurallara uyulmaması halinde neler yapılacağı da açık şeklide belirtilir ki bu konuda da çocukların görüşleri alınmalıdır. Böylece kendilerinin de görüşlerinin dahil olduğu sınırlar çocuklar için daha kabul edilebilir olacaktır. Ayrıca çocukların toplumsal yaşama katılımını desteklemek için dernek ve vakıflara girmeleri ve buralarda gönüllü etkinliklere katılmaları, kendilerini ifade edebilecek ve geliştirebilecek ortamlar

bulmaları rehabilitasyonlarının da önemli bir basamağını oluşturacağı gibi çocuğun uygun şekilde kendisini ifade etmeyi öğrenmesini sağlayacaktır.

4.2.1. Çocuk Koruma Sistemindeki Koruyucu ve Önleyici Hizmetlere İlişkin Öneriler

Çocuk evi hizmeti en uygun şekliyle yürütülse dahi yine de en ideal bakım hizmetleri aile yanında bakım hizmetleridir. Öncelikle ailesinin güçlendirilerek çocuğun ailesiyle kalmasının sağlanması önem taşımaktadır. Son yıllarda sosyal ve ekonomik destekle çocukların aile yanına geri gönderilmesi ya da korunma altına alınmadan bakımının ekonomik yardımla ailesinin yanında sağlanmasına çalışılmakta ise de bu destek sadece ekonomik destek şeklinde olmaktadır. Kurumdaki personel yetersizliği özellikle de SHU yetersizliği göz önüne alındığında bu ailelere sosyal destek vermenin mümkün olmadığı görülmektedir. Halen İzmir ilinde Sosyal Yardım Hizmetleri Biriminde görev yapan 4 sosyal çalışmacı en az 6 ay geriden gelerek dosya incelemelerini ve sosyal incelemeleri yaparak kişi ve ailelere sosyal yardım verebilmektedirler. Yine korunmaya muhtaç çocuk şubesinde görev yapan meslek elemanı sayısı da 4'tür. Bu koşullar altında rehberlik ve danışmanlığı içeren sosyal desteğin sağlanması mümkün değildir. Ancak çocukları korunma altına alınmasına neden olan etkenler çoğu zaman tek başına ekonomik sorunlar değildir. Parçalanmış aile, aile bireylerinden birinin ciddi sağlık sorunu ya da akıl hastalığı olması, ihmal ve istismar gibi çocuğa ciddi zararlar veren nedenler ortadayken sadece ekonomik destek bu sorunları tek başına çözemez ve bu destekle ailesinin yanına geri gönderilen çocuklar için risklerin hala devam ettiği söylenebilir. Aileyle çalışma yapılmadan çocuğun sadece ekonomik destekle aile yanına verilmesi çocuğa yarardan çok zarar verecektir. Bu nedenle aileleri destekleyecek çalışmalara ağırlık verilmesi zorunludur.

Çocukların ailelerine dönmesi imkansız olduğu durumlarda da yine koruyucu aile hizmeti tercih edilmekle birlikte ülkemizde hala koruyucu aile sayısı yetersizdir. Bakanlığın son dönemde koruyucu ailelerin sayısını ve niteliğini arttırma yönündeki çalışmaları hızlandırdığı, hatta koruyucu aileleri sosyal güvenlik kapsamına alma gibi teşvik edici mekanizmaları devreye sokmaları güzel bir gelişme olmakla birlikte henüz bu hizmette istenen düzeye ulaşılamamıştır. Bu nedenle kamuoyu çalışmalarına ağırlık verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Mevcut düzenlemede ASPB' nin çocuk bakım hizmetlerindeki politikası yuva ve yurtların en kısa sürede tamamen kapatılarak çocuk evi hizmetinin en yaygın hizmet modeli haline getirilmesini sağlamaktır. Ancak bu hizmetin tamamen sorunsuz şekilde işlediğini görmeden kurum bakımı hizmetini ortadan kaldırmak bundan sonraki süreçte daha farklı sorunlar ortaya çıkmasına neden olabilir. Çocuk evi sistemine uyum sağlaması mümkün olmayan çocuklar (Örn: orta düzeyde zihinsel engelli, psikiyatrik tedavi gereksinimi olan, ciddi düzeyde davranış sorunları olan çocuklar gibi.) için de eş zamanlı olarak hizmet planlamaları yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Çocuk koruma sisteminin en önemli önceliğinin çocuğun aile yanında kalmasını sağlayıcı koruyucu ve önleyici çalışmaları geliştirmek olmalıdır. Bunu sağlama için araştırma bulgularında ortaya çıkan sonuçlara göre;

1. Eğitim olanaklarının tüm ülkede herkesin eşit olarak faydalanabileceği bir hale getirilmesi gerekmektedir. Özellikle kız çocuklarının eğitim almaları onların gelecek yaşantılarında yaşam kalitesini yükseltici bir unsur olacaktır. Bu nedenle tüm çocuklar için parasız, kesintisiz ve örgün eğitim içerinde 12 yıllık kesintisiz eğitim koşulları oluşturulmalıdır.

2. Ailelerin ekonomik güçsüzlüğünün çocuklar için ciddi bir risk olduğu düşünüldüğünde işsizlikle mücadele ve işsizlik oranlarının düşürülmesi ve insanların mümkün olduğunca kalifiye eleman olarak yetiştirilmeleri ailenin ve toplumun ekonomik gücünü arttıracaktır. Bu nedenle istihdam politikalarına ağırlık verilmelidir.

3. Göç sürecinin aileler üzerindeki olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak için göçe neden olan etkenlerin ortadan kaldırılması için bölgesel kalkınmaya ağırlık verilmesi gerekmektedir. Ayrıca yoğun göç alan bölgelerde yaşayan insanların sorunlarının yerinde tespit edilip ailelere müdahale etmeyi sağlayacak sosyal hizmet merkezlerinin biran önce faaliyete geçmesi gerekmektedir.

4. Boşanma aile parçalanmasının en önemli nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkemizde son dönemde boşanma oranlarında görülen artışın önüne geçmek için aile danışmanlığı hizmetlerinin yaygınlaştırılması gerekmektedir. Ancak ASPB' ye bağlı aile danışma merkezleri kapatılmıştır ve bunun yerine yeni kurulacak sosyal hizmet merkezlerinde eğitim ve danışmanlık birimleri bu hizmeti verecektir. Ancak Bakanlık

şu an için bu birimlerde aile danışmanı istihdam etmeyi planlamamaktadır. Bakanlığın boşanma sürecindeki çiftleri desteklemeye yönelik olarak geliştirdiği "boşanma süreci danışmanlığı" hizmetini yürütmek amacı ile kurumda çalışan meslek elemanlarının bir eğitim alması sağlanmıştır. Ancak 1 hafta gibi kısa bir süre içerisinde verilen eğitimle boşanma süreci gibi kompleks pek çok sorunu içinde barındıran bir duruma müdahale etmenin ne kadar uygun ve doğru olduğu ile ilgili de bilimsel çalışmalar henüz mevcut değildir. Bakanlığın yeni gelişen bu hizmetlerle ilgili daha çok bilimsel çalışma yapması, gerekli zamanlarda üniversitelerin sosyal hizmet bölümleri ile işbirliği içerisinde olması hiç şüphesiz hizmetlerin kalitesini arttıracaktır.

4.2.3. ÇOCUK EVİ MODEL ÖNERİSİ

Bu model korunma gereksinimi olan ve çocuk evinde kalması uygun görülen çocuğa yönelik uygulamaları bütüncül bir bakış açısıyla, çocuğun her tür ihtiyacını mevcut kişisel, ailesel, çevresel, örgütsel ve toplumsal kaynakları kullanarak geliştirmeyi sağlamaya yönelik bir uygulamanın formüle edilmesini hedeflemektedir. Bu formülasyon çocuk evinin işleyişi içerisindeki uygulamaları düzenlemeyi amaçlamaktadır.

4.2.3.1. Çocuk Evinin Fiziksel Koşulları

Çocuk evleri mümkün olduğunca büyük ilçelerde ve merkeze yakın yerlerde olmaları çocukların sosyal yaşama daha kolay girmelerini sağlayacağı için önemli bir etkendir. Özellikle bahçeli büyük bir site içerisinde bir grup çocuk evinin bulunması ve hatta koordinasyon merkezinin de bu sitedeki dairelerden birinde olması, koordinasyon merkezinde çalışacak meslek elemanlarının da çocuklara fiziksel olarak yakın olması ihtiyaç duydukları ya da gerekli gördükleri her zaman çocuğa müdahale etme şansına sahip olmalarını sağlar. Böylece çocuğun yaşantısındaki tek inisiyatif sahibi kişiler bakım elemanları ve grup sorumluları olmayacağı gibi çocuğu her açıdan değerlendirecek bir ekip çalışması sonucu çocuğun gelişim süreçleri desteklenebilir.

Çocuk evlerinin döşenmesi sürecinde de çocukların istek ve ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalıdır. Evin eşyalarının seçiminde mümkün olduğunca çocukların da görüşlerinin alınması ve kendilerine seçme şansı tanınması evi ve eşyalarını daha kolay benimsemelerini sağlayacaktır. Ayrıca gezilen evlerde görülmüştür ki evler yetişkin evi şeklinde düzenlenmiştir. Büyük salon takımları, cam vitrinler ve vitrin süsleri çocukların ihtiyaçlarıyla ne kadar bağlantılı olduğu bir tartışma konusu olabilir. Bu nedenle çocuk evinin duvar boya rengi seçiminden mobilya seçimine kadar çocukların görüş ve önerilerine başvurulmalıdır. Böylece çocuğun yaşadığı evi ve eşyalarını benimseyip kendisini o eve ait hissetmesi sağlanacaktır. Ev döşemesi yapılırken bir çocuk gelişimci, bir iç mimar, grup sorumlusu ve İl Müdürlüğü'nde ödeme ile ilgili işlemleri yapmakla görevlendirilen bir meslek elemanından oluşan bir komisyon

oluşturulmalı ve bu komisyon çocukların da görüşlerini alarak evi çocuklar için uygun hale getirmelidir.

4.2.3.2. Çocuk Evlerinin İşleyişi ve Yönetimi

Mevcut durumda çocuk evleri işleyişi illerde Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'ne bağlı çocuk evleri koordinatörlükleri tarafından yürütülmektedir. Bu koordinatörlüklere ve ildeki diğer çocuk yuvalarında ve yetiştirme yurtlarında çalışan meslek elemanları (SHU, Psikolog, Öğretmen, Çocuk Gelişimci vb.) ya da irtibat bürolarında görevlendirilen meslek elemanları evlerde grup sorumlusu olarak görevlendirilir. Her grup sorumlusuna 3–4 çocuk evinin sorumluluğu verilir. Çocukların bir ebeveyn tarafından gerçekleştirilmesi gereken tüm sosyal bağlantıları (okul kaydı, okuldaki başarı durumunun ve uyum sorunlarının takibi, iş ve meslek yönlendirmesi ile ilgili faaliyetlerin organize edilmesi vb.) bu meslek elemanlarınca yapılır. Bu meslek elemanları dışında evlerde vardiyalı olarak çalışan bakım elemanları görev almaktadır.

Çocuklara bir ev ortamında ve aile sıcaklığında bir hizmet sunmak bu evde az sayıda çocuk kalmasını sağlamaktan öte farklı hizmetler getirmeyi sağlamakla mümkün olur. Geliştirilen çalışma modelinin uygun şekilde teşkilatlanmasını kurmak için yeni açılması planlanan sosyal hizmet merkezleri kullanılmalıdır. Bu sosyal hizmet merkezinin bir parçası olarak görev yapacak ilçe sosyal hizmet koordinatörlüğü idari açıdan sosyal hizmet merkezine bağlı olacaktır. Ancak sosyal hizmet merkezlerinde halen eleman sıkıntısı yaşanması nedeniyle bir meslek elmanı birden fazla çalışma alanında görev alabilmektedir. Çocuk evi koordinatörlüğünde çalışacak meslek elemanlarının sadece bu işle görevlendirilmiş olması gerekmektedir. Çocuk evinin sayısının fazla olduğu ilçelerde de birden fazla koordinasyon merkezi kurulmalı ve her koordinasyon merkezi en fazla 6-7 çocuk evindeki çocuklardan sorumlu olmalıdır. Bir çocuk evinde de 6'dan fazla çocuk kalması uygun değildir.

Çocuk evleri koordinatörlüğünde, 05.10.2008 tarih ve 27015 sayılı resmi gazetede yayınlanan SHÇEK Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usül ve Esasları hakkındaki Yönetmeliğin 5. maddesine göre hizmet verilmektedir. Bu yönetmeliğe göre

çocuk evleri koordinasyon merkezinin; il müdürlüğü bünyesinde çocuk evlerine ilişkin hizmetleri, mali harcamaları takip ederek genel işleyişi denetlemek ve çocuk evleri arasındaki koordinasyonu sağlamak amacıyla oluşturulduğu belirtilmektedir.

Bu yönetmelikte koordinasyon merkezinin görevleri olarak özetle şunlar sıralanmaktadır;

a) Çocuk evinde kalacak çocukları belirlemek: Çocuk evinde kalacak çocuklar çocuk evleri koordinasyon merkezi ve çocuğu kaldığı yatılı kuruluştaki meslek elemanlarının ortak değerlendirmeleri ile çocuğun yaşı, cinsiyeti, kardeş durumu göz önünde bulundurularak belirlenir. 0–18 yaş grubu çocuklarda farklı cinsiyetten çocukların aynı evde kalma imkanı yoktur. Yine çocuklar arasında (kardeşler arasındaki bazı istisnalar hariç) en fazla 3 yaş fark olmasına özen gösterilmektedir. Burada akran ilişkilerinin güçlendirilmesine yönelik bir anlayış olduğu belirtilmektedir (Arzu Bek, Nalan Orun, kişisel görüşme, 16.08.2012- Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü Çocuk Evleri Koordinatörlüğü Sosyal Hizmet Uzmanları-)

b) Çocuk evine kabul edilen çocuğun uyumu için, gerekli mesleki çalışmaları yapmak,

c) Çocuk evinde bakılan çocukların, ana ve baba veya yakınlarından kimlere ne kadar süre ile izin verilebileceğini belirlemek için mesleki çalışmalar yapmak,

ç) Yakınları ile görüşmesi gereken çocukların koordinasyon merkezinin belirlediği mekânda aile ve akrabaları ile görüşmelerini sağlamak,

d) Çocukların korunmasını gerektiren koşulların devam edip etmediğini belirlemek, aile ve çocuk arasında sağlıklı ve sürekli ilişki kurulmasını sağlamak amacı ile en az yılda bir kez yeni değerlendirme yapmak, tespit edilen değişiklikleri belgelendirerek, gerektiğinde korunma kararının kaldırılması yolunda işlemleri başlatmak,

e) Ziyaretçisi gelmeyen çocukların varsa ailesi ve akrabaları ile iletişime geçerek olumlu sosyal ilişkiler kurulmasını sağlamak, ebeveyni ve akrabası olmaması durumunda sosyal yönden incelenip, araştırılarak olumlu bulunan gönüllü ailelerin yanına izinli verilmesi ve böylece çocukların toplumla olumlu ilişkiler kurmasını sağlamak,

f) Çocuk evinden ayrılacak çocuğun, yeni yaşantısına hazırlanması, toplum içinde izlenmesi konusunda gerekli çalışmaları yürütmek,

g) Çocuk evlerinde verilen hizmetlere toplumsal sorumluluk çerçevesinde halkın gönüllü katkı ve katılımını sağlayıcı etkinlikleri organize etmek.

Görüldüğü gibi çocuk evleri koordinasyon merkezinin yerine getirmesi gereken tüm görevlerde çocuğun sağlıklı sosyal ilişkiler kurabilmesi için gerekli koşulların hazırlanması öne çıkmaktadır. Çocuk evi sorumlusu meslek elemanları, evde çocuklara verilecek tüm hizmetlerin organize edilmesinden sorumludur. Çocuk evi sorumlusundan beklenen hizmetler, bir ebeveynin çocuklarına karşı yerine getirmesi gereken sorumluluklarının yanı sıra bir idareci ve organizatör olarak evlerin işleyişini sağlamaktır. Bu durumda bir meslek elemanının bir kaç farklı evde yaşayan 30'a yakın çocuğun sosyal ilişkilerini düzenlemesi ve izlemesi oldukça güç görülmektedir**.** Ayrıca halen İzmir'de çocuk evi sorumluluğunu üstlenebilecek yeterli sayıda SHU yoktur ve çocuk evi sorumluluğu görevi daha çok kurumda öğretmen olarak görev yapan ya da Milli Eğitim Bakanlığına kadrolu olup geçici görevle ASPB'de görevlendirilen meslek elemanları tarafından yürütülmektedir. SHU'lar daha çok koordinasyon merkezlerinde görev almaktadırlar. Çocuk Evleri Çalışma Usül ve Esasları hakkındaki Yönetmeliğin 7. maddesinde SHU'nun görev ve yetkileri şu şekilde açıklanmıştır:

a) Çocuklar hakkında ilk gözlem raporunu hazırlamak, uyum sürecine yardımcı olmak,
b) Çocuk, ailesi ve yakınları ile gerekli mesleki çalışmaları yapmak, çalışmalara ilişkin sosyal inceleme raporlarını ve/veya gerekli mesleki çalışma raporlarını hazırlamak,
c) Çocukların kendilerine ve topluma yararlı kişiler olarak yetişmelerinin sağlanması amacıyla psikolojik ve sosyal gelişimlerini izlemek, sosyal hizmet yöntemlerini kullanarak sorunlarının çözümüne yardımcı olmak,
ç) İdarece verilen diğer görevleri yerine getirmektir.

SHU' nun yukarıda sayılan bu görevleri yerine getirebilmesi için çocukla birebir çalışmasını sağlayacak bir ortama ihtiyacı vardır. Çocuk evleri koordinasyon merkezinin sorumluluğundaki toplam çocuk sayısı, koordinasyon merkezi tarafından yerine getirilmesi gereken iş ve işlemlerin çokluğu ve yeterli SHU görevlendirilmemesi SHU' nun mesleki çalışma yapması için uygun zamanı bulamamasına neden olmaktadır. Bunun için İl Müdürlüğü Çocuk Evi Koordinatörlüğü'ne bağlı yeni bir oluşuma ihtiyaç vardır.

4.2.3.3. Personel Durumu

Her ilçede Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkındaki Yönetmelikte meslek tanımları bulunan sosyal hizmet uzmanı, psikolog, çocuk gelişimci, öğretmen ve hemşire/sağlık memurunun da dahil olduğu bir ekipten oluşan çocuk evleri irtibat büroları oluşturulabilir. Mesleki çalışmanın doğası gereği bu meslek elemanları aynı zamanda çocuk evi sorumlusu olmamalıdır. Bu çekirdek kadro dışındaki meslek elemanlarından oluşan ve en fazla 4 ev sorumluluğu alacak olan çocuk evi sorumluları da bu irtibat bürosuna bağlı olarak görev yapmalıdır.

Mevcut durumda çocuk evini açılmasının en önemli kriteri uygun ev bulmak olarak değerlendirilmektedir. Oysa evler açılırken bu alanda çalıştırılması planlanan profesyonel meslek elemanlarının yeterli sayıda belirlenmesi gerekmektedir. Halen tek bir grup sorumlusuna bağlı olarak yürütülen bu sistemde çocuklarının sağlıklı bir sosyal gelişim sağlaması oldukça güç görülmektedir. Çünkü çocuk evi sorumlusu olmak için Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Yönetmeliğinin 6. maddesinde göre , sosyal çalışmacı, psikolog, çocuk gelişimci, öğretmen, sosyolog, gerektiğinde koordinasyon merkezinde görevli personel veya üniversitelerin sağlık, sosyal ve eğitim bilimleri bölümleri mezunlarından il müdürlüğü tarafından seçilir denmektedir. Buna göre çok geniş bir yelpazedeki meslekler listesinde kişiler çocuk evi sorumlusu olabilmektedirler. Aynı yönetmelikte bu kişilerin bir eğitim programına tabi tutulmasından bahsedilmektedir. Ancak formasyonunda bireyle çalışma, görüşme teknikleri, çocuk gelişimi, psikoloji, gelişim psikolojisi, kuram dersleri bulunmayan bölümlerden mezun çeşitli meslek mensuplarının özel gereksinimleri olan bu çocuklarla çalışması uygun değildir.

Grup Sorumlusu Meslek Elemanının Nitelikleri:

-Sosyal hizmet, psikoloji, rehberlik ve psikoloji danışma ve çocuk gelişimi alanlarından birinde lisans eğitimi almış olmak.

- Korunma gereksinimi olan çocuklarla çalışma konusunda özel bir eğitimden geçmiş olmak,

-Bu alanda çalışmak için özel bir eğitim aldıktan sonra deneyim kazanana kadar deneyimli bir sorumlu ile çalışması (en az 6 ay) daha sonrasında da grup sorumlusu olması gerekmektedir.

-Önemli bir ruh sağlığı sorununun bulunmaması gerekmektedir.

Bakım Elemanlarının Nitelikleri:

- En az kız meslek lisesi mezunu olmak ya da lise mezunu olup halk eğitim merkezlerinde verilen çocuk gelişimi ve eğitimi sertifika programını başarıyla bitirmiş olmak,

- Korunma gereksinimi olan çocuklarla çalışma konusunda özel bir eğitimden geçmiş olmak,

-En az 3 ay bir deneyimli bir bakım elemanına refakat ederek becerilerini geliştirmek.

-Önemli bir ruh sağlığı sorununun bulunmaması gerekmektedir.

Çocuk evi İlçe irtibat bürosunda görev yapan meslek elemanları çocuk evi sorumlusu ile birlikte çalışarak kendi görev ve sorumlulukları çerçevesinde faaliyetlerini yürütürken diğer meslek elemanları ile de bir ekip çalışması içerisinde çalışır. Çocuğun biyo-psiko-sosyal sağlığını korumanın ve geliştirmenin tek yolu etkin bir ekip çalışması ile çocuğun tüm ihtiyaçlarının karşılanmasıdır.

4.2.3.4. Örgütlenme

Çocuk evi örgütlenmesini ele alırken çocuğun yüksek yararını sağlayabilecek bir örgütlenme oluşturmak çocuk hakları sözleşmesinin zorunlu koşullarındandır. Çocuğun yüksek yararını sağlamak ancak onu bir bütün halinde değerlendirmekle mümkündür. Çocuğun ihtiyaçlarını değerlendirirken fiziksel, duygusal, sosyal, eğitim ve sağlık ihtiyaçları bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Bu bütüncül bakışı da ancak bu anlayışa sahip bir ekip çalışması ile oluşturmak mümkündür. Sosyal hizmet, psikoloji, eğitim ve sağlık alanında eğitim almış bu personel faaliyetini eğitimleri süresince aldıkları bilimsel bilgi çerçevesinde yürütmek durumundadır. Toplum tarafından

"acınarak ve merhametle yaklaşılması gereken çocuklar" olarak algılansalar da çocuk evinde kalan korunma gereksinimi olan çocukların temel ihtiyacı sorunlarını sevgi ve şefkat duygularına sahip ancak kılavuz olarak bilimsel bilgiyi uygulamalarında esas alan meslek elemanlarıdır. Halen uygulamada çocuk evi sorumluluğu verilen meslek elemanlarının çoğunluğunun daha önce korunma gereksinim olan çocuklarla çalışma deneyimi olmadığının ve bu alanda özel bir eğitim almamış olmalarının görülmesi bu teşkilatlanmadaki anlayışın bilimsel bilgiden çok fazla yararlanmadığının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

4.2.3.5. Çalışma Yöntemi

Çocukların sosyalleşme süreçlerinde sosyal ilişkilerini artırmak için gerekli düzenlemeler yapılmasının zorunlu olduğu sonuçlarda karşımıza çıkmaktadır. Buna istinaden öncelikle çocukla ilgili ayrıntılı bir değerlendirme yapılması gerekmektedir. Bu değerlendirme sürecinde eko-sitem yaklaşımından faydalanılmalıdır ve bu alanda çalışan meslek elemanları ve SHU'lar özel olarak bu yaklaşımı kullanma konusunda yönlendirilmelidirler. Bu değerlendirme tarzının benimsenmesi zaman içerisinde çocuğun sosyal ilişkilerindeki değişimleri daha kolay ortaya dökebilmesi açısından da önemlidir. Bu değerlendirmenin ardından da çocuğun sosyal ilişkiler açısından hangi açılardan desteklenmesi gerektiği belirlenmeli ve buna yönelik bir müdahale planı oluşturulmalıdır.

Çocuk evi sisteminde görev alacak tüm meslek elemanları çocuğun sağlıklı sosyalleşebilmesi için uygun mesleki müdahaleleri yapmakla yükümlüdür. Her meslek bu süreçte kendi görev ve sorumluluk alanına giren faaliyetlerine göre bir müdahale stratejisi belirler. Burada da çocuk evi sisteminde görev alacak SHU' lar için bir çalışma yöntemi geliştirilmiştir Burada çocuğun varolan sosyal çevresini anlamak, çocuğun bu çevre içinde aktif katılım gösteren birey olmasını sağlamak, uyum sorunlarını tespit edip bu sorunların ortadan kalkması için gerekli müdahalede bulunmak en önemli görevleridir. Bu müdahalenin basamakları bu çalışmanın yaklaşımı olan ekosistem yaklaşımı çerçevesinde şu şeklide ele alınabilir.

1. Değerlendirme: Korunma gereksinimi olan çocuk korunma altına alındığı zaman yapılacak olan ilk mesleki görüşme oldukça önemlidir. Bu mesleki görüşmede çocuğun üyesi olduğu sosyal sistemlerin mikrodan makroya doğru sıralaması yapılmalıdır. Bu amaçla çocuk bilgi alınabilecek yaş ve zihinsel düzeye sahipse çocukla yapılacak görüşmede ayrıntılı bir çevre haritası çizilmesi bu sistemleri anlamak, sistemlerin sınırlarını çizebilmek ve çocuğun sistemlerle ve sistemlerin diğer üyeleri ile olan ilişkilerini ortaya koymak için uygun bir değerlendirme yöntemi olacaktır. Bu çevre haritası hazırlanırken varsa çocuğun ebeveynleri ve akrabalarının da görüşlerinin alınması ve aile bağlarını anlayabilmek için bir genogram çizilmesi çocuğun çevresini anlamak için SHU' ya bir çerçeve çizmiş olur. Ayrıca çocuk evinde yaşarken bir sorun yaşadığında sorunun anlaşılabilmesi için ayrıntılı değerlendirme yapabilmek amacıyla çocuğun çevre bilgisine ihtiyaç vardır ve bu durumda da çevre haritasından faydalanılabilir. Bu değerlendirme aşamasında çocuğun bio-genetik, ailevi, kültürel faktörleri, çevre koşulları, kaynakları ve fırsatları, özbakım kalıpları ve gelişiminin ve sağlığının güncel göstergeleri ortaya konmalıdır (Duyan, 2010: 160).

2. Müdahale Stratejinin formüle edilmesi: Çocuğun sağlıklı sosyalleşmesinin önündeki engeller tespit edildikten sonra çocuğun ilişkilerinde eksik noktaları tamamlamak için müdahale stratejileri geliştirilir. Burada müracaatçı sisteminin ve değişim sistemini doğru şekilde belirlemek en önemli basamaktır. Bu stratejiler çocuğun aile ve akraba çevresiyle ilişkilerini arttırmak, çocuk evi sistemi içindeki alt sistemlerle olan ilişkilerini düzenlemek, okul sistemi ile olan ilişkilerini düzenlemek ve çocuğu etkileyen makro sistemlere yönelik müdahalelerde bulunmayı içerir. Çocukların ilişkilerini etkileyen çocuk evi hizmetinin yürütülmesini sağlayan mevzuatın çocukların yüksek yararını gözetecek uygulamaların sağlanması için geliştirilmesi ve değiştirilmesi amacıyla yapılacak çalışmalar makro sistemlere yönelik müdahaleye örnek gösterilebilir.

3. Uygulama: Müdahale stratejileri belirlendikten sonra bu müdahalenin birlikte yürütüleceği eylem sistemleri belirlenmelidir. Bu aşamada belirlenen müdahale stratejileri eylem sistemleri ile birlikte uygulamaya konur. SHU çocuğun çevresinde bulunan kişilerle ilişkilerini ve bu ilişkilerin niteliklerini arttırmak için çocukla ve sistemlerle birlikte çalışır. Örneğin; aile üyelerinin çocuğu daha sık ziyaret etmeleri ya da çocuğun aileyi daha sık ziyaret etmesini sağlamak için aile görüşmeleri düzenler,

çocuk evi sitemi içinde ilişki sorunları yaşayan çocuk ve diğer çocuklarla birlikte grup çalışmaları yapabilir, okul sistemi içindeki sorunların çözümü için okul idaresi, öğretmen ve rehber öğretmenle görüşmeler yaparak sorunun yaşandığı alanlardaki aksaklıkları gidermek için uygulamalarda bulunabilir. Uygulamanın her aşamasında müracaatçının etkileşimde olduğu müracaatçı ya da ekosistemdeki değişimi sağlayan müdahale stratejilerinin etkiliğini değerlendirmek için veri toplanmalıdır.

4. Değerlendirme: Uygulayıcı müdahale stratejilerinin uygulamasının sonuçlarını çeşitli sorularla değerlendirmelidir. Bu değerlendirme neticesinde eksik kalan ve aksayan yanlarla ilgili yeni müdahale stratejileri geliştirilmelidir.

5. Sonlandırma: Uygulamanın bitmesinden sonra uygulayıcı bu aşamada müracaatçıya problemiyle başa çıkmasında kendisine yardımcı olacak diğer kaynakları göstermek konusunda yardımcı olmalıdır. Burada SHU'nun en önemli işlevlerinden biri sağlıklı sosyal ilişkiler kurması için çocuğa rehberlik yapmaktır. Bu nedenle SHU'nun çocukla kurduğu ilişkinin niteliği oldukça önemlidir. Ancak mevcut durumda bu alanda çalışan SHU'ların sayısının azlığı nedeniyle bu ihtiyacı karşılamanın ve dolayısıyla çocuk evlerinde kalan çocuklara yönelik etkili bir sosyal hizmet müdahalesi yapmanın mümkün olamayacağı görülmektedir.

Besin' e göre (akt: Cılga, 1984: 84-85) toplumsal koruma kapsamına alınan çocukların yetişme süreçlerinin düzenlenebilmesi için;

1. Kurum bakımı sırasında çocuğun aile üyeleri ve akrabaları ile temasının devam ettirilmesi,
2. Personelin, çocukların tek tek ilişki kurabileceği şekilde ayarlanması,
3. Çocuğun evden ayrılışa önceden uygun şekilde hazırlanması,
4. Kurum ilişkili diğer örgütlerle temas ve işbirliği içinde olmalı,
5. Kurum içinde bulunduğu toplumun bütünleşmiş bir parçası olmalı,
6. Kurum yeni ihtiyaçlara cevap verecek esnekliğe sahip olmalı,
7. Kurum hizmetlerini değerlendirecek araştırmaları yaparak, sorunlarına neden olan kurum dışı toplumsal koşullarda gerekli değişmeler için de öneriler ortaya konması,
8. Kurumdaki bütün işleyişler "kurumun ihtiyaçlarından" önce çocuklarının ihtiyaçlarının birbiri ile olan etkileşiminin rastlantılara bırakılmaması ve ihtiyaçlarına

uygun biçimde düzenlenmesi; kurumdaki havanın resmi değil de aile yaşantısı gibi yakın ve sıcak olmasına çalışılması gibi hususlarda çocukların gelişimini ve sorunlarının çözümünü doğrudan etkileyecek tedbirler olarak gerçekleşmelidir. Kurum bakımında kalan çocuklara yönelik olarak gerçekleştirilmesi gereken bu çalışmaların çocuk evinde kalan çocuklara da uygulanması gerekmektedir. Bu nedenle çocuk evi hizmetinde çalışacak meslek elemanlarının ve özellikle de SHU' ların nicelik ve nitelik açısından yeterli hale getirilmesi çocuklara sağlıklı bir psiko-sosyal çevre kurmak için zorunludur. Kut (1992)'a göre "sosyal hizmet mesleğinin etkinlik odağı bireyin toplumsal işlevselliği ve çevresi ile olan etkileşimidir. Mesleğin amacı, fonksiyonları, ahlaki değerleri ve yöntemleri müdahale odağının belirleyicileridir. Birey çevre etkileşimi temelinde bireyin sosyal işlevselliği ve çevresiyle olan etkileşimini olumsuz olarak etkileyen sorunları çözümlemeyi ya da bunları olumlu olarak etkileyebilecek kaynakların verimliliğini arttırmayı amaç edinen sosyal hizmet mesleğinin odağı tüm ilişkileriyle insandır. Müdahale odağı ise insanın işlevselliğidir". Buna göre ÇHS' nin bütüncül bakışı içinde çocuk refahı alanında faaliyet gösteren SHU'nun çocuğun toplum içinde işlevselliğinin arttırılması yönündeki müdahalesi en önemli görevlerindendir.

KAYNAKÇA

Acar, H., Acar Y.B. (2002) Sistem Kuramı-Ekolojik Sistem Kuramı ve Sosyal Hizmet: Temel Kavramlar ve Farklılıklar. *Toplum ve Sosyal Hizmet,* 13(1),29-35

Adler, A (2012) *Bireysel Psikoloji.* Balıkesir: Altınpost. Yayınları.

Aile ve Sosyal Politikalara Bakanlığı (2012) *Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 2012 yılı Faaliyet Raporu*. Ankara. ASPB .Yayınları

Akan, B. (2002). Korunmaya Muhtaç Çocuklarla Ailesi ile Yaşayan Çocukların Kavram Gelişimlerinin ve Okula Hazır Bulunuşluk Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Toplum ve Sosyal Hizmet,* 13(1), 74-85.

Akgün, Ş., Subaşı, M. B., Kubilay, G. (2012). Yetiştirme Yurdunda Kalan 16 -18 Yaş Grubundaki Adölesanların Anksiyete Düzeylerinin Belirlenmesi. Hemar-G 14(1), 34-45.

Aktürk, Z., Acemoğlu, H. (2010) *Sağlık Çalışanları İçin Araştırma ve Pratik İstatistik Örnek Problemler ve SPSS Çözümleri.* İstanbul: Anadolu Matbaası.

Akyüz, E. (1991). Çocuğun Güvenliği İlkesi Işığında Korunmaya Muhtaç Çocuklar. *A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 24(2) DOI:10.1501/Egifak_000000682.

Akyüz, E. (2000). *Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması*. Ankara :MEB Yayınları.

Arkadaş, A. Müftü G. (2010) Türkiye'de Çocuk Haklarının Durumu: Son 16 yılda Neler Değişti?(Ed. Acar, H., İçağasıoğlu, A.Ç.) *Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 20. Yılında Türkiye'de Çocuk Hakları (s.1-8).*Ankara: Maya Akademi.

ASAGEM (Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü) (2006) *TÜİK Aile Yapısı Araştırması,2006.* Ankara:TÜİK Yayınları.

ASAGEM (Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü) (2010a) *Türkiye'de Ergen Profili 2008.* Ankara:Manas.Matbaası

ASAGEM (Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü) (2010b) *Türkiye'de Aile Değerleri Araştırması.* Ankara:Manas. Matbaası

Ateş, B. (2012) Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Destek Algılarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Akademik Bakış Dergisi* (E-Dergi) Sayı:30.

Başbakanlık (2007) *İnsan Hakları Nedir? Temel Bilgiler ve Türkiye'de İnsan Hakları Alanında Yaşanan Gelişmeler* . Ankara. İsmat Yayınevi.

Bayhan, P.S., Artan, İ. (2004) *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi.* İstanbul: Morpa Yayınları.

Bek, A. Orun, N. 16.08.2012.(SHU. İzmir ASP İl Müdürlüğü Çocuk Evi Koordinasyon Merkezi) Tarihinde Yapılan Kişisel Görüşme.

Beter, Ö. (2010). *Türkiye ve İngiltere'de Çocuk Koruma Sistemleri.* (Yayınlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Bıyıklı, L. (1982) Yetiştirme Yurdundaki Çocukların Zihinsel ve Psiko-sosyal Gelişimlerinin İncelenmesi. *A.Ü Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* ,20 (1), 87-98.

Bilir, Ş.ve D.Dabanlı (1991) Ergenlik Çağındakinin Sosyal Gelişimine Aile Tutumlarının Etkisinin Araştırılması *Aile Yazıları 3: Birey, Kişilik ve Toplum Aile* Ankara: Aile Araştırma Kurumu Yayınları. Bilim Serisi 5/3

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirisi,1959. http:/www.cocukhaklari.gov.tr/tr/content/ show/25/ 12.12.2011.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Türkiye (2008) *İnsani Gelişme Raporu:Türkiye'de Gençlik.* Ankara: Desan Ofset.

Boyle, S.W, Hull, G,H,JR., Mather J.H., Smith,L.L., Farley, O.W. (2006). Direct Practice in Social Work .ABD:Pearson

Bulut, I. (1995). "Korunmaya Muhtaç Genç Kızların Ruh Sağlığına Etki Eden Psikolojik Faktörler" *Kriz Dergisi* 3(1-2),104-113

Butler I., Roberts, G. (2004). *Social Work with Children and Families Getting İnto Practice (2th Ed.)*, London:Jessica Kinsley.

Chen, X., French, C.D. (2008). Cildren's Social Competence in Culturel Context *Annual Review of Psychology*, 59, 591-616.

Cılga,İ. (1983). *Yetiştirme Yurtlarının Yapısı ve İşlevlerinin Toplumsal Süreci Açısından İncelenmesi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Cılga, İ. (1984). Yetiştirme Yurtlarında Toplumsallaşma. *H.Ü. SHYO Dergisi* 2(1-3), 83-113

Cılga, İ. (2002) Batman' da Genç Kız İntiharları. Ankara: *Toplum ve Sosyal Hizmet, Cilt:13, Sayı 1:36-53, Nisan*

Cılga, İ. (2010) Yaşam Kalitesi Açısından Çocuk Haklarına Bütüncül Yaklaşım (Ed. Acar, H., İçağasıoğlu, A.Ç.) *Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 20. Yılında Tükiye'de Çocuk Hakları (s.9-34).*Ankara: Maya Akademi.

Colins, W.A., Deborah, D.P., Fuman, W. (2009). Adolescent Romantic Relationships. *Annual Review of Psychology*. 60, 631-652.

Cotterell, J. (1998) *Social Networks and Social İnfluences in Adolescence. Canada, USA:* Routhledge.

Çağlar, D. (1982). Atatürk ve Cumhuriyet Devrinde Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım ve Öğretim Olanakları. *A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* ,2(15).

Çaman, Ö.K., Özcebe, H. (2011). Ankara'da Yetiştirme Yurtlarında Yaşayan Ergenler, Ruhsal Belirtileri, Fiziksel Etkinlik Düzeyi ve İlişkili Etmenler. *Türk Psikiyatri Dergisi,*:22.

Çavuşoğlu, T. (2001). Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu ve Çocuk Bayramı. *Sosyal Hizmetler Dergisi* ,1(12), 9-17.

Çavuşoğlu, T. (2005). *Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu Yaprakları 1917-1983,* Ankara : Sabev Yayınları.

Çengelci, E. (1991). Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'na Hukuki Yönden Bir Bakış. *H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi*, 9(1-2-3), 1-19.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi (1995). http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/137-160.pdf

Çocuk Koruma Kanunu 4 yıllık Değerlendirme Toplantısı Raporu (2009). www.aile.gov.tr/upload/Haber/559/files/Sonuc_Gozlemleri.doc

Çocuk Evleri Çalışma Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin Uygulanması Hakkında Genelge , 2011/02

Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik: 05.10.2008, Resmi Gazete Sayısı: 27015http://www .cocukhizmetleri.gov.tr/ upload/ mce/ yönetmelikler/ cocukevleri_calismaesaslari.pdf.

Davran, Z. (2001). İnsan Haklarının Düşünsel Temelleri. *İnsan Haklarının Gelişimi.* Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.

Değirmencioğlu, S.M. (2010) Tersten Katılım: Katılım Hakkı Üzerine Bir Değerlendirme. (Ed. Acar, H., İçağasıoğlu, A.Ç.) *Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 20. Yılında Tükiye'de Çocuk Hakları (s.119-128).*Ankara: Maya Akademi.

Demirbilek, S. (2000). Korunmaya Muhtaç Gençlerin Topluma Kazandırılmasında Yetiştirme Yurtları. *D.E.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 15(2),137-152.

Demirbilek, S. (2001). Değişen Aile Yapısı ve Çocuğun Sosyalleşmesine Etkisi *SHÇEK Sosyal Hizmet Dergisi*, 41-48.

Dönmezer, S. (1994). *Toplumbilim* . (11. Baskı) ,İstanbul: Beta. Yayıncılık.

Dönmezer, İ. (1999) *Ailede İletişim ve Etkileşim.* İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Durulalp, E., Çiçekoğlu, P. (2013) "Yetiştirme Yurdunda Kalan Ergenlerin Yalnızlık Düzeylerinin İnternet Bağımlılığı ve Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi" *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, :15(1) 29-46. ISSN: 1302-3284.

Duyan, V. (2010) *Sosyal Hizmet Temelleri Müdahale Yöntemleri.* Ankara: SHU Derneği Yayınları.

Ericson, E. (1984). *İnsanın Sekiz Çağı.* Ankara: Birey ve Toplum Yayınları.

Friedlander, W.A. (1966) *Sosyal Refah Hizmetine Başlangıç (Çev: Taşçıoğlu, R.)* Ankara: Şenyuva Matbaası.

Gander, M.J., Gardner, H.W. (1993). *Çocuk ve Ergen Gelişimi,* Ankara: İmge Kitabevi.

Geçtan. E. (1994). *Psikodinamik Psikiyatri ve Normal Dışı Davranışlar,* İstanbul: Remzi Kitabevi

Gitterman, A., Germain, C.B. (2008*). Life Model Of Social Work Practice Advances İn Theory And Practice* (3 . Baskı.), Newyork: Colombia University

Gökçe, B. (1991). Çocuk Kişiliğinin Gelişiminde Aile, Okul ve Dış Çevrenin Rolü. *Aile Yazıları* ,3, (s.15-22.) Ankara: MN Ofset

Guidelines for the Alternative Care of Children (2010). http://www.unicef.org/protection/alternative_care_Guidelines-English.pdf

Güngör, S. (2009). Bakım Muhtaç Çocuklar: Türkiye ve Norveç Kurumsal Yapılarının Karşılaştırılması. *Türk İdare Dergisi, 462,*225-243.

Gürsoy, F., Aral, N., Bıçakçı, M.Y. (2006). Yetiştirme Yurdunda Kalan Ve Kalmayan Kız Ergenlerin Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi. *Electronic Journal of Social Science. (15).*

Gürsoy, S., Fidan, T., Kırpınar, İ. (2011) "Erzurum Yetiştirme Yurtlarında Kalan Ergenlerde Dikkat Eksikliği, Hiperaktivite Bozukluğu ve Davranım Bozuklukları Sıklığı" *Güncel Psikiyatri ve Psikonörofarmakoloji 2011;1(1):9-17*

Hamart, E., Baltacı, Ö., Üre, Ö., Demirbaş, E. (2010) "Lise Öğrencilerinin Utangaçlıklarının Algılanan Anne-Baba Tutumları ve problem Çözme Yaklaşımları Açısından incelenmesi." *Aile ve Toplum Eğitim ve Araştırma Dergisi, Cilt:6 Sayı:11-73-82*

Hawes, J.M. (1991). *The Children's Rights Movement, A History of Advocacy and Protection.* Boston :Twayne.

Hophis ,B. (2005). *The Cambridge Encyclopedia of Child Development.* Cambridge: Cambridge University.

Hortaçsu, N. (2003). *Çocuklukta İlişkiler Ana Baba Kardeş ve Arkadaşlar.* Ankara: İmge Kitabevi.

İçağasıoğlu, A. (2001). Koruyucu Aile Hizmetinin Toplam Kalite Yönetimi açısından Değerlendirilmesi. *İnsani Gelişme ve Sosyal Hizmet Prof. Dr. Nesrin Koşar'a Armağan.* (148-160). Ankara :H.Ü. SHYO

İnan, A. N. (1968). Çocuk Hakları Beyannamesi İlkelerinin Türk Hukuk Sistemine Etkisi. *A:Ü: Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*,1(1),201-219.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (1948). http:// www.ihd. org.tr/index. php? option =com (Erişim:15.12.2011).

KSGM (2012) Türkiye'de Kadının Durumu. http://www.kadininstatusu.gov.tr/upload/kadininstatusu.gov.tr/mce/2012/trde_kadinin_durumu_2012_ekim.pdf

Kağıtçıbaşı, Ç. (1988) *İnsan ve İnsanlar.* İstanbul: Evrim Yayınevi.

Kalaycı, H. (2007). Yetiştirme Yurdundaki Çocuklarda Sosyal Dışlanma Riski (Tokat ve Turhal Örneği). (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü,Sakarya.

Kaptan, S. (1996) *Bilimsel Araştırma Teknikleri ve İstatistik Yöntemleri.* Ankara.Tekışık Matbaası.

Karataş, K. (2001). Gençlik Sorunları Üzerine" Sosyal Hizmette Yeni Yaklaşımlar ve Sorun Alanları. *Prof Dr. Nihal Turan'a Armağan (s.153-161) Ankara: H.Ü. SHYO.*

Karataş, K. (2010). Sosyal Politika Açısından Türkiye'de Sorunlar. *Türkiye'de Çocuk Hakları,* Ankara :SHU Derneği Yayınları.

Kendrick, A., Steckley, L ve McPheat, G.A. (2011). *Residential Child Care : Learning From İnternational Comparisons.* In: Early Professional Development For Social Workers. *Venture Press,*. 81-87. ISBN 9781861780843.

Kesen, F., Deniz, M.E., Durmuşoğlu, N. (2007). Ergenlerde Saldırganlık ve Öfke Düzeyleri Arasındaki İlişki: Yetiştirme Yurtları Üzerine Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 7, 353-364.

Kıral, B., Kıral E. (2011) "Karma Araştırma Yöntemi" 2. International Conference on New Trends in Education and Their İmplication.. Antalya.

Kırımoğlu, H., Çokluk, F. G., Yıldırım, Y. (2010) "Yatılı İlköğretim Bölge Okulu 6., 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Spor Yapma Durumlarına Göre Yalnızlık ve Umutsuzlık Düzeylerinin İncelenmesi -Hatay İli Örneği-" *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. V:3,* s. 101-108.

Kocaoğlu., F. (2010) *Çocuk ve Aile Sorunları Kapsamında 13-18 yaş grubu çocukların Bakım Modellerinin Karşılaştırılması.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyonkarahisar Üniversitesi Sos. Bil. Ens.

Kongar, E. (1999) *21. Yüzyılda Türkiye: 2000'li Yıllarda Türkiye'nin Toplumsal Yapısı. İstanbul: Remzi Kitabevi.*

Koşar, N. (1992) *Sosyal Hizmetlerde Aile ve Çocuk Refahı Alanı.* Ankara: Yargıçoğlu Matbaası.

Köknel, Ö.(1991). Gençlik Çağında Kız ve Erkek Arkadaşlığı *Aile Yazıları:3* Ankara: MN Ofset.

Kuçuradi, İ. (2001). İnsan Hakları Düşüncesinin Işığında İnsan Hakları Belgeleri. *İnsan Haklarının Gelişimi.* Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.

Kulaksızoğlu, A. (1999) *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi .

Kut, S., Özaltın, G. (1987). Bakırköy Çocuk Yuvasında 3-12 yaş Çocuklarının Davranış Sorunları Üzerine Bir Araştırma. *H.Ü. SHYO Dergisi*, 5(:2-3), 133-159

Kut, S. (1992). *Sosyal Hizmet Mesleği, Nitelikleri, Temel Unsurları, Müdahale Yöntemleri.* Ankara.

Mackenzie, R. J. (2004) *Çocuğunuza Sınır Koyma.* Ankara: HYB Yayıncılık

Meadows, S. (2010). *The Child As A Social Person.* Newyork: Routhledge.

O'chetree, J. (2010). Protecting Child in Japan Metropolis News and Features. http://metropolis.co.ip/features/global.village/foster.children-in-Japan.

Ozankaya, Ö. (1995) *Temel Toplumbilim Terimleri Sözlüğü.* İstanbul: Cem Yayınevi.

Öksüz, Y., Ayvalı, M., Coşkun, K., Baba, M., İnci, A. (2011) "Algılanan Sosyal Destek ve Akılcı Olmayan Davranışlar İlişkisi" *The Journal of Academic Social Science Studies İnternational Journal of Social Science*. Vol: 4, Isuue:1:119-136.

Özgül, D. Albayrak-Kaymaz, D. (1996)"Ana-Baba Kaybının Çocuklar Üzerindeki Etkisi" *ıx. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmalar*. İstanbul: Türk Psikologlar Derneği Yayınları No:5. 521-529.

Pardeck,J.T. (1996). *Social Work Practice An Ecological Approach.*. London: Auburg House,

Petr, C.G. (2003). .*Social Work With Children And Their Families Prag*matic Foundation (2th ed.) Oxford: Oxford University .

Ruble, C. (2012,11 Haziran). Japan's Forgetten Children. The Japan Daili Press. *japandailypress.com/japans-forgotten-child*

Queensland's Model of Residential Care (2010). A Contemporary Model of Residential Care for Children and Young People in Care www.communities.qld.gov.au/.../childsafet Erişim:13.09.2013.

Stokholm Bildirgesi (2003). http:// resourcecentre.savethechildren.se/center.

Sarıoğlu, D. (2006) *Yetiştirme Yurtlarında Kalan Korunmaya Muhtaç Çocukların Yaşam Kalitesi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Saran, N. (1991). Çocuk Suçluluğu Ve Parçalanmış Aile. *Aile Yazıları 3. (s. 131-134).* Ankara:MN Ofset.

Salk, L. (1993) *Bebeklikten Yetişkinliğe Çocuğun Duygusal Sorunları.* İstanbul:Remzi Kitabevi.

Satir, V. (2001). *İnsan Yaratmak: Aile terapisini Başyapıtı*. İstanbul: Beyaz Kitabevi.

Sayar, Ö.Ö. (2006). Yetiştirme Yurtlarında Akran Şiddeti-Ankara'da iki Yetiştirme Yurdu Örneği- *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 17(1)

Schaffer, H.R. (1998). *Social Development*. Oxford : Blackwell Publishers.

Semerci, B.Z. (2007) *"Ergen Ruh Sağlığı: Aİleler ve Ergenler için"* (2. Baskı) İstanbul:Alfa Yayınları.

Senemoğlu, N. (2004). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya*. (9. Baskı) Ankara: Gazi.

Sheafer B. W.S., C. R. Horejsı. (2002) *Techniques and Guidelines for Socialwork Practice* 6.Eddition. Boston.

Shapiro, L.E. (2002) *Yüksek EQ'lu Bir Çocuk Yetiştirmek.* (6. Baskı) İstanbul: Varlık Yay.

Shipitsyna, M.L. (2008*). Psychology of Orphans. A Complete Overview of Russian History, Enviroment and Family Realities that Have Contributed To Form The Unique Book.*,Bloomington: Liberty Drive.

Skyttner, L. (2001). *General Systems Theory Ideas and Applications.* London: World Scientific.

SHÇEK Genel Müdürlüğü İç Denetim Birim Başkanlığı Yurtdışı Geçici Görev Raporu. (2011). İskoçya İngiltere Çalışma Ziyareti Rapor No:2011/1. Ankara.

SHÇEK Faaliyet Raporu (2010) http://www.shcek.gov.tr/faaliyet-raporlari.aspx

SHÇEK Stratejik Planı (2009)

http://www.shcek.gov.tr/userfiles/SHCEKStratejikPlanRapor2009.pdf

SHU Derneği (2000) *İnsan Hakları ve Sosyal Hizmet* . Ankara: SHU Derneği Yayınları.

Steiner, H. Feldman, S.S. (2008) Genel Prensipler ve Özel Problemler. *Ergen Terapisi.* Ed: Irvin D. Yalom. İstanbul:Prestij Yayınları.

Şener, T. (2007) *Çocukların Kültürel Etkinlikleri.* Ankara:Paydos Yayıncılık.

Şenocak , H. (2005). *Korunmaya Muhtaç Çocuklar: İstanbul Yetiştirme Yurtları Üzerine Bir Alan Araştırması.* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Şimşek, Z., Erol, N., Öztop, D., Özcan, Ö.Ö. (2008) Kurum Bakımındaki Çocuk ve Ergenlerde Davranış ve Duygusal Sorunların Epidemiyolojisi; Ulusal Örneklemde Karşılaştırmalı Bir Araştırma.*Türk Psikiyatri Dergisi, 19(3):235-246.*

Taylor, S.T. (2003). The Effect Of Early Deprivation on Children Reared in Orphanages. www.eric.ed.gov./ERICWebPortal/ Search Record Details_ED475594.

Thabet, L., Thabet, A. Z.M., Hussein A.S., Vostanis, P. (2007) "Mental Health Problems Among Orphanage Children in the Gaza Strip" Adoption& Fostering. V:31. s. 54- 62.

Tilbury, C. Thoburn, j. (2008) .Children in out -of-hqme care in Australia. *Children Australia* ,33(3). 5-12

Turan, N. (1992) *Sosyal Kişisel Çalışma Birey ve Aile İçin Sosyal Hizmet* . Ankara.: MN Ofset.

Turner, F.J. (2000) *Social Work Treatment: İnterlocking Theoritical Approach.*

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) (2012) *İstatistiklerle Kadın.* Ankara: TÜİK Matbaası.

Uluğtekin, S. (1993). Çocuk Yuvaları:Uygulamanın Son Araştırmalar Işığında Değerlendirilmesi. *H.Ü SHYO Dergisi* ,11(1-2-3), 35-57.

Uluğtekin, S. (2001). Yirminci Yüzyılda Türkiye'nin Çocukları: Sorunlar ve Beklentiler . *Sosyal Hizmetlerde Yeni Yaklaşımlar ve Sorun Alanları.*H.Ü.S.H.Y.O Yay. No:8. Ankara: Aydınlar Matbaası.

Üner, S. (2008) *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği.* Ankara. KSGM Yay.

Ünsal, P. (1996)"Bir İş Ortamında Algılanan Sosyal Desteğin İşlevlerine, Kaynaklarına, Cinsiyeti ve Mesleğe Göre İncelenişi" *ıx. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmalar*. İstanbul: Türk Psikologlar Derneği Yayınları No:5. 315-326.

Webb,N. B.(2003). *Socialwork Practice with Children.* (2.th Ed.) Newyork: The Guilford .

Wilson, K. Ruch, G., Lymbery M., Cooper A. (2008) *Social Work: An İntroduction to Contemporary Practice* .London:Pearson.

Wormer, K.V. (2007). Human Behavior and The Social Enviroment Mikro Level İndivduals and Families. Oxford:Oxford University.

Yavuzer, H. (1993) *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi .

Yıldırım, İ. (1997) "Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Geliştirilmesi, Güvenilirliği ve Geçerliliği*" Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.* Sayı:13:81-87.

Yıldırım, Ş. (2006) *Ergenlerin Aile İçi Şiddete Maruz Kalma Durumları ve Aile İlişkilerini Değerlendirmeleri.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Zevkliler, A (1968). Türk Hukukunda Korunmaya Muhtaç Çocuklar. auhf.ankara.edu.tr/dergiler/.../AUHF-1968-25-01-02-Zevkliler.pdf

5395 Çocuk Koruma Kanunu Tarihi: 15/07/2005 Resmi Gazete Sayısı **:** 25876

2828 Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu. Tarih:27.05.1983. Resmi Gazete Sayısı: 18059

633 Sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. Tarih:03.06.2011.

http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/upload/mce/istatistikler/2012/temmuz.pdf. x007A<(Erişim:16.08.2012)

http://www.izmir-shcek.gov.tr/?m=Sayfalar&id=269(Erişim:16.08.2012)

http://www.jugendaemter.com/Struktur_Jugendamt.pdf (Erişim:19.12.2012) “Deutsches Jugendinstitut)

http://www.sos-kinderdorf.de/sos_in_deutschland.html (Erişim:19.12.2012)

http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist.(Erişim: 11.09.2013)

http:// www.tuik.gov.tr/UstMenu.do? metod= temelist, (Erişim:10.09.2013)

http:// tuikapp.tuik.gov.tr/ adnksdagitapp/ adnks.zul? kod=2,(Erişim: 12.06.2013)

http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist, (Erişim:10.09.2013)

EK:1 SORU KAĞITLARI

AİLESİ YANINDA YAŞAYAN ÇOCUKLARAYÖNELİK SORULAR:

ÇOCUĞA VE AİLEYE AİT SOSYO-DEMOGRAFİKÖZELLİKLERE İLİŞKİN SORULAR:

1. DOĞUM YERİNİZ:

2. DOĞUM TARİHİNİZ (AY, GÜN VE YIL OLARAK):

3. ANNE BABANIN BİRLİKTE YAŞAMA DURUMU:

( ) 1. Birlikte Yaşıyor
( ) 2. Ayrı yaşıyor
( ) 3. Boşanmış
( ) 4. Anne vefat etmiş
( ) 5. Baba vefat etmiş
( ) 6. Her ikisi de vefat etmiş

4. KAÇ KARDEŞSİNİZ? (kendiniz de dahil olarak)…….

5. ANNENİN YAŞI:...

6. ANNENİN EĞİTİMİ:

( ) 1. Okur-Yazar değil
( ) 2. Okur-yazar
( ) 3. İlköğretim Mezunu
( ) 4. Lise mezunu
( ) 5. Yüksekokul Mezunu

7. ANNENİN MESLEĞİ:

( ) 1 Ev hanımı
( ) 2. İşçi
( )3. Emekli
( ) 4. Serbest meslek
( ) 5. Memur
( ) 6. Diğer (Belirtiniz)

8. BABANIN YAŞI:....

9. BABANIN EĞİTİMİ:

( ) 1. Okur-Yazar değil
( ) 2. Okur-yazar
( ) 3. İlköğretim Mezunu
( ) 4. Lise mezunu
( ) 5. Yüksekokul Mezunu

10. BABANIN MESLEĞİ:

( ) 1. İşsiz
( ) 2. İşçi
( ) 3. Emekli
( ) 4. Serbest meslek
( ) 5. Memur
( ) 6. Diğer (Belirtiniz)

11. BAŞKA HANGİ AKRABALARLA İLİŞKİ KURARSINIZ?

( ) 1.Büyükanne-Büyükbaba
( ) 2. Amca-Dayı
( )3. Teyze-Hala
( ) 4. Başka (Belirtiniz)……..

Çocukların Çevreleriyle Kurdukları Sosyal İlişkilerle İlgili Sorular

13. MAHALLEDE ARKADAŞLARINIZ VAR MI?

( ) 1. Var
( ) 2. Yok

EVE MİSAFİR GELDİĞİ OLUR MU?

Misafir olarak gelen Kişiler	Sık sık (1)	Bazen (2)	Hiçbir zaman (3)
14.Akrabalarınız gelir mi?			
15.Okul ya da mahalle arkadaşlarınız gelir mi?			
16.Komşularınız gelir mi?			

17. SİZİ ZİYARETE GELENLERLE BİRLİKTE NELER YAPARSINIZ?
( ) 1. Sohbet ederiz.
( ) 2. Birlikte ders çalışırız.
( ) 3. Birlikte oyun oynarız.

18. SİZİ ZİYERETE GELENLERLE DAHA ÇOK HANGİ KONULARDA SOHBET EDERSİNİZ?
( ) 1. Okulla ilgili konularda
( ) 2. Aileyle ilgili konularda
( ) 3. Siyasetle ilgili konularda
( ) 4. Dinle ilgili konularda
( ) 5. Aile ile ilgili konularda

19. SİZ EV DIŞINDA NEREYE ZİYARETE GİDERSİNİZ?
( ) 1. Akrabalarımıza
( ) 2. Okul arkadaşlarımın evine.
( ) 3. Mahalle arkadaşlarımın ya da komşularımın evine.

21. KOMŞULARINIZ SİZİ TANIR MI?
( ) 1. Evet
( ) 2. Hayır

22. EV İÇİN YAPILAN ALIŞVERİŞLERE KATILIR MISINIZ?
( ) 1. Her zaman
( ) 2. Arasıra
( )3. Hiçbir zaman

23. KENDİ BAŞINIZA BAKKALA YA DA MARKETE GİDER MİSİNİZ?
( ) 1. Her zaman
( ) 2. Arasıra
( )3. Hiçbir zaman

24. EV İŞLERİNE YARDIMCI OLUR MUSUNUZ?
( ) 1 .Her zaman
( ) 2. Arasıra
( )3. Hiçbir zaman

YAŞADIĞINIZ EVDE BELİRLİ KURALLAR VAR MIDIR?

Kural	EVET (1)	HAYIR (2)
25. Yemek saati ile ilgili kural var mıdır?		
26. Uyku Saati ile ilgili kural var mıdır?		
27. Ders Çalışma saati ile ilgili kural var mıdır?		
28.Oyun Oynama Saati ile ilgili kural var mıdır?		
29.Televizyon İzleme saati ile ilgili kural var mıdır?		
30.Eve geliş gidiş saati ile ilgili kural var mıdır?		

31. EVDEKİ KURALLARI KİM KOYAR?

( ) 1. Anne
( ) 2. Baba
( ) 3. Anne-baba ikisi birlikte
( ) 4. Çocuklar da dahil tüm aile üyeleriyle

32. BU KURALLARA UYMAYAN CEZALANDIRILIR MI?

( ) 1. Her zaman
( ) 2. Ara sıra
( ) 3. Hiçbir zaman

Sosyal Aktivitelere Katılım İle İlgili Sorular:

33. GÜN İÇİNDE BOŞ VAKİTLERİNİZİ NASIL DEĞERLENDİRİRSİNİZ?

( ) 1. Gazete, kitap, dergi okuyarak
( ) 2. Televizyon seyrederek
( ) 3. Bilgisayar oyunu oynayarak
( ) 4. Ailemle birlikte oyun oynayıp, sohbet ederek
( ) 5. Başka (Belirtiniz)…….

HAFTA SONLARI VE TATİLLERDE ZAMANINIZI NASIL GEÇİRİRSİNİZ?

Etkinlik	Sık sık (1)	Bazen (2)	Hiçbir zaman (3)
34.Spor yapar mısınız?			
35.Dershaneye gider misiniz?			
36. Ailenizin yanına gider misiniz?			
37.Sinema, tiyatro gibi kültürel faaliyetlere katılır mısınız?			
38.Mahalle arkadaşlarınızla vakit geçirir misiniz?			
39. Çeşitli kurslara gider misiniz?			

40. HANGİ KURSLARA GİDİYORSUNUZ ? BELİRTİNİZ.

( ) 1. Müzik kursu
( ) 2. Resim Kursu

( ) 3. Satranç Kursu
( ) 4. Başka (Belirtiniz)…….

DİĞER ÇOCUK VE GENÇLERİN SIKLIKLA GİTTİĞİ ORTAMLARDA BULUNUR MUSUNUZ?

Gidilen Ortam	Sık sık (1)	Bazen (2)	Hiçbir zaman (3)
41. İnternet cafeye gider misiniz?			
42.Cafede arkadaşlarla oturup sohbet eder misiniz?			
43. Oyun salonlarına gider misiniz?			
44. Oyun Parkına Gider misiniz?			
45.Alışveriş merkezlerine gider misiniz?			
46. Spor Müsabakalarına gider misiniz?			
47. Sinemaya Gider misiniz?			
48.Tiyatro'ya Gider misiniz?			

49. DÜZENLİ YAPTIĞINIZ BİR SPOR DALI VAR MI?
( ) 1. Futbol
( ) 2. Basketbol
( ) 3. Yüzme
( ) 4. Voleybol
( )5. Uzakdoğu sporları
( ) 6. Başka(Belirtiniz)
( ) 7. Yok

50. ETKİNLİKLERİNE KATILDIRIĞINIZ KLÜP YA DA DERNEK VAR MI?
( ) 1. Hayır
( ) 2. Evet (Belirtiniz)…….

51. BU YERLERE GİTMEK İÇİN KİMDEN İZİN ALIRSINIZ?
( ) 1.Annemden
( ) 2. Babamdan
( ) 3. Anne ve baba her ikisinden de
( ) 4. Büyük kardeşlerimden
( ) 5. Başka (Belirtiniz)……..

Sosyal Destek Sistemleri İle İlgili Sorular:

52. EN YAKIN ARKADAŞINIZ KİMDİR?
( ) 1. Okul arkadaşlarımdan biri
( ) 2. Mahalleden biri
( ) 3. Başka

KİŞİSEL SORUNLARINIZI EN ÇOK KİMİNLE PAYLAŞIRSINIZ?

Sorunların Paylaşıldığı Kişi	Her zaman (1)	Ara sıra (2)	Hiçbir zaman (3)
53.Aileniz ile paylaşır mısınız?			
54.Kardeşleriniz ile paylaşır mısınız?			
55.Arkadaşlarınız ile paylaşır mısınız?			
56.Okuldaki öğretmenleriniz ile paylaşır mısınız?			
57.Okuldaki rehber Öğretmeniniz ile paylaşır mısınız?			
58.Evi ziyaret eden gönüllü destekçiler ile paylaşır mısınız?			

KİŞİSEL SORUNLARINIZI ÇÖZMEDE SİZE EN ÇOK KİM YARDIMCI OLUR?

Sorunların Çözümünde Yardımcı Olan Kişi	Her zaman (1)	Ara sıra (2)	Hiçbir zaman (3)
59. Aileniz yardımcı olur mu?			
60.Kardeşleriniz yardımcı olur mu?			
61.Arkadaşlarınız yardımcı olur mu?			
62.Okuldaki öğretmenler yardımcı olur mu?			
63.Okuldaki rehber Öğretmen yardımcı olur mu?			

64. OKULDAKİ BAŞARI DURUMUNU NASIL DEĞERLENDİRİYORSUNUZ?

( ) 1. iyi
( ) 2. Orta
( ) 3. Kötü

65. EV İÇİNDEKİ İLİŞKİLERİ NASIL DEĞERLENDİRİYORSUNUZ?

( ) 1. Çok iyi
( ) 2. iyi
( ) 3. Kötü
( ) 4.Çok kötü

ÇEVRENİZDEKİ İNSANLARLA KURDUĞUNUZ İLİŞKİLERİ NASIL DEĞERLENDİRİYORSUNUZ?

İlişki kurulan kişiler	Çok iyi (1)	İyi (2)	Normal (3)	Kötü (4)	Çok kötü (5)
66. Annenizle İlişkilerinizi Nasıl Değerlendiriyorsunuz?					
67. Babanızla İlişkinizi Nasıl Değerlendiriyorsunuz					
68.Kardeşlerinizle İlişkinizi Nasıl Değerlendiriyorsunuz					
69.Okul Arkadaşlarınız İle İlişkinizi Nasıl Değerlendiriyorsunuz?					
70.Okuldaki Öğretmenlerle İlişkinizi Nasıl Değerlendiriyorsunuz?					

71.EVDE TARTIŞMA ÇIKAR MI?

( ) 1. Her zaman
( ) 2. Ara sıra
( ) 3. Sık Sık
( ) 4. Hiçbir zaman

72.YAŞADIĞINIZ EVDE EN ÇOK KİMLER ARASINDA TARTIŞMA OLUR?

( ) 1 Annemle babam arasında
( ) 2. Kardeşler arasında
( ) 3. Anneyle çocuklar arasında
( ) 4. Babayla çocuklar arasında
( ) 5. Herkes sürekli birbiriyle tartışır.
( ) 6. Hiç kimse birbiriyle tartışmaz.

73. SİZ EN ÇOK KİMLERLE TARTIŞIRSINIZ?

( ) 1. Anne ve Babamla
( ) 2. Kardeşlerimle
( ) 3. Okuldaki diğer çocuklarla
( ) 4. Mahalledeki diğer çocuklarla
( ) 5.Komşularla
( ) 6.Hiç kimseyle tartışmam

74. SAĞLIKLI VE MUTLU BİR EV ORTAMINIZ OLDUĞUNU DÜŞÜNÜYOR MUSUNUZ?

( ) 1. Her zaman
( ) 2. Arasıra
( ) 3. Hiçbir zaman

75. KENDİNİZ YALNIZ HİSSETTİĞİNİZ OLUR MU?

( ) 1. Hiçbir zaman
( ) 2. Ara sıra
( ) 3.Sık sık
( ) 4. Her zaman

76. KENDİNİZİ YALNIZ HİSSETTİĞİNİZDE NE YAPARSINIZ? YAZINIZ.

……

77. İFADE ETMEK İSTEDİĞİNİZ BAŞKA KONULAR VAR MI?

.....

EV, ÇEVRE ÖZELLİKLERİ VE YAŞAM KOŞULLARINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME SORULARI

1. NASIL BİR EVDE OTURUYORSUNUZ?
( ) 1. Apartman Dairesi
( ) 2. Müstakil ev
2. EVİNİZ KAÇ ODALI? ……..
3. KENDİNİZE AİT BİR ODANIZ VAR MI?
( ) 1. Var
( )2. 2 Kişiyle Paylaşıyorum.
( )3. 3 kişiyle paylaşıyorum.
( ) 4. 3'den fazla kişiyle paylaşıyorum.
4. EVİNİZİN ISINMA ŞEKLİ NASIL?
( ) 1. Soba
( )2.Kalorifer
( ) 3.Klima
( ) 4.Diğer
5. EVİNİZ TOPLU TAŞIMA ARAÇLARININ DURAKLARINA YAKIN MI?
( )1.Yakın
( )2. Uzak
6. CEP TELEFONUN VAR MI?
( ) 1.Var
( ) 2. Yok
7. HAFTALIK ORTALAMA NE KADAR HARÇLIK ALIYORSUN?
( ) 1.Hiç Almıyorum.
( ) 2.5 TL'den az.
( ) 3. 5-10 TL arası
( ) 4. 10-20 TL arası.
( ) 5.20 TL'den fazla.
8. HARÇLIĞINI EN ÇOK NE İÇİN KULLANIYORSUN?
( ) 1.Yiyecek alıyorum.
( ) 2.Kırtasiye masraflarımı karşılıyorum.
( ) 3.İstediğim kıyafetleri alıyorum.
( ) 4. Biriktiriyorum
9. BESLENME ŞEKLİNİ GENEL OLARAK NASIL DEĞERLENDİRİRSİN.
( ) 1.İyi
( ) 2.Orta
( ) 3.Kötü
10. SAĞLIK İHTİYAÇLARINI ZAMANINDA KARŞILAYABİLİYOR MUSUN?
( ) 1.Evet
( ) 2.Hayır
( ) 3.Bazen
11. OKUL İHTİYAÇLARINI ZAMANINDA KARŞILAYABİLİYOR MUSUN?
( ) 1.Evet
( ) 2.Hayır
( ) 3.Bazen
12. KIYAFET İHTİYAÇLARINI ZAMANINDA KARŞILAYABİLİYOR MUSUN?
( ) 1.Evet
( ) 2.Hayır
( ) 3. Bazen
13. EVİNİZİN YAKININDA SAĞLIK MERKEZLERİ VAR MIDIR?
( ) 1.Evet
( ) 2.Hayır
14. EVİNİZİN ALIŞVERİŞE MERKEZLERİNE YAKIN MI?
( ) 1.Evet
( ) 2.Hayır
15. EVİNİZ SİNEMA, TİYATRO, SPOR MERKEZLERİ GİBİ SOSYAL TESİSLERE YAKIN MI?
( ) 1.Evet

( ) 2.Hayır

16. OTURDUĞUNUZ ÇEVREDE SOKAĞA ÇIKTIĞINIZDA KENDİNİZİ GÜVENDE HİSSEDİYOR MUSUNUZ?

( )1.Her zaman

( ) 2.Bazen

( ) 3.Hiçbir zaman

17.EVİNİZDE DEĞİŞİKLİK YAPABİLECEK OLSAYDINIZ NERESİNİ DEĞİŞTİRMEK İSTEDİNİZ?

……
……

FORM 1: ÇOCUK EVİNDE KALAN ÇOCUKLARIN TANITIM BİLGİ FORMU

1. ADI VE SOYADI:
2. DOĞUM TARİHİ:
3. DOĞUM YERİ:
4. DEVAM ETTİĞİ OKUL:
5. DEVAM ETTİĞİ SINIF:
6. KORUNMA ALTINA ALINMA YAŞI:
7. KORUNMA ALTINDA KALDIĞI TOPLAM SÜRE:
8. YARARLANDIĞI BAKIM HİZMETLERİ VE SÜRESİ:
1)Koruyucu aile:
2) Evlat edinme:
3)Çocuk yuvası:
4)Yetiştirme Yurdu:
5)Sevgi evi:
6)Çocuk evi:
9. EBEVEYN DURUMU:
1)Anne Sağ( ) 2) Baba Sağ( ) 3) Her ikisi de sağ
10. KARDEŞ DURUMU
1) Yok
2) Var Yaş Cinsiyet
1. Kardeş
2. Kardeş
3. Kardeş
4. kardeş
11. KARDEŞLER BAKIM HİZMETLERİNDEN YARARLANIYOR İSE BU HİZMETLER NELERDİR?(HER KARDEŞ İÇİN):
12. KORUNMA ALTINA ALINMA NEDENİ:
1) Annenin Ölümü
2) Babanın ölümü
3) Her ikisinin de ölümü
4)Anne ve babanın terk etmesi
5) Anne ve babanın boşanması
6)Anne ve baba tarafından ihmal ve istismar edilme
13. ANNE VAR İSE GÖRÜŞÜYOR MU?
1) Evet
2) Hayır
14. BABA VAR İSE GÖRÜŞÜYOR MU?
1) Evet
2) Hayır
15. KARDEŞ VAR İSE GÖRÜŞÜYOR MU?
1) Evet
2) Hayır
16. GÖRÜŞTÜĞÜ YAKIN AKRABA VAR MI?
1.Büyükanne ( )
2.Büyükbaba( )
3.Amca, dayı ( )
4Hala, teyze ( )
5.Diğer.....

FORM 2:ÇOCUK EVİNDE KALAN ÇOCUKLARIN SOSYAL İLİŞKİLERİNİ BELİRLEMEYE YÖNELİK SORULAR:

Aileye Ait Sosyo-Demografik Özellikler:

1. Annenin Yaşı Kaçtır?

2. Annenin Eğitim Düzeyi Nedir?

( ) 1. Okur-Yazar değil
( ) 2. Okur-yazar
( ) 3. İlköğretim Mezunu
( ) 4. Lise mezunu
( ) 5. Yüksekokul Mezunu

3. Annenin Mesleği Nedir?

( ) 1 Ev hanımı
( ) 2. İşçi
( )3. Emekli
( ) 4. Serbest meslek
( ) 5. Memur
( ) 6. Diğer (Belirtiniz)

4. Babanın Yaşı Kaçtır?

5. Babanın Eğitimi Düzeyi Nedir?

( ) 1. Okur-Yazar değil
( ) 2. Okur-yazar
( ) 3. İlköğretim Mezunu
( ) 4. Lise mezunu
( ) 5. Yüksekokul Mezunu

6. Babanın Mesleği Nedir?

( ) 1 İşsiz
( ) 2. İşçi
( )3. Emekli
( ) 4. Serbest meslek
( ) 6. Memur
( ) 7. Diğer (Belirtiniz)

Çocukların Çevreleriyle Kurdukları Sosyal İlişkilerle İlgili Sorular

7. ANNENİZLE NE SIKLIKLA GÖRÜŞÜRSÜNÜZ?

( ) 1. Düzenli olarak haftada bir görüşürüm.
( ) 2. Düzenli olarak 2 haftada bir görüşürüm.
( ) 3. Düzenli olarak ayda bir görüşürüm.
( ) 4. Yılda bir görüşürüm.
( ) 5. Görüşmem.

8. BABANIZLA NE SIKLIKLA GÖRÜŞÜRSÜNÜZ?

( ) 1. Düzenli olarak haftada bir görüşürüm.
( ) 2. Düzenli olarak 2 haftada bir görüşürüm.
( ) 3. Düzenli olarak ayda bir görüşürüm.
( ) 4. Yılda bir görüşürüm.
( ) 5. Görüşmem.

9.KARDEŞLERİNİZLE NE SIKLIKLA GÖRÜŞÜRSÜNÜZ?

( ) 1. Düzenli olarak haftada bir görüşürüm.
( ) 2. Düzenli olarak 2 haftada bir görüşürüm.
( ) 3. Düzenli olarak ayda bir görüşürüm.
( ) 4. Yılda bir görüşürüm.
( ) 5. Görüşmem.

10. BAŞKA HANGİ AKRABALARLA GÖRÜŞÜRSÜNÜZ?

( ) 1. Büyükanne-Büyükbaba
( ) 2. Amca-Dayı
( )3. Teyze-Hala
( ) 4. Başka (Belirtiniz).

12. GRUP SORUMLUSU MESLEK ELEMANIYLA NE SIKLIKLA GÖRÜŞÜRSÜNÜZ?

( ) 1. Hergün
( ) 2. Haftada 2 kez
( ) 3. Haftada 1 kez
( )4. İki Haftada bir
( ) 5. Ayda bir.

13. GRUP SORUMLUSU MESLEK ELEMANINA İSTEDİĞİNİZ HER AN ULAŞABİLİYOR MUSUNUZ?

( ) 1. Bazen
( ) 2. Her zaman
( ) 3. Nadiren
( ) 4. Hiçbir zaman

14. MAHALLEDE ARKADAŞLARINIZ VAR MI?

( ) 1. Var
( ) 2. Yok

EVE BAKIM ELEMANI VE GRUP SORUMLUSU MESLEK ELEMANI DIŞINDA MİSAFİR GELDİĞİ OLUR MU?

Misafir olarak gelen Kişiler	Sık sık (1)	Bazen (2)	Hiçbir zaman (3)
15.Aileleriniz gelir mi?			
16.Diğer kuruluşlarda kalan kardeşleriniz gelir mi?			
17.Okul ya da mahalle arkadaşlarınız gelir mi?			
18.Apartman komşularınız gelir mi?			
19.Gönüllü olarak çalışan ya da size ders vermek isteyenler gelir mi?			

20. SİZİ ZİYARETE GELENLERLE BİRLİKTE NELER YAPARSINIZ?

( ) 1. Sohbet ederiz.
( ) 2. Birlikte ders çalışırız.
( ) 3. Birlikte oyun oynarız.
( ) 4. Diğer .(Lütfen Belirtiniz).....

21. SİZİ ZİYARETE GELENLERLE DAHA ÇOK HANGİ KONULARDA SOHBET EDERSİNİZ?

( ) 1. Okulla ilgili konularda
( ) 2. Evle ilgili konularda
( ) 3. Siyasetle ilgili konularda
( ) 4. Dinle ilgili konularda
( ) 5. Aile ile ilgili konularda
( ) 6. Diğer .(Lütfen Belirtiniz).....

22. EV DIŞINDA GENELLİKLE NEREYE ZİYARETE GİDERSİNİZ?

( ) 1. Ailemin yanına.
( ) 2. Okul arkadaşlarımın evine.
( ) 3. Mahalle arkadaşlarımın ya da komşularımın evine.
( ) 4. Gönüllü çalışanların evine ya da derneklerine.
( ) 5. Diğer .(Lütfen Belirtiniz).....

23. BU ZİYARETLERE GİTMEK İÇİN KİMDEN İZİN ALIRSINIZ?

( ) 1. Evdeki bakım elemanı
( ) 2. Grup sorumlusu meslek elemanı
( ) 3. Gönüllü olarak evde çalışanlar ya da zaman zaman ziyarete gelen gönüllülerden.

25. KOMŞULARINIZ SİZİ TANIR MI?

( ) 1. Evet

( ) 2. Hayır

26. EV İÇİN YAPILAN ALIŞVERİŞLERE KATILIR MISINIZ?

( ) 1. Her zaman
( ) 2. Ara sıra
( ) 3. Hiçbir zaman

27. KENDİ BAŞINIZA BAKKALA YA DA MARKETE GİDER MİSİNİZ?

( ) 1. Her zaman
( ) 2. Ara sıra
( ) 3. Hiçbir zaman

28. EV İŞLERİNE YARDIMCI OLUR MUSUNUZ?

( ) 1. Her zaman
( ) 2. Ara sıra
( ) 3. Hiçbir zaman

YAŞADIĞINIZ EVDE BELİRLİ KURALLAR VAR MIDIR?

Kural	**EVET (1)**	**HAYIR (2)**
29. Yemek saati ile ilgili kural var mıdır?		
30. Uyku Saati ile ilgili kural var mıdır?		
31. Ders Çalışma saati ile ilgili kural var mıdır?		
32.Oyun Oynama Saati ile ilgili kural var mıdır?		
33.Televizyon İzleme saati ile ilgili kural var mıdır?		
34.Eve geliş gidiş saati ile ilgili kural var mıdır?		

35. EVDEKİ KURALLARI KİM KOYAR?

( ) 1. Bakım elemanı
( ) 2. Gruptan sorumlu meslek elemanı
( ) 3. Çocuk evleri koordinatörlüğü
( ) 4. Hepsi birlikte
( ) 5. Çocukların da katılımıyla hepsi birlikte

36. BU KURALLARA UYMAYAN CEZALANDIRILIR MI?

( ) 1. Her zaman
( ) 2. Ara sıra
( ) 3. Hiçbir zaman

Sosyal Aktivitelere Katılım İle İlgili Sorular:

37. EVDE GÜN İÇİNDE BOŞ VAKİTLERİNİZİ NASIL DEĞERLENDİRİRSİNİZ?

( ) 1. Gazete, kitap, dergi okuyarak
( ) 2. Televizyon seyrederek
( ) 3. Bilgisayar oyunu oynayarak
( ) 4. Ev arkadaşlarımla birlikte oyun oynayıp, sohbet ederek
( ) 5. Bakım elemanları ile sohbet ederek.
( ) 6. Başka (Belirtiniz)…….

HAFTA SONLARI VE TATİLLERDE ZAMANINIZI NASIL GEÇİRİRSİNİZ?

Etkinlik	Sık sık (1)	Bazen (2)	Hiçbir zaman (3)
38.Spor yapar mısınız?			
39.Dershaneye gider misiniz?			
40. Ailenizin yanına gider misiniz?			
41.Sinema, tiyatro gibi kültürel faaliyetlere katılır mısınız?			
42.Mahalle arkadaşlarınızla vakit geçirir misiniz?			
43. Çeşitli kurslara gider misiniz?			

44. HANGİ KURSLARA GİDİYORSUNUZ ?

( ) 1. Müzik kursu
( ) 2. Resim Kursu
( ) 3. Satranç Kursu
( ) 4. Başka (Belirtiniz)…….

DİĞER ÇOCUK VE GENÇLERİN SIKLIKLA GİTTİĞİ ORTAMLARDA BULUNUR MUSUNUZ?

Gidilen Ortam	Sık sık (1)	Bazen (2)	Hiçbir zaman (3)
45. İnternet cafeye gider misiniz?			
46.Cafede arkadaşlarla oturup sohbet eder misiniz?			
47. Oyun salonlarına gider misiniz?			
48. Oyun Parkına Gider misiniz?			
49.Alışveriş merkezlerine gider misiniz?			
50. Spor Müsabakalarına gider misiniz?			
51. Sinemaya Gider misiniz?			
52.Tiyatro'ya Gider misiniz?			

53. DÜZENLİ YAPTIĞINIZ BİR SPOR VAR MI?

( ) 1. Futbol
( ) 2. Basketbol
( ) 3. Yüzme
( ) 4. Voleybol
( )5. Uzakdoğu sporları
( ) 6. Başka(Belirtiniz)
( ) 7. Yok

54. ETKİNLİKLERİNE KATILDIRIĞINIZ KLÜP YA DA DERNEK VAR MI?

( ) 1. Hayır
( ) 2. Evet (Belirtiniz)…….

55. BU SOSYAL FAALİYETLERE KATILMAK İÇİN KİMDEN İZİN ALIRSINIZ?

( ) 1. Evdeki bakım elemanı
( ) 2. Grup sorumlusu meslek elemanı
( ) 3. Gönüllü olarak evde çalışanlar ya da zaman zaman ziyarete gelen gönüllülerden.

Sosyal Destek Sistemleri İle İlgili Sorular:

58. EN YAKIN ARKADAŞINIZ KİMDİR?

( ) 1. Okul arkadaşlarımdan biri
( ) 2. Çocuk evinde kalan arkadaşlarımdan biri
( ) 3. Mahalleden biri
( ) 4. Ailemin yaşadığı yerden biri
( ) 5. Başka

KİŞİSEL SORUNLARINIZI EN ÇOK KİMİNLE PAYLAŞIRSINIZ?

Sorunların Paylaşıldığı Kişi	**Her zaman (1)**	**Ara sıra (2)**	**Hiçbir zaman (3)**
59.Aileniz ile paylaşır mısınız?			
60.Kardeşleriniz ile paylaşır mısınız?			
61.Bakım Elemanı ile paylaşırmısınız?			
62.Grup Sorumlusu ile paylaşırmısınız?			
63.Evdeki diğer çocuklarla ile paylaşır mısınız?			
64.Arkadaşlarınız ile paylaşır mısınız?			
65.Okuldaki öğretmenleriniz ile paylaşır mısınız?			
66.Okuldaki rehber Öğretmeniniz ile paylaşır mısınız?			
67.Evi ziyaret eden gönüllü destekçiler ile paylaşır mısınız?			

KİŞİSEL SORUNLARINIZI ÇÖZMEDE SİZE EN ÇOK KİM YARDIMCI OLUR?

Sorunların Çözümünde Yardımcı Olan Kişi	Her zaman (1)	Ara sıra (2)	Hiçbir zaman (3)
68. Aileniz yardımcı olur mu?			
69.Kardeşleriniz yardımcı olur mu?			
70.Bakım Elemanları yardımcı olur mu?			
71.Grup Sorumlusu meslek elemanı yardımcı olur mu?			
72.Evdeki diğer çocuklar yardımcı olur mu?			
73.Arkadaşlarınız yardımcı olur mu?			
74.Okuldaki öğretmenler yardımcı olur mu?			
75.Okuldaki rehber Öğretmen yardımcı olur mu?			
76.Evi ziyaret eden gönüllü destekçiler yardımcı olur mu?			

78. OKULDAKİ BAŞARI DURUMUNU NASIL DEĞERLENDİRİYORSUNUZ?

( ) 1. iyi
( ) 2. Orta
( ) 3. Kötü

79. EV İÇİNDEKİ İLİŞKİLERİ NASIL DEĞERLENDİRİYORSUNUZ?

( ) 1. Çok iyi
( ) 2. iyi
( ) 3. Kötü
( ) 4.Çok kötü

ÇEVRENİZDEKİ İNSANLARLA KURDUĞUNUZ İLİŞKİLERİ NASIL DEĞERLENDİRİYORSUNUZ?

İlişki kurulan kişiler	Çok iyi (1)	İyi (2)	Normal (3)	Kötü (4)	Çok kötü (5)
80. Çocuk Evinde Kalan Diğer Çocuklarla İlişkilerinizi Nasıl Değerlendiriyorsunuz?					
81. Bakım Elemanlarıyla İlişkinizi Nasıl Değerlendiriyorsunuz					
82.Okul Arkadaşlarınız İle İlişkinizi Nasıl Değerlendiriyorsunuz?					
83.Okuldaki Öğretmenlerle İlişkinizi Nasıl Değerlendiriyorsunuz?					

84.EVDE TARTIŞMA ÇIKAR MI?
( ) 1. Her zaman
( ) 2. Ara sıra
( ) 3. Sık Sık
( ) 4. Hiçbir zaman
85. YAŞADIĞINIZ EVDE EN ÇOK KİMLER ARASINDA TARTIŞMA OLUR?
( ) 1 Evdeki diğer çocuklar arasında
( ) 2. Bakım elemanları ile çocuklar arasında
( ) 3. Grup sorumluları ile çocuklar arasında
( ) 4. Grup sorumluları ile bakım elemanları arasında
( ) 5. Herkes sürekli birbiriyle tartışır.
( ) 6. Hiç kimse birbiriyle tartışmaz.
86. SİZ EN ÇOK KİMLERLE TARTIŞIRSINIZ?
( ) 1. Evdeki diğer çocuklar arasında
( ) 2. Bakım elemanları ile
( ) 3. Grup sorumluları ile
( ) 4. Okuldaki diğer çocuklarla
( ) Mahalledeki diğer çocuklarla
( ) Komşularla
( ) Hiç kimseyle tartışmam
87. EVE GELMESİNDEN HOŞLANMADIĞINIZ BİRİ VAR MI? YAZINIZ.
……..
88. EVE SIK SIK GELMESİNİ İSTEDİĞİNİZ BİRİ VAR MI? YAZINIZ.
……
89. SAĞLIKLI VE MUTLU BİR EV ORTAMINIZ OLDUĞUNU DÜŞÜNÜYOR MUSUNUZ?
( ) 1. Her zaman
( ) 2. Ara sıra
( ) 3. Hiçbir zaman
90. KENDİNİZ YALNIZ HİSSETTİĞİNİZ OLUR MU?
( ) 1. Hiçbir zaman
( ) 2. Ara sıra
( ) 3.Sık sık
( ) 4. Her zaman
91. KENDİNİZİ YALNIZ HİSSETTİĞİNİZDE NE YAPARSINIZ? YAZINIZ.
……
92. İFADE ETMEK İSTEDİĞİNİZ BAŞKA KONULAR VAR MI?
.....

EV, ÇEVRE ÖZELLİKLERİ VE YAŞAM KOŞULLARINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME SORULARI

1. NASIL BİR EVDE OTURUYORSUNUZ?
( ) 1. Apartman Dairesi
( ) 2. Müstakil ev
2. EVİNİZ KAÇ ODALI? ……..
3. KENDİNİZE AİT BİR ODANIZ VAR MI?
( ) 1. Var
( )2. 2 Kişiyle Paylaşıyorum.
( )3. 3 kişiyle paylaşıyorum.
( ) 4. 3'den fazla kişiyle paylaşıyorum.
4. EVİNİZİN ISINMA ŞEKLİ NASIL?
( ) 1. Soba
( )2.Kalorifer
( ) 3.Klima
( ) 4.Diğer
5. EVİNİZ TOPLU TAŞIMA ARAÇLARININ DURAKLARINA YAKIN MI?
( )1.Yakın
( )2. Uzak

6. CEP TELEFONUN VAR MI?
( ) 1.Var
( ) 2. Yok
7. HAFTALIK ORTALAMA NE KADAR HARÇLIK ALIYORSUN?
( ) 1.Hiç Almıyorum.
( ) 2.5 TL'den az.
( ) 3. 5-10 TL arası
( ) 4. 10-20 TL arası.
( ) 5.20 TL'den fazla.
8. HARÇLIĞINI EN ÇOK NE İÇİN KULLANIYORSUN?
( ) 1.Yiyecek alıyorum.
( ) 2.Kırtasiye masraflarımı karşılıyorum.
( ) 3.İstediğim kıyafetleri alıyorum.
( ) 4. Biriktiriyorum
9. BESLENME ŞEKLİNİ GENEL OLARAK NASIL DEĞERLENDİRİRSİN.
( ) 1.İyi
( ) 2.Orta
( ) 3.Kötü
10. SAĞLIK İHTİYAÇLARINI ZAMANINDA KARŞILAYABİLİYOR MUSUN?
( ) 1.Evet
( ) 2.Hayır
( ) 3.Bazen
11. OKUL İHTİYAÇLARINI ZAMANINDA KARŞILAYABİLİYOR MUSUN?
( ) 1.Evet
( ) 2.Hayır
( ) 3.Bazen
12. KIYAFET İHTİYAÇLARINI ZAMANINDA KARŞILAYABİLİYOR MUSUN?
( ) 1.Evet
( ) 2.Hayır
( ) 3. Bazen
13. EVİNİZİN YAKININDA SAĞLIK MERKEZLERİ VAR MIDIR?
( ) 1.Evet
( ) 2.Hayır
14. EVİNİZİN ALIŞVERİŞE MERKEZLERİNE YAKIN MI?
( ) 1.Evet
( ) 2.Hayır
15. EVİNİZ SİNEMA, TİYATRO, SPOR MERKEZLERİ GİBİ SOSYAL TESİSLERE YAKIN MI?
( ) 1.Evet
( ) 2.Hayır
16. OTURDUĞUNUZ ÇEVREDE SOKAĞA ÇIKTIĞINIZDA KENDİNİZİ GÜVENDE HİSSEDİYOR MUSUNUZ?
( )1.Her zaman
( ) 2.Bazen
( ) 3.Hiçbir zaman
17.EVİNİZDE DEĞİŞİKLİK YAPABİLECEK OLSAYDINIZ NERESİNİ DEĞİŞTİRMEK İSTEDİNİZ?

FORM 3: NİTEL VERİ ELDE ETME FORMU:

Bölüm 1. Çevre haritası oluşturma süreci:

1.Evde kimlerle birlikte yaşıyorsun?
2. Evde yaşayanlarla arandaki ilişkiyi nasıl tanımlarsın? (güçlü-zayıf, karşılıklı-tek taraflı, geçici -sürekli özellikleri gösteren çizgilerle tanımlanacak)
3.Aile üyelerinle ilişkilerini nasıl tanımlarsın? (güçlü-zayıf, karşılıklı-tek taraflı, geçici -sürekli özellikleri gösteren çizgilerle tanımlanacak)
4. Çocuk evleri koordinatörlüğü, okul, sağlık kuruluşu gibi resmi kurumlarla ilişkilerini nasıl tanımlarsın? (güçlü-zayıf, karşılıklı-tek taraflı, geçici -sürekli özellikleri gösteren çizgilerle tanımlanacak)
5. Okul ve mahalledeki arkadaş ve komşu ilişkilerini nasıl tanımlarsın? (güçlü-zayıf, karşılıklı-tek taraflı, geçici -sürekli özellikleri gösteren çizgilerle tanımlanacak)

6. Haritaya ilave etmek istediğin başka kişiler var mı?

Bölüm 2: Çocuk evi hizmetini değerlendirme ve beklentilere ilişkin bölüm:

1. Kaldığın çocuk evinin fiziksel ortamını nasıl değerlendiriyorsun?
2. Kaldığın çocuk evinin çevresini nasıl değerlendiriyorsun?
3. Hangi çocuk bakım modelinin daha iyi olduğunu düşünüyorsun?
4. Hangi kurum bakım modelinde kalmayı tercih edersin?
5. Sana göre çocuk evi hizmetinin olumlu yanları nelerdir?
6. Sana göre çocuk evi hizmetinin olumsuz yanları nelerdir?
7. Çocuk evi hizmetinin daha iyi olması için neler önerirsin?

T.C.
AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı

13/11/2012

Sayı : B.17.0.EYD.0.00.00.605/ 193
Konu : Araştırma Talebi
(H.Ü.İ.İ.B.F.Sosyal Hizmet Böl. –Şeyda YILDIRIM)

MÜSTEŞARLIK MAKAMINA

Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü'nün 25/09/2012 tarih ve 162 sayılı yazısı ile doktora programı öğrencisi Şeyda YILDIRIM'ın "Toplumsal Koruma Sistemi İçinde İzmir'de Çocuk Evlerinde Kalan Çocukların İlişki Dinamikleri" konulu araştırmayı İzmir İlinde Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'ne bağlı Çocuk Evlerinde uygulayabilme talebi bildirilmiştir.

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 12/10/2012 tarih ve 1609 sayılı yazısı ile uygun görüldüğü bildirilen söz konusu araştırmanın, Onay tarihinden itibaren Aralık 2014 tarihine kadar İl Müdürlüğü koordinesinde, Kuruluş Müdürlükleri denetiminde kuruluş işleyişini aksatmayacak şekilde, çocukların kimlik bilgilerinin ve özel hayatlarının gizliliğine riayet edilerek gönüllülük esası çerçevesinde, ses-görüntü kaydı alınmaksızın, herhangi bir yerde yayınlanmadan önce Kurum izni alınması ve araştırma bitiminde bir örneğinin Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığına gönderilmesi koşulları ile uygulanabilmesi hususunda Olurlarınızı arz ederim.

Amber TÜRKMEN
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkan V.

OLUR
13/11/2012

Nail Abdülgazi ALATAŞ
Müsteşar Yardımcısı

Adres :Eskişehir Yolu Söğütözü mah.2177 sokak /ANKARA Tel: (0312) 7055723 Fax: (0312) 7055757